

01

วารสาร
อินทนิลทักษิณสาร
INTHANINTHAKSIN JOURNAL
Thaksin University

ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2565)
Vol. 17 No.1 January - June 2022

ISSN : 0672-9660 (Online)
ISSN : 2672-9652 (Print)

วารสาร อินทนิลทักษิณสาร

วารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ
INTHANINTHAKSIN JOURNAL Thaksin University

● ที่ปรึกษา

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
รองคณบดีฝ่ายวิชาการและการวิจัย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
รองคณบดีฝ่ายบริหารและการวางแผน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

● บรรณาธิการประจำฉบับ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริฉัตร ตู่ดำ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย

● กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.อรอุทจักร์ สัตยานุรักษ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ประเทศไทย
ศาสตราจารย์ ดร.สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ประเทศไทย
รองศาสตราจารย์ ดร.จิราภา วิทยานิธิกุล สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ประเทศไทย
รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปันตบแต่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ประเทศไทย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ วิเศษปรีชา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ประเทศไทย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย
อาจารย์ ดร.สมิทธิชาติ พุ่มมา มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย
อาจารย์ ดร.ขวัญจิตต์ สุวรรณพรรัตน์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย
อาจารย์รัชนิยา ศรีศักดิ์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย

● กองจัดการวารสาร

นางสาวสุมาลี ทองดี มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย
นายชัยวุฒิ ปลื้มใจ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ประเทศไทย

สถานที่ติดต่อ กองจัดการวารสารอินทนิลทักษินสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา อ.เมือง จ.สงขลา 90000
โทรศัพท์ 0-7431-7607 โทรสาร 0-7444-3972, 0-7444-3970

>>>พิมพ์ที่ บริษัท นาคิลย์โฆษณา จำกัด
32 ถนนพัทลุงสงเคราะห์ 1 ซอย 10 ต.หาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110
โทรศัพท์ 074-236637

วัตถุประสงค์

นำเสนอบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความปริทรรศน์ ด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ บริหารธุรกิจ ภาษาศาสตร์ พัฒนาสังคม นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จากคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจจากองค์กรต่าง ๆ

กระบวนการพิจารณา

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ได้รับการตรวจทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา และจะต้องผ่านการตรวจทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขานั้น ๆ อย่างน้อยจำนวน 3 คน ต่อ 1 บทความ และต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ใน 3 ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิ (peer review) ประเมินแบบ (double blinded)

กำหนดออก

ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 (ม.ค.-มิ.ย.) และฉบับที่ 2 (ก.ค.-ธ.ค.)

การเผยแพร่

Online

การพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์

บุคคลทั่วไปที่ประสงค์จะเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ กำหนดให้ส่งบทความผ่านระบบ Thaijo ได้ที่ <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/HUSOTSU/> เมื่อบทความผ่านการพิจารณาคุณภาพและรูปแบบจากกองบรรณาธิการวารสารเบื้องต้นแล้ว ทางวารสารจะมีการแจ้งให้ผู้เขียนชำระค่าตรวจประเมินบทความ (ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิ) จำนวน 2,000 บาท ต่อบทความ ชำระผ่านบัญชีธนาคารกรุงไทย ชื่อบัญชี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ เลขที่ 868-0-04540-3 และแจ้งชื่อ ที่อยู่พร้อมสำเนาหลักฐานการโอนเงิน มาที่กองจัดการวารสารอินทนิลทักษิณสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ อ.เมือง จ.สงขลา 90000 หรือทางอีเมล sumalee@tsu.ac.th

การติดต่อ

กองจัดการวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ อ.เมือง จ.สงขลา 90000
หรือทางอีเมล sumalee@tsu.ac.th

โทรศัพท์ : 0-7431-7600 ต่อ 1106, 0-7431-7607

E-mail : sumalee@tsu.ac.th

ขอเขียนทั้งหมดที่ปรากฏในวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ เป็นข้อคิดเห็นของผู้เขียนโดยเฉพาะไม่ใช้ความเห็นและความรับผิดชอบของคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ หรือกองบรรณาธิการวารสาร

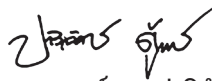

บทบรรณาธิการ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส “โควิด-19” ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เกิดคำว่าความเป็นปกติใหม่ หรือ New Normal ขึ้น ความเป็นปกติใหม่เป็นการดำรงชีวิตรูปแบบใหม่ที่แตกต่างจากแบบแผนการดำรงชีวิตแบบเดิมที่คนในสังคมยึดเป็นวิถีปฏิบัติเนื่องจากมีสิ่งที่มากระทบ สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส “โควิด-19” ซึ่งมีการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วและรุนแรง ทำให้มนุษย์เกิดการปรับตัวเพื่อหาแนวทางวิถีชีวิตรูปแบบใหม่เพื่อให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อ รวมทั้งการรักษาและฟื้นฟูภาวะเศรษฐกิจซึ่งได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจชะลอตัวทั่วโลก นำไปสู่การเรียนรู้เกิดการสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมทางสังคม ตลอดจนเทคโนโลยี เพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย การศึกษา การจัดการ การทำงาน อาหาร การรักษาสุขภาพ การสื่อสาร ฯลฯ การทำความเข้าใจความเป็นปกติใหม่จะช่วยให้มนุษย์เกิดความเข้าใจสถานะความเป็นไปของสังคมที่มีลักษณะพลวัตไม่สามารถคาดเดาได้ดียิ่งขึ้น วารสารอินทนิลทักซิณสารเป็นหนึ่งในเวทีแลกเปลี่ยนความรู้นำเสนอแง่มุมใหม่ ๆ ทางสังคม วารสารฉบับนี้เป็นปีที่ 17 ฉบับที่ 1 ยังคงประกอบด้วยบทความที่มีคุณค่าทางวิชาการและมีความหลากหลายโดยผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องจากหลากหลายสถาบัน สารในวารสารฉบับนี้ประกอบด้วยบทความที่น่าสนใจทั้งสิ้น 10 บทความ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องพัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา การต่อรองและการสร้างพื้นที่ทางสังคมของครูเกษียณ

บริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ ภูมินามวัดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ :
ลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อ โลกทัศน์ที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งภาคใต้ : กรณีศึกษา
บทเพลงของบิว กัลยาณี (กัลยาณี เจียมสกุล) วิธีการผลิตกาพย์ของเกษตรกร
บ้านควนซี้แรด อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลของการใช้กลยุทธ์ภาษาเป้าหมาย
ต่อการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักศึกษาอุดมศึกษาในบริบทที่ใช้ภาษาอังกฤษ
เป็นภาษาต่างประเทศ อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์แสดงเพศชายในเพลงลูกทุ่ง : การวิเคราะห์
แวดวงความหมายต้นทางและปลายทาง กลวิธีทางภาษาในการแสดงความคิดเห็น
ที่มีต่อนวนิยายออนไลน์ในเว็บไซต์ “readAwrite” Website พระมหากษัตริย์คุณ
ปกหม่ประชาชนชาวไทยทั้งแผ่นดิน : ศึกษาจากคำราชาศัพท์ในคำประกาศราชสดุดี
เฉลิมพระเกียรติคุณสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พุทธศักราช
2522-2533 และภาพลักษณ์ “ธรรมราชา” ในฉันทสรเสริญพระมหามณีรัตน์ปฎิมากร
และฉันทสุภิสงเวยพระพุทธรหมมณีรัตน์ปฎิมากร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสาร
อินทนิลทักษิณสารฉบับนี้จะเป็นหนึ่งในภาพสะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคมให้
นักวิชาการและผู้อ่านทุกท่านได้ศึกษาและค้นคว้าเพื่อนำผลการศึกษามาใช้ในการ
พัฒนาองค์ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ต่อไป

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการยังคงมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อรักษาคุณภาพของ
วารสารให้อยู่ในมาตรฐานทางวิชาการ หากมีคำแนะนำหรือข้อติชมอันใด กรุณา
ส่งมาได้ที่กองบรรณาธิการ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริฉัตร ตู่ดำ

บรรณาธิการ

พัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนท่าหิน.....9

อำเภอสิงขร จังหวัดสงขลา

Development of Cultural Tourism in the Community of Tha Hin,

Sathing Phra District, Songkhla Province

เกตวดี หมัดเด็น (Ketwadee Madden)

ปนัดดา ศิริพานิช (Panatda Siriphanich)

การต่อรองและการสร้างพื้นที่ทางสังคมของครูกะเทย.....37

ในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้

Bargaining and Social Space Creation of Transgender Teachers

in Southern Border Provinces Context

ษมาวีร์ บุญรอด (Samawee Boonrord)

อนินทร์ พุดมีโชติ (Anin Phutthichot)

พัชลินจ์ จินนุ่น (Patchalin Jeennoon)

ธนภัทร เต็มรัตนกุล (Tanapat Temrattanakul)

ภูมินามวัดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ :63

ลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อ

Toponymy of Temples in the District of Mueang Nakhon Sawan,

Nakhon Sawan Province : Characteristics of Language Used in the

Origin of Naming

ชนิกา พรหมมาศ (Chanika Prommas)

โลกทัศน์ที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งภาคใต้ : กรณีศึกษาบทเพลงของ บิว กัลยาณี.....91

(กัลยาณี เจียมสกุล)

Worldviews Appearing in the Southern Country Songs :

A Case Study of Biw Kanlayanee (Kanlayanee Jiamsakul's song)

พจนา ช่วยชู (Potjana Chuaychoo)

วรัญญา ยิ่งยงค์ศักดิ์ (Warunya Yingyongsak)

ศราวุธ หล่อดี (Sarawut Lordee)

วิถีการผลิตกาแฟของเกษตรกรบ้านควนชีแรด อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.....113

Mode of Coffee Production of Agriculturists in Ban Khuan Khey Rad,

Hat Yai, Songkhla

คันสนีย์ จันทร์อานูภาพ (Sansanee Chanarnupap)

ภัทรกัญย์ พรหมเกตุ (Pattarakan Promket)

สืบศักดิ์ กลิ่นสอน (Suebsak Glinson)

สารบัญ

The Effects of Using Target Language Strategy on Improving EFL.....137

Undergraduate Students' English proficiency

ผลของการใช้กลยุทธ์ภาษาเป้าหมายต่อการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของ

นักศึกษาระดับอุดมศึกษาในบริบทที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ

อาบาดี เจ๊ะอาแดร์ (Abadee Cheadae)

จิตินันท์ พูลศิลป์ (Thitinan Poolsin)

อุปลักษณ์เชิงมนต์ในทัศนคติแสดงเพศชายในเพลงลูกทุ่ง :.....155

การวิเคราะห์แวดวงความหมายต้นทางและปลายทาง

Conceptual Masculine Metaphors Expressed in Folk Songs :

Analysis of Source Domain and Target Domain

กมลลภา นาคแทน (Kamollada Nakthaen)

กลวิธีทางภาษาในการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อนวนิยายออนไลน์.....175

ในเว็บไซต์ “readAwrite”

Linguistic Devices Used for Expressing Opinions in Online Novels

on the “readAwrite” Website

กานต์ธิดา อ่อนเกตุพล (Kantida Onketphon)

อลิสา คุ่มเคี่ยม (Alisa Khumkham)

พระมหากษัตริย์คุณปกคุ้มประชาชนชาวไทยทั้งแผ่นดิน :.....195

ศึกษาจากคำราชาศัพท์ในคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

พุทธศักราช 2522-2533

Her Royal Highness Grace Protecting Thai People

throughout the Country: royal term of Proclamation in Honor

of Her Royal Highness Princess Maha Chakri

Sirindhorn B.E. 2522-2533

ประภัสสร ภัทรนาวิก (Prapassorn Phatranavig)

ภาพลักษณ์ “ธรรมราชา” ในฉันทสรีรยพระมหามณีนรัตนปฏิมากร.....223

และฉันทดุสิตสังเวชพระพุทธรูปพระมหามณีนรัตนปฏิมากร

The Image of “Dhamma Raja” in Emerald Buddha Praising Chan

and Dusadi Sungvoey Chan of Emerald Buddha

ยุทธิชัย อุปการดี (Yutthichai Uppakandee)

อภิชัย จันทร์เกษ (Apichai Chankat)

พัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนท่าหิน
อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา
Development of Cultural Tourism in the Community of
Tha Hin, Sathing Phra District, Songkhla Province

เกตวดี หมดเดิน^{1*} (Ketwadee Madden)^{1*}

ปนัดดา ศิริพานิช² (Panatda Siriphanich)²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลท่าหิน อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกจาก ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชน ผู้นำในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน สมาชิกชุมชนรวม 15 คน นำข้อมูลที่ได้มาจัดกลุ่ม ตีความ สร้างข้อสรุป และนำเสนอด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่าพัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนท่าหิน อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา แบ่งได้เป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 ความจำเป็นด้านเศรษฐกิจ ระดับที่ 2 การท่องเที่ยวและอนุรักษ์ ระดับที่ 3 การพัฒนาสินค้าชุมชน และระดับที่ 4 แหล่งเรียนรู้ไหนด นา เล นอกจากนี้ชุมชนตำบลท่าหินสามารถพัฒนาให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็งทั้งในด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนและวิถีทางวัฒนธรรมได้และสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ : พัฒนาการการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ชุมชนท่าหิน

^{1*} อาจารย์ ดร., หลักสูตรการจัดการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา สงขลา 90000 อีเมล : katty_c5@hotmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรภาษาอังกฤษเพื่องานบริการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา สงขลา 90000 อีเมล : panasan77@yahoo.com

^{1*} Lecturer, Dr., Tourism Management Program, Faculty of Management Sciences, Songkhla Rajabhat University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail : katty_c5@hotmail.com

² Asst. Prof. Dr., English for Service Sectors, Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail : panasan77@yahoo.com

* Corresponding author : E-mail address : katty_c5@hotmail.com

Received : January 31, 2022; Revised : February 28, 2022; Accepted : March 11, 2020

Abstract

The purpose of this research was to study the development of cultural tourism in the community of Tha Hin, Sathing Phra district, Songkhla province by using qualitative research methods. Data were collected from community leaders, people in the community and leaders in community tourism management, and 15 informants were interviewed. The data were divided into groups, interpreted, created conclusions and presented with descriptive and analytical methods. The results showed that the development of community Tha Hin, Sathing Phra District, Songkhla province can be divided into 4 levels : level 1 economic necessity, level 2 tourism and conservation, level 3 community product development and level 4 Node Na Le learning center. Moreover, Tha Hin community can be developed into a strong community with tourist attractions, community products and culture. The community can increase the number of tourists by cooperation from all relevant sectors which will lead to the development of cultural tourism with quality and sustainability.

Keywords : Tourism development, Cultural tourism, Tha Hin community

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่สำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอย่างมากเนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการแข่งขันอย่างรุนแรง มีผลทำให้ประเทศไทยต้องปรับทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยรัฐบาลได้กำหนดนโยบายด้านการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมพัฒนาให้ประเทศไทย เป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพระดับโลกที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นบนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทย การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการจัดการขยะและของเสียเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเชิงกลุ่มพื้นที่เมืองหลักและเมืองรองที่มีศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยว

เชิงธุรกิจ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและนันทนาการ การท่องเที่ยวเรือสำราญ และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน (ประยุทธ์ จันทร์โอชา, 2562)

วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยือน เพื่อสัมผัสวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ หลายประเทศได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ จึงได้นำวัฒนธรรมมาเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยว (กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และนรินทร์ สังข์รักษา, 2561) ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าวัฒนธรรมของท้องถิ่นและการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เนื่องจากการท่องเที่ยวอาศัยวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นทรัพยากรในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและในขณะเดียวกันท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้รับประโยชน์ในแง่รายได้ การจ้างงาน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมต่อไป (วรวิญญู แก้วกัลยา และจิรัชย์ ศิริศิริคม, 2560) ในประเทศไทยกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวและมรดกทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว นอกจากนี้แต่ละจังหวัดของประเทศไทยต่างมีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นของตนเองที่สะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนได้อย่างชัดเจน การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมของชุมชน นอกจากจะเป็นการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจแล้วยังเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญ และหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนของตนมากขึ้น ด้วยอีกทางหนึ่ง จากแผนยุทธศาสตร์ชาติตั้งแต่ปี 2561-2580 มีเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวระดับโลก โดยในปี 2562 ได้มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านการพัฒนาสินค้าและบริการด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2562) ซึ่งหน่วยงานทุกภาคส่วนได้ให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษาและชุมชน ซึ่งจะสามารถพัฒนาชุมชนให้มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและรองรับนักท่องเที่ยวได้

ชุมชนท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนหนึ่งที่มีความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแก่กลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวและมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสกับธรรมชาติ สังคมและวิถีของชุมชน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหลายแห่งมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมได้ แต่ยังคงขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอพัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่นำไปสู่การจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการพัฒนาศักยภาพหรือการวางแผนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

การทบทวนวรรณกรรม

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่เป็นจุดกำเนิดของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาค (กาญจนา แสงลัมสุวรรณ และ ศรinya แสงลัมสุวรรณ, 2555) การทำความเข้าใจความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมรวมถึงลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม องค์ประกอบที่สำคัญรวมทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมจะช่วยให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมีทิศทางที่ชัดเจน ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมจะเป็นสิ่งที่สะท้อนวิถีชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นมรดกสืบทอดมาจากบรรพบุรุษอย่างเป็นรูปธรรมทำให้สถานที่แห่งนั้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวมากขึ้น

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่มีนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศได้อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวประเภทนี้ไว้อย่างกว้างขวาง McIntosh และ Goeldner (1986) ได้อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า เป็นการเดินทางของนักท่องเที่ยวเพื่อไปศึกษามรดกและประวัติศาสตร์ของวัฒนธรรมต่างถิ่น ในแง่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแง่มุมที่มองว่าเป็นการศึกษานั้นสอดคล้องกับนิยามความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ World Tourism Organization (2017) ที่ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่สร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวในการเรียนรู้และค้นหาประสบการณ์ โดยวัฒนธรรมนั้นเป็นสิ่งที่สามารถจับต้องได้และไม่สามารถจับต้องได้ ทั้งนี้ยามเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากการศึกษาในประเทศไทยในแง่ที่เป็นกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ เช่น ขาญทิพย์ เกษตรศิริ (2540) ซึ่งได้ให้แนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว ผ่านผู้คนและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ขุนสาร รัตนสูงศักดิ์ (2554) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้รับแรงจูงใจให้เดินทางไปยังจุดหมายปลายทาง เพื่อการเรียนรู้และหาประสบการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น เช่น รูปแบบกิจกรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ผลงานสร้างสรรค์และผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนจะต้องมีความเข้าใจและเคารพในวัฒนธรรมของกันและกัน เพื่อให้เกิดมิตรภาพและท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เช่นเดียวกับกาญจนา แสงล้มสุวรรณ และ ศรันยา แสงล้มสุวรรณ (2555) ที่กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะเน้นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพของสังคมแต่ละยุคสมัยได้อย่างชัดเจน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เทศกาลและสินค้าพื้นเมือง นอกจากนี้ แก้วดา ผิวนวรรณ และคณะ (2561) ได้อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในทำนองเดียวกันว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็น

การท่องเที่ยว เพื่อศึกษาสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณีวิถีการ ดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความ เจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับ สภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึง คนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้

อย่างไรก็ตามมีนักวิชาการหลายท่านที่อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแง่ของการชื่นชมความงามของศิลปวัฒนธรรมและเป็นกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจอาทิเช่น Richards (2018) ได้อธิบายถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความสนใจหรือความตั้งใจของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวนั้น นอกจากนี้บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า หมายถึง การเดินทางของผู้คนจากสถานที่อยู่ประจำไปยังท้องถิ่นอื่น เพื่อชื่นชมกับความงามทางด้านวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและซาบซึ้งในท้องถิ่นนั้น และจะต้องเกิดผลกระทบต่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด กล่าวโดยสรุปคือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่สะท้อนภาพของสังคมแต่ละยุคสมัยเพื่อการเรียนรู้และหาประสบการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นหรือเพื่อชื่นชมกับความงามทางด้านวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น

2. ลักษณะและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้อธิบายถึงลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกิดจากแนวคิดของการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม โดยมีหลักการ 4 ประการ คือ 1) เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และทรัพยากรทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเป็นข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวในการเข้าชม 2) เป็นการสร้างจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรในท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

ทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง 3) เป็นการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจให้แก่ นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และ 4) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพ ในวัฒนธรรมของชุมชนตนเองและชุมชนอื่น

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับ ประวัติศาสตร์โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีโดยยึดหลักการอนุรักษ์ ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อที่จะสามารถสืบต่อถึงอนุชน รุ่นหลังได้ ทั้งนี้ยังต้องมีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักว่าต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือกระทบน้อยที่สุด ต้องคงไว้ ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักว่าต้องเป็นจุดดึงดูด นักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรม อันหลากหลายให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและ ได้รับผลประโยชน์ มีตลาดของการบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์ อย่างแท้จริง โดยให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและได้รับ ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น ในขณะที่ แหล่งท่องเที่ยวเองต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยว เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ ต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีกแต่จำนวนนักท่องเที่ยวต้องไม่เกินขีดความสามารถ รองรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว อยู่เสมอต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและ ทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวอบอุ่นใจ

ECTARC (1989) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยพิจารณาจากทรัพยากรที่เกี่ยวข้องและความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรม และได้จำแนกทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มี เอกลักษณะเฉพาะถิ่น ซึ่งประกอบไปด้วยสิ่งดึงดูดใจ 8 ประการ คือ 1) แหล่งโบราณคดี

และพิพิธภัณฑ์ 2) สถาปัตยกรรมเก่าแก่ (สิ่งปลูกสร้าง อาคารที่มีชื่อเสียง ซากปรักหักพัง)
 3) ศิลปะ ประติมากรรม หัตถกรรม ภาพวาด เทศกาลและประเพณี 4) ดนตรีและ
 การเต้นรำ (พื้นบ้าน คลาสสิก ร่วมสมัย) 5) การแสดง (ภาพยนตร์ ละคร มหรสพ)
 6) ภาษาและวรรณกรรม 7) พิธีกรรมทางศาสนา และ 8) วัฒนธรรมเก่าแก่โบราณ
 วัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมย่อย

นอกจากนี้ (Mousavi, Doratti, & Moradiahari (2016) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับ
 แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการศึกษา
 สิ่งแวดล้อมโดยมีการศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยว
 ทางวัฒนธรรม เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้แก่
 ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่มีการให้บริการทางการท่องเที่ยวโดยผู้ประกอบการ
 ธุรกิจท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและได้ผลตอบแทน
 ในรูปแบบกำไรสู่ธุรกิจท่องเที่ยวซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวต้องมีความรู้เกี่ยวกับ
 สิ่งแวดล้อมและช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
 มีการคำนึงถึงตลาดท่องเที่ยวคุณภาพ โดยแสวงหานักท่องเที่ยวคุณภาพให้เดินทาง
 เข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อให้ นักท่องเที่ยวคุณภาพได้รับรู้
 และได้ประสบการณ์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างพึงพอใจ และช่วยอนุรักษ์
 ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการตลาดท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึง
 การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมี
 ส่วนร่วมในการพัฒนาหรือจัดการการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ และได้รับ
 ผลประโยชน์ตอบแทนเพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และยกระดับคุณภาพชีวิต
 ของคนในชุมชนท้องถิ่นโดยคำนึงถึงการปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการท่องเที่ยว
 แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยมีการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากร
 ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความรักและหวงแหน
 ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

3. นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล (2561) ได้อธิบายเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะสร้างสัมพันธภาพและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นผู้ที่ใฝ่รู้เพื่อเพิ่มคุณค่าทางการท่องเที่ยวเพิ่มพูนคุณภาพชีวิต เป็นผู้ที่ตื่นต้น ซาบซึ้งและแปลกใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น ต้องการความปลอดภัยในการเดินทาง มีจิตสำนึกต่อการรักษาคุณค่าคุณภาพสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

Bywater (1993) ได้พยายามอธิบายความแตกต่างของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยได้แยกประเภทของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) นักท่องเที่ยวตามความสนใจทางวัฒนธรรม (Culturally Interested) หมายถึง ผู้ที่มีความสนใจทั่วไปด้านวัฒนธรรม ซึ่งจะใช้เวลาในการท่องเที่ยวน้อยและจะเป็นการเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าการพักอาศัย 2) นักท่องเที่ยวตามแรงกระตุ้นทางวัฒนธรรม (Culturally Motivated) หมายถึง ผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวเพื่อหาประสบการณ์เฉพาะทางด้านวัฒนธรรม มีความสนใจที่จะศึกษา เรียนรู้และมีพฤติกรรมการพักอาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นเวลานาน และ 3) นักท่องเที่ยวตามแรงบันดาลใจทางวัฒนธรรม (Culturally Inspired) หมายถึง ผู้ที่ถูกดึงดูดใจด้วยศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จัก นักท่องเที่ยวประเภทนี้จะพักอาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นระยะเวลาหนึ่งเพื่อหาประสบการณ์ทางด้านวัฒนธรรม และมีโอกาสที่จะกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้งในอนาคต

ต่อมาจากการศึกษาของ McKercher and Cros (2002) ได้แยกประเภทและลักษณะเฉพาะของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้เป็น 5 กลุ่มที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ 1) นักท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายทางวัฒนธรรม (The purposeful cultural tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่มีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นประจำ และแสวงหาประสบการณ์จากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น 2) นักท่องเที่ยวที่ต้องการเยี่ยมชมวัฒนธรรม (The sightseeing culture tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่มีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นประจำ แต่ไม่ได้แสวงหาประสบการณ์จากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ลึกซึ้งกว่าเดิม 3) นักท่องเที่ยวที่บังเอิญพบวัฒนธรรม (The serendipitous cultural tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่ไม่ได้ตั้งใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่หลังจากที่ได้ท่องเที่ยวแล้ว จะได้

รับประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ลึกซึ้ง 4) นักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไม่เป็นทางการ (The casual cultural tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นเป้าหมายลำดับท้าย ๆ ได้ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้างเล็กน้อย และต้องการประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพียงผิวเผิน และ 5) นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบไม่ได้ตั้งใจ (The incidental cultural tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่ไม่ได้ตั้งใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่ก็มีประสบการณ์และโอกาสได้ร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้าง ดังนั้นการแบ่งประเภทของนักท่องเที่ยวและลักษณะเฉพาะของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ได้กล่าวมาข้างต้นทำให้ทราบความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์และตอบสนองความต้องการอันจะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้แหล่งท่องเที่ยว ควบคู่กับการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ แต่ยังคงรักษาวัฒนธรรมของชุมชนให้คงไว้เช่นเดิม

4. ชุมชนท่าหิน

ชุมชนท่าหินเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทรสทิงพระ ซึ่งอยู่ห่างจากอำเภอสทิงพระ 13 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมด 17 ตารางเมตร คิดเป็นเนื้อที่จำนวน 10,652 ไร่ ทิศตะวันออกเป็นพื้นที่นายาวจากทิศเหนือจดทิศใต้ ใช้ทำการเกษตร มีพืชเศรษฐกิจคือตาลโตนดจำนวน 300,000 ต้น ที่งอกอยู่บริเวณคันนา สภาพดินเป็นดินเหนียวทางทิศตะวันตกเป็นพื้นที่ราบต่ำมีน้ำท่วมขังตลอดทั้งปี เป็นทุ่งหญ้าที่ใช้เลี้ยงสัตว์ ทิศเหนือจดตำบลคูซูด อำเภอสทิงพระ ทิศใต้จดตำบลบางเขียด อำเภอสิงหนคร ทิศตะวันออกจดตำบลบ่อแดง ตำบลบ่อदान ตำบลวัดจันทร์ อำเภอสทิงพระ ทิศตะวันตกจดทะเลสาบสงขลา ชุมชนแห่งนี้ยังคงมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ความอุดมสมบูรณ์ของดินแดนที่ได้ชื่อว่าเป็น “อู่ข้าวอู่น้ำ” ของคนสงขลา (ชัยรัตน์ จุสปาโล, 2564) คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดี พื้นฐานการดำรงชีวิตของแต่ละครอบครัวตั้งอยู่บนความพอมีพอกินและพอใช้ สำหรับอาหารก็หาได้จากในชุมชน ปลูกข้าวกินเอง หากับข้าวจากการประมงจับกุ้ง หอย ปู ปลา ส่วนผักและผลไม้ก็ได้จากการทำการเกษตรเอง ซึ่งทำให้คนในชุมชนสามารถพึ่งตัวเองได้ในความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร การดำรงชีวิตเหล่านี้ได้สืบทอดต่อกันมานานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (เศวตฉัตร นาคะชาติ และคณะ, 2559)

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็นไปอย่างแพร่หลาย การศึกษาภายในประเทศพบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแง่มุมที่หลากหลาย งานวิจัยที่ศึกษาในแง่ของการศึกษาความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวหรือพัฒนาการของสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่ ชัยศนันท์ สมปัญญาธิวงศ์ และเอื้องไพร วัลลภาชัย (2559) ศึกษาความพร้อมของการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านตูป๋อ ตำบลกกสะทอน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง มีความสวยงามตามท้องถิ่น และภูมิประเทศที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่าชุมชนมีวัฒนธรรมที่สวยงามเหมาะสมให้นักท่องเที่ยวเข้าไปศึกษา แต่ยังคงขาดการให้การสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างจริงจัง เพื่อสามารถรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ในอนาคต นอกจากนี้ สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล (2561) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอมือง จังหวัดอุทัยธานี พบว่าอำเภอมือง จังหวัดอุทัยธานี มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายและสามารถรักษาความดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี แต่ทว่ายังขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ประกอบกับพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่มมีความเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติ ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ควรมีการส่งเสริมสินค้า OTOP และงานประเพณีที่ขึ้นชื่อของท้องถิ่นเพื่อสร้างจุดสนใจแก่นักท่องเที่ยวและเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยส่วนหนึ่งที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ต่าง ๆ อาทิเช่น ประพัทธ์ชัย ไชยนอก (2554) ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาบ้านด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย พบว่า 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวบ้านด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง มีทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และสถานที่สำคัญ ทางประวัติศาสตร์ซึ่งมีประวัติความเป็นมาที่เก่าแก่สืบต่อกันมา 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งบริการขั้นพื้นฐานทางการท่องเที่ยว ด้านที่พัก ร้านอาหาร โรงพยาบาล ไปรษณีย์ สถานีตำรวจ

สถานบริการข้อมูลทางการท่องเที่ยว ระบบสารณูปโภค ระบบคมนาคมขนส่ง การรักษาความปลอดภัยส่วนใหญ่ มีเพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว 3) ด้านการเข้าถึงระบบการคมนาคมขนส่ง เพื่อเข้าถึงยังแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมของบ้านด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย มีเพียงพอแก่ความต้องการของนักท่องเที่ยว และเส้นทางส่วนใหญ่มีความปลอดภัยที่ดี กลินน์หมื่นไวย (2561) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนท่ามะโอ อำเภอมะเข่ จังหวัดลำปาง พบว่าเขตพื้นที่ชุมชนท่ามะโอ จังหวัดลำปาง มีศักยภาพของพื้นที่ในการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากชุมชนท่ามะโอมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เก่าแก่ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากชุมชน อีกทั้งยังมีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ดังนั้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมควรใช้มาตรฐานและตัวชี้วัดการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพราะชุมชนท่ามะโอเป็นชุมชนที่มีความเก่าแก่ตั้งแต่โบราณของจังหวัดลำปาง ซึ่งมีโบราณสถานหลายแห่ง และมีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์ มีความพร้อมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสามารถพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไปในอนาคตได้ แต่จะต้องมีการจัดสรรบุคลากรและต้องหาหน่วยงานในการรับผิดชอบ และส่งเสริมในเรื่องต่างๆ อย่างจริงจัง นอกจากนั้นกมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และนรินทร์ สังข์รักษา (2561) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอกระโนน จังหวัดสงขลา พบว่า ชุมชนมีความพร้อมสำหรับการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการพัฒนาจากการร่วมมือของไตรภาคี ได้แก่ ภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น โดยคำนึงถึง อัตลักษณ์ของชุมชน แต่ทั้งนี้ก็ยังต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยเช่นกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและกระบวนการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้แก่ เจตน์สฤงฆ์ สังขพันธ์ และคณะ (2558) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดวิถีโหนด-นา-เล ผ่านศูนย์เรียนรู้ชุมชนท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา พบว่า มีการรวมกลุ่มทำแผนชุมชนของตำบลท่าหิน เมื่อปี พ.ศ. 2544 โดยมีกลุ่มดอกไม้จันทร์เป็นแกนนำตั้งวงปรึกษารื้อฟื้นถึงสภาพปัญหาของชุมชนและแนวทางแก้ไข ผลของกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนได้แกนนำและคณะทำงาน

แผนที่มาจากหลากหลายหน่วยงานเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนและเยาวชน โดยจัดตั้งเป็นกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีไหนด-นา-เล ซึ่งอยู่ภายใต้ศูนย์เรียนรู้ของชุมชนตำบลท่าหิน จัดกิจกรรมฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรม การแปรรูปผลผลิตจากตาลโตนด และการตลาด ซึ่งการจัดกิจกรรมดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดวิถีไหนด-นา-เล ของชุมชน ในทำนองเดียวกันนี้ ชุมชนิตา นาคภพ (2561) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกษียณอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ตำบลเกษียณมีแหล่งทุนทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อย่างไรก็ตามควรพัฒนาศักยภาพของชุมชนด้วยโครงการมัคคุเทศก์น้อยเชิงอนุรักษ์และโครงการสร้างอัตลักษณ์ ส่วนรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมคือการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นการศึกษาวิถีชีวิตชุมชน นอกจากนี้ แก้วตา ผิวพรรณ และคณะ (2561) ได้ศึกษาการจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันและความร่วมมือในการรองรับการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียนโดยเก็บข้อมูลจากชุมชน 5 แห่ง ผลการวิจัยพบว่าชุมชนมีความเข้มแข็งด้านสังคมค่อนข้างมาก แต่ยังขาดความเชื่อมโยงในการร่วมมือกันระหว่างผู้ประกอบการ ชุมชน และภาครัฐ ชุมชนมีความได้เปรียบในด้านภูมิศาสตร์ที่มีทัศนียภาพที่สวยงาม มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ แต่มีปัญหาและอุปสรรคคือการแข่งขันในตลาดการท่องเที่ยวมีแนวโน้มสูงขึ้น ในขณะที่ สโรชา อมรพงษ์มงคล (2561) ได้ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเลือกศึกษากับสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งมีการบริหารจัดการโดยเป็นธุรกิจครอบครัวกรณีศึกษาเมืองมัลลิกา ร.ศ. 124 จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าการจัดการของเมืองมัลลิกามีข้อเด่นด้านการจัดการองค์กรและการควบคุม แต่ยังขาดการจัดการด้านการวางแผนและการเป็นผู้นำอย่างใดก็ตามในเรื่องของการนำความคิดสร้างสรรค์มาใช้พบว่ามีผู้นำกระบวนการสร้างสรรค์มาใช้มากแต่คำนึงถึงความจริงแท้ไม่

จากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศ Richards (2018) ได้กล่าวถึงภาพรวมของการศึกษาและวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า องค์การท่องเที่ยวโลกยืนยันว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญหลักของการบริโภคในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในระดับนานาชาติคิดเป็นร้อยละ 36 ของนักท่องเที่ยว

ที่เดินทางมาท่องเที่ยว รวมทั้งการเติบโตของการวิจัยด้านนี้ก็เป็นไปอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาเกี่ยวกับการบริโภคในเชิงวัฒนธรรม แรงบันดาลใจในเชิงวัฒนธรรม การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มานุษยวิทยา และความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น โดยมีงานวิจัยส่วนหนึ่งที่ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ เช่น Stratan et al (2015) ได้ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสาธารณรัฐมอลโดวา พบว่ามีหลายปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การขาดการจัดการที่ดีทำให้ส่งผลกระทบต่อมรดกทางวัฒนธรรม และอีกปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือการที่ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวที่จัดขึ้น ซึ่งข้อเสนอแนะจากการวิจัยคือต้องมีกระบวนการและนวัตกรรมในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น ในทำนองเดียวกัน Pudaruth (2018) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสาธารณรัฐมอริเชียสว่ามีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแง่ของการแข่งขันและสร้างจุดดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยว ทว่ายังไม่ค่อยมีความก้าวหน้าในการพัฒนาเท่าใดนักในด้านความหลากหลายของภาคส่วนต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยว แม้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะช่วยให้มีการรวมกันของศิลปะและวัฒนธรรมซึ่งเป็นข้อดีแต่ยังขาดการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวโดยสรุปคือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จะประสบความสำเร็จนอกจากจะมีการบริหารจัดการที่ดีแล้ว ต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืนนั่นเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูล การศึกษานี้คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชน ผู้นำในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน สมาชิกชุมชนรวม 15 คน

2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นอธิบายปรากฏการณ์ในสังคม โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกต (Observation) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประกอบด้วยคำถามด้านการพัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนทำหิน
อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง
ซึ่งได้ประสานงานผ่านหัวหน้ากลุ่มชุมชนทำหิน เพื่อติดต่อขอสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่ม
เป็นจำนวน 4 ครั้ง โดยใช้เวลา 1 เดือน ในการรวบรวมข้อมูล ในระหว่างที่สัมภาษณ์
มีการบันทึกเสียงและจดบันทึก เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ต่อไป

4. วิธีการวิเคราะห์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต นำมาจัดหมวดหมู่
ให้ตรงกับประเด็นที่ศึกษาและสรุปประเด็นต่าง ๆ พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้อง
ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ศึกษา เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรมของชุมชน โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบวิเคราะห์เนื้อหา (Content
Analysis) มาวิเคราะห์ประเด็นที่คล้ายคลึงกันและมีทิศทางเดียวกัน นำมาจัดกลุ่มและ
นำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาเชิงบรรยายและวิเคราะห์และจัดทำข้อสรุปให้ตรงกับ
วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่า พัฒนาการของชุมชน
ทำหินในการสืบทอดวิถี โหนด นา เล สามารถแบ่งได้เป็น 4 ช่วง คือ 1) ช่วงเวลาจาก
ดอกไม้จันทร์ถึงการทำน้ำตาลโตนด 2) ช่วงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถี โหนด นา เล
3) ช่วงการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม และ 4) ช่วงกำเนิดศูนย์เรียนรู้วิถี โหนด นา เล
โดยมีรายละเอียดของพัฒนาการแต่ละช่วง ดังนี้

1) ช่วงเวลาจากดอกไม้จันทร์ถึงการทำน้ำตาลโตนด (ปี พ.ศ. 2541 – 2543)

พัฒนาการของชุมชนในช่วงที่ 1 เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนโดยมีปัจจัย
ที่เป็นสาเหตุหลักคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้ชุมชนเกิดการรวมตัว
และก่อตั้งกลุ่มจัดทำดอกไม้จันทร์และการทำน้ำตาลโตนด โดยมีรายละเอียดดังนี้

ในช่วงที่ประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาพองพองแตก ทำให้ทุกภาคส่วน
ได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะคนในชุมชนตำบลทำหินที่ต้องว่างงาน หลายครัวเรือน
รับจ้างก่อสร้างและไม่ได้รับค่าแรง ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ทรัพยากรในทะเล
มีลดจำนวนลง ต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น ปัญหาเงินทุนหมุนเวียน ในขณะเดียวกัน

คนในชุมชนก็เริ่มหันหน้าเข้าสู่ตัวเมืองเพื่อทำงานรับจ้างหารายได้เลี้ยงครอบครัว จนกระทั่งอาชีพดั้งเดิมไป เมื่อเกิดปัญหาเหล่านี้ทำให้คนในชุมชนก่อหนี้สินกันมากขึ้น นอกจากนี้เกิดปัญหาแตกความสามัคคี เยาวชนในชุมชนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด วัฒนธรรมและประเพณีที่มีอยู่ดั้งเดิมค่อย ๆ เลือนหายไป เป็นต้น ดังนั้นทางชุมชน ได้เล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าวจึงได้ริเริ่มการริเริ่มก่อตั้งกลุ่มจัดทำดอกไม้จันทน์โดยมี นางพูนทรัพย์ ชูแก้ว เป็นแกนนำกลุ่มคนสำคัญของชุมชนตำบลท่าหิน โดยมี วัดอุประสงค์เพื่อส่งเสริม สนับสนุนสร้างเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก ให้มีงานทำ มีรายได้เสริม สร้างความสามัคคีในกลุ่มสตรี โดยเริ่มตั้งกลุ่มเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2541 โดยใช้บ้านเลขที่ 57 หมู่ 6 ตำบลท่าหิน อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลาเป็นสถานที่รวมกลุ่ม โดยในครั้งแรกได้นำสมาชิก 3-4 คนไปดูงาน ที่กลุ่มกระดังงา และมีศูนย์ฝึกอาชีพสตรีภาคใต้มาสอนการจัดดอกไม้และการทำ ดอกไม้จันทน์ที่ศาลาประชาคมอำเภอสังขละบุรี มีการระดมทุนโดยสมาชิก 3 คน คือ นางภา มากชูจิต นางวัลภา คงพรหม และนางฉันทน์ บุญญา เป็นจำนวนเงิน 6,000 บาท เพื่อลงทุนซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็นในการทำดอกไม้จันทน์ ซึ่งสมาชิกได้ตกลงกันให้วัน พุธที่สิบสี่ และวันศุกร์ เวลา 10.00 - 15.00 น. ของทุกสัปดาห์ เป็นวันที่สมาชิกต้อง มาพร้อมกันและร่วมทำงานด้วยกัน โดยมีการจัดสวัสดิการให้สมาชิกในกลุ่มจะได้รับ เงินปันผลในแต่ละงวดและหากสมาชิกในกลุ่มถึงแก่กรรมจะได้โลงแอร์พร้อมดอกไม้ จันทน์ 1 ชุดฟรี โดยจะมีการประชุมสมาชิกทุกเดือนๆ ละ 1 ครั้ง พร้อมเงินปันผล แต่การทำดอกไม้จันทน์ก็ได้ปิดตัวลง เพราะการทำดอกไม้จันทน์มีมากเกินไป เกิดความต้องการของตลาด จึงได้เปลี่ยนมาเป็นการทำน้ำตาลโตนดขึ้นแทนในปี 2542 เพราะตาลโตนดเป็นพืชเศรษฐกิจอย่างหนึ่งของภาคใต้ โดยเฉพาะพื้นที่ใน จังหวัดสงขลาที่มีจำนวนมาก ประชาชนบริเวณแถบนี้ได้นำตาลโตนดมาใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ยอดของตาลโตนดจนถึงรากของตาลโตนด โดยการแปรรูปน้ำตาลโตนด ให้เป็นน้ำตาลแว่น น้ำตาลโตนดผง และน้ำตาลหมักด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น และ นำน้ำตาลโตนดมาเป็นส่วนประกอบในการปรุงอาหาร เพื่อช่วยในเรื่องสุขภาพและ บรรเทาโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง (พูนทรัพย์ ชูแก้ว, 2562) หลังจาก ที่รวมกลุ่มกันเองแล้วมีความเข้มแข็งขึ้น ส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและ ภาคเอกชนตลอดจนภาคการศึกษาเข้ามาเยี่ยมชมกิจกรรม พร้อมทั้งให้คำแนะนำ

จนได้อัตลักษณ์ของตนเองเรียกว่า ไหนด นา เล ขึ้นเพื่ออนุรักษ์วิถีดั้งเดิมเอาไว้ ซึ่งถือว่าเป็นชุมชนต้นแบบในแถบคาบสมุทรสทิงพระ

2) ช่วงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถี ไหนด นา เล (ปี พ.ศ. 2544 – 2551)

พัฒนาการของชุมชนในช่วงที่ 2 มีปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือ ปัจจัยด้านการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยพัฒนาการในช่วงนี้ เริ่มได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกเข้าให้ความรู้ สนับสนุนด้านการวิจัย และอื่น ๆ โดยพัฒนาการในช่วงที่ 2 นี้ ชุมชนมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มต่าง ๆ จำนวน 8 กลุ่ม และมีการจัดกิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ 1) การจัดอบรมยุวชนรักษ์ ไหนด นา เล 2) โครงการดูแลและฟื้นฟูทะเลสาบ และ 3) การจัดแนวเขตอนุรักษ์ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ โดยมีรายละเอียดดังนี้

การริเริ่มเกี่ยวกับการท่องเที่ยว มีการจัดตั้งชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีไหนด นา เล ขึ้น เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและมีการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามวิถีของชุมชนแบบดั้งเดิม ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับ 1) วิถีไหนด - ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการปลูกต้นตาลโตนด การเก็บเกี่ยวตาลโตนด การแปรรูปตาลโตนด รวมทั้งการอนุรักษ์ต้นตาลโตนด 2) วิถีนา - ได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวนา การเพาะปลูกข้าวโดยไม่พึ่งสารเคมี การเก็บเกี่ยวข้าวและการอนุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นเมือง และ 3) วิถีเล - ได้เรียนรู้วิถีชาวประมงในลุ่มแม่น้ำทะเลสาบสงขลา การออกทะเลหาปลาในทะเลที่เป็นระบบนิเวศผสมผสานหรือทะเลสามน้ำที่มีทั้ง น้ำจืด น้ำเค็ม และน้ำกร่อย การดูแล ฟื้นฟูและการอนุรักษ์ป่าชายเลน โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ กรมชลประทานสนับสนุนเครื่องสูบน้ำ การศึกษาออกโรงเรียน (กศน.) สนับสนุนอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการทำปุ๋ยอินทรีย์ การแปรรูปตาลโตนด มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สนับสนุนการทำวิจัยด้านแผนการตลาด มหาวิทยาลัยทักษิณ สนับสนุนการทำวิจัยด้านตาลโตนด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสนับสนุนการทำแผนที่ท่องเที่ยว ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน เส้นทางและโปรแกรมท่องเที่ยว เป็นต้น ปัจจุบันชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านท่าหินมีสมาชิกทั้งหมด 75 คน มีกรรมการกลุ่ม 22 คน โดยแยกเป็นกลุ่มดังนี้ (เจตน์สถ์ สักขพันธ์ และคณะ, 2562) กลุ่มตาลโตนด กลุ่มทำนาเกษตรอินทรีย์ กลุ่มประมงอาสา กลุ่มจักสาน กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ และอาหารในชุมชน กลุ่มโฮมสเตย์

กลุ่มนำเที่ยวท้องถิ่น กลุ่มรักษาความปลอดภัย ทางกลุ่มได้มีการจัดสรรผลกำไร โดยการหักเข้ากลุ่มร้อยละ 5 ส่วนที่เหลือก็จัดสรรให้กับสมาชิกและคนที่ทำงานตามความเหมาะสม นอกจากนี้ยังมีการจัดอบรมยุวชนรักษานิคม นา เล ในช่วงปิดเทอม เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ในชุมชน สามารถถ่ายทอดเรื่องราวในชุมชนของตัวเองให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนได้ฟังได้ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เยาวชนมีจิตสำนึกรักบ้านเกิด โดยมีกรรมการกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นพี่เลี้ยงให้ข้อมูลเกี่ยวกับนิคม นา เล โดยเริ่มต้นด้วยการบรรยายเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนตำบลท่าหิน รวมทั้งแนะนำสถานที่ที่มีความสำคัญ และเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน เช่น กิจกรรมปลูกป่าชายเลน กิจกรรมปล่อยปลา เป็นต้น ปัจจุบันท้องถิ่นได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้วิถีธรรมชาติที่สำคัญแห่งหนึ่ง และสามารถสร้างรายได้เสริมให้แก่ประชาชนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ยังมีโครงการดูแลและฟื้นฟูทะเลสาบ โดยการจัดการแนวเขตอนุรักษ์ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ เนื่องจากปัญหาทรัพยากรสัตว์น้ำลดลงอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีต ทะเลสาบตื้นเขิน ทำให้มีการรวมกลุ่มของประมงอาสาตำบลท่าหินขึ้น โดยมีการประชุมแลกเปลี่ยนปัญหาและหาแนวทางแก้ไขร่วมกับหน่วยงานประมงจังหวัด เพื่อหาทางเพิ่มทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลสาบสงขลา เช่น การกำหนดการใช้ตาอวน การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำและดูแลแนวเขตอนุรักษ์ การปลูกหญ้าแฝก การเก็บขยะในทะเลสาบสงขลา การปลูกป่าชายเลนเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ การขุดลอกคลองโดยไม่ทำลายป่าชายคลอง เป็นต้น ซึ่งมีหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคชุมชนเข้ามาช่วยพัฒนาสนับสนุนด้านงบประมาณ ความรู้ เครื่องมือ อุปกรณ์ และสิ่งที่ชุมชนยังมีความต้องการอยู่เพื่อให้ชุมชนได้มีทรัพยากรไว้ดำรงชีวิตต่อไปในอนาคต

3) ช่วงการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม (ปี พ.ศ. 2552 – 2555)

พัฒนาการของชุมชนในช่วงที่ 3 เป็นช่วงที่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าต่าง ๆ ในชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภายนอก สินค้าที่เกิดขึ้นในช่วงนี้มีจำนวน 8 รายการ แบ่งเป็นผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด 4 รายการ ผลิตภัณฑ์จากข้าว 2 รายการ และ ผลิตภัณฑ์จากสาหร่ายจำนวน 2 รายการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผลิตภัณฑ์ของชุมชนตำบลท่าหินมีจำนวนเพิ่มขึ้นหลายชนิด ผลิตภัณฑ์บางชนิดได้รับเลขที่ทะเบียนจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) เพิ่มรับรองคุณภาพของสินค้าแล้ว ได้แก่ สบู่ตาลโดนด สบู่ข้าว และสบู่สาหร่าย ผลิตภัณฑ์เหล่านี้ล้วนแต่นำทรัพยากรที่มีอยู่ชุมชนมาเป็นส่วนประกอบในการผลิต สามารถสร้างคุณค่าและเพิ่มรายได้ให้แก่คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี รวมทั้งยังได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหลายหน่วยงานในการร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน เช่น กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์และมหาวิทยาลัยทักษิณ เป็นต้น ผลิตภัณฑ์ทั้งหมดของชุมชนตำบลท่าหิน ประกอบด้วย น้ำตาลโดนดผง (Organic Palmyra Sugar) สบู่ตาลโดนด (Palmyra Palm Soap) สบู่ข้าว (Rice Milk Soap) สบู่สาหร่าย (Seaweed Soap) โลชั่นตาลโดนด (Palmyra Palm Lotion) สครับข้าว (Rice Scrub) มาร์กสาหร่าย (Seaweed Mask) เซรั่มผิวหน้าตาลโดนด (Palmyra Anti-Wrinkle Serum) (กลุ่มกิจการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน, 2562)

นอกจากนี้ยังมีน้ำมันสกัดจากตาลโดนด เพื่อใช้ประโยชน์ในการทดแทนเนื้อมะพร้าวอีกด้วย รวมทั้งมีการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าผ่าน Social network เช่น Facebook และ Line เป็นต้น การออกร้านจัดแสดงสินค้าและจำหน่ายสินค้าทำให้มีการสั่งซื้อและมียอดขายเพิ่มมากขึ้น ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น

4) ช่วงกำเนิดศูนย์เรียนรู้วิถี หนอง นา (ปี พ.ศ. 2556 – 2562)

พัฒนาการของชุมชนในช่วงที่ 4 เป็นช่วงที่ชุมชนสามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนทั้งในและนอกชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนทางด้านวิชาการจากสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาได้เข้ามาจัดโครงการบริการวิชาการจำนวนทั้งสิ้น 9 โครงการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

การริเริ่ม“ศูนย์เรียนรู้วิถีหนอง นา เล” ตำบลท่าหินขึ้น และภาคการศึกษาจากคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัยได้เข้ามาจัดทำโครงการบริการวิชาการเพื่อช่วยพัฒนาชุมชนตำบลท่าหินและส่งเสริมในหลากหลายสาขาวิชา ดังต่อไปนี้ (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, 2556)

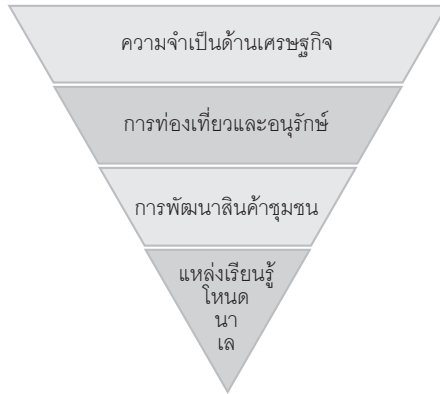
1) การผลิตสื่อการเรียนการสอนโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อต้องการให้ผู้สอน

ในโรงเรียนวัดท่าหิน โรงเรียนวัดโพธิ์กลาง และโรงเรียนวัดห้วยลาด ซึ่งเป็นโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนตำบลท่าหิน มีความรู้และทักษะในการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปไปใช้ด้านการเรียนการสอนในรายวิชาที่ตนเองรับผิดชอบ 2) การอบรมเชิงปฏิบัติการเครื่องเล่นวิทยาศาสตร์ด้านอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้สาขาวิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์และโทรคมนาคม ในโรงเรียน ทำให้ครูสามารถนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ ฟิสิกส์ การงานอาชีพและการทำโครงการให้มีประสิทธิภาพ 3) การพัฒนากระบวนการผลิตน้ำตาลจากตาลโตนด เพื่อแก้ไขปรับปรุงกระบวนการและวิธีการด้วยเทคนิควิศวกรรมอุตสาหกรรม เช่น การศึกษาการเคลื่อนไหวและเวลา การลดยุบรวมขั้นตอนการทำงาน การออกแบบเครื่องมือช่วยงาน และการวางระบบการผลิตให้มีประสิทธิภาพ และได้ผลผลิตมากขึ้น และเป็นการเพิ่มโอกาสในการแข่งขันเชิงธุรกิจและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น 4) การปรับปรุงแม่พิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์โหนด นา เล เพื่อออกแบบและผลิตแม่พิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์สบู่ให้ง่ายและสะดวกต่อการใช้งานและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด 5) การออกแบบและสร้างเครื่องทำน้ำตาลโตนดผง เพื่อนำมาช่วยในกระบวนการผลิตน้ำตาลโตนดผง ซึ่งสามารถเพิ่มกำลังการผลิตและลดเวลาในกระบวนการผลิตได้ 6) การอบรมเชิงปฏิบัติการทำข้าวเพื่อประชาสัมพันธ์ชุมชน เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ชุมชนและสนับสนุนให้เยาวชนในชุมชนสามารถขับเคลื่อนชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น 7) การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ตาลโตนดเพื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลท่าหิน โดยการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดปัจจุบัน สามารถสร้างความโดดเด่นเฉพาะตัวของสินค้าให้แก่ผู้บริโภค 8) การออกแบบและปรับปรุงเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ชุมชนตำบลท่าหิน เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้บริโภค และช่วยส่งเสริมการทำธุรกิจออนไลน์ที่สามารถทำการซื้อขายและติดต่อสื่อสารกันได้ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต และ 9) การพัฒนาเตาเผาถ่านชีวมวล เพื่อออกแบบและสร้างเตาเผาถ่านชีวมวลจากผลตาลโตนด เป็นการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พืชมูลค่าสูง

จากการที่หน่วยงานทางด้านภาคการศึกษาได้เข้ามาให้ความรู้และเติมเต็มในส่วนที่ชุมชนยังขาดอยู่ ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักของสังคมในวงกว้าง ประชาชนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น ปัจจุบันชุมชนตำบลท่าหิน นับเป็นชุมชนที่มีความก้าวหน้าทั้งในด้านการขายน้ำตาลโตนดผง การเป็นสถานที่ศึกษาดูงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความสนใจในวิถีโหนด นา เล นอกจากนี้ การท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ชุมชนได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนตำบลท่าหิน โดยเฉพาะการชูวิถีชีวิตเฉพาะถิ่นและอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของคนชุมชนมาเป็นกลยุทธ์ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้เดินทางเข้ามาศึกษา เรียนรู้และเก็บเกี่ยวประสบการณ์ที่มีคุณค่าในชุมชนด้วยตนเอง พร้อมทั้งช่วยสนับสนุนผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นจากผลผลิตที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนเกิดความภูมิใจและช่วยยกระดับฐานะของคนในชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

นอกจากนี้ทางภาครัฐและภาคเอกชนได้สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้น เพื่อสนับสนุนและเปิดโอกาสให้เยาวชนชาวต่างชาติได้เดินทางเข้ามาเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีชีวิตท้องถิ่นที่แตกต่างจากประเทศของตนเอง ต้องการสัมผัสประสบการณ์แบบจริงแท้ เลือกพัก เลือกซื้อและใช้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เพราะนักท่องเที่ยวกลุ่มเยาวชนต่างชาติจะช่วยสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นได้เป็นอย่างมาก ซึ่งถือเป็นโอกาสสำคัญของชุมชนไทยที่จะได้เปิดบ้านต้อนรับเยาวชนทั่วโลกให้มาท่องเที่ยว ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มจากการท่องเที่ยว แต่กลุ่มนักท่องเที่ยวเยาวชนต่างชาติจะช่วยเผยแพร่ส่งต่อเรื่องราวของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตทั้งดงามของไทยให้เป็นที่แพร่หลายไปทั่วโลก ช่วยสร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชนผู้เป็นเจ้าของทุนทางวัฒนธรรมนั้น และก่อให้เกิดความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะอนุรักษ์สืบสานต่อไปอย่างยั่งยืน โดยชุมชนบ้านท่าหิน อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลาเป็นหนึ่งในชุมชนนำร่องจาก 22 ชุมชนทั่วประเทศไทยที่ได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการดังกล่าว (สำนักข่าวอิศรา, 2562) ส่วนอนาคต เยาวชนรุ่นใหม่จะเข้ามามีบทบาทในการช่วยพัฒนาชุมชนเพิ่มมากขึ้น การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

กล่าวโดยสรุป คือ พัฒนาการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนทำหินอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา แบ่งได้เป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 ความจำเป็นด้านเศรษฐกิจ ระดับที่ 2 การท่องเที่ยวและอนุรักษ์ ระดับที่ 3 การพัฒนาสินค้าชุมชน และระดับที่ 4 แหล่งเรียนรู้ไหนด นา เล ตามกรอบแนวคิดในรูปที่ 1

รูปที่ 1 : กรอบแนวคิดพัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สรุปและอภิปรายผล

พัฒนาการของชุมชนในการสืบทอดวิถี ไหนด นา เล สามารถแบ่งได้เป็น 4 ช่วง คือ 1) ช่วงเวลาจากดอกไม้จันทน์ถึงการทำน้ำตาลโตนด เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน โดยมีปัจจัยที่เป็นสาเหตุหลักคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้ชุมชนเกิดการรวมตัวและก่อตั้งกลุ่มจัดทำดอกไม้จันทน์ และการทำน้ำตาลโตนด 2) ช่วงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถี ไหนด นา เล ปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือ ปัจจัยด้านการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยพัฒนาการในช่วงนี้เริ่มได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกเข้าให้ความรู้ สนับสนุนด้านการวิจัย และอื่นๆ โดยพัฒนาการในช่วงที่ 2 นี้ ชุมชนมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มต่างๆ จำนวน 8 กลุ่ม และมีการจัดกิจกรรมที่สำคัญได้แก่ 1) การจัดอบรมยุวชนรักษ์ไหนด นา เล 2) โครงการดูแลและฟื้นฟูทะเลสาบ และ 3) การจัดแนวเขตอนุรักษ์ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ 3) ช่วงการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม เป็นช่วงที่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าต่างๆ ในชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภายนอก สินค้าที่เกิดขึ้นในช่วงนี้มีจำนวน 8 รายการ แบ่งเป็นผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด 4 รายการ ผลิตภัณฑ์จากข้าว

2 รายการ และ ผลิตภัณฑ์จากสาหร่ายจำนวน 2 รายการ 4) ช่วงกำเนิดศูนย์เรียนรู้วิถี โหนด นา เล เป็นช่วงที่ชุมชนสามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนทั้งในและนอกชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนทางด้านวิชาการจากสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาได้เข้ามาจัดโครงการบริการวิชาการจำนวนทั้งสิ้น 9 โครงการ

ในภาพรวมพัฒนาการการท่องเที่ยวของชุมชนท่าหินเป็นพัฒนาการที่คนในชุมชนเองเป็นผู้ริเริ่มในการรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพ โดยที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชนและหน่วยงานทางวัฒนธรรมที่มีส่วนช่วยผลักดันวัฒนธรรมชุมชนที่มีอยู่เดิมให้ได้รับการเผยแพร่สู่วงกว้างมากขึ้น โดยวัฒนธรรมชุมชนถือเป็นรากฐานอันเข้มแข็งที่นำมาปรับใช้ให้เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่นำเอาภูมิปัญญาดั้งเดิมมาปรับใช้ เช่น กลุ่มทำน้ำตาลโตนด กลุ่มประมงพื้นบ้าน กลุ่มแปรรูปอาหารในชุมชนและกลุ่มจักสาน เป็นต้น

จากผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการของชุมชนตำบลท่าหินสามารถพัฒนาให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็งทั้งในด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านผลิตภัณฑ์และวิถีทางวัฒนธรรมได้ และสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเจตน์สุชัย สังขพันธ์ และคณะ (2558) ที่ได้อธิบายว่า การจัดกิจกรรมฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรม การแปรรูปผลผลิตตาลโตนด และการตลาด เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนท่าหิน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของกิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย (2561) ที่พบว่า การพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องมีการจัดสรรทรัพยากรและต้องหาหน่วยงานในการรับผิดชอบและส่งเสริมในเรื่องต่าง ๆ เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ชุมชน และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ หากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับการพัฒนาและสนับสนุนอย่างจริงจัง ในพื้นที่ชุมชนตำบลท่าหิน อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา พื้นที่นั้นจะเป็นพื้นที่สำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและสอดคล้องตามแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2561 – 2564 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพห่วงโซ่อุปทานทางการท่องเที่ยวในทุกมิติ ตลอดจนสร้างกลไกการทำงานด้วยเทคโนโลยีและระบบดิจิทัลที่ทันสมัย เพื่อมุ่งเน้นให้ประเทศไทยไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและยั่งยืน

ซึ่งจากพัฒนาการของชุมชนท่าหินจะเห็นได้ว่ารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนคือการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นการศึกษาวิถีชีวิตชุมชน เช่นเดียวกับการศึกษาของ ชุณษิตา นาคภพ (2561) ที่เห็นว่าการที่นักท่องเที่ยวได้ทราบความเป็นมาของชุมชน รวมทั้งได้เรียนรู้วัฒนธรรม ความเชื่อ และประเพณีของชุมชน รวมไปถึงการได้ซื้อผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่แสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น จะช่วยสร้างความประทับใจต่อการมาเยี่ยมชมอีกทั้งเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจภายในชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรเข้ามาส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนให้มากขึ้น เช่น การจัดให้มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับคนในชุมชน การจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาและผลิตภัณฑ์ชุมชนรวมทั้งการประชาสัมพันธ์ชุมชนท่าหินให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติ

2. การจัดการสินค้าชุมชนในเรื่องของการตลาดยังไม่มีจัดการอย่างเป็นระบบ ดังนั้น มหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาศึกษาอย่างจริงจัง โดยการให้ความรู้ในเรื่องของการจัดการและชี้ช่องทางการตลาดที่มีความเป็นไปได้ให้แก่ชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มกิจการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. (2562). **วิสาหกิจตาลโตนด โหนด นา เล**. สืบค้นเมื่อ 8 กรกฎาคม 2562, จาก <https://www.bedo-community.com/index.php/home/community/37>.
- กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และศรัณยา แสงลี้มสุวรรณ. (2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. **วารสารนักบริหาร**, 32(4), 139-146.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2562). **ทิศทางการท่องเที่ยวไทยในปี 2562**. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2562, จาก <https://www.tatreviewmagazine.com/article/tourism-thailand-2562>.
- กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และนรินทร์ สังข์รักษา. (2561). แนวทางการพัฒนาแหล่ง

- ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอกระโนน จังหวัดสงขลา. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี**, 12(28), 163-176.
- กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย (2561). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนท่ามะโอ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. **วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้**, 6(1), 131-148.
- แก้วตา ผิวนพรรณ, สุทธิสินี ภิระธรรมสรณ์ และวินัย เชื้ออมวราศาสตร์. (2561). การจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันและความร่วมมือในการรองรับการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน. **วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย**, 8(1), 27-33.
- เจตน์สถุญ์ สังขพันธ์, เกตติวา บุญปรากกร, สุภาวดี ธรรมรัตน์ และนันทรัฐ สุริโย. (2558). กระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดวิถีโหนด-นา-เล ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตำบลท่าหิน อำเภอสิงขร จังหวัดสงขลา (รายงานวิจัย). ในการประชุมระดับชาติ การวิจัยสถาบันเพื่อการพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศ. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชัยรัตน์ จุสปาโล. (2021). การประเมินศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านท่าหิน บริเวณ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อำเภอสิงขร จังหวัดสงขลา. **วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต**, 9(1), 73-86.
- ชัยคนันท์ สมปัญญาวิวงศ์ และเอื้องไพร วัลลภาชัย (2559). การศึกษาความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านตูปค้อ ตำบลลกสะท้อน จังหวัดเลย. **วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 2(3), 10-24.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ทูนษิตา นาคภพ. (2561). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะไข้อย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์. **วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)**, 8(2), 71-80.

- นุชนาวร รัตนสุวงศ์ชัย. (2554). กลยุทธ์การพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (รายงานวิจัย). ในการประชุมวิชาการระดับชาติ “มนุษยศาสตร์ในทศวรรษใหม่ : พลวัตแห่งองค์ความรู้กับพหุลักษณะทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนากองท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- ประพัทธ์ชัย ไชยนอก (2554). แนวทางการพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษานานาชาติ อำเภอตาบ่ง จังหวัดเลย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). เลย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ประยุทธ์ จันทร์โอชา (2562). คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2563, จาก https://www.thaigov.go.th/uploads/document/66/2019/07/pdf/Doc_20190725085640000000.pdf.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาด่านซ้าย. (2556). โครงการบริการวิชาการเพื่อการพัฒนาวิถีอินทนา เล ณ ชุมชนบ้านท่าหิน ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา. สงขลา : ออโต้ปริ้น.
- วรวิทย์ แก้วกล้า และจิรัช ศิริศิริธรรม. (2560). แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวต่างชาติในเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 13(2), 201-215.
- เศวตฉัตร นาคะชาติ, กรองกาญจน์ ถมแก้ว และอุบลรัตน์ นวลประกอบ. (2559). กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษา ชุมชนท่าหิน ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาด่านซ้าย.
- สโรชา อมรพงษ์มงคล. (2561). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในมิติความจริงแท้และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา : เมืองมัลลิการ.ศ. 124 จังหวัดกาญจนบุรี (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.

- สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล. (2561). **การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี** (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร. นครปฐม.
- สำนักข่าวอิสรา. (2562). **ททท. เปิดตัว Thailand Village Academy ไขว้ศักยภาพชุมชนวัฒนธรรมไทย**. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2562, จาก <https://www.isranews.org/isranews-pr-news/80277-isranews-80277.html>.
- Bywater, M. (1993). **The Market for Cultural Tourism in Europe. Travel and Tourism Analyst**, 6, 30-46.
- ECTARC. (1989). **Contribution to the drafting of a charter for cultural tourism**. European Centre for Traditional and Regional Cultures, Llangollen, Wales.
- McIntosh, R. & Goeldner C. (1986). **Tourism : principles, practices, philosophies** (6th ed.), New York : John Wiley & Sons, Inc.
- McKercher, B. & Cros, H. (2002). **Cultural tourism : the partnership between tourism and cultural heritage management**. New York : Haworth Hospitality Press.
- Mousavi, S. S., Doratli, N., Mousavi, S.N., & Moradiahari, F. (2016). **Defining cultural tourism**. International Conference on Civil, Architecture and Sustainable Development. London : UK.
- Pudaruth, S. K. (2018). **Cultural tourism in Mauritius : From rhetoric to reality**. Global Journal of Human- Social Science : Sociology & Culture. 18(3). 1-15.
- Richards, G. (2018). Cultural tourism : A review of recent research and trends. **Journal of Hospitality and Tourism Management**. 36 (September 2018). 12-21.
- Stratan, A., Perciun, R., & Gribincea, C. (2015). Identifying cultural tourism potentials in Republic of Moldova through cultural consumption among tourists. **Procedia- Social and Behavioral Sciences**. 188 (2015). 116-121.

UNWTO. (2017). **Definitions committee on tourism and competitiveness** (CTC). Retrieved 2 Jun 2019 from <http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/docpdf/ctcdefinitionsenweb.pdf>.

บุคลากรกรม

พูนทรัพย์ ชูแก้ว (ผู้ให้สัมภาษณ์). เกตวดี หมัดเด็น (ผู้สัมภาษณ์). ที่ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2562.

การต่อรองและการสร้างพื้นที่ทางสังคมของครูกะเทย ในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ Bargaining and Social Space Creation of Transgender Teachers in Southern Border Provinces Context

ษมาวีร์ บุญรอด^{1*} (Samawee Boonrord)^{1*}

อนินท์ พุทธิโชติ² (Anin Phutthichot)²

พัชลิษฐ์ จินนุ³ (Phatchalin Jeennoon)³

ธนภัทร เต็มรัตนกุล⁴ (Tanapat Temrattanakul)⁴

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของดุษฎีนิพนธ์นี้คือ 1) ศึกษาบริบทเงื่อนไขของครูกะเทยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) ศึกษาการต่อรองและการสร้างพื้นที่ทางสังคมของครูกะเทยในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูที่เกิดมามีเพศสรีระเป็นชาย แต่มีเพศวิถีแบบผู้หญิง ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานของรัฐพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ 1) การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก 2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และ 3) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

¹ นิสิตระดับปริญญาเอก, สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล : samaweesschool@gmail.com

² อาจารย์ ดร., สาขาวิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล : deinenin@yahoo.com

³ รองศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา, อีเมล : phatchalinj@hotmail.com

⁴ อาจารย์ ดร., สาขาวิชาการบริหารศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ และนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา, อีเมล : tanapat_temrattanakul@hotmail.com

¹ Doctoral Student, Doctor of Philosophy Program in Cultural Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand. E-mail : samaweesschool@gmail.com

² Lecturer, Dr., Social Sciences Section, Faculty of Humanities and Social sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand. E-mail : deinenin@yahoo.com

³ Assoc.Prof. Dr., Thai Languages Section, Faculty of Humanities and Social sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand. E-mail : phatchalinj@hotmail.com

⁴ Lecturer, Dr., Department of Library Science, Communication Arts and Communication Arts, Faculty of Humanities and Social sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand. E-mail : tanapat_temrattanakul@hotmail.com

*Corresponding author : E-mail address : samaweesschool@gmail.com

Received : 2021-03-24; Revised : February 17, 2022; Accepted : February 24, 2022

ผลการวิจัยพบว่า ครูกะเทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องเผชิญกับบริบทและสถานการณ์ ทั้งจากกระบวนการทางสังคม มาตรฐานวิชาชีพครู ที่คาดหวังต่อการแสดงบทบาทความเป็นครู รวมถึงบริบทความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม จารีต และหลักปฏิบัติทางศาสนาในพื้นที่ โดยเฉพาะในสังคมมุสลิม ที่ส่งผลให้บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศถูกเบียดขับ ไม่สามารถแสดงออกซึ่งเพศวิถีและอัตลักษณ์ทางเพศของตนเองได้ ดังนั้น การต่อรองและการสร้างพื้นที่ทางสังคมของครูกะเทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงมีความซับซ้อน ถูกกดทับ ต้องเร้นกายอยู่ในเงามืด เก็บกดซ่อนตัวตนและอัตลักษณ์ไว้ภายใน หากทางประนีประนอมและต่อรองเพื่อให้ตัวเองอยู่ในสังคมได้ เลือกปิดบังตัวตน กลัวว่าจะต้องถูกขับออก จนกลายเป็นคนนอกสังคม ยอมโอนอ่อนทำตามสิ่งที่สังคมคาดหวัง และในขณะเดียวกัน ครูที่มีวุฒิและคุณวุฒิสอง มีความมั่นคงทางอาชีพ สามารถแสดงออกซึ่งเพศวิถีของตนเองได้ กระบวนการสำคัญที่สุดในการต่อรองและสร้างพื้นที่ทางสังคม คือ การใช้โรงเรียนเป็นพื้นที่หลักเพื่อใช้ความรู้ความสามารถที่โดดเด่น เป็นใบเบิกทางไปสู่การยอมรับจากสังคม

คำสำคัญ : ครูกะเทย, สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้, การต่อรองและการสร้างพื้นที่ทางสังคม

Abstract

The objectives of this dissertation are to 1) study conditions of transgender teachers in the Southern border provinces and 2) investigate bargaining and social space creation of transgender teachers in the Southern border provinces. The research samples were 20 teachers who were born male but had female sexuality at the public schools under the Office of Basic Education Commission in Southern border provinces. The instruments used for data collection were: 1) in-depth interviews, 2) participatory observations, and 3) non-participatory observations.

The study results revealed that transgender teachers in the Southern border provinces had to confront the contexts and Situation conditions both from social processes and Teacher Professional Standard which had stereo-type expectations for the teachers' roles as well as the contexts of multi-cultural society, tradition and religious practices in the areas, especially in Muslim society hugely affected the LGBT (Lesbian, Gay, Bi-sexual, Transgender) persons, therefore squeezed and could not express their selfness of sexualities and sex uniqueness. The bargaining and social space of transgender teachers in the Southern border provinces was thus so complicated. Most of the teachers were suppressed, hidden in the dark corners; their selfness and uniqueness were also hidden. They had to compromise and made a bargain to have a space in the society by hiding their real selves in order that they were not shut off from the society. They had to follow the social expectations; however, senior teachers and those with high ranks who had secure careers could express their sexuality. The best bargaining and social space creation areas were at schools in which these teachers could employ their outstanding abilities as a passport to the social acceptance.

Keywords : Transgender Teachers, Office of Basic Education Commission, Southern Border Provinces Context, Bargaining and Social Space Creation

บทนำ

“ความหลากหลายทางเพศ” เป็นผลผลิตของการจำแนกความแตกต่างและการสร้างความเป็นอื่นให้แก่บุคคลที่มีความแตกต่างไปจากสมาชิกส่วนใหญ่ของสังคม ซึ่งมีการนิยามการสร้างคำเรียกให้แก่บุคคลที่มีเพศสภาพและเพศวิถีแตกต่างไปจากชายและหญิงตามความเข้าใจพื้นฐานวาทกรรมรักต่างเพศ “กะเทย” จึงถูกสังคมจับจ้อง (Gazed) เนื่องจากการซ้อนทับกันระหว่างอิทธิพลของวาทกรรมรักต่างเพศและวาทกรรมแบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy discourse) ทำให้สังคมไทยเชิดชูให้คุณค่าและความสำคัญกับ “ความเป็นชาย” การมีเพศสรีระโดยกำเนิดเป็นชาย หากแต่จิตใจและความพึงพอใจโน้มเอียงไปทางเพศหญิง “กะเทย” จึงอยู่ระหว่างความเป็นชาย

และความเป็นหญิง ส่งผลให้พฤติกรรมและการแสดงออก วิธีคิด การดำเนินชีวิตแตกต่างไปจากเพศชายตามการรับรู้ของสังคม ดังนั้น “กะเทย” จึงเป็นสิ่งที่สังคมเรียกขานการใช้ชื่อหรือการเรียกขานส่งผลให้เกิดกระบวนการสร้างความเป็นอื่น (Otherness) ให้แก่บุคคลโดยการสร้างกรอบและเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาลักษณะความเป็น “กะเทย” ผ่านสถาบันต่าง ๆ ในสังคม “ความเป็นกะเทย” จึงได้ถูกสถาปนาขึ้นมาในรูปแบบของอัตลักษณ์ที่เป็นอื่น ด้วยเหตุนี้ การรับรู้ความเป็นกะเทยของตนเอง และสวมรับบทบาทและความหมายจากกระบวนการที่สังคม ตอกย้ำ ทำให้บุคคลนั้นสยบยอมต่ออำนาจที่ทำให้ตนกลายเป็นอื่นในสังคมไปด้วย (จรงค์วิษฐ์ ทะพิงค์แก. 2556 : 1-2)

การให้ความสำคัญกับความเป็นเพศของบุคคลในสังคมถูกเชื่อมโยงไปสัมพันธ์กับการประกอบอาชีพ ซึ่งลักษณะของระบบปิตาธิปไตยหรือระบบชายเป็นใหญ่ที่ดำรงอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน มีผลให้ลักษณะงานต่าง ๆ ถูกจัดแบ่งไว้ให้สำหรับแต่ละเพศ เป็นต้นว่า งานที่ต้องให้แรงงานหรือใช้กำลัง เช่น การทำไร่ทำนา ต้องเป็นงานของผู้ชาย ส่วนงานดูแลครอบครัว ดูแลบ้านเรือนนั้นเป็นงานของผู้หญิง ซึ่งต่อมาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะงานในระบบเกษตรกรรมสู่ระบบการแบ่งงานในสังคมอุตสาหกรรม บริบททางเพศกับการทำงานจึงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย บทบาทหน้าที่ในการหาเลี้ยงครอบครัวซึ่งแต่เดิมถูกจัดให้กับเพศชายเป็นผู้ทำหน้าที่ดังกล่าว แต่ในสังคมอุตสาหกรรม เพศหญิงสามารถเป็นผู้หารายได้หลักในการเลี้ยงครอบครัวไม่ด้อยไปกว่าเพศชาย (ยศ สันตสมบัติ. 2548 : 10-17)

ถึงแม้ว่าบริบทสังคมถูกเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่ “กะเทย” ซึ่งมีอัตลักษณ์และวิถีของการใช้ชีวิตที่แตกต่างไปจากชายและหญิงทั่วไป ยังคงถูกจัดอยู่ในสถานะของคนชายขอบ (Marginal People) และ ถูกเบียดขับจากสังคม ถูกกีดกันการเข้าถึงตำแหน่งในหน้าที่การงานทั้งที่มีคุณสมบัติครบถ้วน การเข้ารับการศึกษา การเลือกปฏิบัติด้านการแพทย์ สาธารณสุข การประกันชีวิต บางสาขาอาชีพ “กะเทย” ถูกตอกย้ำ การนิยามความหมายให้เป็นไปในทิศทางที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับ ส่งผลให้ “กะเทย” ถูกเบียดขับให้ความแปลกแยกหรือเป็นอื่น เกิดปัญหาในการเลือกปฏิบัติ

อาชีพครู เป็นวิชาชีพระดับสูงแขนงหนึ่งในสังคม เมื่อพิจารณาจากเกณฑ์คุณลักษณะของวิชาชีพชั้นสูง ดังที่วีจิตร ศรีสอ้าน (2535 : 823 - 824) ได้กล่าวถึง

คุณลักษณะของวิชาชีพครูว่า เป็นวิชาชีพพิเศษ ที่สังคมยอมรับสาขาหนึ่งทั้งนี้พิจารณาจากเกณฑ์วิชาชีพครู คือ

1. วิชาชีพครู เป็นวิชาชีพที่เป็นกิจกรรมที่ใช้วิถีทางแห่งปัญญา ใช้วิชาความรู้เฉพาะด้านการสอนก็เป็นกิจกรรมทางปัญญา เป็นการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ค่านิยม ทักษะต่าง ๆ ไปสู่ผู้เรียน ครูต้องใช้ศาสตร์และศิลป์แห่งวิชาชีพ อันเป็นวิทยาการเฉพาะด้าน

2. การประกอบวิชาชีพครู เป็นกิจกรรมที่ให้บริการแก่สังคมที่เฉพาะเจาะจง การสอนเป็น การให้บริการแก่สังคม เพื่อพัฒนาสมาชิกใหม่ในสังคมให้ดำรงตนอยู่ได้ เป็นกิจกรรมสำคัญที่เป็นรากฐานของสังคม เป็นวิชาชีพหลักที่เป็นแหล่งกำเนิดของอาชีพต่าง ๆ ในสังคม

3. การประกอบวิชาชีพครูอยู่บนพื้นฐานทางทฤษฎีทางวิทยาการของศาสตร์แต่ละสาขาที่ประยุกต์มาเป็นการปฏิบัติ การสอนเป็นการผสมผสานวิทยาการมากมายทั้งปรัชญาการศึกษา ประวัติศาสตร์ จิตวิทยา สังคมวิทยา หลักการสอน การประเมินผลการศึกษา เป็นต้น

4. การเข้าสู่วงการวิชาชีพครู ผู้ประกอบวิชาชีพครูต้องเตรียมตัวในการศึกษาวิชาชีพจาก วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย เป็นระยะเวลาที่มากพอสมควรและใช้ระยะเวลาในการฝึกฝนอบรมในสถาบันผลิตครูไม่น้อยกว่า 4 ปี จึงจะสำเร็จการศึกษาออกไปทำการสอนได้

5. วิชาชีพแต่ละสาขาจะกำหนดมาตรฐานวิชาชีพขึ้นมีจรรยาบรรณวิชาชีพ เพื่อควบคุมความประพฤติและการปฏิบัติตน ตลอดจนมาตรฐานและคุณภาพในการประกอบวิชาชีพของมวลสมาชิก

6. ผู้ประกอบวิชาชีพครู มีเอกสิทธิ์และเสรีภาพทางวิชาชีพ มีเอกสิทธิ์ในการตกลงใจ และตัดสินใจที่จะใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหา มีเอกสิทธิ์ในการกำหนดวิธีสอน และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดในหลักสูตร

7. สมาชิกแห่งวิชาชีพมีการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพที่เป็นอิสระในการควบคุมจรรยาบรรณ มาตรฐานในการประกอบวิชาชีพ และสามารถลงโทษสมาชิก ตลอดจนส่งเสริมความก้าวหน้าของวิชาชีพ

ในขณะที่บรรทัดฐานและค่านิยมของคนไทยต่อ “อาชีพรู” คือ เป็นวิชาชีพที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี เป็นที่ยกย่องนับถือของผู้คนในสังคม ผู้ประกอบวิชาชีพครูจะต้องประกอบไปด้วยความรู้ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม ที่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม เนื่องด้วยการเป็นผู้มีหน้าที่อบรมสั่งสอน ถ่ายทอดความรู้ รวมถึงคุณธรรมจริยธรรมให้แก่สมาชิกของคนในสังคม ทำให้ “ครู” ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นความรู้เฉพาะทางในสาขาที่สอน ความรู้รอบตัว เพื่อให้ก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมและสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ความรู้ทางด้านศิลปะวัฒนธรรมของสังคมเพื่อการถ่ายทอดปลูกฝังค่านิยมต่าง ๆ ที่เหมาะสมให้แก่สมาชิกในสังคมซึ่งอยู่ในฐานะของศิษย์ อีกทั้งในฐานะตัวแบบหรือการถูกตั้งสมญานามว่า “แม่พิมพ์ของชาติ” การประพฤติการแสดงออกทางพฤติกรรมและทัศนคติของครูจะต้องเป็นไปอย่างเหมาะสม กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นไปตามความคาดหวังของสังคมนั้น ๆ ที่ให้คุณค่าเกี่ยวกับพฤติกรรม อันดงามต่าง ๆ เอาไว้ (ยนต์ ชุ่มจิต. 2553 : 52-57) ภาพลักษณ์และบุคลิกลักษณะของครู เป็นสิ่งที่สังคมคอยจับจ้องประเมินอยู่ตลอดเวลา เพราะสังคมได้คาดหวังให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่นักเรียน การที่ครูมีบุคลิกลักษณะผิดแปลกไปจากบรรทัดฐานของสังคม เช่น การมีเพศสภาพหรือเพศวิถีที่แตกต่างไปจากวาทกรรมหลักของสังคม ซึ่งก็คือวาทกรรมรักต่างเพศนั้น ย่อมส่งผลต่อการตอบสนองที่สังคมมีต่อบทบาทของวิชาชีพครู โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ครูกะเทย” ที่ถูกมองจากสังคมว่าเป็นแบบอย่างที่ไม่เหมาะสมสำหรับนักเรียนในเรื่องของพฤติกรรมและการแสดงออกกะเทยหลายคนที่มีความรักในวิชาชีพครู มีความรู้ความสามารถที่พร้อมจะถ่ายทอดให้แก่นักเรียน กลับถูกมองข้ามความรู้ความสามารถดังกล่าว โดยการนำภาพลักษณ์หรือลักษณะต่าง ๆ ที่แตกต่างไปจากบรรทัดฐานมาเป็นเครื่องมือในการกีดกันกะเทยออกจากวิชาชีพนี้ ดังนั้น การที่ “ครูกะเทย” จะสามารถดำเนินชีวิตในวิถีของความ เป็นครูได้อย่างราบรื่นนั้นจำต้องมีการปรับตัวและสร้างการยอมรับจากสังคมเกี่ยวกับความแตกต่างทางเพศสภาพและเพศวิถีโดยอาศัยความรู้ความสามารถของตนทำให้สังคมรับรู้ว่ “ครูกะเทย” สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้ไม่ต่างไปจากบุคคลทั่วไป

ในเดือนมกราคม 2562 มีกระแสข่าวกลายเป็นที่พูดกันอย่างแพร่หลายในโลกออนไลน์ เมื่อณิสิต ข้ามเพศคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ออกมาร้องเรียนหลังถูกอาจารย์พิเศษสอนประจำวิชาจิตวิทยาพื้นฐานการศึกษาและจิตวิทยาสำหรับครู บังคับให้แต่งชุดนิสิตตามเพศกำเนิดและพูดจาเหยียดว่า “กะเทยเหมือนคนบ้า คนจิตผิดปกติ เป็นครูไม่ได้ คณะอนุญาตให้มาเรียน ไม่ส่งโรงพยาบาลบ้าก็บุญแค่นี้แล้ว”

นอกจากนี้ โลกโซเชียลยังแชร์เรื่องราวของครูบอล นายอุกฤษฏ์ จัดสนาม ครูกะเทยโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ ที่ได้โพสต์ข้อความตัดพ้อ หลังได้รับหนังสือให้ออกจากราชการ โดยอ้างว่าถูกผู้บริหารและครูที่มีหน้าที่ประเมินครูผู้ช่วยกลั่นแกล้ง ทั้งทำเรื่องร้องเรียนกล่าวหาว่า มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น ก่อเหตุทะเลาะวิวาท หรือดื่มสุราในโรงเรียน จนล่าสุดทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้มีหนังสือให้ชี้แจงข้อร้องเรียนภายใน 5 วัน ซึ่งครูบอลยืนยันว่าไม่ได้มีพฤติกรรมตามที่ถูกร้องเรียนกล่าวหาและสามารถชี้แจงได้ แต่การที่ทางโรงเรียนทำหนังสือร้องเรียนกล่าวหาในลักษณะดังกล่าวส่งผลต่อการประเมิน ครูผู้ช่วย เพราะหากไม่ผ่านการประเมินครั้งที่ 2 ก็จะถูกปรับให้ออกจากราชการ จึงได้ออกมาร้องขอความเป็นธรรม ครูบอลยังกล่าวอีกว่า การที่ถูกทางโรงเรียนทำเรื่องร้องเรียนกล่าวเกี่ยวกับพฤติกรรมของตนนั้น อาจเป็นเพราะก่อนหน้านี้เคยทำหนังสือว่ากล่าวตักเตือนเกี่ยวกับการขอแต่งกายตามเพศสภาพ แต่ตนไม่ได้ปฏิบัติตาม ยังคงแต่งกายเป็นผู้หญิงมาสอนหนังสือตามปกติ เพราะคิดว่าเป็นสิทธิที่สามารถทำได้ ทั้งยืนยันว่าจะยังคงเดินหน้าเรียกร้องความเป็นธรรมเพื่อปกป้องสิทธิของตนต่อไป

จากเหตุการณ์เหยียดเพศและการเลือกปฏิบัติยังคงเกิดขึ้นในสังคมไทย ทำให้เห็นว่าเป็นอีกความล้มเหลวของระบบการศึกษาและมหาวิทยาลัยที่ผลิตบุคลากรป้อนสู่ระบบการศึกษา บางทีอาจเป็นเพราะโครงสร้างและวัฒนธรรมสถานศึกษาเอง ที่สถาปนาอำนาจอาจารย์ผู้สอนให้ท่วมท้นผ่านพิธีกรรม เครื่องแบบนิสิตนักศึกษาที่จงจำเนื้อตัวร่างกายให้สยบยอมต่ออำนาจไม่แข็งขึ้น การกำหนดคะแนนพฤติกรรมจิตพิสัยของผู้เรียนจึงมีอาจารย์จำนวนหนึ่งใช้ทัศนคติส่วนตัวที่อาจจะไม่ใช่แค่ Transphobia หรือ Homophobia เท่านั้น ที่ไปตีตราในนามของการมอบความรู้ โดยไม่โดนนิสิตนักศึกษาหรือเรียนหรือตรวจสอบใดๆ ได้ ยิ่งผูกขาดวิชาเรียนเป็นผู้ประเมิน

คะแนนวัดผลมีหน้าที่ตัดสินว่าใคร มีหรือไม่มีคุณสมบัติให้ทุนได้ กลายเป็นผู้บริหารหรือคนที่มีสายสัมพันธ์ที่ดีกับผู้บริหารในมหาวิทยาลัย ยิ่งกดดันผู้เรียนจนไม่กล้ามีปากมีเสียง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถาบันผลิตครูที่มักชอบอ้างจรรยาบรรณ จิตวิญญาณความเป็นครู การเป็นแม่พิมพ์ การเป็นตัวอย่าง แก่เยาวชน ไม่เพียงส่งผลร้ายต่อความรู้สึกและทัศนคติของผู้เรียนโดยตรง ไม่ว่าจะเพศสภาพ เพศวิถีใดเท่านั้น แต่ยังส่งผลเสียให้แก่วิชาความรู้ของวิชาชีพนั้นที่ถูกผลิตซ้ำความรู้ทางวิชาการแบบผิด ๆ ทุกภาคการศึกษา

ในส่วนสภาพสังคมพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม (Multi - Cultural Society) มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนที่หลากหลาย ทั้งในด้านความเชื่อทางศาสนา มีการนับถือศาสนา ทั้งศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม ในด้านของชาติพันธุ์ มีการอยู่ร่วมกันทั้งชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และ ชาวไทยเชื้อสายจีน นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งรวมศิลปะการแสดงและการละเล่นพื้นบ้าน เช่น การแสดงหนังตะลุง มโนราห์ ลิเกฮูลู ร้องเงืง การแข่งขันนกเขาชวา เป็นต้น ด้วยความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เสมือนเป็นการสร้างมนตร์เสน่ห์ในวิถีการดำเนินชีวิตที่เต็มไปด้วยความหลากหลาย ที่ผนวกเข้ากันได้อย่างแนบเนียน รวมทั้งความเข้มแข็งของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ของผู้คนในสังคมพหุวัฒนธรรมนี้ อย่างไรก็ตาม ภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมซึ่งมีความหลากหลายทั้งวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คน พื้นที่แห่งนี้ยังปรากฏภาพความหลากหลายทั้งเพศสภาพและเพศวิถีของบุคคล ที่มีความ “หลากหลายทางเพศ” อีกด้วย รวมถึง “ครูกะเทย” ก็ปรากฏอยู่ในพื้นที่จำนวนมากเช่นกัน

ปัจจัยที่มีบทบาทต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของมนุษย์คือ “ศาสนา” วัฒนธรรมไทย มีรากฐานมาจากพุทธศาสนา สำหรับ “ชาวไทยพุทธ” ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ นั้น ได้รับการถ่ายทอด สืบต่อกันมาในรูปแบบของความเชื่อ พิธีกรรม ศิลธรรม กฎหมาย วรรณกรรม ภาษา ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี เช่นเดียวกับ “คนไทยเชื้อสายจีน” ก็จะมีปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของตน การนับถือเทพเจ้า การกราบไหว้เจ้า และความเชื่อค่านิยมเรื่องความกตัญญู ซึ่งถือเป็นหัวใจหลักของวัฒนธรรมจีนผ่านห้วงการไหว้บรรพบุรุษในช่วงเทศกาลตรุษจีน รวมทั้งการทำบุญตักบาตรหรือให้ลูกชายบวชเรียนในพุทธศาสนา โดยไม่ถือว่า

มีความขัดแย้ง และสำหรับ “ชาวไทยมุสลิม” นั้น ถือเป็นประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการใช้ภาษามลายูท้องถิ่นเป็นภาษาพูดเพื่อติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน และการมีขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ที่มาจากรากฐานเดียวกัน ตลอดจนการใช้วัฒนธรรมอิสลามในการดำเนินชีวิตที่มีความแตกต่างไปจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ วิถีชีวิตของมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงมีความผูกพันยึดมั่นกับวิถีทางอิสลามเป็นอย่างมาก โดยยึดหลักปฏิบัติ 5 ประการ ได้แก่ การปฏิญาณตน การละหมาด การจ่ายซะกาต การถือศีลอด และการบำเพ็ญฮัจญ์ ซึ่งเชื่อว่าหลักปฏิบัติเหล่านี้เป็นการแสดงออกถึง ความศรัทธา เพราะการศรัทธาเป็นอาการที่เกิดอยู่ในจิตใจยากที่จะหยั่งรู้ได้ ดังนั้น การปฏิบัติจึงเป็นเครื่อง บ่งบอกว่าศรัทธา เป็นการยืนยันถึงความศรัทธาว่า มันคง หนักแน่นเพียงไร ถ้าไม่มีการปฏิบัติก็ไม่มีหลักฐาน ที่แสดงถึงความศรัทธา โลกทัศน์ของศาสนาอิสลามจึงมีความเคร่งครัดและเต็มไปด้วยกฎเกณฑ์ ด้วยเหตุนี้ “ความหลากหลายทางเพศ” ในสังคมมุสลิมจึงเป็นเรื่องแปลกแยกที่ถูกบัญญัติว่าเป็นบาปมหันต์ เป็นเรื่องต้องห้ามที่ไม่มีใครอยากพูดถึง การกดทับที่เข้มข้นนี้ส่งผลให้ “ครูกะเทย” ทั้งที่นับถือศาสนาอิสลามและศาสนาอื่นในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ต้องเร้นกายอยู่ในเงามืด เก็บซ่อนตัวตนที่แท้จริงไว้ภายใน เพื่อประนีประนอมและต่อรองให้ยังสามารถอยู่ในสังคมได้ อีกทั้งในสังคมนี้การพูดคุยเรื่องเพศสภาพและเพศวิถีของผู้อื่นถือเป็นเรื่องปกติ ซึ่งหลายคนทำหน้าที่ “ตำรวจทางวัฒนธรรม” คอยจับผิดคนที่มิมีลักษณะไม่ตรงตามขนบของศาสนาและ วาทกรรมเรื่องเพศ ดังนั้น “ครูกะเทย” จึงต้องพบกับความขัดแย้งภายในตัวเองและความกดดันที่ซับซ้อนเสมือนกดทับความเป็นตัวตน จึงทำให้หลายคนพยายามต่อรองกับสังคมไม่ให้ตัวเองถูกทำให้กลายเป็นคนนอก สามารถดำรงเพศสภาพและเพศวิถีแบบ “กะเทย” ในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างปกติชนและสามารถแสดงศักยภาพในด้านความรู้และความสามารถของตนเองได้อย่างเต็มที่ภายใต้บทบาท “แม่พิมพ์ของชาติ”

ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามเกี่ยวกับการสร้างภาพลักษณ์และการรักษาความเป็นตัวตนของครูกะเทยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า บุคคลเหล่านั้นสามารถจะปรับตัวเพื่อทำให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของสังคมอย่างไร มีการต่อรองและการสร้างพื้นที่ทางสังคมในบทบาทความเป็นครูและความเป็นกะเทยอย่างไร มีการดำรงชีวิตภายใต้

การนับถือศาสนาและมีวิธีการจัดการความขัดแย้งระหว่างบทบาทความเป็นกะเทย และความคาดหวังของสังคมอย่างไร โดยใช้การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) ของ ครูกะเทยที่ปฏิบัติหน้าที่ครูในสถานศึกษาของรัฐในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา จังหวัดนราธิวาส และพื้นที่ 4 อำเภอ ของจังหวัดสงขลา คือ อำเภอจะนะ อำเภอนาทวี อำเภอเทพา และอำเภอสะบ้าย้อย ผ่านเรื่องเล่า ของครูกะเทย เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์ต่างๆ ผ่านมา เพื่อเป็นแนวทาง ในการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบุคคลหลากหลายทางเพศ รวมถึงการให้สังคม ตระหนักถึงคุณค่าของผู้ประกอบวิชาชีพครูที่มีเพศสภาพและเพศวิถีแบบ “กะเทย” ตลอดจนเป็นแนวทางในการปรับตัวให้เป็นที่ยอมรับของสังคมของบุคคลที่ได้เลือก วิถีชีวิตแบบกะเทยและเพศวิถีอื่นๆ เพื่อสามารถดำรงชีวิตในสังคมภายใต้เพศวิถี ที่ตนเลือกได้อย่างปกติสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาบริบทเงื่อนไขของครูกะเทยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ ศึกษาการต่อรองและ การสร้างพื้นที่ทางสังคมของครูกะเทย ในบริบทจังหวัด ชายแดนภาคใต้

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การต่อรองและการสร้างพื้นที่ทางสังคมของครูกะเทย ในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องเพศและความหลากหลายทางเพศ ประกอบด้วย พัฒนาการความหลากหลายทางเพศในบริบทโลก พัฒนาการความหลากหลาย ทางเพศในบริบทสังคมไทย ฐานความคิดเรื่องความหลากหลายทางเพศ ทฤษฎี เพศแปลกแยก และนัยความสัมพันธ์เชิงอำนาจว่าด้วยเรื่องเพศ

2. แนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องจิตวิเคราะห์และบุคลิกภาพ ประกอบด้วย ทฤษฎีจิต วิเคราะห์ของ ฟรอยด์ (Sigmund Freud's Theory) ทฤษฎีบุคลิกภาพของจุง (Jung's Theory of Personality) ทฤษฎีบุคลิกภาพของแอลเลอร์ (Alfred Adler's Personality Theory) และทฤษฎีบุคลิกภาพของโรเจอร์ (Carl Roger's Theory of Personality)

3. แนวคิดว่าด้วยเรื่องอัตลักษณ์และพื้นที่ทางสังคม ประกอบด้วย อัตลักษณ์ อัตลักษณ์ทางเพศ อัตลักษณ์กะเทย แนวคิดทฤษฎีพื้นที่ทางสังคมและกระบวนการสร้างตัวตนบนพื้นที่ทางสังคม

4. บริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับ อัตลักษณ์และการสร้างตัวตนของบุคคลหลากหลายทางเพศ กลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวและการต่อรองของบุคคลหลากหลายทางเพศ และกลุ่มงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างพื้นที่ทางสังคมของบุคคลหลากหลายทางเพศ

สำหรับงานวิจัยเรื่อง “การต่อรองและการสร้างพื้นที่ทางสังคมของครูกะเทย ในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้” นี้ มีข้อแตกต่างจากงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวกับ “ความหลากหลายทางเพศ” ซึ่งส่วนใหญ่ ได้อธิบายเกี่ยวกับผู้คนในสังคมประเด็นต่าง ๆ เช่น ด้านสุขภาวะ วิถีชีวิต อัตลักษณ์ทางเพศ ในสังคมอื่นๆ แต่มีงานวิจัยเกี่ยวกับวิถีทางเพศในสังคมมุสลิมหรือในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมน้อยมาก งานวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นงานวิจัยทางวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ กลุ่มตัวอย่างเป็น “กะเทย” ที่ประกอบอาชีพครู ซึ่งทำทายกับบรรทัดฐานและค่านิยมของคนไทยที่มีต่อ “อาชีพครู” โดยถือว่าเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี เป็นที่ยกย่องนับถือของผู้คนในสังคม ผู้ประกอบวิชาชีพครูจะต้องประกอบไปด้วยความรู้ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม ที่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม เนื่องด้วยการเป็นผู้มีหน้าที่อบรมสั่งสอน ถ่ายทอดความรู้ รวมถึงคุณธรรมจริยธรรมให้แก่สมาชิกของคนในสังคม ทำให้ “ครู” ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถรอบด้าน อีกทั้งในฐานะตัวแบบหรือการถูกตั้งสมญานามว่า “แม่พิมพ์ของชาติ” การประพฤติ การแสดงออกทางพฤติกรรมและทัศนคติของครูจะต้องเป็นไปอย่างเหมาะสม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นไปตามความคาดหวังของสังคมนั้นๆ ที่ให้คุณค่าเกี่ยวกับพฤติกรรมอันดีงามต่าง ๆ เอาไว้ แต่ด้วยมีวิถีทางเพศแบบ “กะเทย” และอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นสังคมมุสลิม ที่มีความเชื่อว่า ความเป็น “กะเทย” เป็นเรื่องแปลกแยกที่ถูกบัญญัติว่า เป็นบาปมหันต์ เป็นเรื่องต้องห้าม ทำให้เกิดการกดทับที่เข้มข้น ส่งผลให้ “ครูกะเทย” ทั้งที่นับถือศาสนาอิสลามและศาสนาอื่นในพื้นที่

จังหวัดชายแดนใต้ ต้องเรียนรู้กายอยู่ในเงามืดเก็บซ่อนตัวตนที่แท้จริงไว้ภายในเพื่อประนีประนอมและต่อรองให้ยังสามารถอยู่ในสังคมได้ “ครูกะเทย” จึงต้องพบกับความขัดแย้งภายในตัวเองและความกดดันที่ซับซ้อนเสมือนกดทับความเป็นตัวตน จึงทำให้หลายคนพยายามต่อรองกับสังคมไม่ให้ตัวเอง ถูกทำให้กลายเป็นคนนอก สามารถดำรงเพศสภาพและเพศวิถีแบบ “กะเทย” ในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างปกติชน และสามารถแสดงศักยภาพในด้านความรู้และความสามารถของตนเองได้อย่างเต็มที่ภายใต้บทบาท “แม่พิมพ์ของชาติ”

ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดคำถามเกี่ยวกับการสร้างภาพลักษณ์และการรักษาความเป็นตัวตนของครูกะเทย ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า บุคคลเหล่านั้นสามารถจะปรับตัวเพื่อทำให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของสังคมอย่างไร มีการต่อรองและการสร้างพื้นที่ทางสังคมในบทบาทความเป็นครูและความเป็นกะเทยอย่างไร มีการดำรงชีวิตภายใต้การนับถือศาสนาและมีวิธีการจัดการความขัดแย้งระหว่างบทบาทความเป็นกะเทยและ ความคาดหวังของสังคมอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบุคคลหลากหลายทางเพศ รวมถึงการให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้ประกอบวิชาชีพครูที่มีเพศสภาพและเพศวิถีแบบ “กะเทย” ตลอดจนเป็นแนวทางในการปรับตัวให้เป็นที่ยอมรับของสังคมของบุคคลที่ได้เลือกวิถีชีวิตแบบกะเทยและเพศวิถีอื่น ๆ เพื่อสามารถดำรงชีวิตในสังคมภายใต้เพศวิถีที่ตนเลือกได้อย่างปกติสุข องค์ความรู้ที่ได้จากเรื่องราวของกรณีศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ อาจเป็นแนวทางและแรงบันดาลใจให้กับบุคคลที่กำลังประสบปัญหาในวิถีทางเพศของตนที่แตกต่างไปจากบรรทัดฐานของสังคม เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นมีข้อมูล มีทางเลือกในการอยู่ร่วมกันกับสังคมภายใต้บริบทของความหลากหลายทางเพศในสังคมไทยได้อย่างปกติสุข และสามารถแสดงศักยภาพ ในด้านความรู้และความสามารถของตนเองได้อย่างเต็มที่ที่เกิดความเข้าใจถึงมีการต่อรองและการสร้างพื้นที่ทางของครูกะเทยในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ และแนวทางที่บุคคลนั้นใช้ในการปรับตัวเพื่อสร้างการยอมรับภายใต้บทบาทความเป็นครู สร้างความตระหนักรู้ให้สังคมเห็นถึงคุณค่าของผู้ประกอบวิชาชีพครูที่มีเพศสภาพและเพศวิถีแบบกะเทยโดยปราศจากอคติทางเพศ และงานวิจัยชิ้นนี้อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมต่อ ผู้ที่มี “ความเป็นเพศที่หลากหลาย” ว่า สิ่งนี้ไม่ใช่กรอบของการทำงานในอาชีพครูรวมถึงอาชีพอื่น ๆ

ในสังคม ถึงเวลาแล้วที่ทุกคนในสังคมควรหันเหมา และให้เกียรติในความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น ควรใจกว้าง เปิดรับและเข้าใจ คนอื่นให้มากขึ้น มองคนให้เป็นคน และมองคนทุกคนว่ามีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำรงความเป็นกะเทยภายใต้การประกอบวิชาชีพครู โดยมีวิธีการที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก โดยการสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลมากกว่าจะเป็นการซักถามที่ผู้วิจัยมุ่งถามคำถามเพื่อตอบข้อสงสัยของผู้วิจัย เน้นบรรยากาศในการพูดคุยที่เป็นกันเองและไม่เป็นทางการ ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้เลือกสถานที่ตามความสะดวกและตามความเหมาะสมของผู้ให้ข้อมูลเป็นหลักและผู้วิจัยได้เตรียมแนวคำถามเอาไว้ล่วงหน้าแต่อาจจะเปลี่ยนแปลงลำดับของข้อคำถามได้ตามความเหมาะสมรวมถึงการพูดคุยที่นอกเหนือจากแนวคำถามที่เตรียมไว้เพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลายหรืออาจจะเป็นมุมมองที่ผู้วิจัยคาดไม่ถึง ซึ่งถือเป็นการเปิดโอกาสในการรับข้อมูลที่หลากหลายและกว้างขวางและใช้การสังเกต (Observation) ในการที่จะทำความเข้าใจถึงบริบททางสังคมและการปฏิสัมพันธ์กับสังคมและบุคคลในสังคมของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participated Observation) โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของผู้ให้ข้อมูลในขอบเขตที่สามารถเข้าร่วมได้ ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิตประจำวันที่นอกเหนือจากเวลางาน หรืออาจจะเป็นภายในบริบทของการทำงานที่ผู้ให้ข้อมูลอนุญาตหรือเชิญให้เข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อที่จะได้มาซึ่งข้อมูล ในเชิงลึกซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจวิถีชีวิตในบริบทต่างๆ ของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นมุมมอง ที่บางครั้งก็ไม่สามารถที่จะพบเห็นได้โดยทั่วไปซึ่งถือเป็นบริบทในพื้นที่ส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลซึ่งผู้ให้ข้อมูลเลือกที่จะแสดงออกให้กับบุคคลเฉพาะกลุ่มรับรู้และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participated observation) เนื่องด้วยในบางสถานการณ์ผู้วิจัยไม่อาจเข้าไป มีส่วนร่วมในการสังเกตได้ เช่น ในระหว่างการสอน การสนทนากับผู้ร่วมงาน การสนทนากับนักเรียนหรือผู้ปกครองเพื่อเป็นแนวทางที่จะทำความเข้าใจถึงการวางตัว การปฏิบัติตัว และการปฏิสัมพันธ์กับสังคมแวดล้อมของผู้ให้ข้อมูลเพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาช่วยขยายความ

ประกอบเรื่องราวที่ได้จากการสัมภาษณ์และสนับสนุนข้อมูลที่มาจากเรื่องเล่า รวมไปถึงการเก็บข้อมูลของบริบทต่างๆ ที่เป็นสิ่งแวดล้อมที่ผู้ให้ข้อมูลกำลังเผชิญอยู่หรือมีปฏิสัมพันธ์อยู่ในขณะนั้นๆ

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์และสังเกตตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดขอบเขตของประเด็นคำถามและบริบทที่จะทำการสังเกตเบื้องต้นไว้คือ ขอบเขตของประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ ในการศึกษาประเด็นของครูเกษียณในบริบทชายแดนใต้ ผู้วิจัยให้ความสนใจในเรื่องของประวัติและภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูลทั้งในด้านของครอบครัว การเลี้ยงดู การศึกษาและประสบการณ์ในอดีตที่นำไปสู่ จุดเปลี่ยนของการดำเนินวิถีชีวิต ตลอดจนการเลือกที่จะดำเนินวิถีชีวิตกะเทย การนิยามการให้ความหมายของการมีเพศสภาพแบบกะเทยของผู้ให้ข้อมูล มุมมองและทัศนคติที่มีต่อตนเองและต่อสังคมตามประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลที่ได้ประสบมา ตลอดจนการเลือกที่จะดำเนินชีวิตในสายวิชาชีพครู ประสบการณ์ระหว่างที่อยู่ในสถานศึกษาในฐานะของผู้เรียน และในฐานะของผู้สอนในรูปแบบวิถีชีวิตแบบกะเทย รวมไปถึงการดำรงความเป็นกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศของผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยผู้วิจัยจะทำหน้าที่เป็นผู้ฟังที่คอย จุดประเด็นเรื่องราวต่างๆ ให้กับผู้ให้ข้อมูลมากกว่าจะเป็นผู้ซักถามเพื่อให้การดำเนินเรื่องราวต่างๆ เป็นไปอย่างต่อเนื่อง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นหากในระหว่างการเล่าเรื่องราวต่างๆ ผู้ให้ข้อมูลได้นำเสนอเรื่องราวหรือแง่มุม ต่างๆ ที่นอกเหนือไปจากขอบเขตที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ผู้วิจัยก็ยินดีที่จะเปิดรับข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อเป็นการเปิดมุมมองในแง่มุมต่างๆ ที่อาจจะมากกว่าที่ผู้วิจัยคาดการณ์เอาไว้ ซึ่งข้อมูลใหม่ๆ ที่นอกเหนือไปจากขอบเขตที่ได้กำหนดไว้นี้ หากเป็นประเด็นที่มีความน่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจถึงวิถีชีวิตและการให้คุณค่าของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ ผู้วิจัยจะนำไปปรับปรุงเพิ่มเติมในการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลรายอื่นๆ ในโอกาสต่อไป

ขอบเขตของประเด็นที่ทำการสังเกต ผู้วิจัยให้ความสำคัญถึงบริบทแวดล้อม และการมีปฏิสัมพันธ์หรือการแสดงออกในบริบทต่างๆ เหล่านั้นของผู้ให้ข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมของสถานที่ทำงาน สถานที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะอื่นๆ การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง รวมไปถึงการตอบสนองของบุคคลรอบข้าง

ต่อตัวผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็น ถึงการให้คุณค่า การให้ความหมาย และการให้ความสำคัญต่อบริบทต่าง ๆ ของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งทำให้เห็นถึงกระบวนการที่ผู้ให้ข้อมูลเลือกใช้ในการต่อรองกับสังคมเพื่อดำรงความเป็นตัวตนของผู้ให้ข้อมูลว่ามีกระบวนการในการต่อรองกับสถานการณ์หรือบริบทต่าง ๆ อย่างไร การเลือกที่จะให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมหรือการให้ความสำคัญกับตัวตนของตนเอง รวมไปถึงการแสดงออกที่แตกต่างกัน ในแต่ละบริบทพื้นที่และบริบททางสังคมของบุคคลว่ามีการให้คุณค่าและความหมายอย่างไร ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสังเกตดังกล่าวจะนำไปสู่การสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป หรืออาจเป็นการสนับสนุนเรื่องราวของผู้เล่าที่จะช่วยทำให้ผู้วิจัยเข้าใจบริบทต่าง ๆ ของเรื่องเล่าได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แยกขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลระหว่างการดำเนินการวิจัย ในระหว่างการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้นไปในขณะที่ทำการเก็บข้อมูลซึ่งได้จากการสังเกตและสัมภาษณ์ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจำแนกหมวดหมู่ของข้อมูลในบริบทต่าง ๆ ที่เห็นว่ามีความสัมพันธ์สอดคล้องและสนับสนุนส่งเสริมกับเรื่องราวต่าง ๆ ของผู้ให้ข้อมูลโดยบริบทต่าง ๆ นั้นประกอบไปด้วยด้านเวลา สถานที่ ลักษณะความสัมพันธ์ พฤติกรรมการแสดงออกต่าง ๆ ของผู้ให้ข้อมูล โดยทำการบันทึกบริบทต่าง ๆ เหล่านี้ไว้และแยกออกจากเรื่องเล่าและนำบริบทต่าง ๆ เหล่านี้กลับมาใช้ในการตรวจสอบและเป็นข้อมูลสนับสนุนให้กับเรื่องเล่าของบุคคลต่อไป และการวิเคราะห์ข้อมูลภายหลังจากการเก็บข้อมูล หลังจากที่ได้ทำการเก็บข้อมูลเรื่องเล่าของผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยดำเนินการนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเทปมาถอดความอย่างละเอียดชนิดคำต่อคำ (Transcribing Interview) เพื่อบันทึกเรื่องราวของเรื่องเล่าทั้งหมดในรูปของข้อความ (Text) และทำการจัดเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์เพื่อที่จะสามารถวิเคราะห์เรื่องราวได้อย่างละเอียดในภายหลัง โดยที่ไม่ทำการตัดเนื้อหาส่วนใดส่วนหนึ่งออกไป หลังจากการถอดเทปเรื่องเล่าทั้งหมดแล้ว ได้จำแนกหมวดหมู่ของข้อมูลโดยการให้รหัสกับข้อมูลที่มีความสำคัญต่อการวิเคราะห์ในประเด็นที่ศึกษาโดยอาศัยพื้นฐานแนวคิดจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาเป็นฐานในการจำแนกข้อมูล นอกจากนั้นแล้วยังอาศัยบริบทต่าง ๆ ที่ได้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในระหว่างการเก็บข้อมูลมาสนับสนุนการจัดหมวดหมู่ข้อมูล ซึ่งอาจจะข้อมูลที่อยู่นอกเหนือจากแนวคิดทฤษฎีที่ได้ศึกษามากกว่าคือ เป็นบริบทที่เฉพาะซึ่งมีผลต่อความสัมพันธ์การเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ เพิ่มเติม

หลังจากทำการจำแนกข้อมูลและให้รหัสกับข้อมูลต่างๆ แล้ว ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของข้อมูลชุดต่างๆ รวมถึงความเชื่อมโยงของเนื้อหา ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้ให้ข้อมูลในการที่เข้ามาสู่ชีวิตกะเทย ตลอดจนการก้าวเข้ามาสู่บทบาทของอาชีพรู การปรับตัวในช่วงเวลาต่างๆ รวมถึงบริบทสถานการณ์ในชีวิตประจำวันของผู้ให้ข้อมูลทุกคนเพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงจุดร่วมหรือจุดต่างของสถานการณ์ บริบทแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อสถานการณ์ รวมไปถึงความหมายที่แฝงอยู่เบื้องหลังของการกระทำ ในบริบทต่างๆ โดยในการทำความเข้าใจและการตีความตามความหมายในเชิงลึก ผู้วิจัยอาศัยข้อมูลจากเอกสารต่างๆ รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและบันทึกเหตุการณ์ในบริบทชีวิตประจำวันของผู้ให้ข้อมูลมาร่วมในการวิเคราะห์ตีความ

การนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ นำเสนอเรื่องราว วิถีชีวิตการปรับตัวและการต่อรองกับความคาดหวังของสังคมจากเรื่องเล่าของผู้ให้ข้อมูล โดยการนำเรื่องเล่าที่ได้รับฟังมาแล้วนำกลับมาเล่าใหม่พร้อมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นเพื่อแสดงให้เห็นถึงประเด็นที่มีความสำคัญและมีความเชื่อมโยงหรือความแตกต่างกันของเรื่องราวในแต่ละกรณี และสร้างความเข้าใจในวิถีชีวิตของกะเทยและการเข้าสู่บทบาทของผู้ประกอบวิชาชีพครู ตลอดจนสถานการณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลต้องเผชิญกับความคาดหวังของสังคมที่คอยกดทับความเป็นตัวตนของครูที่กะเทยเหล่านี้ เพื่อนำไปสู่การตอบใจหัยการวิจัย

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “การต่อรองและการสร้างพื้นที่ทางสังคมของครูกะเทยในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้” ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยเป็น 3 ประเด็นดังนี้

1. วิถีครูกะเทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้

การที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และสนทนากับกลุ่มกะเทยพบว่า ครูกะเทยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีอีกจำนวนมากทั้งที่นับถือศาสนาอิสลามและศาสนาอื่น ๆ

บางคนยินดีให้ข้อมูลแต่ไม่ประสงค์เป็นกลุ่มตัวอย่าง เกรงว่าถ้าข้อมูลส่วนตัวแพร่กระจายไปอาจทำให้ชื่อเสียงของตนเองและครอบครัวได้รับความเสียหาย สูญเสียความมั่นใจจากบุคคลรอบข้างและอาจเกิดปัญหาตามมาในภายหลังได้ จึงไม่ขอเป็นกลุ่มตัวอย่างแต่ยินดีจะให้ข้อมูลแบบลับๆ เป็นการส่วนตัวได้ เพราะการเปิดเผยตัวเองต้องแลกบางอย่างในชีวิต ถ้าเปิดเผยตัวเองว่า เป็นกะเทยต้องพบกับแรงต้าน คนไม่สนับสนุน หรือคนที่ไม่ชอบอัตลักษณ์ทางเพศ อาจมีผลกระทบต่องานประจำวัน การประเมินเลื่อนเงินเดือน หรือประเมินต่างๆ เพื่อความก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นออกเป็นดังนี้

1.1 ก่อนมาเป็น “ครูกะเทย” ครูกะเทยเข้าสู่วิถีชีวิตของกะเทยแตกต่างกันไปตามแต่ละประสบการณ์และการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล บางคนอาจเกิดการตระหนักรู้ในตัวตนของตนเองในช่วงระยะเวลาอันสั้น บางคนใช้ระยะเวลานาน ดังนั้นเป็นการยากที่จะบ่งบอกถึงการเกิดขึ้นหรือการได้มาซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นกะเทยของแต่ละบุคคล แต่ในภาพรวมยังมีจุดร่วมที่มีความเหมือนกัน คือ ครูกะเทยให้เหตุผลต่ออัตลักษณ์ของความเป็นกะเทยของตนว่า ตนนั้นเป็นชายแต่เพียงร่างกาย หากแต่ภายในจิตใจเป็นผู้หญิง การแสดงออก ทั้งทางด้านภาพลักษณ์และพฤติกรรมจึงมีความคล้ายคลึงกัน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวของอัตลักษณ์ยังคงคลุมเครือแตกต่างกันออกไปโดยมีองค์ประกอบหลายส่วน ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงดู การปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง สิ่งแวดล้อมและสภาพสังคมที่อาศัยอยู่ ตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อบุคคล ฯลฯ ซึ่งในแต่ละปัจจัยก็มีผลต่อการก่อตัวของอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล แต่ถึงกระนั้น การที่จะเลือกสวมรับอัตลักษณ์แบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจ ความพึงพอใจ ปัจจัยต่างๆ มีบทบาทเพียงแคการเสนอทางเลือกในด้านต่างๆ ให้กับบุคคล การที่จะมีอัตลักษณ์หรือบุคลิกภาพแบบใดนั้นเป็นสิ่งที่บุคคล เป็นผู้กำหนดโดยใช้ปัจจัยภายนอกอื่นๆ เข้าร่วมในการพิจารณา ได้แก่ ค่านิยมของครอบครัวและสังคม และศาสนา การเกิดขึ้น ของอัตลักษณ์ดังกล่าว เป็นผลจากการรับเอาสิ่งแวดล้อมรอบตัว แต่อย่างไรก็ตามความต้องการภายใน ยังคงเป็นตัวกำหนดถึงสิ่งที่บุคคลเลือกในแบบที่จะเป็น

1.2 เพศชาย : ความคาดหวังของครอบครัวและสังคมไทย ความคาดหวังที่มีต่อบุตรชาย ไม่ว่าจะโดยค่านิยม ความเชื่อของสังคมหรือทางศาสนา ล้วนแล้วกำหนดกรอบทางเพศของบุคคลให้เป็นไปตามความคาดหวังของครอบครัวโดยอยู่ภายใต้วาทกรรมรักต่างเพศที่พยายามกดทับความเป็นเพศที่แตกต่างของบุคคล ทำให้บุคคลหลากหลายทางเพศต้องเผชิญกับกรอบในการปฏิบัติตัวในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การแสดงออกภาพลักษณ์ของความเป็นชายที่ครอบครัวพยายามสร้างและหล่อหลอมให้กับบุคคลและภายใต้บทบาททางสังคมที่ทำให้บุคคลที่มีสถานะเป็นบุตรต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ซึ่งการเชื่อฟังและปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนหรือความต้องการของครอบครัวยังได้รับการยอมรับและยกย่องจากสังคมในฐานะลูกที่ดี

1.3 กระเทยกับเพศวิถีในสังคมมุสลิม สำหรับพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่คนส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลาม “ความหลากหลายทางเพศ” และ “ศาสนา” คือของสองสิ่งที่ไม่มีความที่จะเดินทางมาบรรจบกันได้โดยง่าย ยิ่งในโลกทัศน์ของศาสนาที่มีความเคร่งครัดและเต็มไปด้วยกฎเกณฑ์อย่างศาสนาอิสลาม ความหลากหลายทางเพศคือเรื่องแปลกแยกที่สมควรถูกบัญญัติว่าเป็นบาปมหันต์และเป็นเรื่องต้องห้ามที่ไม่มีใครอยากพูดถึง การกดทับที่เข้มข้นนี้ทำให้ชาวมุสลิมที่มีความหลากหลายทางเพศ ส่วนใหญ่ต้องเร้นกายอยู่ในเงามืด พวกเขาต้องเก็บซ่อนตัวตนที่แท้จริงไว้ภายในเพื่อที่จะหาทางประนีประนอมและต่อรองเพื่อให้ตัวเองยังสามารถอยู่ในสังคมได้ ชีวิตของพวกเขาเหล่านี้ไม่เคยอยู่ในความรับรู้ของสังคมไทยหรือแม้แต่ในสังคมของชาวเพศหลากหลายด้วยตัวเอง ด้วยความเชื่อทางศาสนา ครูกะเทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในสังคมที่ยังไม่เปิดกว้างด้านความหลากหลายทางเพศอย่างสังคมมุสลิม การรวบรวมความกล้าที่จะออกมาเปิดเผยว่าฉันเป็นกะเทย ก็เหมือนกับเป็นการหยิบเอาปมด้อยของตนเองออกมาไขว้ให้สาธารณะดูและหลังจากนั้นก็ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่หรือถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม มีครูกะเทยหลายคนพยายามที่จะปกปิดเพศสภาพของตนเอง เพื่อป้องกันตนเองจากการไม่ยอมรับของสังคม ซึ่งบางคนต้องทำงานอย่างหนักหน่วงเพื่อให้สังคมรู้ว่าตนเองก็เป็นครูได้ ต้องเอาเรื่องงานมาเป็นอันดับหนึ่ง เพื่อกลบเกล็นเพศสภาพที่คนอื่นมอง

1.4 กะเทยในวิถีครูชายแดนใต้ ถึงแม้ว่ากะเทยจะสามารถดำเนินวิถีชีวิตในอาชีพรู้นั้น จึงต้องมีการปรับตัวที่เหมาะสมกับสถานการณ์ เลือกที่จะปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของความคาดหวังของสังคมประพัตติตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ไม่ว่าจะเป็นนักเรียน นักศึกษา ผู้ปกครอง ตลอดจนบรรดาครูด้วยตนเอง พฤติกรรมใดที่จัดว่าเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม บุคคลจะรับรู้ได้จากปฏิกิริยาของบุคคลอื่น ๆ ที่มีต่อการกระทำของเขา บุคคลจะเกิดการเรียนรู้ที่จะสวมหน้ากากหรือเลือกบทบาทที่จะแสดงต่อบุคคล หรือสถานการณ์หนึ่ง ๆ เพื่อให้ได้รับการยอมรับ และเมื่อสถานการณ์หรือบุคคลแวดล้อมเปลี่ยนไป หน้ากากหรือบทบาทที่ตนสวมทับอยู่นั้นก็อาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามความเหมาะสมก็ตามที่ แต่ครูกะเทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็ยังต้องพบกับการดูหมิ่นเหยียดหยามทางเพศ ด้วยพฤติกรรมต่างๆ หรือแม้แต่การคุกคามทางเพศ และสำหรับข้าราชการครูที่มีอายุ มีวิทยุฒิและคุณวุฒิ เช่น มีวิทยฐานะ หรือตำแหน่งทางการราชการสูง ก็จะได้รับ การยอมรับและยกย่องจากชุมชน สังคม ถึงแม้ว่าจะเป็นกรรับรู้ถึงเพศวิถีของครูกะเทยเหล่านั้นก็ตาม

2. การต่อรองทางสังคมในบทบาทของความเป็นครู

นอกจากการใช้ความรู้ความสามารถของตนในการที่จะต่อรองกับสังคมแล้ว ครูกะเทยยังต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ บทบาทหน้าที่ที่ตนได้รับในฐานะของความเป็นครูไม่ว่าจะเป็นภาพลักษณ์ของตนที่แสดงต่อสาธารณะ หรือการเป็นตัวของตัวเองในสถานที่ส่วนตัว สิ่งที่ควรคำนึงอย่างยั้งความเหมาะสมในบริบทต่าง ๆ การตอบสนองของสังคมรอบข้าง การแสดงออกที่เหมาะสมในแต่ละบริบทของสังคม สามารถช่วยให้รักษาความเป็นตัวของตัวเองได้และทำให้สามารถที่จะอยู่ร่วมกับสังคมนั้น ๆ ได้อย่างมีความสุข การปรับตัวให้เหมาะสมกับความเป็นบรรทัดฐานของความเป็นครู

กะเทยจะสามารถดำเนินวิถีชีวิตในอาชีพรู้นั้น จึงต้องมีการปรับตัวที่เหมาะสมกับสถานการณ์ เลือกที่จะปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของความคาดหวังของสังคมประพัตติตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ไม่ว่าจะเป็นนักเรียน นักศึกษา ผู้ปกครอง ตลอดจนบรรดาครูด้วยตนเอง พฤติกรรมใดที่จัดว่าเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม บุคคลจะรับรู้ได้จากปฏิกิริยาของบุคคลอื่น ๆ ที่มีต่อการกระทำของเขา บุคคลจะเกิดการเรียนรู้ที่จะสวมหน้ากากหรือเลือกบทบาทที่จะแสดงต่อบุคคล หรือสถานการณ์หนึ่ง ๆ

เพื่อให้ได้รับการยอมรับ และเมื่อสถานการณ์หรือบุคคลแวดล้อมเปลี่ยนไป หน้ากากหรือบทบาทที่ตนสวมทับอยู่นั้นก็อาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามความเหมาะสม ในขณะที่เดียวกันสำหรับครูกะเทยบางคนได้เลือกที่จะต่อรองกับความคาดหวังของสังคม โดยการแสดงความเป็นตัวตนของตนมิได้ปิดบังหรือปกปิดความเป็นบุคคลหลากหลายทางเพศของตนแต่อย่างใด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบริบททางสังคมที่บุคคลอาศัยอยู่นั้นมีการให้การยอมรับ ให้คุณค่ากับความรู้ความสามารถมากกว่าที่จะกีดกันโดยใช้ลักษณะภายนอกของบุคคลเป็นเกณฑ์ในการเลือกปฏิบัติ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการนำความรู้ ความสามารถ ของบุคคลซึ่งเป็นจุดเด่นมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรอง การสร้างการยอมรับของสังคมให้กับตนเอง ฉะนั้นการวางตัวหรือภาพลักษณ์ในวิชาชีพครู จึงถือได้ว่ามีความสำคัญในฐานะตัวแบบของนักเรียนการที่กะเทยจะได้รับการยอมรับในวิชาชีพครูนั้น ย่อมต้องสร้างการยอมรับจากสังคม โดยอาศัยความรู้ความสามารถของตนประกอบกับการปรับตัวให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งการต่อรองทางสังคมของครูกะเทย ในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

2.1 การประนีประนอม ถึงแม้ความเป็นตัวตนของบุคคลหลากหลายทางเพศจะมีความขัดแย้งต่อบรรทัดฐานทางเพศของสังคม แต่เมื่ออยู่ในบทบาทของความเป็นครู บุคคลอาจให้ความสำคัญ กับค่านิยม ในอาชีพของตน ระเบียบ กฎเกณฑ์ ธรรมเนียมปฏิบัติ หรือวัฒนธรรมขององค์กรนั้นๆ เป็นสำคัญ ซึ่งทำให้บุคคลเลือกที่จะสวมบทบาทในความเป็นครู เมื่อต้องทำหน้าที่ในการประสิทธิ์ประสาทวิชา ความรู้แก่นักเรียน และเปลี่ยนกลับมาเป็นตัวเองในบริบทอื่นๆ ที่นอกเหนือการปฏิบัติหน้าที่ครู ความเลื่อนไหลของความเป็นตัวตนของบุคคลเป็นไปเพื่อตอบสนอง ต่อความต้องการที่ขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล กล่าวคือ การได้ให้ความสำคัญ ทั้งความเป็นตัวเองและให้ความสำคัญในบทบาทหน้าที่ครูที่ดี ดังนั้นครูกะเทยจึงเลือกวิธีปรับตัวให้เหมาะสม กับบทบาทหน้าที่ของตนเองในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น การเลือกที่แสดงบทบาทของตนในแบบของครูชาย เมื่อต้องมาปฏิบัติหน้าที่ครูผู้สอน หรือมีปฏิสัมพันธ์ กับผู้ปกครอง ด้วยการแต่งกายด้วยเสื้อเชิ้ต สวมกางเกงสแลค เนคไท ตัดผมสั้น และไม่แต่งหน้า เช่นเดียวกับครูผู้ชายทั่วๆ ไปและมีบุคลิกภาพ แสดงกิริยาอาการแสดงออกมา เช่นผู้ชายทั่วไป ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ที่สังคมพบเห็นในผู้ชายทั่วๆ ไป และคาดหวังตามบทบาทของการเป็นแบบอย่างที่ดี แต่เมื่ออยู่ในพื้นที่ส่วนตัว

ก็เลือกที่จะแสดงออกถึงความเป็นตัวตน เช่น การแต่งกายด้วยชุดกึ่งหญิงกึ่งชาย การใช้เครื่องประดับของผู้หญิง หรือแม้แต่การมีบุคลิกภาพและแสดงกิริยาอาการต่างๆ เหมือนผู้หญิง เป็นต้น ซึ่งการเลือกที่จะปฏิบัติในลักษณะดังกล่าวเป็นการสร้างเงื่อนไขในการปฏิบัติตัวของครูกะเทย เป็นการรับเอาค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวให้กับตัวเอง อย่างไรก็ตามถึงแม้การประพฤติปฏิบัติของครูกะเทยบางคนจะกลมกลืนหรือไม่ได้แตกต่างจากครูชายหรือผู้ชายในสังคม ที่อาศัยอยู่ แต่ถึงกระนั้นการแสดงออกของครูกะเทยบางคนก็อาจทำให้เกิดข้อสงสัยถึงความแตกต่างในตัวตน ไม่ว่าจะเป็นท่าทางในการแสดงออก คำพูด คำศัพท์ ลักษณะเหล่านี้ ทำให้นักเรียนเกิดคำถามกับครูว่าเป็นบุคคลหลากหลายทางเพศหรือไม่ กับคำถามดังกล่าวครูกะเทย ก็ไม่ได้ปฏิเสธตัวตนแต่อย่างใด แต่ก็เลือกที่จะหลีกเลี่ยงที่จะตอบคำถามเหล่านั้นโดยตรง แต่ทำให้เป็นเรื่องดังกล่าวกลายเป็นเรื่องตลกขบขัน หรือเป็นเรื่องที่สนุกสนานไปมากกว่าที่จะยอมรับหรือตอบข้อซักถามเหล่านี้และด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีหรือสื่อออนไลน์ต่างๆ ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ ก็ถือเป็นสิ่งที่สุ่มเสี่ยงต่อการถูกเปิดเผยตัวตนของครูกะเทยเหล่านี้ ซึ่งอาจก่อให้เกิดภาพในเชิงลบต่อภาพลักษณ์ของครู ดังนั้นสิ่งที่ครูกะเทยมีวิธีต่างๆ เพื่อใช้เป็นกลไกในการป้องกันตัวเอง

2.2 การสร้างอำนาจการต่อรอง ในบริบทของสังคมที่แตกต่างกัน การให้การยอมรับในความเป็นตัวตนของกะเทยย่อมแตกต่างกัน ในบริบทของสังคมหนึ่งอาจจะไม่ให้การยอมรับและปฏิเสธภาพลักษณ์ของกะเทยอย่างรุนแรงผ่านการกระทำในลักษณะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการกลั่นแกล้ง การกดขี่ หรือการแสดงความรังเกียจ แต่ในอีกบริบทหนึ่ง ความเป็นครูกะเทยกลับไม่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างการยอมรับจากสังคม อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ครูกะเทยได้แสดงศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่และเต็มความสามารถ ครูกะเทยสามารถ ที่จะแสดงความรู้ ความสามารถ ความโดดเด่นในด้านต่างๆ ของตนได้อย่างเต็มที่ การได้รับโอกาสและ การยอมรับที่มาจากความรู้ความสามารถของบุคคลได้สร้างอำนาจในการต่อรองกับสถาบันหรือองค์กรที่บุคคลนั้นสังกัดอยู่ ไม่จะเป็นการต่อรองในเรื่องของการแสดงออกทั้งทางด้านการแต่งกาย กิริยาท่าทาง บุคลิกภาพ และคำพูดเพื่อให้บุคคลสามารถที่จะแสดงออกถึงความเป็นตัวตนได้อย่างเปิดเผย รวมถึงการแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องต่างๆ

3. การสร้างพื้นที่ทางสังคมของครูกะเทยในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในสังคมไทยยังพบเห็นได้ว่า บุคคลหลากหลายทางเพศนั้นยังจัดอยู่ในสถานะของคนชายขอบ และยังถูกเบียดขับจากสังคมในหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นการถูกกีดกันให้เข้าถึงตำแหน่งในหน้าที่การงาน การเข้ารับการศึกษา การเลือกปฏิบัติด้านการแพทย์ สาธารณสุข การประกันชีวิต ทั้งนี้เป็น เพราะบุคคลหลากหลายทางเพศ ขาดอัตลักษณ์ทางตัวตนที่แน่นอน และยังมีวิถีของการใช้ชีวิตที่แตกต่างไปจากชายและหญิงทั่วไป ดังนั้นบุคคลหลากหลายทางเพศจึงมีความพยายามที่จะดิ้นรนต่อสู้ต่อรองกับสถานการณ์ในหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้ในระดับปัจเจกของการใช้ชีวิตประจำวัน หรือการรวมกลุ่มเพื่อเป็นพลังของการต่อสู้ต่อรองกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งยุทธศาสตร์สำคัญที่บุคคลหลากหลายทางเพศเลือกในการจัดการกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม คือ การพยายามสร้างความหมายใหม่ให้กับตนเองด้วยการแสวงหาพื้นที่ทางสังคม รวมไปถึงการสร้างพื้นที่ทางสังคมที่เป็นที่ยอมรับเพื่อดำรงคุณค่าของตนเอง

การสร้างพื้นที่ทางสังคมของครูกะเทยในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ การสร้างภาพลักษณ์ใหม่ การสร้างมุมมอง ความรู้ และทัศนคติต่อกะเทยในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคม ยังช่วยให้มุมมองของสังคมเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของบุคคลหลากหลายทางเพศค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไป สมาชิกรุ่นใหม่ของสังคมจะได้รับการปลูกฝังเกี่ยวกับความแตกต่างหลากหลายทางเพศมากขึ้น ผ่านบุคคลที่มีวิถีทางเพศแบบกะเทยที่อยู่ในบทบาทของครูเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ รวมถึงทัศนคติที่ดีเพื่อนำไปสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายในทุกๆ ด้าน อย่างปกติสุขในอนาคตต่อไป การเป็นครูที่ดี มิอาจพิจารณาแต่เพียงส่วนของภาพลักษณ์และการแสดงออกของบุคคลแค่เพียงด้านเดียว แล้วนำมาเป็นบรรทัดฐานเพื่อเป็นเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าของการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคคลในสังคม หากต้องพิจารณาควบคู่ไปกับความรู้ความสามารถของบุคคลนั้นๆ ร่วมด้วย ถึงแม้ว่าความเป็นกะเทยกับการเป็นครูที่ดีนั้นยังคงมีความขัดแย้งกันอยู่ในเรื่องการเป็นแบบอย่าง แต่มีใช้ว่าการรับเอาแบบอย่างจากตัวแบบ จะต้องรับมาทั้งหมดเสียทีเดียว ดังคำกล่าวว่าการเป็นครูกะเทยเป็นแบบอย่างไม่ดี อาจทำให้นักเรียนเลือกที่จะเป็นกะเทยตามแบบอย่างของครูที่นักเรียนพบเห็น แต่ในมุมมองของปัจเจกบุคคล แต่ละบุคคลต่างมีสิทธิในการที่จะเลือกรับแบบอย่างที่ดี สามารถเลือกหรือกำหนดวิถีชีวิตของตนเองได้ ตามที่เห็นสมควรและเหมาะสมกับตนเอง

การอภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “การต่อรองและการสร้างพื้นที่ทางสังคมของครูกะเทยในบริบทจังหวัดชายแดน ภาคใต้” ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ทั้งหมด 2 ประเด็นดังนี้

การสร้างความเป็นตัวตนของบุคคลหาได้เกิดจากการอบรมเลี้ยงดู ตัวแบบ หรือสภาพแวดล้อมรอบตัวบุคคลเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง หากแต่ยังรวมถึงประสบการณ์ส่วนบุคคลที่ได้เผชิญกับเรื่องราวต่าง ๆ มาในอดีต ที่มีส่วนในการที่บุคคลจะทำการกำหนดวิถีชีวิตและความเป็นตัวตนให้เป็นไปในทิศทางที่เห็นว่าเหมาะสม ในบริบทของบุคคลหลากหลายทางเพศ การดำเนินชีวิตในสังคมที่อยู่ภายใต้วาทกรรมรักต่างเพศนั้น อาจไม่ใช่เรื่องง่าย แต่เมื่อพวกเขาได้ตัดสินใจที่จะดำเนินวิถีชีวิตในแบบที่ตนเลือกแล้ว จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างพื้นที่ ในสังคมให้กับตนเองด้วยการสร้างการยอมรับในตัวตนความเป็นบุคคลหลากหลายทางเพศให้เกิดขึ้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการใช้ความรู้ ความสามารถ ทั้งในด้านการเรียน วิชาการ กิจกรรม และทักษะพิเศษด้านต่าง ๆ ซึ่งพวกเขาอาศัยคุณสมบัติดังกล่าวมาเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับสังคม เพื่อให้สังคมเกิดการยอมรับในจุดเด่นเหล่านี้ มากกว่าจะเบียดบังพวกเขาเพียงเพราะความเป็นเพศที่แตกต่างไปจากบรรทัดฐานของสังคม แต่ถึงกระนั้น การยอมรับของสังคมในแต่ละบริบทพื้นที่ก็มีเงื่อนไขที่แตกต่างกันออกไป การให้คุณค่าและความสำคัญต่อสิ่งต่าง ๆ ก็เช่นกัน ในบางสังคมอาจให้ความสำคัญกับบทบาททางเพศมาก แต่ในขณะเดียวกันบางสังคมกลับไม่ได้ให้ความสำคัญนัก แต่ให้ความสำคัญกับศักยภาพของบุคคลมากกว่า ทำให้บุคคลหลากหลายทางเพศมีการปรับตัวในลักษณะที่แตกต่างออกไป

1. การต่อรองทางสังคมในบทบาทของความเป็นครู

สำหรับสังคมที่ให้การยอมรับในด้านความรู้ ความสามารถของบุคคลมากกว่าที่จะมุ่งเน้นไปที่ภาพลักษณ์ของบุคคล บุคคลหลากหลายทางเพศสามารถแสดงออกถึงความเป็นตัวตนของตนได้อย่างเปิดเผย ภายใต้การยอมรับในความสามารถด้านต่าง ๆ ของพวกเขา ในทางกลับกันสำหรับสังคมที่ภาพลักษณ์ของบุคคลหลากหลายทางเพศยังไม่เป็นที่ยอมรับการแสดงออกในด้านต่าง ๆ เช่น การ แต่งกาย ท่าทาง คำพูด อาจจะต้องปิดบัง และซ่อนเร้นเอาไว้ภายใต้ภาพลักษณ์ของเพศชายที่สังคมให้การยอมรับ การสร้างความเลื่อนไหลให้กับอัตลักษณ์และความเป็นตัวตนของ

บุคคลช่วยให้บุคคลเลือกที่จะแสดงออกในสิ่งที่สังคมให้การยอมรับในบริบทนั้น ๆ ของสังคมพร้อมกับรักษาตัวตนของตนเองเอาไว้

ในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ยังมีเงื่อนไขที่ถูกกำหนดขึ้นสำหรับแต่ละอาชีพที่มีความแตกต่างกันออกไป ในบางอาชีพได้ให้ความสำคัญกับบทบาททางเพศของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชีพครูที่สังคมได้ให้คุณค่ากับการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคคลในสังคม ดังนั้นความเป็นเพศของอาชีพครูจึงสัมพันธ์กับการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน ดังนั้น อาชีพครูจึงแทบจะไม่มีพื้นที่ให้สำหรับความเป็นเพศที่แตกต่างไปจากบรรทัดฐานของสังคม สำหรับกะเทยที่ประกอบวิชาชีพครู อาจมีทางเลือกไม่มากนักในการได้รับการยอมรับจากสังคม ซึ่งได้แก่ การยอมรับเงื่อนไขของสังคมของการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน สำหรับพื้นที่ที่ให้ความสำคัญกับบทบาททางเพศของบุคคล ครูกะเทยจะต้องยอมรับเงื่อนไขดังกล่าวด้วยการปฏิบัติตนให้เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม กล่าวคือ จะต้องปกปิดความเป็นกะเทยของตนไว้และเลือกที่จะแสดงออกในภาพลักษณ์ของครูชาย ตามความคาดหวังของสังคมทั้งในด้านการแต่งกาย การแสดงออกในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของนักเรียน ผู้ปกครอง เพื่อนร่วมงาน และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกโรงเรียน

สำหรับในบางบริบทของสังคมที่ให้ความสำคัญกับความสามารถและศักยภาพด้านต่าง ๆ ของบุคคล เป็นสำคัญ กะเทยที่ประกอบวิชาชีพครู สามารถนำคุณสมบัติด้านดังกล่าวมาใช้เป็นข้อต่อรองกับเงื่อนไขของสังคมได้ เพื่อที่จะสามารถแสดงความเป็นตัวตนได้อย่างเปิดเผย ไม่ว่าจะเป็นด้านพฤติกรรมการแสดงออก หรือการแต่งกาย เนื่องจากสังคมได้ให้การยอมรับในความสามารถของครูกะเทยเหล่านั้น และความสามารถนั้นยังเป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนในบทบาทของการเป็นแบบอย่างที่ดีที่สังคมกำหนดเอาไว้

2. การสร้างพื้นที่ทางสังคมของครูกะเทยในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้

ความเชื่อเกี่ยวกับการเป็นแบบอย่างที่ดีของครูที่สังคมกำหนดเอาไว้ ครูกะเทยได้ท้าทายด้วยการพิสูจน์ให้เห็นว่า การเป็นแบบอย่างที่ดีนั้น ไม่ได้มีเพียงแค่เพศหญิงและเพศชายเท่านั้นที่จะทำได้ หากแต่ ครูเพศหลากหลายก็สามารถเป็นแบบอย่างให้กับนักเรียนได้เช่นกัน ซึ่งในปัจจุบันการยอมรับในลักษณะดังกล่าวได้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในหลายบริบทพื้นที่ของสังคม

จากเรื่องราวของครูกะเทยที่ได้ร่วมแบ่งปันประสบการณ์ผ่านงานวิจัยนี้ แสดงให้เห็นว่าการที่พวกเขาได้รับการยอมรับจากผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน นักเรียน ผู้ปกครองและคนในสังคม ไม่ได้อาศัยเพียงความรู้ความสามารถเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงทักษะการปรับตัวในแต่ละสถานการณ์ ที่แตกต่างกันออกไป เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทที่ตนเผชิญอยู่ อีกทั้งวิถีชีวิตของครูกะเทยเหล่านี้ยังมีส่วนช่วยให้สังคมเกิดความเข้าใจและเกิดทัศนคติที่ดีต่อความเป็นกะเทยผ่านบทบาทของความเป็นครูในการอบรมสั่งสอนและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนทั้งในด้าน ความรู้ความสามารถ การประพฤติตนเป็นคนดีของสังคม เพื่อให้ลูกศิษย์ตระหนักถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคและความเท่าเทียม ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็น เพศใดหรือมีเพศสภาพแบบใดก็ตาม เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุขต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาเรื่อง การต่อรองและการสร้างพื้นที่ทางสังคมของครูกะเทยในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้นี้ ประกอบด้วยข้อเสนอแนะการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์ และข้อเสนอแนะ ในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะจากการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

ข้อมูลที่ได้จากวิจัยนี้มีส่วนช่วยให้สังคมเกิดความรู้และความเข้าใจถึงวิถีชีวิต การสร้างตัวตนรวมถึงการปรับตัวของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ประกอบวิชาชีพครู อีกทั้ง ยังเป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคมให้กับบุคคลหลากหลายทางเพศทั้งในด้านการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ เพื่อที่จะสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างปกติสุขและข้อมูลเหล่านี้สามารถนำไปใช้ประกอบการให้คำปรึกษาสำหรับบุคคลหลากหลายทางเพศอื่นๆ ในการทำความเข้าใจถึงปัญหาโดยมีมุมมองที่เปิดกว้างและหลากหลายมากขึ้น รวมถึงเป็นแนวทางสำหรับการเผชิญและแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้กับบุคคลหลากหลายทางเพศ เพื่อที่จะนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมในการดำเนินชีวิตต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษากะเทยในวิชาชีพครู จึงเป็นที่น่าสนใจ หากจะมีการทำวิจัยในกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศอื่นๆ เช่น ผู้ชายข้ามเพศ ทอม

เลสเบี้ยน ฯลฯ ในวิชาชีพครูหรือในวิชาชีพอื่น ๆ หรือกะเทยในวิชาชีพอื่น เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในความหลากหลายทางเพศให้กับสังคมในปัจจุบันและอนาคต รวมถึงการเปิดพื้นที่ให้กับบุคคลหลากหลายทางเพศ ให้สามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างปกติสุข

เอกสารอ้างอิง

- จรงค์วิทย์ ทะพิงค์แก. (2556). **การปรับตัวและการต่อรองตามเพศสภาพใน บทบาทความเป็นครู**. สารนิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา การแนะแนว. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2553). **ความเป็นครู**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ ฯ : โอเดียนสโตร์.
- ยศ สันตสมบัติ. (2548). **เพศสถานะและเพศวิถีในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. (2535). **การพัฒนาวิชาชีพศึกษาศาสตร์และบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 9. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ภูมินามวัดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ : ลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อ

Toponymy of Temples in the District of Mueang Nakhon Sawan, Nakhon Sawan Province : Characteristics of Language Used in the Origin of Naming

ชนิกา พรหมมาศ^{1*} (Chanika Prommas)^{1*}

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลรายชื่อวัดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ จากหนังสือ ต้นเจ้าพระยา “วัดวานุกรม” ของสำนักศิลปและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จำนวน 90 วัด (ข้อมูลเมื่อปีพุทธศักราช 2562)

ผลการวิจัยพบว่าการศึกษาโครงสร้างทางภาษาที่ปรากฏจะทำให้สามารถวิเคราะห์ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อได้อย่างชัดเจน โดยที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัดจะปรากฏรูปแบบของที่มาภาษา 8 ลักษณะ ได้แก่ ชื่อวัดที่มาจากภาษาไทย, ชื่อวัดที่มาจากภาษาไทย+ภาษาอื่น, ชื่อวัดที่มาจากภาษาเขมร+ภาษาอื่น, ชื่อวัดที่มาจากภาษาสันสกฤต+ภาษาอื่น, ชื่อวัดที่มาจากภาษาบาลี+ภาษาอื่น, ชื่อวัดที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต+ภาษาอื่น, ชื่อวัดที่มาจากภาษาบาลี และชื่อวัดที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต นอกจากนี้ ยังพบว่าที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัดปรากฏที่มาของชื่อวัด 9 ที่มา ได้แก่ ได้แก่ การตั้งชื่อตามชื่อบ้านนามเมือง, การตั้งชื่อตามประวัติความเป็นมาหรือตำนานของวัด, การตั้งชื่อตามความหมายที่เป็นมงคล,

^{1*} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ นครสวรรค์ 60000, อีเมล : chanika.p@nsru.ac.th

^{1*} Asst. Prof. Dr., Thai Language Section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University, Nakhon Sawan, 60000, E-mail : chanika.p@nsru.ac.th

*Corresponding author: E-mail address : chanika.p@nsru.ac.th

Received : December 20, 2021; Revised : February 16, 2022; Accepted : February 28, 2022

การตั้งชื่อตามลักษณะภูมิศาสตร์, การตั้งชื่อตามนามผู้สร้าง ผู้อุทิศ ผู้บูรณะ หรือผู้ดำเนินการ, การตั้งชื่อตามสิ่งสำคัญภายในวัด, การตั้งชื่อตามที่ได้รับพระราชทานนามจากพระมหากษัตริย์, การตั้งชื่อตามความเชื่อและประเพณีพิธีกรรม และไม่ปรากฏที่มา

คำสำคัญ : ภูมินาม, วัด, ลักษณะภาษา, จังหวัดนครสวรรค์

Abstract

The purpose of the research is to study the characteristics of language used in the origin of naming used for temple naming convention in the district of Mueang Nakhon Sawan, Nakhon Sawan province by examining and analyzing data from 90 temple names within the district of Mueang Nakhon Sawan, Nakhon Sawan province in the book titled Ton Chao Phraya "Watwanukrom" of the Office of Art and Culture Nakhon Sawan Rajabhat University (cited from the year 2562 BC).

The results revealed that the studying the appearing language structure, can help determine the origin of the language used for temple naming convention accurately. By the origins of the language used in the temple naming convention, there will be 8 characteristics: temple names originated in the Thai language, temple names originated in the Thai language and other languages, temple names originated in the Khmer language and other languages, temple names originated in the Sanskrit language and other languages, temple names originated in the Pali language and other languages, temple names originated in the Pali-Sanskrit language and other languages, temple names originated in the Pali language, and temple names originated in the Pali-Sanskrit language. In addition, there are 9 origins of the language used in naming the temples, including naming after the toponym, naming after the background or legend associated with the temples, naming after the words that are synonymous with fortune, naming after the geography, naming after the name of the builder, the

donator, the renovator, or the administrator, naming after the valuable artifact within the temple, naming after the name given by the monarch, naming after beliefs and traditional ceremony, and unspecified origin.

Keywords : Toponym, Temple, Language Characteristics, Nakhon Sawan Province

บทนำ

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติของประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน ชาวไทยทุกคน พระพุทธศาสนาในประเทศไทยนั้นมี “วัด” สถานที่ทางศาสนา โดยปรกติมีโบสถ์ วิหาร และที่อยู่ของสงฆ์หรือนักบวช (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 1104) วัดจึงเป็นสถาบันทางสังคมหนึ่งที่มีความสำคัญ และมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของชาวไทยที่นับถือพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย (วิระวัลย์ ดีเลิศ, สุทธาสินี วิทยาภรณ์ และชรินทร์ แพทย์ปรีดา, 2564 : 45)

วัดเป็นสถาบันทางพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญ เปรียบเสมือนศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านและศูนย์กลางกิจกรรมต่างๆ ทางสังคม และเป็นส่วนประกอบที่จะขาดเสียมิได้สำหรับชุมชนแต่ละระดับ แต่ละท้องถิ่น จนแม้กระทั่งเมื่อได้สร้างหมู่บ้านเล็กๆ ขึ้นใหม่ก็ต้องสร้างวัดขึ้นมาด้วย นับว่าวิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันอยู่กับวัดอย่างแน่นแฟ้นโดยแท้จริง (พระครูธรรมธรนิเทศ อภิญาโณ และพระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์, 2559 : 87)

เนื่องจากชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา ประเทศไทยจึงมีวัดเป็นจำนวนมาก และการใช้คำที่เรียกเป็นชื่อวัดนั้นมักเกิดจากคำที่คนทั้งหลายสมมติ ได้แก่ 1) เรียกนามตามตำบล เช่น “วัดบางลำภู” หรือ “วัดปากน้ำ” 2) เรียกนามตามสิ่งสำคัญซึ่งมีอยู่ในวัด เช่น “วัดโพธิ์” หรือ “วัดโบสถ์” 3) เรียกตามนามของผู้สร้าง เช่น “วัดพระยาไกร” หรือ “วัดจางวางฟอง” 4) เรียกนามตามพระมักเป็นผู้ให้ เช่น “วัดช่องลม” และ “วัดสว่างอารมณ์” 5) เรียกนามชื่อตามความชอบใจของราษฎร เช่น วัดน้อย วัดช้างล้อม วัดเจดีย์เจ็ดแถว และ 6) เรียกนามตามชื่อวัดสำคัญที่เคยมีแต่โบราณมาใช้ เช่น วัดพระเชตุพน วัดมเหยงคณ์ วัดจักรวรรดิ วัดระฆัง วัดสระเกศ (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2504 : 34-37) นอกจากนี้

ชื่อวัดบางชื่อยังแสดงถึงความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชนในฐานะศาสนสถานที่ดีลัทธิ ตามความศรัทธาของคนความสัมพันธ์ของวัดกับบรรพบุรุษ ตลอดจนความสัมพันธ์กับศรัทธาที่ผู้คนมีต่อวัด (ประจักษ์ สายแสง, 2547 : 1)

การวิจัยภูมินามจังหวัดนครสวรรค์ของวิเชียร อชิโนบุญวัฒน์ (2543 : 179) เน้นที่การศึกษานามของหมู่บ้านเป็นสำคัญ นามอื่นนับที่เป็นรองแต่ที่เห็นได้ชัดเจนประการหนึ่ง คือ นามวัด บ้านกับวัดเป็นของคู่กัน เมื่อนามบ้านเป็นอย่างไร นามวัดก็มักจะใช้ตามอย่างนั้น โดยการศึกษาในครั้งนั้น ขอบเขตทางวัฒนธรรมในเรื่องศาสนา จะเห็นได้ว่า ชาวจังหวัดนครสวรรค์ประมาณร้อยละ 99 นับถือศาสนาพุทธ “วัด” เป็นนามที่อยู่ในการวิจัยนี้ด้วยแต่ไม่ทั้งหมด จะเลือกเฉพาะนามวัดที่ไม่ตรงกับนามบ้าน ตำบลหรืออำเภอ และเป็นนามที่มีประวัติความเป็นมาที่ควรเก็บอนุรักษ์เอาไว้ด้วย การศึกษาภูมินามดังกล่าวใช้วิธีการศึกษาวัฒนธรรม ดังนั้นจึงมีวิธีการหลายวิธี ซึ่งเป็นวิธีผสมผสานความรู้เข้าด้วยกัน และการรวบรวมข้อมูลเป็นไปตามแบบการจัดเก็บข้อมูลทางวัฒนธรรม (วิเชียร อชิโนบุญวัฒน์, 2543 : 6-7)

จากการศึกษานามวิจัยภูมินามจังหวัดนครสวรรค์ ของ วิเชียร อชิโนบุญวัฒน์ (2543) ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจเพิ่มเติม คือ ลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัดที่ครอบคลุมการศึกษาอยู่ 3 ส่วน ได้แก่ โครงสร้างทางภาษา ที่มาของภาษา และที่มาของชื่อวัด ซึ่งจะทำให้การศึกษานามจังหวัดนครสวรรค์ในองค์รวมมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

หนังสือต้นเจ้าพระยา “วัดวานุกรม” เป็นหนังสือที่ทางสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ได้จัดทำโดยการรวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลประวัติวัดรวมทั้งที่ตั้งในจังหวัดนครสวรรค์ เมื่อปี พ.ศ. 2562 เพื่อเป็นฐานข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าสำหรับบุคคลทั่วไป เนื่องจากวัดเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทย วัดจึงเป็นสถานที่ที่ผูกพันกับคนไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้วัดยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีศิลปะโบราณวัตถุและโบราณสถานที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น (สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2562 : คำนิยม)

จากหลักการที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 90 ชื่อ ที่ปรากฏในหนังสือ ต้นเจ้าพระยา “วัดวานุกรม” ของสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ (ข้อมูลเมื่อปีพุทธศักราช 2562) โดยมีงานวิจัยของ นฤมล ตุงคะโหด (2547) ที่ได้ศึกษาการตั้งชื่อวัดในพุทธศาสนาในกรุงเทพมหานคร รวมทั้งงานวิจัยของ อรรถวิทย์ รอดเจริญ (2558) ที่ได้ศึกษาที่มาของชื่อวัดในอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี และอัญชลิน ปานทอง (2560) ที่ได้ศึกษาที่มาของภาษาในการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นแนวทางการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัด ผู้วิจัยเชื่อว่าการศึกษาในประเด็นดังกล่าวจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจในข้อมูลทางภาษาที่ปรากฏในการตั้งชื่อวัดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ อีกทั้งยังเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญทางด้านภาษาและวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าต่อการอนุรักษ์และสืบสานให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดนครสวรรค์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์ 2 ประเด็น คือ งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับภูมินามจังหวัดนครสวรรค์ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการตั้งชื่อสถานที่

1. งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับภูมินามจังหวัดนครสวรรค์

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับภูมินามจังหวัดนครสวรรค์มีจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ วิเชียร อธิโนบุญวัฒน์ (2543) ที่ศึกษาภูมินามจังหวัดนครสวรรค์พบว่า ที่มาของนามส่วนใหญ่ตั้งตามลักษณะภูมิประเทศ เช่น ห้วย หนอง คลอง บึง ถ้า พันธุ์ไม้ที่อยู่ในพื้นที่โดดเด่นเป็นสัญลักษณ์ประจำหมู่บ้านหรือขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ตั้งนามตามพันธุ์สัตว์ นิตาน ตำนาน การเปลี่ยนนามเดิม ต่อมาคืองานวิจัยของ กันยา จันทรรวชาติ

(ม.ป.ป. : 153) ที่ศึกษาภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดนครสวรรค์หน้า กรณีอำเภอไพศาลี ผลการศึกษาพบว่า ชื่อหมู่บ้านได้สะท้อนให้เห็นสภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมในอดีต เช่น สภาพภูมิประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า นอกจากนี้ชื่อหมู่บ้านยังบ่งบอกถึงอาชีพของประชาชน เช่น ทำไร่ ทำนา เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ตำนาน ส่วนหลักการตั้งชื่อ หมู่บ้านมักถือเอาจุดเด่นของทำเลที่ตั้งหมู่บ้านเป็นสำคัญ เช่น หนองน้ำ ห้วย วัง กุด ชับ พุ คลอง ภูเขา หุบเขา และบอกที่ตั้งเฉพาะโดยเติมชื่อพันธุ์ไม้ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตรงแหล่งที่ตั้งหมู่บ้าน ลักษณะเด่นของภูมิประเทศ พรรณพืช สัตว์ป่าเข้าไป คำนำหน้าชื่อหมู่บ้านที่ใช้มากที่สุดคือคำว่า หนอง รองลงมา คือ วัง และเขา ตามลำดับ และงานวิจัยของ สุพัตรา จิรันทนาภรณ์ และอัญชลี สิงห์น้อย (2548) ที่ศึกษาภูมินามของหมู่บ้านในเขตภาคเหนือตอนล่าง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การจำแนกลักษณะของนามทั่วไปของชื่อหมู่บ้าน จำแนกตามกลุ่มความหมาย ได้แก่ น้ำและแหล่งน้ำ ภูมิประเทศอื่น ๆ สิ่งก่อสร้าง/สถานที่ ตำแหน่ง/ทิศทาง พืชพันธุ์ ธรรมชาติ สัตว์ สิ่งของ ภูมิประเทศอื่น ๆ สิ่งก่อสร้าง สถานที่ ตำแหน่ง ทิศทาง แร่ธาตุวัสดุธรรมชาติ พืชพรรณธรรมชาติ สัตว์ สิ่งของ บุคคล อาชีพ จำนวน ปริมาณ ความเป็นสิริมงคล คุณสมบัติ คุณลักษณะ ทรัพยากร และอื่น ๆ นอกจากนี้ยังแสดงประวัติ ความเป็นมาของชื่อหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านอีกด้วย

2. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการตั้งชื่อสถานที่

จากการศึกษางานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับภูมินามจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยพบว่า ยังไม่มีผู้ศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นของภูมินามวัด ถึงแม้ว่างานของวิเชียร อธิโนบุญวัฒน์ (2543) ที่ศึกษาภูมินามจังหวัดนครสวรรค์จะมีการศึกษาภูมินามวัด โดยการศึกษาในครั้งนั้น “วัด” เป็นนามที่อยู่ในงานวิจัยนี้ด้วยแต่ไม่ทั้งหมด โดยจะเลือกเฉพาะนามวัดที่ไม่ตรงกับนามบ้าน ตำบลหรืออำเภอ และเป็นนามที่มีประวัติความเป็นมาที่ควรเก็บอนุรักษ์เอาไว้ด้วย ดังนั้น การศึกษาภูมินามวัดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ในครั้งนี้จะช่วยให้เป็นแนวทางการอธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดนครสวรรค์ในองค์รวมได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานที่เกี่ยวข้องกับการตั้งชื่อสถานที่ เพื่อเป็นแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัด ดังนี้

นฤมล ตุงคะโหด (2547) ศึกษาการตั้งชื่อวัดในพุทธศาสนาในกรุงเทพมหานคร พบว่า ภาษาที่นำมาใช้ในการตั้งชื่อวัดในเขตกรุงเทพมหานครปรากฏ 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) ภาษาไทย 2) ภาษาบาลี-สันสกฤต 3) ภาษาไทย+ภาษาบาลี-สันสกฤต 4) ภาษาเขมรและภาษาจีน และ 5) ภาษาไทย+ภาษาเขมร โดยชื่อพื้นบ้านนิยมใช้ภาษาไทยในการตั้งชื่อมากที่สุด ส่วนชื่อราชการนิยมใช้ภาษาบาลี-สันสกฤตมากที่สุด

อรรถวิทย์ รอดเจริญ (2558) ศึกษาที่มาของชื่อวัดในอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาที่มาของชื่อวัดในอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ เก็บข้อมูลรายชื่อวัดจากสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 75 ชื่อ ผลการวิจัยพบว่า ที่มาของชื่อวัดในอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี มี 9 ที่มา ได้แก่ 1) การตั้งชื่อตามชื่อบ้านนามเมือง 2) การตั้งชื่อตามประวัติความเป็นมาหรือตำนานของวัด 3) การตั้งชื่อตามลักษณะภูมิศาสตร์ 4) การตั้งชื่อตามความหมายที่เป็นมงคล 5) การตั้งชื่อตามสิ่งสำคัญภายในวัด 6) การตั้งชื่อตามวัดสำคัญในสมัยโบราณหรือตามขนบนิยม 7) การตั้งชื่อตามนามผู้สร้าง ผู้อุทิศ หรือผู้บูรณะ 8) การตั้งชื่อตามสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา และ 9) ไม่ปรากฏที่มา จะได้เห็นว่า การวิจัยนี้จะทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างชื่อวัดกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ภูมิศาสตร์สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา วิถีชีวิต ความคิดและความเชื่อของบรรพบุรุษในจังหวัดเพชรบุรีตลอดจนขนบนิยม การตั้งชื่อวัดในอำเภอเมืองเพชรบุรีที่สัมพันธ์กับชื่อวัดในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

อัญชลิน ปานทอง (2560) ได้ศึกษาที่มาของภาษาในการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลองปรากฏ 23 ลักษณะ ได้แก่ 1) ภาษาไทย 2) ภาษาไทยประสมกับภาษาบาลีสันสกฤต 3) ภาษาไทยประสมกับภาษาเขมร 4) ภาษาบาลีสันสกฤต 5) ภาษาไทยประสมกับภาษามอญ 6) ภาษาไทยประสมกับภาษาจีน 7) ภาษาบาลีสันสกฤตประสมกับภาษาเขมร 8) ภาษาเขมร 9) ภาษาไทย ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร ประสมกัน 10) ภาษามอญ 11) ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาเขมร ประสมกัน 12) ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาบาลีสันสกฤต ประสมกัน 13) ภาษาเขมรประสมกับภาษามอญ 14) ภาษาไทย ภาษามอญ ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร ประสมกัน 15) ภาษาจีน 16) ภาษาหลายประสมกับภาษาไทย 17) ภาษาหลาย ภาษาไทย และภาษามอญ

ประสมกัน 18) ภาษาเขมรประสมกับภาษามลายู 19) ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาจีน ประสมกัน 20) ภาษามอญประสมกับภาษาบาลีสันสกฤต 21) ภาษาไทยประสมกับภาษาอาหรับ 22) ภาษาทมิฬ และ 23) ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นภาษาใด

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ภูมินามวัดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ : ลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัด ผู้วิจัยได้ดำเนินการอย่างเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลที่ใช้วิจัยในครั้งนี้เป็นข้อมูลรายชื่อวัดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เรียงลำดับตามตัวอักษร ก-ฮ จากหนังสือ ต้นเจ้าพระยา “วัดวานุกรม” ของสำนักศิลปและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จำนวน 90 วัด

1.2 เครื่องมือที่ใช้ได้แก่โปรแกรม Microsoft Office Excel ในการรวบรวมข้อมูล จัดการกับข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลในเบื้องต้นและคำนวณผล

1.3 ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

1.3.1 วิเคราะห์ชื่อที่ปรากฏหลังคำว่า “วัด” ที่ปรากฏในตำแหน่งแรก เช่น วัดกลางแดด วิเคราะห์คำว่า “กลางแดด” วัดเกตุคีรี วิเคราะห์คำว่า “เกตุคีรี” เพราะคำว่า “วัด” ในตำแหน่งแรก เป็น สามานยนามที่หมายถึง วัดทุกวัด จึงไม่นำมาวิเคราะห์

1.3.2 บันทึกลงตารางจัดเก็บข้อมูลในโปรแกรมคอมพิวเตอร์

2. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 ผู้วิจัยวิเคราะห์ลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัด พร้อมสถิติการปรากฏ โดยจะวิเคราะห์ลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัดที่ครอบคลุมในการศึกษา 3 ส่วน ได้แก่ โครงสร้างทางภาษาของชื่อวัด ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัด และที่มาของชื่อวัด ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณาข้อมูลตามเงื่อนไขและขอบเขตในการรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ ดังนี้

2.1.1 โครงสร้างทางภาษาของชื่อวัด

การวิเคราะห์โครงสร้างภาษาในการตั้งชื่อวัดจะพิจารณาจากการวิเคราะห์หน่วยคำ (morpheme) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ หน่วยคำอิสระ (free morpheme) และหน่วยคำไม่อิสระ (bound morpheme) ที่ปรากฏในชื่อวัด (สุนันท์ อัญชลินุกูล, 2563 หน้า 4) โดยจะวิเคราะห์ชื่อที่ปรากฏหลังคำว่า “วัด” ที่ปรากฏในตำแหน่งแรก เพราะคำว่า “วัด” ในตำแหน่งแรก เป็นสามัญนามที่หมายถึง วัดทุกวัด จึงไม่นำมาวิเคราะห์ เช่น

1) วัดบน ประกอบด้วย 1 คำ 1 หน่วยคำ คือ

บน 1 คำ

หน่วยคำอิสระ บน

2) วัดกลางแดด ประกอบด้วย 2 คำ 2 หน่วยคำ คือ

กลาง 1 คำ

แดด 1 คำ

หน่วยคำอิสระ กลาง

หน่วยคำอิสระ แดด

2.1.2 ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัด

การวิเคราะห์ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัดจะใช้เกณฑ์พิจารณาที่มาภาษาของชื่อวัดจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เป็นหลัก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) โดยพิจารณาที่มาของคำที่ระบุที่มาภาษาไว้ท้ายคำนั้นๆ โดยเขียนไว้ในวงเล็บเป็นอักษรย่อ เช่น ข.= เขมร จ.= จีน ป.= บาลี ส.= สันสกฤต ฯลฯ

ในกรณีที่ไม่มีการระบุที่มาของคำบอกไว้ท้ายคำ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์พิจารณาจากการประกอบหน่วยคำเป็นคำในภาษาไทย เนื่องจากลักษณะภาษาไทยเป็นภาษารูปลักษณะคำโดด ไม่ควบกล้ำ มีหน่วยเสียงในพยางค์คำทั้งพยัญชนะต้นและพยัญชนะท้ายเป็นอักษรตัวแม่แบบของเสียง โดยเฉพาะเสียงมาตราหรือแม่สะกดส่วนที่มีลักษณะต่างไป เช่นคำมี 2 พยางค์ (ซึ่งไม่ใช่คำประสม) พยางค์คำมีลักษณะควบกล้ำ มีพยัญชนะท้ายไม่ใช่อักษรตัวแม่แบบของมาตราสะกด (เช่นมีตัว จ ล ส

เป็นตัวสะกด) เหล่านี้เป็นคำที่มีใช้ทั้งในไทยและเขมร (หรือคำที่มีใช้พ้องกันทั้งในภาษาเขมรและภาษาไทย) แต่ในกรณีที่เป็นคำสองพยางค์ขึ้นไปที่ไม่สามารถหาที่มาของคำได้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นคำภาษาไทยที่มีการยืมคำมาจากภาษาบาลีสันสกฤต (วัลยา ช่างขวัญยืน และคณะ, 2553, อัลลิลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา, 2557, อภิชาญ ปานเจริญ, 2561, อภิชาญ ปานเจริญ, 2561 และสุทธินันท์ ศรีอ่อน, ม.ป.ป.) เช่น

1) วัดเกตุศิริ วิเคราะห์คำว่า “เกตุ+ศิริ”

ก. เกตุ [เกต, เก-ตุ-, เกต-] (ป., ส.) เป็นคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต

ข. ศิริ (ป.) (ส. คิริ) เป็นคำที่มาจากภาษาบาลีแต่มีรูปใกล้เคียงกับสันสกฤต

2) วัดเกาะหงษ์ วิเคราะห์คำว่า “เกาะ+หงษ์”

ก. เกาะ เป็นคำที่มีใช้พ้องกันทั้งในภาษาเขมรและภาษาไทย

ข. หงษ์ เป็นคำที่มาจากภาษาสันสกฤต โดยสังเกตจากการใช้ ศ ษ ส โดยเฉพาะ ส ซึ่งมีทั้งในภาษาบาลีและสันสกฤต แต่ ษ และ ศ มีใช้ในคำที่มาจากภาษาสันสกฤตเท่านั้น ที่ปรากฏในพจนานุกรมคือคำว่า หงส์ (ป., ส.) เป็นคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต

3) วัดตะเคียนเลื่อน วิเคราะห์คำว่า ตะเคียน+เลื่อน

ก. ตะเคียน เป็นคำไทยที่ยืมมาจากภาษาเขมรด้วยการเปลี่ยนเสียงพยัญชนะ คือ ตะเคียน = คศิริ [กั่วกี]

ข. เลื่อน เป็นคำภาษาไทย

2.1.3 ที่มาของชื่อวัด

การวิเคราะห์ที่มาของชื่อวัดจะพิจารณาจากข้อมูลประวัติและที่ตั้งของวัดที่ปรากฏในหนังสือ ตันเจ้าพระยา “วัดวานุกรม” ของสำนักศิลปและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาค้นคว้าหลักฐานจากข้อมูลดังกล่าวเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ที่มาของชื่อวัดด้วยการพรรณนาและแสดงความถี่ เช่น

1) วัดกลางแดด ตั้งอยู่เลขที่ 10 บ้านกลางแดด หมู่ที่ 4 ตำบลกลางแดด อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ วิเคราะห์ได้ว่า เป็นที่มาของชื่อวัดที่ตั้งชื่อตามชื่อบ้านนามเมือง

2) วัดยางโพน เพราะในสมัยนั้นบริเวณที่สร้างวัดมีต้นยางอยู่ต้นเดียว วิเคราะห์ได้ว่า เป็นที่มาของชื่อวัดที่ตั้งชื่อตามสิ่งสำคัญภายในวัด

2.2 บันทึกลงตารางจัดเก็บข้อมูลในโปรแกรมคอมพิวเตอร์

3. ขั้นสรุปและอภิปรายผล

3.1 สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

3.2 อภิปรายและแนวทางการศึกษาค้นคว้า

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้แบ่งประเด็นในการศึกษาลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัด 3 ส่วน ได้แก่ โครงสร้างทางภาษาของชื่อวัด ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัด และที่มาของชื่อวัด ดังนี้

1. โครงสร้างภาษา

จากการรวบรวมชื่อวัดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จำนวน 90 วัด ปรากฏรูปแบบของหน่วยคำที่ประกอบกัน 9 รูปแบบ คือ 1 คำ 1 หน่วยคำ, 1 คำ 2 หน่วยคำ, 2 คำ 2 หน่วยคำ, 2 คำ 3 หน่วยคำ, 2 คำ 4 หน่วยคำ, 3 คำ 3 หน่วยคำ, 3 คำ 4 หน่วยคำ, 4 คำ 4 หน่วยคำ และ 5 คำ 6 หน่วยคำ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีความถี่ตามการปรากฏการตั้งชื่อวัด ดังตารางแสดงความถี่ตามลำดับต่อไปนี้

ตารางที่ 1 รูปแบบของหน่วยคำที่ปรากฏในชื่อวัด

รูปแบบของหน่วยคำที่ปรากฏในชื่อวัด	จำนวนชื่อวัด	ร้อยละ
1. 2 คำ 2 หน่วยคำ	39	43.34
2. 2 คำ 3 หน่วยคำ	21	23.34
3. 3 คำ 3 หน่วยคำ	9	10
4. 1 คำ 2 หน่วยคำ	7	7.78
5. 2 คำ 4 หน่วยคำ	5	5.56
6. 1 คำ 1 หน่วยคำ	3	3.34
7. 3 คำ 4 หน่วยคำ	2	2.23
8. 4 คำ 4 หน่วยคำ	2	2.23
9. 5 คำ 6 หน่วยคำ	1	1.12
รวม	90	100

จากตารางแสดงความถี่ข้างต้นจะเห็นได้ว่าโครงสร้างทางภาษาของชื่อวัดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ จะปรากฏโครงสร้างในรูปแบบ 2 คำ 2 หน่วยคำมากที่สุด มีจำนวน 39 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 43.34 รองลงมาคือรูปแบบ 2 คำ 3 หน่วยคำ มีจำนวน 21 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 23.34 อันดับที่สามคือ รูปแบบ 3 คำ 3 หน่วยคำ มีจำนวน 9 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 10 อันดับที่สุดคือ รูปแบบ 1 คำ 2 หน่วยคำ มีจำนวน 7 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 7.78 อันดับที่ยี่ห้าคือ รูปแบบ 2 คำ 4 หน่วยคำ มีจำนวน 5 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 5.56 อันดับที่ยี่หกคือ รูปแบบ 1 คำ 1 หน่วยคำ มีจำนวน 3 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 3.34 อันดับที่ยี่เจ็ดคือ รูปแบบ 3 คำ 4 หน่วยคำ มีจำนวน 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 2.23 อันดับที่ยี่แปดคือ รูปแบบ 4 คำ 4 หน่วยคำ มีจำนวน 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 2.23 และอันดับที่เก้าคือ รูปแบบ 5 คำ 6 หน่วยคำ มีจำนวน 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.12 มีรายละเอียดดังนี้

1. รูปแบบ 2 คำ 2 หน่วยคำ

รูปแบบของโครงสร้างนี้มีหน่วยประกอบ 2 คำ 2 หน่วยคำ ซึ่งมีทั้งหน่วยคำอิสระ (free morpheme) และหน่วยคำไม่อิสระ (bound morpheme) เช่น วัดเขาเรือ ประกอบด้วย 2 คำ 2 หน่วยคำ คือ

เขา 1 คำ

เรือ 1 คำ

หน่วยคำอิสระ เขา

หน่วยคำอิสระ เรือ

2. รูปแบบ 2 คำ 3 หน่วยคำ

รูปแบบของโครงสร้างนี้มีหน่วยประกอบ 2 คำ 3 หน่วยคำ ซึ่งมีทั้งหน่วยคำอิสระ (free morpheme) และหน่วยคำไม่อิสระ (bound morpheme) เช่น วัดสวรค์ประชากร ประกอบด้วย 2 คำ 3 หน่วยคำ คือ

สวรค์ 1 คำ

ประชากร 1 คำ

หน่วยคำอิสระ สวรค์

หน่วยคำอิสระ ประชา

หน่วยไม่คำอิสระ -กร

3. รูปแบบ 3 คำ 3 หน่วยคำ

รูปแบบของโครงสร้างนี้มีหน่วยประกอบ 3 คำ 3 หน่วยคำ ซึ่งมีทั้งหน่วยคำอิสระ (free morpheme) และหน่วยคำไม่อิสระ (bound morpheme) เช่น วัดทัพชุมพล ประกอบด้วย 3 คำ 3 หน่วยคำ คือ

ทัพ 1 คำ

ชุม 1 คำ

พล 1 คำ

หน่วยคำอิสระ ทัพ

หน่วยคำอิสระ ชุม

หน่วยคำอิสระ พล

4. รูปแบบ 1 คำ 2 หน่วยคำ

รูปแบบของโครงสร้างนี้มีหน่วยประกอบ 1 คำ 2 หน่วยคำ ซึ่งมีทั้งหน่วยคำอิสระ (free morpheme) และหน่วยคำไม่อิสระ (bound morpheme) เช่น วัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย 1 คำ 2 หน่วยคำ คือ

นครสวรรค์ 1 คำ

หน่วยคำอิสระ นคร

หน่วยคำอิสระ สวรรค์

5. รูปแบบ 2 คำ 4 หน่วยคำ

รูปแบบของโครงสร้างนี้มีหน่วยประกอบ 2 คำ 4 หน่วยคำ ซึ่งมีทั้งหน่วยคำอิสระ (free morpheme) และหน่วยคำไม่อิสระ (bound morpheme) เช่น วัดบริรักษ์ ประชาสาร ประกอบด้วย 2 คำ 4 หน่วยคำ คือ

บริรักษ์ 1 คำ

ประชาสาร 1 คำ

หน่วยคำไม่อิสระ บริ-

หน่วยคำอิสระ รักษ์

หน่วยคำอิสระ ประชา

หน่วยคำอิสระ สาร

6. รูปแบบ 1 คำ 1 หน่วยคำ

รูปแบบของโครงสร้างนี้มีหน่วยประกอบ 1 คำ 1 หน่วยคำ ซึ่งมีทั้งหน่วยคำอิสระ (free morpheme) และหน่วยคำไม่อิสระ (bound morpheme) เช่น วัดบน ประกอบด้วย 1 คำ 1 หน่วยคำ คือ

บน 1 คำ

หน่วยคำอิสระ บน

7. รูปแบบ 3 คำ 4 หน่วยคำ

รูปแบบของโครงสร้างนี้มีหน่วยประกอบ 3 คำ 4 หน่วยคำ ซึ่งมีทั้งหน่วยคำอิสระ (free morpheme) และหน่วยคำไม่อิสระ (bound morpheme) เช่น วัดศรีสุวรรณค์ สังฆาราม ประกอบด้วย 3 คำ 4 หน่วยคำ คือ

ศรี	1 คำ
สุวรรณค์	1 คำ
สังฆาราม	1 คำ
หน่วยคำอิสระ	ศรี
หน่วยคำอิสระ	สุวรรณค์
หน่วยคำไม่อิสระ	สังฆ-
หน่วยคำอิสระ	อาราม

8. รูปแบบ 4 คำ 4 หน่วยคำ

รูปแบบของโครงสร้างนี้มีหน่วยประกอบ 4 คำ 4 หน่วยคำ ซึ่งมีทั้งหน่วยคำอิสระ (free morpheme) และหน่วยคำไม่อิสระ (bound morpheme) เช่น วัดจอมคีรีนาคพรต ประกอบด้วย 4 คำ 4 หน่วยคำ คือ

จอม	1 คำ
คีรี	1 คำ
นาค	1 คำ
พรต	1 คำ
หน่วยคำอิสระ	จอม
หน่วยคำอิสระ	คีรี
หน่วยคำอิสระ	นาค
หน่วยคำอิสระ	พรต

9. รูปแบบ 5 คำ 6 หน่วยคำ

รูปแบบของโครงสร้างนี้มีหน่วยประกอบ 5 คำ 6 หน่วยคำ ซึ่งมีทั้งหน่วยคำอิสระ (free morpheme) และหน่วยคำไม่อิสระ (bound morpheme) ได้แก่ วัดช่องศรีศรีสิทธิวราราม ประกอบด้วย 5 คำ 6 หน่วยคำ คือ

ช่อง	1 คำ
ศรี	1 คำ
ศรี	1 คำ
สิทธิ	1 คำ
วราราม	1 คำ
หน่วยคำอิสระ	ช่อง
หน่วยคำอิสระ	ศรี
หน่วยคำอิสระ	ศรี
หน่วยคำไม่อิสระ	สิทธิ
หน่วยคำไม่อิสระ	วร-
หน่วยคำอิสระ	อาราม

2. ที่มาของภาษา

จากการรวบรวมชื่อวัดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จำนวน 90 วัด ปรากฏรูปแบบของที่มาของภาษา 8 ลักษณะ ได้แก่ ชื่อวัดที่มาจากภาษาไทย ชื่อวัดที่มาจากภาษาไทย+ภาษาอื่น ชื่อวัดที่มาจากภาษาบาลี ชื่อวัดที่มาจากภาษาบาลี+ภาษาอื่น ชื่อวัดที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต ชื่อวัดที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต+ภาษาอื่น ชื่อวัดที่มาจากภาษาสันสกฤต+ภาษาอื่น และชื่อวัดที่มาจากภาษาเขมร+ภาษาอื่น ซึ่งแต่ละลักษณะมีความถี่ตามการปรากฏในการตั้งชื่อวัด โดยการพิจารณาหน่วยคำที่ปรากฏเป็นหลัก ดังตารางแสดงความถี่ตามลำดับต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ที่มาของภาษาที่ปรากฏในชื่อวัด

ที่มาของภาษา	จำนวนชื่อวัด	ร้อยละ
1. ชื่อวัดที่มาจากภาษาไทย	20	22.23
2. ชื่อวัดที่มาจากภาษาไทย+ภาษาอื่น	18	20
3. ชื่อวัดที่มาจากภาษาเขมร+ภาษาอื่น	17	18.89
4. ชื่อวัดที่มาจากภาษาสันสกฤต+ภาษาอื่น	16	17.78
5. ชื่อวัดที่มาจากภาษาบาลี+ภาษาอื่น	10	11.12
6. ชื่อวัดที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต+ภาษาอื่น	6	6.67
7. ชื่อวัดที่มาจากภาษาบาลี	2	2.23
8. ชื่อวัดที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต	1	1.12
รวม	90	100

จากตารางแสดงความถี่ข้างต้นจะเห็นได้ว่าที่มาภาษาของการตั้งชื่อวัดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์นิยมตั้งชื่อโดยใช้ภาษาไทยมากที่สุด มีจำนวน 20 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 22.23 รองลงมาคือภาษาไทย+ภาษาอื่น มีจำนวน 18 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 20 อันดับที่สามคือ ภาษาเขมร+ภาษาอื่น มีจำนวน 17 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 18.89 อันดับที่สี่คือ ภาษาสันสกฤต+ภาษาอื่น มีจำนวน 16 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 17.78 อันดับที่ห้าคือ ภาษาบาลี+ภาษาอื่น มีจำนวน 10 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 11.12 อันดับที่หกคือ ภาษาบาลีสันสกฤต+ภาษาอื่น มีจำนวน 6 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 6.67 อันดับที่เจ็ดคือ ภาษาบาลี มีจำนวน 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 2.23 และอันดับที่แปดคือ ภาษาบาลีสันสกฤต จำนวน 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.12 มีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ชื่อวัดที่มาจากภาษาไทย

ชื่อวัดที่มาจากภาษาไทย คือ ชื่อวัดที่ใช้ภาษาไทย ทั้งที่ปรากฏ 1 คำ หรือมากกว่า 1 คำในการตั้งชื่อ เช่น

ชื่อวัด	โครงสร้าง	ที่มา
วัดเขาเรือ	เขา+เรือ	ไทย+ไทย
วัดดอนงาม	ดอน+งาม	ไทย+ไทย

2. ชื่อวัดที่มาจากภาษาไทย+ภาษาอื่น

ชื่อวัดที่มาจากภาษาไทย+ภาษาอื่น เช่น ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร ทั้งนี้รวมภาษาไทยถิ่น คำไทยที่มาจากฐานศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตด้วย โดยพิจารณาที่มาดังกล่าวทั้งที่ปรากฏ 1 คำ หรือมากกว่า 1 คำในการตั้งชื่อ เช่น

ชื่อวัด	โครงสร้าง	ที่มา
วัดเขามโน	เข+มโน	ไทย+บาลี
วัดบ่อพะยอม	บ่อ+พะยอม	ไทย+ไทถิ่น

3. ชื่อวัดที่มาจากภาษาเขมร+ภาษาอื่น

ชื่อวัดที่มาจากภาษาเขมร+ภาษาอื่น เช่น ภาษาไทย ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต คำไทยที่มาจากฐานศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตด้วย โดยพิจารณาที่มาดังกล่าวทั้งที่ปรากฏ 1 คำ หรือมากกว่า 1 คำในการตั้งชื่อ เช่น

ชื่อวัด	โครงสร้าง	ที่มา
วัดกลางแดด	กลาง+แดด	เขมร+ไทย
วัดพระบางมงคล	พระ+บาง+มงคล	เขมร+ไทย+บาลีสันสกฤต

4. ชื่อวัดที่มาจากภาษาสันสกฤต+ภาษาอื่น

ชื่อวัดที่มาจากภาษาสันสกฤต+ภาษาอื่น เช่น ภาษาไทย ภาษาบาลี ภาษาเขมร คำไทยที่มาจากฐานศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตด้วย โดยพิจารณาที่มาดังกล่าวทั้งที่ปรากฏ 1 คำ หรือมากกว่า 1 คำในการตั้งชื่อ เช่น

ชื่อวัด	โครงสร้าง	ที่มา
วัดราชบุรุษบำรุง	ราชบุรุษ+บำรุง	สันสกฤต+เขมร
วัดศรีอัมพวัลย์	ศรี+อัมพ-+วัลย์	สันสกฤต+บาลี+บาลี

5. ชื่อวัดที่มาจากภาษาบาลี+ภาษาอื่น

ชื่อวัดที่มาจากภาษาบาลี+ภาษาอื่น เช่น ภาษาไทย ภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร คำไทยที่มาจากฐานศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตด้วย โดยพิจารณาที่มำดั่งกล่าวทั้งที่ปรากฏ 1 คำ หรือมากกว่า 1 คำในการตั้งชื่อ เช่น

ชื่อวัด	โครงสร้าง	ที่มา
วัดโพธาราม	โพธิ+อาราม	บาลี+คำไทยที่มาจากฐานศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤต
วัดสันติธรรม	สันติ+ธรรม	บาลี+สันสกฤต

6. ชื่อวัดที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต+ภาษาอื่น

ชื่อวัดที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต+ภาษาอื่น เช่น ภาษาไทย ภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร คำไทยที่มาจากฐานศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตด้วย โดยพิจารณาที่มำดั่งกล่าวทั้งที่ปรากฏ 1 คำ หรือมากกว่า 1 คำในการตั้งชื่อ เช่น

ชื่อวัด	โครงสร้าง	ที่มา
วัดนครสวรรค์	นคร+สวรรค์	บาลีสันสกฤต+สันสกฤต
วัดสุคตวราราม	สุคต+วน+อาราม	บาลีสันสกฤต+บาลีสันสกฤต+คำไทยที่มาจากฐานศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤต

7. ชื่อวัดที่มาจากภาษาบาลี

ชื่อวัดที่มาจากภาษาบาลี คือ ชื่อวัดที่ใช้ภาษาบาลี ทั้งที่ปรากฏ 1 คำ หรือมากกว่า 1 คำในการตั้งชื่อ เช่น

ชื่อวัด	โครงสร้าง	ที่มา
วัดป่าเรไรย์	*ป่าเรไรย์ ปาไลไยยก มาจากภาษาบาลี สันนิษฐานว่า คำนี้ น่าจะมีที่มาจากคำนี้ซึ่งหมายถึง ชื่อป่าแห่งหนึ่งที่ พระพุทธเจ้าเสด็จอาศัยอยู่ และเป็นชื่อช้างซึ่งอยู่ในที่นั้นด้วย; พระพุทธรูปปางหนึ่ง มีรูปช้างและสิงห์อยู่ด้วย เรียกว่า ปางพระปาไลไย (ป.)	บาลี

8. ชื่อวัดที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต

ชื่อวัดที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต คือ ชื่อวัดที่ใช้ภาษาบาลีสันสกฤตในการตั้งชื่อ ได้แก่

ชื่อวัด	โครงสร้าง	ที่มา
วัดเขมิราชวร	เขมิ+ราชวร	บาลีสันสกฤต

3. ที่มาของชื่อวัด

จากการรวบรวมชื่อวัดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จำนวน 90 วัด ปรากฏที่มาของชื่อวัด 9 ที่มา ได้แก่ การตั้งชื่อตามชื่อบ้านนามเมือง การตั้งชื่อตามประวัติความเป็นมาหรือตำนานของวัด การตั้งชื่อตามความหมายที่เป็นมงคล การตั้งชื่อตามลักษณะภูมิศาสตร์ การตั้งชื่อตามนามผู้สร้าง ผู้อุทิศ ผู้บูรณะ หรือผู้ดำเนินการ การตั้งชื่อตามสิ่งสำคัญภายในวัด การตั้งชื่อตามที่ได้รับพระราชทานนามจากพระมหากษัตริย์ การตั้งชื่อตามความเชื่อและประเพณีพิธีกรรม และไม่ปรากฏที่มา ซึ่งแต่ละลักษณะมีความถี่ตามการปรากฏในการตั้งชื่อวัด โดยการพิจารณาหน่วยคำที่ปรากฏเป็นหลัก ดังตารางแสดงความถี่ต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ที่มาของชื่อวัด

ที่มาของชื่อวัด	จำนวนชื่อวัด	ร้อยละ
1. การชื่อตามชื่อบ้านนามเมือง	34	37.78
2. การตั้งชื่อตามประวัติความเป็นมาหรือตำนานของวัด	31	34.45
3. การตั้งชื่อตามความหมายที่เป็นมงคล	12	13.34
4. การตั้งชื่อตามลักษณะภูมิศาสตร์	4	4.45
5. การตั้งชื่อตามนามผู้สร้าง ผู้อุทิศ ผู้บูรณะ หรือผู้ดำเนินการ	3	3.34
6. การตั้งชื่อตามสิ่งสำคัญภายในวัด	3	3.34
7. การตั้งชื่อตามที่ได้รับพระราชทานนามจากพระมหากษัตริย์	1	1.12
8. การตั้งชื่อตามความเชื่อและประเพณีพิธีกรรม	1	1.12
9. ไม่ปรากฏที่มา	1	1.12
รวม	90	100

จากตารางแสดงความถี่ข้างต้นจะเห็นได้ว่า ที่มาของชื่อวัดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ พบที่มาของชื่อตามชื่อบ้านนามเมืองมากที่สุด มีจำนวน 34 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 37.78 รองลงมาคือการตั้งชื่อตามประวัติความเป็นมาหรือตำนานของวัด มีจำนวน 31 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 34.45 อันดับที่สามคือการตั้งชื่อตามความหมายที่เป็นมงคล มีจำนวน 12 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 13.34 อันดับที่สี่คือ การตั้งชื่อตามลักษณะภูมิศาสตร์ มีจำนวน 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 4.45 อันดับที่ห้าคือ การตั้งชื่อตามนามผู้สร้าง ผู้อุทิศ ผู้บูรณะ หรือผู้ดำเนินการ มีจำนวน 3 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 3.34 อันดับที่หกคือ การตั้งชื่อตามสิ่งสำคัญภายในวัด มีจำนวน 3 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 3.34 อันดับที่เจ็ดคือ การตั้งชื่อตามที่ได้รับพระราชทานนามจากพระมหากษัตริย์ จำนวน 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.12 อันดับที่แปดคือ การตั้งชื่อตามความเชื่อและประเพณีพิธีกรรม จำนวน 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.12 และอันดับเก้าคือ ไม่ปรากฏที่มา มีจำนวน 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.12 มีรายละเอียดต่อไปนี

1. การตั้งชื่อตามชื่อบ้านนามเมือง

การตั้งชื่อวัดตามชื่อบ้านนามเมือง หมายถึง ชื่อวัดที่ตั้งตามระบบที่อยู่ของประเทศไทยตามเขตการปกครอง เช่น บ้าน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด เช่น วัดเขาเรือ ตั้งวัดเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 ที่อยู่ เลขที่ 11 บ้านเขาเรือ หมู่ที่ 4 ตำบลหนองกระโดน อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ (สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2562 : 476)

2. การตั้งชื่อตามประวัติความเป็นมาหรือตำนานของวัด

การตั้งชื่อวัดตามประวัติความเป็นมาหรือตำนานของวัด หมายถึง ชื่อวัดที่ตั้งตามประวัติความเป็นมา ตำนาน เรื่องเล่า หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ของวัด เช่น

วัดไทรไต้ ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. 2350 เดิมชื่อว่า “วัดไทรทอง” ได้สร้างเป็นวัดขึ้นประมาณ พ.ศ. 2350 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. 2355 เมื่อได้มีวัดไทรเหนือ ทางวัดไทรทอง จึงได้เปลี่ยนนามวัดใหม่เป็น “วัดไทรทองไต้” ต่อมากลายเป็น “วัดไทรไต้” (สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2562 : 492)

3. การตั้งชื่อตามความหมายที่เป็นมงคล

การตั้งชื่อวัดตามความหมายที่เป็นมงคล หมายถึง ชื่อวัดที่ตั้งโดยใช้ภาษาที่มีความหมายดีและมีความเป็นสิริมงคล ส่วนใหญ่จะใช้ภาษาบาลีสันสกฤต เช่น

วัดเทพสามัคคีธรรม วัดเทพนิมิตโฆสิตาราม ตั้งวัดเมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2515 ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีจำليبเอก ชน สุขเมือง เป็นผู้ดำเนินการขออนุญาตสร้างวัดต่อทางราชการ วัดมีนามนี้ เพราะวัดตั้งอยู่ในหมู่บ้านเกาะตาเทพ และได้สร้างขึ้นมาด้วยความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้าน และได้เรียกชื่อวัดอีกนามหนึ่งว่า “วัดเทพธิดาวนาราม” บางคนเรียกตามชื่อบ้านว่า “วัดเกาะตาเทพ” ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 (สำนักศิลปและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2562 : 491)

4. การตั้งชื่อตามลักษณะภูมิศาสตร์

การตั้งชื่อวัดตามลักษณะภูมิศาสตร์ หมายถึง ชื่อวัดตามที่ตั้งตามลักษณะภูมิประเทศและสิ่งแวดล้อม เช่น

วัดเกาะแก้ว ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. 2476 บริเวณที่ตั้งวัดมีลำคลองล้อมรอบ 3 ด้าน มีลักษณะเป็นเกาะจึงได้มีนามว่า “วัดเกาะแก้ว” แต่ชาวบ้านเรียกว่า “วัดวังหยวก” ตามชื่อบ้านหรือคลองวังหยวกได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2536 เขตวิสุงคามสีมากว้าง 40 เมตร ยาว 80 เมตร (สำนักศิลปและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2562 : 472)

5. การตั้งชื่อตามนามผู้สร้าง ผู้อุทิศ ผู้บูรณะ หรือผู้ดำเนินการ

การตั้งชื่อวัดตามนามผู้สร้าง ผู้อุทิศ ผู้บูรณะ หรือผู้ดำเนินการ หมายถึง ชื่อวัดตามนามผู้สร้าง ผู้อุทิศ ผู้บูรณะ หรือผู้ดำเนินการ เช่น

วัดเกตุศิริ ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. 2543 โดยมีนายเกตุเป็นผู้บริจาคที่ดินให้สร้างวัด เนื่องจากวัดตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาจึงได้เรียกว่า “วัดเกตุศิริ” ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2525 เขตวิสุงคามสีมากว้าง 40 เมตร ยาว 40 เมตร (สำนักศิลปและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2562 : 468)

6. การตั้งชื่อตามสิ่งสำคัญภายในวัด

การตั้งชื่อวัดตามสิ่งสำคัญภายในวัด หมายถึง ชื่อวัดที่ตั้งตามสิ่งสำคัญภายในวัดที่เป็นจุดเด่น เช่น ต้นไม้ รูปปั้น ฯลฯ

วัดยางโพน ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. 1865 เดิมเรียกว่า “วัดฉิมพลียางโพน” สันนิษฐานว่าสร้างสมัยสุโขทัย ลักษณะพื้นที่เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า บริเวณวัดเป็นดินทราย เนื่องจากวัดนี้เป็นวัดเก่าแก่ จากคำบอกเล่าว่า คฤหบดีมีภรรยาสองคน เมื่อภรรยาหลวงมีลูกชายอายุครบอุปสมบท จึงได้สร้างวัดขึ้นคือวัดฉิมพลียางโพน ต่อมาภรรยาน้อยมีบุตรชาย เรียกกันว่า “วัดเมียหลวงเมียน้อย” เพราะมีเขตวัดติดกัน และบางคนเล่าว่าเป็น “วัดพี่วัดน้อง” เพราะมีพี่น้องเป็นพ่อค้ามาจากเมืองจีนสร้างวัดเพื่อเป็นพุทธบูชา วัดยางโพน เดิมเรียกว่า “วัดฉิมพลียางโพน” เนื่องจากนางจิ้ง ซึ่งเป็นชาวจีนได้มาทำการบูรณะในสมัยรัตนโกสินทร์ และได้นามว่า “วัดยางโพน” เพราะในสมัยนั้นบริเวณที่สร้างวัดมีต้นยางอยู่ต้นเดียว... (สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2562 : 519)

7. การตั้งชื่อตามที่ได้รับพระราชทานนามจากพระมหากษัตริย์

การตั้งชื่อวัดที่ได้รับพระราชทานนามจากพระมหากษัตริย์ หมายถึง ชื่อวัดที่พระมหากษัตริย์โปรดเกล้าฯ พระราชทานนาม ปรากฏเพียง 1 ชื่อวัด คือ วัดจอมคีรีนาคพรต

วัดจอมคีรีนาคพรต ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. 2015 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ตั้งแต่ พ.ศ. 2020 เป็นวัดโบราณ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย เดิมมีชื่อเรียกว่า “วัดล้นทม” เนื่องจากมีต้นล้นทมเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังมีชื่อเรียกว่า “วัดเขา” หรือ “วัดเขานครสวรรค์” อีกด้วย เพราะเป็นวัดแห่งเดียวที่ตั้งอยู่เขาในสมัยนั้น จนในสมัยรัชกาลที่ 4 ใช้ชื่ออย่างเป็นทางการว่า “วัดเขาบวชนาค” เนื่องจากในเขตนี้เป็นวัดแห่งเดียวที่มีการบวชนาคกันในสมัยนั้น ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้เสด็จประพาสต้นครั้งที่ 2 (รศ. 125) และเสด็จมาที่วัดนี้ จึงได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานนามวัดว่า “วัดจอมคีรีนาคพรต” และได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานโดยกรมศิลปากร เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2578 วัดสุวรรณคีรีนาคพรตตั้งอยู่บนยอดเขาและมองลงมา สามารถเห็นทัศนียภาพที่สวยงามของอำเภอเมืองนครสวรรค์ สะพานเดชาดิวงค์ แม่น้ำเจ้าพระยา และเขากบ (สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2562 : 481)

8. การตั้งชื่อวัดตามความเชื่อและประเพณีพิธีกรรม

การตั้งชื่อวัดตามความเชื่อและประเพณีพิธีกรรม หมายถึง ชื่อวัดที่เกิดจากความเชื่อและประเพณีพิธีกรรม ซึ่งความเชื่อดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการประเพณีปฏิบัติของคนในสังคม ปรากฏเพียง 1 ชื่อวัด คือ วัดบน (เทพสถาพร)

วัดบน (เทพสถาพร) เดิมเป็นวัดร้าง สันนิษฐานว่าได้สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย โดยมีซากอิฐและพระพุทธรูปเก่าปรากฏอยู่เป็นหลักฐานการสร้างวัดนี้ การบอกกล่าวสืบต่อกันมาว่า เกิดจากการตั้งสัตยาธิฐานเพื่อให้เดินทางสะดวกและปลอดภัยของเจ้านายในอดีตเมื่อได้เสร็จกิจตามความมุ่งหมายแล้ว จึงได้มาสร้างวัดนี้ขึ้นมา ต่อมาได้กลายเป็นวัดร้างนานหลายปี จนได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ใหม่อีกครั้ง (สำนักศิลปและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2562 : 497)

9. ไม่ปรากฏที่มา

เป็นชื่อวัดที่ไม่พบข้อมูลหรือสืบค้นหลักฐานบ่งบอกว่ามีที่มาจากอะไร ชื่อวัดที่ไม่ปรากฏที่มา มีเพียง 1 ชื่อวัด คือ วัดหนองกระทุ่ม จากข้อมูลปรากฏเพียงที่ตั้งของวัด คือ วัดหนองกระทุ่ม ตั้งวัดเมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2528 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2535 (สำนักศิลปและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2562 : 556)

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าโครงสร้างทางภาษาที่วิเคราะห์ประเภทหน่วยคำตามการปรากฏของชื่อวัด จะทำให้สามารถวิเคราะห์ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการพิจารณาภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาไทย เช่น วัดสุบรรณาราม รูปแบบของโครงสร้างนี้มีหน่วยประกอบ 1 คำ 2 หน่วยคำ ซึ่งมีทั้งหน่วยคำอิสระ (free morpheme) และหน่วยคำไม่อิสระ (bound morpheme) กล่าวคือ สุบรรณาราม 1 คำ 2 หน่วยคำ ประกอบด้วย หน่วยคำอิสระ คือ สุบรรณ น. ครุฑ (ส. สุปรณ; ป. สุปรณ) เป็นคำที่มาจากภาษาสันสกฤต และหน่วยคำอิสระ คือ อาราม น. วัด; สอนเป็นที่น่าสนใจ (ป., ส.) เป็นทั้งคำบาลีและสันสกฤต จากการวิเคราะห์โครงสร้างดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า ที่มาของภาษาที่ปรากฏในชื่อวัดสวรรค์อาราม คือ เป็นคำที่มาจากภาษาสันสกฤตประกอบกับคำที่มาจากทั้งภาษาบาลีและสันสกฤต (งานวิจัยนี้ใช้ “ชื่อวัดที่มาจากภาษาสันสกฤต+ภาษาอื่น”)

จากการวิเคราะห์โครงสร้างทางภาษาและที่มาของภาษา พบว่าชื่อวัดนิยมตั้งชื่อโดยใช้ภาษาไทยมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัย ของ อัญชลิน ปานทอง (2560) ที่ศึกษาที่มาของภาษาในการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยพบว่าการตั้งชื่อคลองส่วนใหญ่นิยมตั้งชื่อโดยใช้ภาษาไทย ซึ่งเป็นคำที่ใช้โดยทั่วไป เช่น คำเรียกญาติ ชื่อคน ชื่อสถานที่ ชื่อพืช ชื่อสัตว์ รวมไปถึงคำที่บอกลักษณะของคลอง โดยเฉพาะคำไทยส่วนใหญ่ที่ปรากฏในการตั้งชื่อวัดในเขตอำเภอ นครสวรรค์จะตรงกับการตั้งชื่อตามชื่อบ้านนามเมือง เช่น วัดเขาเรือ วัดดอนงาม วัดท่าดินแดง วัดท่าทอง วัดท่าล้อ วัดเนินมะขามงาม ฯลฯ ซึ่งเป็นรูปแบบที่มาของชื่อวัดที่พบมากที่สุด สอดคล้องกับ อรรถวิทย์ รอดเจริญ (2558) ที่ได้ศึกษาที่มาของชื่อวัดในอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี โดยผลการวิจัยพบว่า การตั้งชื่อตามชื่อบ้านนามเมืองมากที่สุด

นอกจากนี้ยังพบชื่อวัดที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดนครสวรรค์ พบว่าเดิมมีผู้นับถือพระพุทธศาสนาลัทธิมหายานมาก่อนแล้ว คือ นับถือคุณธรรมของพระโพธิสัตว์ในการบำเพ็ญเพียรเพื่อสร้างบารมีเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังปรากฏหลักฐานจากนิยายเกี่ยวกับเมืองนครสวรรค์ 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่องเมืองท้าวสามลแห่งพระสังข์ทองและระจนา และเรื่องเมืองซอนตะวันหรือทานตะวันแห่งพระรถ-เมรี (วิเชียร อชิโนบุญวัฒน์, 2543 หน้า 17) จึงทำให้เชื่อว่า การรับภาษาบาลีและสันสกฤตเข้ามาในภาษาไทยเป็นความจำเป็นอันเนื่องมาจากการรับความเชื่อทางศาสนาเป็นสำคัญ

จากการศึกษาภูมินามวัดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ : ลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อที่ครอบคลุมประเด็นในการศึกษา 3 ส่วน ได้แก่ โครงสร้างของภาษา ที่มาของภาษา และที่มาของชื่อวัดล้วนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ทำให้ทราบว่าลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัดสามารถบ่งบอกถึงวัฒนธรรมการใช้ภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ที่แสดงความเป็นตัวตนของคนในท้องถิ่นได้ชัดเจนที่สุด รวมทั้งได้ทราบประวัติที่มาของท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับชื่อวัด เนื่องจากภาษาสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิดจนแทบจะแยกออกจากกันไม่ได้ ถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมภาษาที่ถ่ายทอดความเจริญในอดีตสามารถบอกเล่าภูมิหลังที่สื่อความหมายมาจากภาษาต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด

ความเชื่อ และความรู้สึก ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคม และวัฒนธรรมของผู้คนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาภูมินามวัดในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ : ลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อ ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นที่น่าศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัดในทุกอำเภอของจังหวัดนครสวรรค์
2. งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าหลักฐานจากข้อมูลทุติยภูมิเป็นหลัก ผู้วิจัยเห็นว่าควรนำข้อมูลทุติยภูมิดังกล่าวลงพื้นที่เพื่อศึกษาด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งจะให้เห็นผลการศึกษที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กันยา จันทวรรณชาติ. (ม.ป.ป.). **ภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ : กรณีศึกษาอำเภอไพศาลี**. นครสวรรค์ : ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครสวรรค์.
- นฤมล ตุงคะโหตร. (2547). **การตั้งชื่อวัดในพุทธศาสนาในกรุงเทพมหานคร** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประจักษ์ สายแสง. (2547). แนวคิดในการตั้งชื่อวัด : การศึกษาเปรียบเทียบชื่อวัดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก กับเขตอำเภอเชียงใหม่.
- วารสารมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร**. 1(1), 1-18.
- พระครูธรรมธรนิตเขต อภิญาโณ และพระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์. (2559). บทบาทของวัดในการเสริมสร้างให้เกิดสันติสุขในชุมชน. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. 4 (ฉบับพิเศษ), 87.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- วัลยา ช่างขวัญยืน, วิรุฬรัตน์ ไฉนจัน และกาญจนา นาคสกุล. (2553). **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 2 : คำ การสร้างคำและการยืมคำ** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สถาบันภาษาไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

วิเชียร อธิโนบุญวัฒน์. (2543). **ภูมินามจังหวัดนครสวรรค์**. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
นครสวรรค์ : สวรรค์วิถีการพิมพ์.

วิระวัลย์ ดีเลิศ สุธาสนี วิทยาภรณ์ และชรินทร์ แพทย์ปรีดา. (2564). ภูมินาม
วัดอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร**, 10(1) 43-54.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2504). **มูลเหตุแห่งการ
สร้างวัดในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. (2562).
ต้นเจ้าพระยา “วัดวานุกรม”. นครสวรรค์ : วิสุทธิการพิมพ์.

สุทธินันท์ ศรีอ่อน. (ม.ป.ป.). **เอกสารประกอบการสอนภาษาต่างประเทศใน
ภาษาไทย** (1411356). อุบลราชธานี : คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย
อุบลราชธานี.

สุนันท์ อัญชลินกุล. (2563). **ระบบคำภาษาไทย**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุพัตรา จิรนนทนภรณ์ และอัญชลี สิงห์น้อย. (2548). **ภูมินามของหมู่บ้านใน
เขตภาคเหนือตอนล่าง จังหวัดนครสวรรค์** (รายงานวิจัย). พิษณุโลก :
สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

อภิชาญ ปานเจริญ. (2561). **บาลีสันสกฤตในภาษาไทย**. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อภิชาญ ปานเจริญ. (2561). **ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย**. (พิมพ์ครั้งที่ 3).
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อรรถวิทย์ รอดเจริญ.(2558). ที่มาของชื่อวัดในอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี.
วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 17(1), 44-55.

อัญชลิน ปานทอง. (2560). **การตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัด
กรุงเทพมหานคร**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2557). คำเรียกชื่อแบบพื้นบ้านไทยการศึกษา
เชิงภาษาศาสตร์ พจนานุกรมชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

โลกทัศน์ที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งภาคใต้ : กรณีศึกษาบทเพลง ของ บิว กัลยาณี (กัลยาณี เจียมสกุล)¹

Worldviews Appearing in the Southern Country Songs : A Case Study of Biw Kanlayanee (Kanlayanee Jiamsakul's song)¹

พจนา ชูวชู^{2*} (Potjana Chuaychoo)^{2*}

วรัญญา ยิ่งยงศักดิ์³ (Warunya Yingyongsak)³

ศราววุธ หล่อดี⁴ (Sarawut Lordee)⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโลกทัศน์ที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งภาคใต้ ของ บิว กัลยาณี (กัลยาณี เจียมสกุล) จำนวน 66 บทเพลง ซึ่งเป็นบทเพลงร้องเดี่ยวที่แต่งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2549-2559 ผลการวิจัยพบโลกทัศน์ในบทเพลงลูกทุ่งภาคใต้ ของบิว กัลยาณี 4 ประเด็น ได้แก่ โลกทัศน์เกี่ยวกับความรัก โลกทัศน์เกี่ยวกับเพศ โลกทัศน์เกี่ยวกับการศึกษา และโลกทัศน์เกี่ยวกับวิถีชีวิต ทั้งนี้พบโลกทัศน์เกี่ยวกับความรักโดดเด่นที่สุด แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ ความรักที่สมหวังและความรักที่ผิดหวัง สำหรับโลกทัศน์เกี่ยวกับเรื่องเพศ เพศหญิงมีความเข้มแข็งและอดทนต่อการดำเนินชีวิต ส่วนเพศชายมีบทบาทความเป็นผู้นำและต้องยึดมั่นในรักเดียว พบโลกทัศน์เกี่ยวกับการศึกษา คนภาคใต้ให้ความสำคัญต่อการศึกษา

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง อุปถัมภ์ในทัศนคติในเพลงลูกทุ่งภาคใต้, ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

^{2*} นักศึกษาระดับปริญญาโท, สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา พะเยา 56000, อีเมล: potjana28189@gmail.com

³ อาจารย์ ดร., สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา พะเยา 56000, อีเมล: waruny-yingyong@gmail.com

⁴ อาจารย์ ดร., สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา พะเยา 56000, อีเมล: sarawut_lordee@hotmail.com

^{2*} Graduate Student, Master of Art in Thai, University of Phayao, Phayao, 56000, E-mail: potjana28189@gmail.com

³ Lecturer, Dr., Master of Art in Thai, University of Phayao, Phayao, 56000, E-mail: warunyyingyong@gmail.com

⁴ Lecturer, Dr., Master of Art in Thai, University of Phayao, Phayao, 56000, E-mail: sarawut_lordee@hotmail.com

*Corresponding author: E-mail address: potjana28189@gmail.com

Received: May 27, 2021; Revised: February 8, 2022; Accepted: February 18, 2022

เนื่องจากการศึกษานำไปสู่การมีหน้าที่การงานที่ดีขึ้น นอกจากนี้โลกทัศน์เกี่ยวกับวิถีชีวิตพบหลายประเด็นย่อย เช่น โลกทัศน์เกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น คนภาคใต้ยึดมั่นในจารีตประเพณีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ คนภาคใต้มีนิสัยจริงจังและรักเพื่อนฝูง บทเพลงภาคใต้ที่ปรากฏสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของคนภาคใต้ที่มีต่อเรื่องต่างๆ เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : โลกทัศน์, เพลงลูกทุ่งภาคใต้, บิว กัลยาณี

Abstract

This research article aimed to study worldviews appearing in the southern country songs of Biw Kanlayanee (Kanlayanee Jiamsakul), totaling 66 songs, which are

solo ones composed from 2006 to 2016. The findings revealed 4 aspects of the worldviews of southern country songs, consisting of the worldview of love, the worldview of gender, the worldview of education, and the worldview of lifestyle. In this regard, the worldview of love was dominantly found, divided into 2 forms: fulfilled love and disappointed love. The worldview of gender, females are vigorous and patient to their conducts of lives, while males play roles regarding leadership and adherence of one love. In terms of the worldview of education was found. The southern people pay attention to education due to leading to better careers. In addition, the worldview of lifestyle was found in several aspects, such as the aspect of local traditional worldview. Southern people adhere to traditions since their ancestor period. Southern people are sincere and love their companions. The appearing worldviews among the southern songs explicitly reflected the worldviews of southern people towards various matters.

Keywords : Worldviews, Southern country Songs, Biw Kanlayanee

บทนำ

วรรณกรรมเพลงอยู่คู่สังคมโลกมาอย่างยาวนาน เกิดจากการสร้างสรรค์วรรณกรรมกับดนตรีเข้าด้วยกัน มีความโดดเด่นด้านภาษาซึ่งใช้ข้อความจำนวนน้อยและสื่อเป็นรูปธรรม บทเพลงจึงสร้างความสุนทรีย์แก่ผู้รับสารได้ ทั้งสะท้อนค่านิยม ความคิด สังคม และวัฒนธรรมผ่านเนื้อร้อง สังคมไทยผูกพันกับวรรณกรรมเพลงมาช้านาน และมีการประพันธ์อย่างแพร่หลายทั่ว ทุกภูมิภาค เช่น เพลงกล่อมเด็ก เพลงบอก เพลงฉ่อย เพลงแหล่ และเพลงร้องเล่นพื้นบ้านประจำถิ่น ต่อมาพัฒนาการด้านวรรณกรรมเพลงอย่างต่อเนื่อง เกิดเป็นเพลงลูกกรุง เพลงลูกทุ่ง เพลงไทยสากล ทั้งร้องเดี่ยว ร้องคู่ และร้องเป็นกลุ่ม ทำให้เกิดชื่อเรียกประเภทของบทเพลงที่หลากหลายและ แยกย่อยออกไปตามรูปแบบลักษณะคำประพันธ์ เนื้อความ และดนตรี

เพลงลูกทุ่งเป็นที่นิยมและชื่นชอบของผู้คนจำนวนมาก ด้วยมีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเพลงลูกทุ่งใช้ร้องเล่นกันโดยทั่วไป มีภาษาเรียบง่าย และเนื้อความส่วนใหญ่ผูกโยงกับการใช้ชีวิตของผู้คน โดยเฉพาะผู้คนในเขตชนบทซึ่งสามารถถ่ายทอดมุมมองความคิดของกลุ่มคนออกมาอย่างชัดเจนผ่านบทเพลงเหล่านั้น เช่น มุมมองด้านความรัก มุมมองด้านการศึกษา มุมมองด้านความเป็นอยู่ มุมมองด้านวัฒนธรรม มุมมองด้านเพศ และมุมมองด้านครอบครัว โดยผู้ฟังและนักประพันธ์เพลงลูกทุ่งส่วนใหญ่มักมีพื้นเพมาจากชนบททั้งที่อาศัยในต่างจังหวัดและเข้าไปทำงานในเมืองหลวงของประเทศไทย ภาษาที่ใช้ในเพลงลูกทุ่งจึงเป็นภาษาที่ฟังเข้าใจง่าย สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ในชนบท ดังที่ พรพรรณราย คำโสภา (2549 : 37-38) กล่าวว่า เพลงลูกทุ่งเป็นเพลงที่มีรากฐานและพัฒนาการมาจากเพลงพื้นบ้าน แต่มีการปรับปรุงคิดค้นการใช้เครื่องดนตรีวงดนตรีทำนอง จังหวะ การเรียบเรียงเสียงประสานตามแบบดนตรีตะวันตกและมีแนวทางในการนำเสนอที่ทันสมัย ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ด้วยเพลงลูกทุ่งเป็นการใช้สำเนียงคำร้องที่แตกต่างไปในแต่ละท้องถิ่น เช่น สำเนียงสุพรรณบุรี สำเนียงนครศรีธรรมราช สำเนียงราชบุรี และใช้คำศัพท์ของท้องถิ่นนั้นๆ คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคใต้ สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดลักษณะเฉพาะของเพลงลูกทุ่ง โดยแท้จริง เพลงลูกทุ่งจึงเป็นบทเพลงสะท้อนความเป็นธรรมชาติในการดำเนินชีวิต

ของในแต่ละภูมิภาค การเลือกใช้ถ้อยคำมาเรียงร้อยต่อกันนั้นมีความละเอียดอ่อน และช่วยดึงความรู้สึกของผู้ฟังออกมาได้เป็นอย่างดี เช่น บทเพลงภาคอีสานมักนำ ความทุกข์ยาก ลำบาก และความยากจนกล่าวไว้ในบทเพลง บทเพลงภาคกลาง มักกล่าวถึงความเป็นอยู่อันแสนรุ่งเรือง เมืองอยู่ข้าวอยู่น้ำ และเมืองแห่งแสงสีวิไลในการ ใช้ชีวิต ส่วนบทเพลงภาคเหนือจัดว่าเป็นเมืองแห่งวัฒนธรรมล้านนาแต่โบราณกาล สื่อความงามอ่อนช้อย ทั้งน้ำเสียงและดนตรีซึ่งโดดเด่นในแบบภาคเหนือ และ บทเพลงภาคใต้มีลักษณะเป็นแนวเพลงเพื่อชีวิต เนื้อหาส่วนใหญ่กล่าวถึงการต่อสู้ กับความรัก มั่นคงในรักแท้และจริงใจ รวมทั้งกล่าวถึงความอดทนต่อสู้กับอุปสรรค ที่พบเจอ จึงกล่าวได้ว่าทุกภูมิภาคมีนักร้องและนักประพันธ์เพลงซึ่งมากด้วยความ สามารถในการรังสรรค์ผลงานเพลงออกมาในแบบฉบับของตนเองอย่างต่อเนื่อง

บิว กัลยาณี (กัลยาณี เจียมสกุล) เป็นศิลปินนักร้องเพลงลูกทุ่งภาคใต้ที่มี ชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในวงการเพลงและผู้ฟัง ผลงานเพลงมี เนื้อร้องตริงใจ ใช้ภาษากระชับ และมีดนตรีทั้งเศร้าและสนุก โดยเว็บไซต์ MThai.com (2563) กล่าวว่า ผลงานเพลงชุดแรกของ บิว กัลยาณี เผยแพร่ในช่วง พ.ศ. 2549 มีลักษณะเนื้อร้อง ภาษาที่ใช้ ช่วงจังหวะดนตรี และน้ำเสียงที่น่าฟัง ทำให้มีผลงานเพลง เผยแพร่สู่ผู้ฟังอย่างต่อเนื่องและได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย เป็นที่รู้จักในนาม นักร้องลูกทุ่งเพลงใต้เพื่อชีวิต มีสำเนียงแบบปักษ์ใต้อันเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น ทั้งได้รับความนิยมทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย นอกจากนี้บทเพลงของบิว กัลยาณี มีเนื้อความสะท้อน โลกทัศน์ที่สื่อความคิดคนในสังคมภาคใต้ ทั้งทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และอื่น ๆ

โลกทัศน์ถูกสร้างจากการรับรู้สิ่งรอบตัวเพื่อหล่อหลอมและกำหนดทิศทาง ภายใต้งคม ซึ่งสิ่งหนึ่งที่ช่วยสะท้อนโลกทัศน์ได้ คือ เพลงที่บันทึกเรื่องราว ความคิด การรับรู้ในช่วงเวลาหนึ่งไว้ได้อย่างน่าสนใจ ดังที่ ชรินทร์ อินทสุวรรณ์ (2554) ศึกษางานวิจัยภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยภาคใต้ที่ปรากฏใน วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ ประจวบ วงศ์วิชา พบภาพสะท้อนทางสังคมหรือโลกทัศน์ ด้านครอบครัว มีความรัก ห่วงใย เอื้ออาทรต่อกันของคนในครอบครัว บทเพลงของ บิว กัลยาณี พบโลกทัศน์ที่ปรากฏอย่างชัดเจน เช่น โลกทัศน์เกี่ยวกับครอบครัวที่มีความรักใคร่สนิทสนมกลมเกลียวกัน เมื่อต้องห่างไกลกันเกิดความห่วงใยและคิดถึงกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฉันดีใจ ที่ได้เป็นลูกของพ่อคนนี้
ฉันภูมิใจ ได้เกิดเป็น ลูกสาวของพ่อของฉัน
พ่อเฝ้ารัก เฝ้าถนอม อดออมไว้เพื่อครอบครัว
อดทนสู้สร้างตัว ไม่เคยที่จะท้อใจ

(บิว กัลยาณี, เพลงลูกของพ่อ, 2550)

บทเพลงลูกของพ่อข้างต้น กล่าวถึงความผูกพันแสนอบอุ่นระหว่างพ่อกับลูก ซึ่งมีความรักใคร่ห่วงใยต่อกัน โดยมีพ่อเป็นผู้คอยดูแลและทำงานหนักเลี้ยงดูครอบครัว ด้วยความหวังให้ชีวิตและความเป็นอยู่ของครอบครัวดีขึ้น ทำให้ลูกเกิดความรัก ภาวภูมิใจ และเทิดทูนในความคิดของ ผู้เป็นพ่อไม่เสื่อมคลาย นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบโลกทัศน์เกี่ยวกับความรัก โลกทัศน์เกี่ยวกับวิถีชีวิต โลกทัศน์เกี่ยวกับเพศ โลกทัศน์เกี่ยวกับการศึกษา เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาโลกทัศน์ที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งภาคใต้ ของ บิว กัลยาณี อันจะนำไปสู่ความเข้าใจโลกทัศน์ที่มีต่อคนภาคใต้และเพื่อเป็น ประโยชน์ในการศึกษาประเด็นอื่นๆ เกี่ยวกับภาคใต้ต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาโลกทัศน์ของคนภาคใต้ที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งภาคใต้ของ บิว กัลยาณี (กัลยาณี เจียมสกุล)

กรอบแนวคิด

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวคิดโลกทัศน์ที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งภาคใต้ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยมุ่งวิเคราะห์โลกทัศน์ที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งภาคใต้ของ บิว กัลยาณี เนื่องจากเป็นนักร้องผู้มีชื่อเสียง มีผลงานเพลงและรางวัลรองรับความสามารถจำนวนมาก โดยเว็บไซต์ MThai.com (2563) กล่าวว่า บิว กัลยาณี (กัลยาณี เจียมสกุล) เป็นนักร้องในเครือบริษัท อาร์เอส จำกัด (มหาชน) สังกัดค่าย อาร์ สยาม ในช่วงปี พ.ศ. 2549-2559 บิว กัลยาณี มีผลงานเพลงเผยแพร่อย่างต่อเนื่องและนับว่าเป็นยุคทองของ บิว กัลยาณี ได้รับรางวัลดาวรุ่งยอดเยี่ยม Star Entertainment Award 2006 (ประกาศเมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2550) รางวัลศิลปินเพื่อชีวิตหน้าใหม่ยอดเยี่ยม ฝ่ายหญิง มหานครอวอร์ด ครั้งที่ 3 (ประกาศเมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2550) และร่วมแสดงภาพยนตร์เรื่องรวมพลคนลูกทุ่งเงินล้าน (ปี พ.ศ. 2556) เนื่องจากเป็นนักร้องผู้มีชื่อเสียง มีผลงานเพลงและรางวัลรองรับความสามารถจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงใช้บทเพลงของนักร้องดังกล่าวที่แต่งขึ้นตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2549-2559 จำนวน 66 บทเพลง เพื่อวิเคราะห์โลกทัศน์ที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งภาคใต้

ผู้วิจัยศึกษาโลกทัศน์ของคนภาคใต้ที่สะท้อนผ่านเพลงลูกทุ่งภาคใต้จากบทเพลงของ บิว กัลยาณี (กัลยาณี เจียมสกุล) พบ 4 ประเด็นใหญ่ ดังนี้

1. โลกทัศน์เกี่ยวกับความรัก
2. โลกทัศน์เกี่ยวกับเพศ
3. โลกทัศน์เกี่ยวกับการศึกษา
4. โลกทัศน์เกี่ยวกับวิถีชีวิต

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโลกทัศน์ที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งภาคใต้ของ บิว กัลยาณี ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องโลกทัศน์

โลกทัศน์เป็นการมองโลกหรือรับรู้เกี่ยวกับสิ่งรอบตัวเพื่อประเมินคุณค่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยมีภาษาสื่อความคิด ความเชื่อ และค่านิยม เพื่อกล่าวถึงสิ่งที่เกิดขึ้นภายในสังคมหรือกลุ่มคนหนึ่งในการหล่อหลอมและกำหนดทิศทางภายในสังคม การศึกษาโลกทัศน์เกี่ยวข้องกับทัศนคติ ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแต่ละช่วงเวลาอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและค่านิยม

โรเบิร์ต เรดฟิลด์ (Robert Redfield, 1966, อ้างถึงใน อมรา พงศาพิชญ์, 2541 : 81-82) กล่าวว่า โลกทัศน์ คือ ภาพที่บุคคลในสังคมมองเห็นตัวเขาและความสัมพันธ์ของตัวเขากับสภาพครอบครัว การศึกษาโลกทัศน์ คือ การพยายามทำความเข้าใจกลุ่มคนที่กำลังศึกษาอยู่ว่ามองสังคมและโลกรอบ ๆ ตัวเขาอย่างไร โดยโรเบิร์ต เรดฟิลด์ (Robert Redfield) เป็นนักมานุษยวิทยาคนแรกที่ใช้คำว่าโลกทัศน์ (Worldviews) ศึกษาคนเม็กซิกันในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ผลการศึกษาชี้ให้เห็นสภาพสังคม วัฒนธรรม ของคนชนบทในเม็กซิโกและวิธีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลง เพราะอิทธิพลของวัฒนธรรมทางตะวันตกจากโลกที่พัฒนาแล้ว อย่างไรก็ตาม การศึกษาเรื่องโลกทัศน์นี้มีปัญหาจำนวนมาก การศึกษาโลกทัศน์อาจเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ตามช่วงเวลาของสังคม

การวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิดเรื่องโลกทัศน์ของโรเบิร์ต เรดฟิลด์ (Robert Redfield, 1966, อ้างถึงใน อมรา พงศาพิชญ์, 2541 : 81-82) ที่ว่าการศึกษาเรื่องโลกทัศน์เป็นการพยายามทำความเข้าใจต่อกลุ่มคนที่กำลังศึกษาอยู่นั้น ด้วยการมองสังคมและโลกรอบรอบตัวให้เห็นสภาพสังคม วัฒนธรรม และด้านอื่น ๆ ในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งเป็นแนวทางในการวิเคราะห์โลกทัศน์ในเพลงลูกทุ่ง

2. งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาโลกทัศน์ในบทเพลง

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาโลกทัศน์ในบทเพลงมีอย่างแพร่หลาย โดยมีงานวิจัยที่สอดคล้องกับการศึกษาโลกทัศน์ในบทเพลงของบิว กัลยาณี ดังนี้

จันทราพร มูลลิสาร (2546) ศึกษาโลกทัศน์ที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งหมอลำจินตหรา พูนลาภ โดยการสัมภาษณ์และศึกษาจากบทเพลง ผลการศึกษาพบโลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ ซึ่งมักจะกล่าวถึงบุคคลที่เป็นชายกับหญิง และพบโลกทัศน์ที่มีมนุษย์มีต่อธรรมชาติ แสดงให้เห็นว่าชาวอีสานมีความสนใจและซาบซึ้งต่อธรรมชาติ ดังนั้นการดำรงชีวิตของคนอีสานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจึงขึ้นอยู่กับธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ พบโลกทัศน์ที่มนุษย์มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ด้านความเชื่อในเรื่องกรรม และเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ

วิจิตรา อาจบำรุง (2552) วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมในเพลงลูกทุ่งที่ขับร้องโดย พี สะเดิด พบสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมไทยจำนวน 6 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ การศึกษา ค่านิยม และความเชื่อ ชาวชนบทถิ่นอีสาน

ได้รับผลกระทบจากสภาวะเศรษฐกิจของประเทศทำให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ฝืดเคือง ร้นแร้น และยากจน ชาวชนบทส่วนใหญ่ไปทำงานต่างถิ่น ส่วนชาวชนบทที่อาศัยอยู่ที่บ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรม ด้านการศึกษาพบว่าคนไทยถิ่นอีสานส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาไม่สูงนัก ซึ่งด้านค่านิยมพบความหลากหลายและเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น การแต่งกาย อาหารการกิน ส่วนด้านความเชื่อพบว่าชาวชนบทมีความเชื่อทางด้านศาสนา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเชื่อเรื่องขวัญอย่างเหนียวแน่น

ชรินทร์ อินทะสุวรรณ (2554) ศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยภาคใต้ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ ประจวบ วงศ์วิชา ผลการวิจัยพบภาพสะท้อนด้านครอบครัว มีความห่วงใยเอื้ออาทรต่อกันของคนในครอบครัว ด้านการศึกษา นิยมให้บุตรหลานศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ด้านเศรษฐกิจมีการประกอบอาชีพ เช่น ทำสวนยาง สวนกาแฟ ประมง และกล่าวถึงสภาวะความยากจนและผลกระทบของเศรษฐกิจระดับโลก ด้านการเมืองการปกครอง พบมีความคาดหวังของสังคมต่อนักการเมืองและภาพลักษณ์ของนักการเมืองที่เป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความเชื่อและศาสนาพบความเชื่อไม่น้อยกว่า 14 เรื่อง เช่น พระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช ฤกษ์ยาม กฎแห่งกรรม ด้านประเพณีพบประเพณีส่วนบุคคล ประเพณีส่วนรวม ด้านภาษาถิ่นพบการใช้ภาษาถิ่นจำนวนมาก ซึ่งบางคำปรากฏในเพลงหลายเพลง ด้านศิลปะการแสดงพบว่ามี การแสดงหนังตะลุงและมโนราห์ นอกจากนี้ยังพบภาพสะท้อนในด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านพืช ผัก ผลไม้ อาหาร พื้นบ้าน สิ่งแวดล้อม สถานที่ท่องเที่ยว ภัยจากธรรมชาติ เป็นต้น

โลกทัศน์สื่อค่านิยม ความคิด ของกลุ่มคนในสังคมผ่านการมองโลกร่วมกัน ทั้งจากคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เพื่อบอกเล่าเรื่องราวรอบตัวในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งโลกทัศน์เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและกลุ่มคน

วิธีการศึกษา

ผู้วิจัยศึกษาโลกทัศน์ในบทเพลงลูกทุ่งภาคใต้ที่ปรากฏในบทเพลงของ บิว กัลยาณี โดยนำบทเพลงจำนวน 66 บทเพลง ที่แต่งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2549-2559 และเป็นบทเพลงร้องเดี่ยวเท่านั้น โดยมีวิธีการศึกษา ดังนี้ 1) เก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลโลกทัศน์ที่พบในบทเพลง 2) วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และ 3) เสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

ผลจากการศึกษาโลกทัศน์ที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่ง กรณีศึกษาบทเพลงของ บิว กัลยาณี พบโลกทัศน์ที่มีต่อคนภาคใต้ 4 ประเด็น ได้แก่ โลกทัศน์เกี่ยวกับความรัก โลกทัศน์เกี่ยวกับเพศ โลกทัศน์เกี่ยวกับการศึกษา และโลกทัศน์เกี่ยวกับวิถีชีวิต โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. โลกทัศน์เกี่ยวกับความรัก

ปรากฏเด่นชัดในบทเพลงของ บิว กัลยาณี โดยเป็นโลกทัศน์ความรัก ที่สื่อออกมาใน 2 รูปแบบ ได้แก่ ความรักที่สมหวังและความรักที่ผิดหวัง

1.1 ความรักที่สมหวัง

ความรักที่สมหวังเป็นความรักที่ประกอบด้วยความสุข ความเข้าใจต่อกัน ถ่ายทอดผ่านความอบอุ่น กำลังใจ รอยยิ้มที่มีให้กัน เพื่อเกิดกำลังใจและสามารถ สู้ต่อการดำเนินชีวิตได้ด้วยความสุข บทเพลงที่ปรากฏโลกทัศน์เกี่ยวกับความรัก ได้แก่ เพลงรักที่อย่างแรง เพลงเพียงสองเรา เพลงขอขอบคุณอุ่นใจ เพลงเอารักเป็น แรงใจ เพลงคนแพ้ไม่รังแกกัน เพลงปลายฝนต้นหนาว เพลงเหตุผลที่ฉันรักเธอ เพลง ไม่ใช่นางฟ้าแต่อยากพาขึ้นสวรรค์ เพลงเธอไม่ได้เดินคนเดียว เพลงดอกไม้กำลังใจ และเพลงลูกของพ่อ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หวังว่าวันพรุ่งนี้ จะมีแรงป็นขึ้นไป เราสองคน สองใจ ช่วยกัน

ทุกปัญหาที่รุมและสุมอยู่ ทำให้รู้ว่าเรา ไม่ทิ้งกัน เธอผลัดฉันขึ้นมา

ฉันหลุดเธอก้าวทัน แคร่รักกัน ปากเหวคงไม่ไกล คงไม่มีจุดไหน ต่ำไปกว่ากันเหว

(บิว กัลยาณี, เพลงเอารักเป็นแรงใจ, 2552)

บทเพลงเอารักเป็นแรงใจข้างต้น กล่าวถึงความรักของคู่รักที่พยายามอดทน ต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ด้วยกำลังใจที่เคียงข้างกันเพื่อก้าวผ่านสิ่งเลวร้าย นั้นไปด้วยความรัก ความห่วงใย กำลังใจที่มีต่อกัน สื่อโลกทัศน์เกี่ยวกับความรัก คือ กำลังใจเป็นสิ่งสำคัญที่คอยผลักดันคนที่เคียงข้างในชีวิตให้สู้ต่อไป

1.2 ความรักที่ผิดหวัง

ความรักที่ผิดหวังเกิดจากความผิดหวังในคนรักเนื่องด้วยสาเหตุที่ทำให้ความรักนั้นเปลี่ยนแปลงไป หลงลืมคำมั่นสัญญาที่เคยมีให้กัน เส้นทางความรักจึงเกิดอุปสรรคและอาจตามมาด้วยความล้มเหลวในความรัก บทเพลงที่ปรากฏโลกทัศน์เกี่ยวกับความรักที่ผิดหวัง ได้แก่ เพลงโนบรา โนราห์ เพลงออกหักเมื่อตอนซัมเมอร์ เพลงหัวใจพลิกเหิม เพลงอยากลืมนิยามรัก เพลงอิจฉา เพลงเบอร์ลาร์อง เพลงน้ำตาทะเล เพลงนกไรรูป เพลงขอเจ็บ ๆ เพลงคนดีชอบแก้ไข คนหลายใจชอบแก้ตัว และ เพลงพอแล้ว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

มันอิจฉา รู้ไหม อิจฉาทุกที อิจฉาที่พี่รักเค้า ไม่รักใคร
แอบตำร่อน ช้อนเร้น อยากเป็นบ้างได้หม้าย อยากเป็นคนที่มีชาย รักคนเดียว

(บิว กัลยาณี, เพลงอิจฉา, 2552)

บทเพลงอิจฉาข้างต้น กล่าวถึงความรักที่ผิดหวัง รักคนที่ไม่รักตอบจึงทำได้เพียง อิจฉาความรักที่เขาส่งสองที่มีให้กัน ก่อเกิดเป็นความผิดหวังในใจ โลกทัศน์ความรักที่ผิดหวัง มักเกิดขึ้นในกลุ่มคู่รัก เมื่อผิดหวังจึงเกิดความเสียใจ ด้วยลักษณะนิสัยของคนภาคใต้โดยส่วนใหญ่มีความจริงจังและจริงจังกับความรัก เมื่อพบเจอกับความผิดหวังจึงส่งผลกระทบต่อจิตใจจนก่อให้เกิดเป็นความทุกข์

โลกทัศน์ด้านความรักในบทเพลงลูกทุ่งของ บิว กัลยาณี ให้คุณค่าต่อความรักด้วยความจริงจัง ศรัทธาในความซื่อสัตย์ รักเดียวใจเดียว โดยเป็นความรักอันเกิดจากความสุข ความอบอุ่น และความห่วงใยที่มีให้ต่อกัน ในบทเพลงบางส่วนสื่อมุมมองคู่ครอง เช่น ผู้หญิงผิดหวังจากความรักเนื่องจากผู้ชายไม่รักษาคำมั่นสัญญาและไม่มั่นคงในรักเดียว ทำให้เกิดความล้มเหลวในการดำเนินชีวิตคู่ นอกจากนี้สังคมภาคใต้มีความจริงจังและให้คุณค่าต่อความรักเป็นอย่างยิ่ง คาดหวังในชีวิตรักที่สมบูรณ์แบบ และพบเจอรักแท้เพื่อนำพาชีวิตไปสู่ความสุข และหากพบเจอกับรักช้อน ก่อเกิดเป็นความเจ็บปวดก็พร้อมที่จะถอยออกมา เพื่อความถูกต้องและไม่ประพฤติดนินทาต่อศีลธรรม

2. โลกทัศน์เกี่ยวกับเพศ

การศึกษาบทเพลงของบิว กัลยาณี พบโลกทัศน์เกี่ยวกับเพศ แสดงสถานภาพของเพศชายและเพศหญิงอย่างชัดเจน โดยโลกทัศน์ที่มีต่อเพศสามารถแบ่งเป็น 2 ประเด็น มีรายละเอียดดังนี้

2.1 โลกทัศน์เกี่ยวกับเพศชาย

บทเพลงที่แสดงโลกทัศน์เกี่ยวกับเพศชาย ปรากฏโลกทัศน์ 2 ด้าน คือ เพศชายที่ดีและเพศชายที่ไม่ดี สำหรับเพศชายในด้านดีนั้น เป็นบุคคลอันมีคุณลักษณะของความเป็นสุภาพบุรุษ มีความเป็นผู้นำครอบครัว ชยันชันแข็งขันในการทำงาน ให้เกียรติเพศหญิงทั้งต่อหน้าและลับหลัง และเป็นผู้ไม่ประพฤติดินทางชั่วสาว ได้แก่ เพลงเพียงสองเรา เพลงไม่ใช่นางฟ้าแต่อยากพาพี่ ขึ้นสวรรค์ เพลงลูกของพ่อ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เหนื่อยห้อยพี่สาว ตรากตรำ ทำงานทุกวัน

เหื่อไหล ไทรมกายอย่างนั้น น้องรู้พี่ทำเพื่อใคร

(บิว กัลยาณี, เพลงไม่ใช่นางฟ้าแต่อยากพาพี่ขึ้นสวรรค์, 2555)

บทเพลงข้างต้น กล่าวถึงเพศชายซึ่งทำงานหนัก มีความอดทนสูง แม้ร่างกาย จะเหนื่อยล้าแต่สู้เพื่อคนที่รักอย่างสุดกำลัง เพื่อความเป็นอยู่ของครอบครัวที่ดีขึ้นและมีความสุข

ส่วนบทเพลงที่ปรากฏโลกทัศน์เพศชายที่ไม่ดี มักมีพฤติกรรมเจ้าชู้ ไม่ซื่อสัตย์ต่อ ความรัก เปลี่ยนคำมั่นสัญญา หลงลืมถิ่นกำเนิดของตนเอง ลืมครอบครัวและคนที่รัก ได้แก่ เพลงน่ารัก นักล่า เพลงลืมสาวปาเต๊ะ เพลงพ่อขวนน้ำปลา เพลงหัวใจพลิกเหิมย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พี่คงเป็นร้อย ยังไม่รวมก็ก มาจีบน้องอีก ไม่เวิร์คหรอกพี่

ถ้าโสด ก็อาจจะสน แต่พี่โสดแล้วชน ละน่ากลัวชะไม่มี

(บิว กัลยาณี, เพลงพ่อขวนน้ำปลา, 2555)

บทเพลงพ่อขวดน้ำปลาข้างต้น กล่าวว่าผู้ชายมีพฤติกรรมเจ้าชู้ ไม่นั่นคงในรักเดียว ทำให้ผู้หญิงเกิดความหวาดระแวงในการสานสัมพันธ์รักกับผู้ชายในลักษณะเช่นนี้ สื่อให้เห็นถึง โลกทัศน์ของเพศชายที่ไม่ดี

2.2 โลกทัศน์ที่เกี่ยวกับเพศหญิง

บทเพลงที่แสดงโลกทัศน์เกี่ยวกับเพศหญิง ปรากฏโลกทัศน์ในด้านที่ต่างไปจากผู้หญิงในอุดมคติ เดิมผู้หญิงไทยมีหน้าที่เพียงดูแลงานบ้านเรือน ดูแลลูกและครอบครัวของฝั่งสามี แต่ใน บทเพลงของ บิว กัลยาณี พบว่ามีโลกทัศน์ต่อเพศหญิงเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ผู้หญิงมีความเข้มแข็ง อดทนทำงานบ้านงานเรือน และสามารถออกไปทำงานหาเงินเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ มีความมั่นใจในตนเองสูง ปรากฏโลกทัศน์ 2 ด้าน คือ เพศหญิงที่ดีและเพศหญิงที่ไม่ดี โดยเพศหญิงในด้านดีจะยึดมั่นในรักเดียว เทิดทูนคู่รัก ครอบครัว พ่อแม่ และเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาในระดับสูงเพื่อต่อยอดอาชีพ สังคม และความเป็นอยู่ในการใช้ชีวิตที่ดีขึ้น ได้แก่ เพลงสาวรวมยามเย็น เพลงอ้อร้อพองาม เพลงลูกของพ่อ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สาวรวมฯ ใจแกร่ง จะขอแข่ง กับความอ้างว้าง

สาวรวมฯ ซะอย่าง ใจซัวร์ ไม่กลัวไม่ถอย

สาวรวมฯ คนนี้ รู้ดี ยังมีคนคอย

พ่อแม่ รอหน่อย นัยไม่ทำให้ผิดหวัง

(บิว กัลยาณี, เพลงสาวรวม ยามเย็น, 2549)

บทเพลงสาวรวม ยามเย็นข้างต้น กล่าวถึงความแข็งแกร่งของผู้หญิงเมื่อต้องเผชิญโลกกว้าง การออกเดินทางไกลเพื่อรับเรียนวิชาในเมืองหลวง เมื่อต้องห่างไกลบ้านที่เคยอาศัย ก็ต้องอดทนต่อสู้กับความยากลำบาก ความอ้างว้าง และเดียวดาย เพื่อฝันที่ตั้งไว้สำเร็จดังใจหมาย สื่อโลกทัศน์ของผู้หญิงที่ให้ความสำคัญกับการศึกษา เพราะการศึกษาสามารถทำให้ความเป็นอยู่ของคนในครอบครัวดีขึ้น เป็นที่เชิดหน้าชูตา มีความเสมอภาคกับเพศชาย

ส่วนบทเพลงที่ปรากฏโลกทัศน์เพศหญิงที่ไม่ดี คือบุคคลมีพฤติกรรมเจ้าชู้หลายใจ ไม่รักษาวลสงวนตัว พบในบทเพลงยิ่งง่าย ยิ่งไม่หายเหงา ดังนี้

เขาเป็นใคร ชื่อเรียงเสียงไร ไม่ทันถามกัน จะเหงาอะไร
มากมายจนยอมง่ายตายทุกอย่าง รุ่งสว่าง เขามองเราเป็นอะไร
ยิ่งง่าย ยิ่งไม่หายเหงา ยิ่งเศร้า ยิ่งปวดร้าวใจ ถ้าความเหงาพาเขามา
ไม่นานเขาก็ไป

เข้ามาง่ายตาย แต่ตอนจากไปยิ่งง่ายกว่า หลายคน
วนเวียน บทเรียนก็ซ้ำเก่า

(บิว กัลยาณี, เพลงยิ่งง่าย ยิ่งไม่หายเหงา, 2555)

บทเพลงยิ่งง่าย ยิ่งไม่หายเหงา กล่าวถึงผู้หญิงมีพฤติกรรมไม่รักษานวลสงวนตัว
มีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับผู้ชายที่ยังไม่ได้แต่งงานด้วย ซึ่งอาจมองว่าผิดจารีตประเพณีไทย
สื่อโลกทัศน์เกี่ยวกับผู้หญิงไม่ดี

3. โลกทัศน์เกี่ยวกับการศึกษา

คนภาคใต้โดยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการศึกษ พบว่า พ่อแม่
ผู้ปกครอง มีความพยายามผลักดันบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาในระดับสูง เนื่องจาก
การศึกษาทำให้ความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัวดีขึ้น ผู้คนในสังคมเคารพยกย่อง
ผู้ที่มีการศึกษา โดยผู้ปกครองให้อิสระในการศึกษาเล่าเรียนแก่ลูกหลาน แม้ว่าจะมีความ
จำเป็นต้องเลือกสถานศึกษาที่ห่างไกลจากบ้านตนเอง แต่ก็ยังคงสนับสนุนอย่าง
เต็มกำลัง เนื่องจากการจบการศึกษาในระดับสูงเป็นหนึ่งความหวังของครอบครัว
และช่วยขีดหน้าสู่ดาววงศ์ตระกูล ปรากฏในบทเพลงสาวรามยามเย็นและเพลงกำลัง
ใจจากแดนไกล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

จากถิ่นทั้งฐานมาไกล สิ่งหนึ่งย้ำความทรงจำ

ก่อนเคยรับคำกับแม่เอาไว้ ไม่ลืมเลือน

เรียนจบแล้วหลบไปบ้าน เอาปริญญาไปยื่น

ผ่านวันพ้นเดือนมาเกือบสี่ปี เห็นเสื้อครุย อยู่ว่าง ๆ

อยากไปถึงฝั่งฝันสักที แต่วันนี้ ยังต้องสู้ทนต่อไป

กำลังใจจากแดนไกล ส่งผ่านเข้าถึงในใจ ให้มีชีวิตและความรู้สึก

(บิว กัลยาณี, เพลงกำลังใจจากแดนไกล, 2552)

บทเพลงกำลังใจจากแดนไกลข้างต้น กล่าวถึงลูกหลานภาคใต้ที่จำเป็นต้องจากถิ่นฐานบ้านเกิดเพื่อเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย จะต้องต่อสู้กับอุปสรรคและมีความอดทนจนกว่าจะนำไปปริญญากลับไปให้พ่อแม่อย่างภาคภูมิใจ ด้วยกำลังใจจากพ่อแม่ทำให้ลูกหลานที่ต้องไปเรียนต่างถิ่นนั้นเข้มแข็งแกร่ง ต่อสู้ และอดทนกับอุปสรรคเพื่อความหวังและความสำเร็จที่ต้องเป็นจริง โลกทัศน์เกี่ยวกับการศึกษาสื่อว่าคนภาคใต้ให้ความสำคัญกับการศึกษา เนื่องจากจะทำให้ชีวิตและความเป็นอยู่ดีขึ้น

4. โลกทัศน์เกี่ยวกับวิถีชีวิต

โลกทัศน์เกี่ยวกับวิถีชีวิต ปรากฏในข้อมูลที่น่าสนใจมาศึกษา 8 ประเด็น ดังนี้ โลกทัศน์เกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น โลกทัศน์เกี่ยวกับนิสัยของคนภาคใต้ โลกทัศน์เกี่ยวกับถิ่นที่อยู่ โลกทัศน์เกี่ยวกับครอบครัว โลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติ โลกทัศน์เกี่ยวกับการละเล่น โลกทัศน์เกี่ยวกับอาหาร และโลกทัศน์เกี่ยวกับเครื่องแต่งกาย โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 โลกทัศน์เกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น

คนภาคใต้ยึดมั่นในจารีต ประเพณีและวัฒนธรรม โดยเล็งเห็นถึงคุณค่าของประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติตั้งแต่บรรพบุรุษ คนภาคใต้เป็นกลุ่มคนที่รักสนุก ชื่นชอบมหรสพรื่นเริง การจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ต่าง ๆ จึงมีเทศกาลงานบุญที่จัดขึ้นมากมาย บทเพลงที่พบโลกทัศน์เกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่นปรากฏในบทเพลง ได้แก่ เพลงอ้อร่อยพองาม เพลงรักพี่อย่างแรง เพลงกล่อ่งดวงใจ และเพลงสาวเวียนครก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เดือนสิบทุกปี ยังมีจัดงานทำบุญ

สองหนุ่มสาวมีรักเป็นทุน อิงไอรุ่นเที่ยวงานด้วยกัน

แลหนึ่งกลางแปลง เข้ม่าหมุนชิงช้าสวรรค์

สอยกาชาดคืนนั้น ได้รางวัลเป็นกล่อ่งดวงใจ

(บิว กัลยาณี, เพลงกล่อ่งดวงใจ, 2550)

บทเพลงกล่อ่งดวงใจ กล่าวถึงเทศกาลงานบุญสารทเดือนสิบ ซึ่งมีขึ้นในพื้นที่ภาคใต้และจะต้องยึดถือปฏิบัติในทุกครอบครัว ด้วยเพราะเป็นการทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยเทศกาลบุญสารทเดือนสิบจัดขึ้นใน

วันแรม 1 ค่ำถึงแรม 15 ค่ำเดือนสิบของทุกปีและมักทำบุญกันมากในช่วงวันแรม 13-15 ค่ำ ซึ่งตรงกับช่วงเดือนกันยายน โลกทัศน์เกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่คนภาคใต้ยังคงยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่องและเป็นกิจกรรมหนึ่งซึ่งทำให้สมาชิกในครอบครัวได้พบกันอย่างพร้อมเพรียง

4.2 โลกทัศน์เกี่ยวกับนิสัยของคนภาคใต้

คนภาคใต้ยึดมั่นในวาจา รักเพื่อนพ้อง มีใจเด็ดเดี่ยว และมีความจริงใจสูง เมื่อพบเจอสิ่งใดที่ผิด สิ่งใดไม่เหมาะสมจะไม่ปล่อยผ่านไปเป็นเรื่องปกติ แต่จะปฏิบัติให้เกิดความถูกต้องหรือเลือกทางออกที่ดีกว่าการกระทำสิ่งที่ผิดนั้น ซึ่งบทเพลงที่ปรากฏโลกทัศน์เกี่ยวกับนิสัยของคนภาคใต้ ปรากฏในเพลงพ่อขวบน้ำปลา ดังนี้

รักถ้าไม่มีอี้อร้อ ขอให้พี่ต้องหลบไป
สาวคงไม่รอแบ่งจากใคร ขออภัยนะโทษที
พี่คงเป็นร้อย ยังไม่รวมกิ๊ก มาจีบน้องอีก ไม่เวิร์กหรอกพี่
ถ้าโสดถ้าโสด ก็อาจจะสน แต่พี่โสดแล้วชน ละน่ากลัวชะไม่มี

(บิว ภัลยาณี, เพลงพ่อขวบน้ำปลา, 2555)

บทเพลงพ่อขวบน้ำปลาข้างต้น กล่าวถึงการมีคนรักหลายคน ไม่รักเดียวใจเดียว เป็นรักที่ผิดคุณธรรม จึงต้องหยุดความรักนั้นไว้และเดินออกจากจุดนั้นเพื่อพบเจอสิ่งที่ดีและมีความสุข สื่อถึงศีลธรรมว่าเป็นสิ่งที่ควรยึดมั่นปฏิบัติ การมีรักเดียวและซื่อสัตย์เป็นสิ่งที่พึงระลึกและปฏิบัติ ทำให้สังคมมีความเป็นอยู่ที่ดีตามมา

4.3 โลกทัศน์เกี่ยวกับถิ่นที่อยู่

คนภาคใต้รักในถิ่นกำเนิดของตนเอง ด้วยมีความผูกพันและเห็นคุณค่า ในทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของถิ่นฐานบ้านเกิด บทเพลงที่ปรากฏโลกทัศน์เกี่ยวกับถิ่นที่อยู่ ได้แก่ เพลงปักษ์ใต้ยังรอ เพลงปี่ซังข้าว และเพลงหัวใจสีคราม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ปักษ์ใต้ยังรอ ลูกตอลูกเนียงยังหอย
ต้นยางยังยืนต้นคอย สาวน้อยไม่เคยลอกอ
ยังจำได้ไหม พี่บอกให้น้องอยู่รอ
สัญญากันไว้แล้วหนอ น้องก็รอตามคำสัญญา

(บิว ภัลยาณี, เพลงปักษ์ใต้ยังรอ, 2549)

บทเพลงปักษีไต้ย้งรอข้างต้น กล่าวถึงภาคใต้ว่าเป็นภูมิภาคที่มีสิ่งแวดล้อม ทั้งพืชพรรณธรรมชาติ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่คงเอกลักษณ์ความเป็นใต้ไว้ดั้งเดิม และคนภาคใต้มีความห่วงแหนถิ่นที่อยู่ โดยมีเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบ้านเกิด ทำให้เกิดความทรงจำอันดีงามต่อผู้คนและสิ่งแวดล้อมที่คงไว้เป็นคุณค่าทางจิตใจ

4.4 โลกทัศน์เกี่ยวกับครอบครัว

คนภาคใต้อยู่ด้วยกันเป็นครอบครัวขยาย มีสมาชิกครอบครัวอยู่ร่วมซิด ติดกันเป็นกลุ่มใหญ่ จึงให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของความเป็นสายเลือดเดียวกัน รักพี่น้อง รักพ่อแม่ คอยช่วยเหลือดูแลซึ่งกัน และเป็นกำลังใจต่อกัน โลกทัศน์นี้ ปรากฏในเพลงสวามร ยามเย็น และเพลงลูกของพ่อ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฉันดีใจ ที่ได้เป็น เป็นลูกของพ่อคนนี้

ฉันภูมิใจ ได้เกิดเป็น ลูกสาวของพ่อของฉัน

พ่อเฝ้ารัก เฝ้าถนอม อดออมไว้เพื่อครอบครัว

อดทนสู้สร้างตัว ไม่เคยที่จะท้อใจ

(บิว กัลยาณี, เพลงลูกของพ่อ, 2550)

บทเพลงลูกของพ่อข้างต้น กล่าวถึงความผูกพันระหว่างพ่อกับลูกซึ่งมีต่อกัน พ่อซึ่งดูแลครอบครัวสุดกำลัง ทำให้ผู้เป็นลูกเกิดความภูมิใจต่อพ่อ ตรึงอยู่ในใจ ไม่เสื่อมคลาย ควรแก่การเทิดทูนความดีของพ่อผู้นำครอบครัว และเป็นแบบอย่าง ที่ดีให้แก่ลูกหลาน

4.5 โลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติ

คนภาคใต้คลุกคลีกับธรรมชาติมาอย่างยาวนาน อยู่คู่กับท้องทะเล ฝนป่า แม่น้ำ ลำคลอง และท้องฟ้า ทั้งวิถีชีวิตและจิตใจผูกพันต่อธรรมชาติ เนื่องจาก ดำเนินชีวิตแบบพึ่งพิงธรรมชาติ ปรากฏโลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติ ได้แก่ เพลง หัวใจสีคราม ดังนี้

อันดามันมีน้ำใส ที่ด้ามขวานไทยมีน้ำใจงดงาม

อบอุ่นจริงใจ ในทุกโมงทุกยาม

ยังหอยทุกคำ ในความทรงจำผู้มาเยือน

(บิว กัลยาณี, เพลงหัวใจสีคราม, 2550)

บทเพลงหัวใจสีครามข้างต้น กล่าวถึงความงามของทะเลอ่าวไทยและอันดามันซึ่งติดกับพื้นที่ภาคใต้ มีความงามที่โดดเด่นในทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางน้ำและทางบก เป็นที่ชื่นชอบและบอกเล่าในกลุ่มนักท่องเที่ยว

4.6 โลกทัศน์เกี่ยวกับการละเล่น

โลกทัศน์เกี่ยวกับการละเล่นที่ปรากฏในบทเพลงของ บิว กัลยาณี สะท้อนให้เห็นในการละเล่นดนตรีที่ใช้เสียงปี่ชวาโทนเสียงแหลมประกอบในบทเพลงต่างๆ โดยใช้เล่นประกอบเพลงกลอนขับร้องมโนราห์ หนึ่งตะลุง นอกจากนี้ยังใช้ในการแสดงมโนราห์ ให้อำมาตยาจารย์ เช่น ครูหม่อมมโนราห์ ส่วนคำกลอนหนึ่งตะลุงมีจังหวะจะโคนที่เด่นประกอบกับเสียงปี่ ปรากฏในเพลง ได้แก่ เพลงกล่อ่งดวงใจ ดังนี้

เสียงกลอนหนึ่งลู่ ย่ำรุ่งลอยตามลมมา
แว่วประสานเสียงปี่โนราห์ สำเนียงลีลา อี ออ อี แอ
นอนฟังแต่เสียง อยู่แต่บ้านไม่ได้ไปแล
กลัวสะกิดบาดแผล เพราะเคยไปแลกับบ่าวคราวนั้น

(บิว กัลยาณี, เพลงกล่อ่งดวงใจ, 2550)

บทเพลงกล่อ่งดวงใจ กล่าวถึงกลอนหนึ่งตะลุงและปี่ซึ่งใช้เป็นดนตรีประกอบการรำยว้ามโนราห์ สื่อความเป็นภาคใต้อย่างชัดเจน สื่อให้เห็นว่า ภาคใต้ยังคงเอกลักษณ์ความเป็นภาคใต้ไว้ ทั้งวรรณกรรมประเภทดนตรีและวรรณกรรมคำร้องต่างๆ

4.7 โลกทัศน์เกี่ยวกับอาหาร

โลกทัศน์เกี่ยวกับในบทเพลงของ บิว กัลยาณี สะท้อนให้เห็นว่า คนภาคใต้นิยมอาหารรสจัดจ้าน เผ็ดร้อน ต่างไปจาก ภาคอื่นๆ มีเครื่องเทศที่หลากหลายในส่วนผสมของอาหารภาคใต้ ด้วยเป็นพื้นที่ใกล้ทะเลจึงมีวัตถุดิบจำนวนมากในการใช้ประกอบอาหาร อาหารภาคใต้จึงเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย เช่น แกงพุงปลา (แกงใต้ปลา) ผัดสะตอ และแกงส้ม (แกงเหลือง) ปรากฏในเพลง เพลงปี่ซังข้าว ดังนี้

จากบ้านนามาอยู่ไกล น้อยไม่เป็นอื่น
หนึ่งลู่โนราห์ แกงพุงปลาน้อยยังไม่ลิ้ม
เฝ้าฝันแม้ยามค่ำคืน ยังหวังทุกวันเวลา

(บิว กัลยาณี, เพลงปี่ซังข้าว, 2549)

บทเพลงปี่ซังข้าว ระบุชื่ออาหารภาคใต้ ชวนให้คิดถึงถิ่นใต้ที่เป็นบ้านเกิดเมืองนอน และอาหารรสชาติจัดจ้านอันเป็นเอกลักษณ์ความเป็นใต้

4.8 โลกทัศน์เกี่ยวกับเครื่องแต่งกาย

ภาคใต้มีความโดดเด่นเรื่องผ้าปาเต๊ะ เป็นผลิตภัณฑ์ของภาคใต้สะท้อนความเป็นเมืองทะเล มีพลุดลายที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและธรรมชาติอันเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น ผู้คนในภาคใต้นิยมสวมใส่กันในชีวิตประจำวัน ปรากฏในเพลงลืมสาวปาเต๊ะ ดังนี้

ก่อนอยู่บ้านเรา พี่ก็ยั้งดีอยู่หรือก ได้ไปบางกอกพี่ก็เริ่มจะละ
ลืมน้องสาวนุ้ย ลืมสาวชาวเล ที่นุ่งผ้าปาเต๊ะ
ที่แลไม่เตะสายตา เจอะชาขาว ๆ พี่บ่าวก็ลืมทุกสิ่ง
ไม่แน่มันจริงเหมือนน้ำกลิ้งไปมา

(บิว กัลยาณี, เพลงลืมสาวปาเต๊ะ, 2550)

บทเพลงลืมสาวปาเต๊ะ กล่าวว่าผู้หญิงส่วนใหญ่นิยมนุ่งผ้าปาเต๊ะในชีวิตประจำวัน ต่างกับผู้คนในเมืองหลวงที่แต่งกายตามสมัยนิยมเปลี่ยนไปตามฤดูกาลและความนิยมชมชอบ ซึ่งการนุ่งผ้าปาเต๊ะเป็นสิ่งที่พบเห็นในภาคใต้ เป็นเอกลักษณ์การแต่งกายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในปัจจุบันอาจมีการดัดแปลงตัดเย็บให้ก้าวหน้ายุคสมัยมากขึ้น

ผลการศึกษาโลกทัศน์ที่ปรากฏในบทเพลงของ บิว กัลยาณี ข้างต้น พบโลกทัศน์เกี่ยวกับความรักมากที่สุด รองลงมาโลกทัศน์เกี่ยวกับวิถีชีวิต โลกทัศน์เกี่ยวกับการศึกษา และโลกทัศน์เกี่ยวกับเพศตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าบทเพลงที่แสดงความรู้สึกต่อความรักมีอิทธิพลต่อความรู้สึกและจิตใจของผู้ฟังเป็นส่วนใหญ่ และสามารถถ่ายทอดเรื่องราวความรู้สึกและโลกทัศน์ผ่านบทเพลงได้อย่างชัดเจน

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาโลกทัศน์ที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งภาคใต้ กรณีศึกษาบทเพลงของ บิว กัลยาณี จำนวน 66 บทเพลง ที่แต่งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2549 - 2559 สรุปผลการวิจัยดังนี้

1. โลกทัศน์เกี่ยวกับความรักพบว่า การเลือกคู่ครองของคนภาคใต้ นั้น ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะต้องเข้ากับคนในครอบครัวได้ จะต้องไม่เกียจคร้านการทำงาน มีความซื่อสัตย์ รักเดียวใจเดียว หากพบว่ามีกรนอกใจก็จะเลิกรักกัน โดยไร้ซึ่งความสัมพันธ์ที่เคยมีต่อกัน เนื่องจากคนภาคใต้ยึดมั่นในรักแท้และศรัทธาในชีวิตคู่เป็นอย่างยิ่ง ทั้งมองความรักเป็นสิ่งมีคุณค่าหากรักนั้นไม่สมหวังก็จะยอมถอยห่างและปฏิเสธการมีรักซ้อน การหาคู่จะอดทนเพื่อให้เจอคนที่ดีและรักจริง นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นความรักที่มีต่อพ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง และผู้มีพระคุณอีกด้วย

2. โลกทัศน์เกี่ยวกับวิถีชีวิต คนภาคใต้ยึดมั่นในจารีตประเพณี ให้ความสำคัญกับประเพณีที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน เป็นคนรักสนุก ชอบงานเลี้ยงรื่นเริง ยึดมั่นในวาจา รักเพื่อนฝูง และจริงใจ หากเห็นว่าสิ่งใดผิดและไม่เหมาะสมจะไม่ปล่อยผ่านไป คนภาคใต้รักในถิ่นกำเนิดของตนเองเป็น อย่างยิ่ง แม้ว่าจะต้องห่างไกลจากบ้านเกิด ก็ยังคงอยู่ในความทรงจำและนึกถึงเสมอ สังคมไทยภาคใต้มีความใกล้ชิดผูกพันกับเครือญาติ ลักษณะการอยู่อาศัยเป็นครอบครัวขยาย จึงทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความรักใคร่สนิทสนมกันเป็นอย่างดี มีความเคารพซึ่งกันและกัน คอยช่วยเหลือดูแล และเป็นกำลังใจให้แก่กัน เมื่อเกิดเรื่องทุกข์ร้อนขึ้นมักจะไม่ทิ้งกันเปรียบเสมือนครอบครัวเดียวกัน โดยบุพการีเป็นสิ่งที่ประเสริฐสุดจึงยกย่องบูชา และแทนพระคุณจนสุดความสามารถ เช่น อดทนทำงานเล่าเรียนเพื่อได้ไปปริญญามาพิสูจน์ความกตัญญูของตนเอง นอกจากนี้ คนภาคใต้คลุกคลีกับธรรมชาติมาอย่างยาวนาน จึงซาบซึ้งในคุณค่าและรักในแผ่นดินที่อยู่ของตนเอง ร่วมกันผลักดันธรรมชาติให้สวยงามจนเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ทุกคนอยากมาเยือน คนภาคใต้ใช้ดนตรีและคำกลอนร้องเล่นกัน เช่น บทร้องมโนราห์ ปี่ชวา นิยมชมชอบอาหารรสจัดจ้านเผ็ดร้อน และครบเครื่องจากเครื่องเทศนานาชนิด รวมถึงคุ้นชินกับการใส่ผ้าปาเต๊ะในชีวิตประจำวัน

3. โลกทัศน์เกี่ยวกับเพศ เพศหญิงต้องมีความเข้มแข็งอดทน นอกจากจะมีหน้าที่เป็นแม่บ้าน ยังต้องสามารถออกไปทำงานหาเลี้ยงครอบครัวได้ เล็งเห็นความสำคัญเรื่องการศึกษา รวมทั้งกล้าแสดงออกเรื่องความรักกับเพศตรงข้ามอย่างเปิดเผย ส่วนเพศชายต้องเป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้นำ มีหน้าที่ทำงานหนักเพื่อหาเงินเลี้ยงดูครอบครัวและต้องซื่อสัตย์ต่อคนรัก

4. โลกทัศน์เกี่ยวกับการศึกษาพบว่า คนภาคใต้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาลู่หน้าที่การงานที่ดีต่อไป เนื่องจากการศึกษาทำให้ความเป็นอยู่ของคนในครอบครัวดีขึ้น และสังคมเคารพยกย่องมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา ดังนั้น คนภาคใต้จึงมีความมุ่งมั่นส่งบุตรหลานเพื่อเรียนต่อในระดับที่สูงตามอัตภาพที่ทำได้ การได้เห็นบุตรหลานสำเร็จการศึกษาจึงเป็นความภูมิใจที่หาสิ่งใดมาเทียบไม่ได้ จึงทำให้เห็นว่าคนภาคใต้ให้ความสำคัญกับการศึกษา อีกทั้งผู้ปกครองยังให้อิสระในการศึกษาแก่ลูกหลาน

อภิปรายผล

ปัจจัยในสังคมล้วนส่งผลกระทบไปสู่ความเปลี่ยนแปลงต่อโลกทัศน์ที่ต่างกันในแต่ละช่วงเวลา จากการศึกษาโลกทัศน์ที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งภาคใต้ของ บิว กัลยาณี พบว่าโลกทัศน์เพศหญิงมีบทบาทหน้าที่ต่างไปจากในอดีต สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร (2543 : หน้า 341) กล่าวว่าผู้หญิงในสมัยก่อนจะต้องเชื่อฟังสามี โดยมีสามีเป็นผู้นำในทุกเรื่อง ดังสุภาษิตที่ว่า “ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ที่พบว่าผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง” ซึ่งต่างจากผลการศึกษาโลกทัศน์เพศหญิงที่ปรากฏในบทเพลงของ บิว กัลยาณี ผู้หญิงภาคใต้มีความเป็นผู้นำสูง นอกจากจะมีหน้าที่ดูแลลูกและสามี ยังสามารถออกไปทำงานนอกบ้านได้ไม่ต่างจากเพศชาย ทั้งยังเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาเพื่อการนำพาชีวิตสู่สิ่งที่ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ ผู้หญิงภาคใต้ยังมีความกล้าแสดงออกต่อเพศตรงข้าม อาจเพราะได้รับอิทธิพลจากตะวันตก เนื่องจากภาคใต้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวของชาวต่างชาติ จึงอาจนำไปสู่การยอมรับโลกทัศน์ใหม่ๆ ตามช่วงเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาในครั้งนี้ช่วยให้ผู้ที่สนใจได้มองเห็นโลกทัศน์ความเป็นภาคใต้ที่สะท้อนผ่านบทเพลงลูกทุ่งของบิว กัลยาณี จึงจะอาจนำไปศึกษาในภาคอื่นได้ รวมทั้งนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต การใช้ชีวิตคู่ อบรมสั่งสอนบุตรหลานได้เป็นอย่างดี อีกทั้งเป็นแนวทางในการศึกษาภาษาถิ่นได้ในประเด็น อื่นๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

จันทราพร มูลลิสาร. (2546). **โลกทัศน์ที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งหมอลำ**

จินตหรา พูนลาภ (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม :
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ชรินทร์ อินทะสุวรรณ์. (2554). **ศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของ**

ชาวไทยภาคใต้ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ ประจวบ วงศ์วิชา
(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.

เดชาดิศร, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2543). **โคลงโลกนิติ.**

กรุงเทพฯ : สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ.

พรรณราย คำโสภา. (2549). **คุณรู้จักเพลงลูกทุ่งหรือยัง. วารสารมนุษยศาสตร์**

และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. 11(1), 33-40.

วิจิตรา อาจบำรุง. (2552). **วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมในเพลงลูกทุ่งที่ขับร้องโดย**

พี่ สะเดิด (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). พิษณุโลก : มหาวิทยาลัย
นเรศวร.

อมรา พงศาพิชญ์. (2541). **วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทย**

แนวมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Meemodel. (2559). **เพลงเนื้อเพลง เนื้อเพลงออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 11 กุมภาพันธ์**

2563 จาก <https://xn72c9bva0i.meemodel.com/>.

MThai.com. (2563). **บิว กัลยาณี จากเส้นทางชีวิตแสนลำบาก สู่การเป็น**

นักร้องลูกทุ่งชื่อดัง. สืบค้นเมื่อ 17 ธันวาคม 2564, จาก [https://mthai.com/entertainment/86492.html?fbclid=IwAR0nU6yEMVruE4T1](https://mthai.com/entertainment/86492.html?fbclid=IwAR0nU6yEMVruE4T1tlwevCwCeJx6MDf25ITGviiAQyU0I3jDhFfrw7wBY)

tlwevCwCeJx6MDf25ITGviiAQyU0I3jDhFfrw7wBY.

Sanook. (ม.ป.ป.). **เพลงฮิตของ บิว กัลยาณี อาร์ สยาม. สืบค้นเมื่อ 16**

พฤษภาคม 2564 จาก https://www.sanook.com/music/artist/MwD-VGyTLFjk+9zbJeFf98A==/?fbclid=IwA_R0k0fpZnaoartlcqFCS9cX-5blsoNOHByesKqEJ0CpipZTf4oGNmKDWYqzI

วิถีการผลิตกาแฟของเกษตรกรบ้านควนขันแรด อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา¹ Mode of Coffee Production of Agriculturists in Ban Khuan Khey Rad, Hat Yai, Songkhla¹

ศันสนีย์ จันทร์อานูภาพ^{2*} (Sansanee Chanarnupap)^{2*}

ภัทรกัญย์ พรหมเกตุ³ (Pattarakan Promket)³

สืบศักดิ์ กลิ่นสอน⁴ (Suebsak Glinson)⁴

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีการผลิตกาแฟของเกษตรกรบ้านควนขันแรด ตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์เจาะลึก และการประชุมระดมความคิด ผู้ให้ข้อมูลหลักใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวนรวม 20 คน การตรวจสอบข้อมูล

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนากลุ่มกาแฟบ้านควนขันแรด” ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยทักษิณ ประเภททุนต่อยอดงานวิจัยและนวัตกรรมสู่ชุมชน สังคม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564

^{2*} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: csansanee@tsu.ac.th

³ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป องค์การบริหารส่วนตำบลพะตง หาดใหญ่ สงขลา 90230, อีเมล: benzpattarakan.tsu2020@gmail.com

⁴ ที่ปรึกษา ศูนย์วิทยาศาสตร์อาหารฮาลาล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี 94000, อีเมล: glinson9@hotmail.com

¹ This article submitted in partial of the research project entitled “Entrepreneurial Groups Development of Ban Khuan Khey Rad Community Coffee” received research grant from Thaksin University, fiscal year 2021

² Asst. Prof. Dr., Department of Social Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla 90000 Thailand, E-mail: csansanee@tsu.ac.th

³ General Administration Staff, Patong Subdistrict Administrative Organization, Hat Yai, Songkhla 90230 Thailand, Email: benzpattarakan.tsu2020@gmail.com

⁴ Consultant, Halal Food Sciences Center, Prince of Songkhla University, Pattani 94000 Thailand, E-mail: glinson9@hotmail.com

* Corresponding author: E-mail address: csansanee@tsu.ac.th

Received: November 17, 2021; Revised: December 31, 2021; Accepted: January 26, 2022

ใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาแบบดั้งเดิม ผลการศึกษาพบว่า วิธีการผลิตกาแฟของเกษตรกรบ้านควนซี้แรดให้ความสำคัญกับหลักการต่อไปนี้ (1) เกษตรผสมผสาน สวนผสมของเกษตรกรมีความต่างระดับของเรือนยอด 4-5 ระดับ เกษตรกรปลูกกาแฟพันธุ์โรบัสต้าร่วมกับไม้ผลชนิดอื่น เช่น หยี ทุเรียน ลองกอง ต้นกาแฟอาศัยร่มเงาของไม้ผลเหล่านั้นในการเจริญเติบโต (2) เกษตรประณีต หมายถึงการดูแลพื้นที่ทางการเกษตรซึ่งมีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว ในที่นี้ กาแฟเป็นพืชที่มาทีหลัง เกษตรกรบริหารพื้นที่ทางการเกษตรขนาดเล็กให้สามารถปลูกกาแฟได้ โดยไม่จำเป็นต้องเพิ่มแปลงที่ดิน (3) เกษตรธรรมชาติ เกษตรกรเน้นใช้ปุ๋ยอินทรีย์และน้ำฝนในการดูแลสวนเกษตรและบำรุงดิน (4) หลักความพอเพียง เกษตรกรแบ่งกาแฟที่ผลิตได้ เก็บไว้บริโภคเองในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่าย และจำหน่ายส่วนที่เหลือเพื่อเพิ่มรายได้โดยไม่ได้มุ่งหวังกำไรเกินควร (5) หลักพึ่งตนเอง เกษตรกรใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน อาศัยแรงงานคนและใช้เครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น วิธีการผลิตกาแฟของเกษตรกรบ้านควนซี้แรดตามหลักการทั้งหมดข้างต้นนี้เป็นฐานสำหรับความมั่นคงทางอาชีพและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : วิธีการผลิต, กาแฟ, โรบัสต้า, หาดใหญ่, สงขลา

Abstract

This qualitative study aimed to study mode of coffee production of agriculturalists who have been planting coffee trees in Ban Khuan Khey Rad Village, Patong subdistrict, Hat Yai district, Songkhla province. The research methodology employed qualitative data collection methods covering general observation, in-depth interview, and brainstorming. The research key informants were 20 persons recruited by purposive sampling. The research findings were derived by conventional content analysis with triangulation method. Regarding mode of coffee production, it is found that local agriculturalists are tentatively focusing on five principles: (1) Multilayer cropping system, an integrated agricultural system in which four to five different crops which mature at different

height are growing on the same plot at a time. In this research, agriculturalists grow Robusta coffee trees under shadow of Velvet tamarinds, Durians, and Longkongs, (2) elaborate agriculture, the so-called “Kasetpranit”, a smart agricultural activity with an unfixable pattern. In this research, agriculturalists manage the use of a small land for productivity. Coffee, a new arrival crop, could be cultivated without increasing a land plot, (3) Natural farming, emphasizing organic matters and rain water to enhance the vitality of the soil and enrich its inherent power, (4) Sufficiency, a method of development based on having enough to live on and to live for. In this research, agriculturalists keep some coffee for their own consumption to reduce household expenses and the surplus is sold to increase revenue without expecting excessive profit, (5) Self-reliance, highlighting the use of local wisdom, manual labor, and the resources available in the area. All these principles are arguably platform for agriculturalists’ career stability and sustainable development.

Keywords : Mode of Production, Coffee, Robusta, Hat Yai, Songkhla

บทนำ

ตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน มีเนื้อที่รวมประมาณ 113 ตารางกิโลเมตร มีจำนวนครัวเรือนรวม 6,857 ครัวเรือน และจำนวนประชากรรวม 13,433 คน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำสวนยางพาราและสวนผลไม้ ตำบลพะตง มีลักษณะทางภูมิศาสตร์บางประการที่เหมาะสมกับการปลูกกาแฟสายพันธุ์โรบัสต้า กล่าวคือ ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลาดต่ำจากทิศตะวันออกไปยังทิศตะวันตก มีลำคลองสำคัญหลายสายได้แก่ คลองตง คลองทุ่งโพธิ์ คลองชีแรด คลองใหญ่ คลองประตู่ คลองทุ่งจั่ง คลองไล่เมุด คลองหินเหล็กไฟ คลองวังหมาก คลองแทงแม่ คลองช้างตาย และคลองอู่ตะเภา สภาพภูมิอากาศมีลักษณะเป็นแบบมรสุมเขตร้อน ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ กลางวันอากาศไม่ร้อนจัด และมีอากาศค่อนข้างเย็น

ในเวลากลางคืน เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากลมทะเล มีภูเขาล้อมรอบ สภาพอากาศแบ่งออกเป็น 2 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ – เดือนพฤษภาคม และฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน – เดือนมกราคม อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีอยู่ระหว่าง 24 - 33 องศาเซลเซียส (องค์การบริหารส่วนตำบลพะตง, 2562 : 1-2)

องค์การบริหารส่วนตำบลพะตงเล็งเห็นโอกาสที่ “กาแฟ” เป็นที่นิยมของผู้บริโภคและมีร้านกาแฟเกิดขึ้นจำนวนมากทั้งในตำบลพะตงและพื้นที่ใกล้เคียงด้วยเหตุนี้ ในราวปี พ.ศ. 2559 องค์การบริหารส่วนตำบลพะตง ร่วมกับสำนักงานเกษตรอำเภอหาดใหญ่จึงได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการการผลิตกาแฟให้แก่เกษตรกรที่สนใจ จำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมประมาณ 40 คน ไม่เพียงเท่านั้นต่อมา ในราวปี พ.ศ. 2560 องค์การบริหารส่วนตำบลพะตง ยังได้ประสานงานเพื่อนำต้นกล้ากาแฟโรบัสต้าพันธุ์ที่ได้รับการรับรองจากสถาบันวิจัยพืชสวน ประมาณ 2,000 ต้นมากระจายให้แก่เกษตรกรทดลองปลูกในพื้นที่ทางการเกษตรของตนเอง โดยเฉลี่ยประมาณรายละ 50 ต้น จนกระทั่งในราวปี พ.ศ. 2563 ต้นกาแฟเริ่มออกดอกและให้ผลกาแฟเป็นครั้งแรก พบมากในพื้นที่ทางการเกษตรของเกษตรกร หมู่ 6 บ้านควนชีแรด และหมู่ 3 บ้านควนเนียง ซึ่งเป็นพื้นที่สูง น้ำท่วมไม่ถึง โดยนางประจวบ บุญสร้าง เกษตรกรบ้านควนชีแรด เป็นผู้ริเริ่มนำผลกาแฟสุก (Coffee Cherries) มาทดลองแปรรูปเป็นกาแฟสาร (Coffee Beans) คั่วและบด บรรจุใส่ซองชาแบบมีหุ้ดเปิดปิดปากซอง (tea bags) ใช้หย่อนหรือจุ่มของชาลงในน้ำร้อน แช่ไว้สักครู่สำหรับชงดื่ม สร้างความสนใจให้กับเกษตรกรรายอื่นและชาวบ้านในตำบล จนกระทั่งมีหน่วยงาน เช่น ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน เข้ามาช่วยออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อส่งเสริมให้กาแฟบ้านควนชีแรดเป็นสินค้าชุมชน หลังจากนั้นไม่นาน “กลุ่มกาแฟบ้านควนชีแรด” จึงถูกจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2564 ภายใต้การสนับสนุนขององค์การบริหารส่วนตำบลพะตง และมหาวิทยาลัยทักษิณ โดยมีนางประจวบ บุญสร้าง เป็นประธานกลุ่ม กลุ่มกาแฟบ้านควนชีแรด ทำหน้าที่เสมือนพี่เลี้ยง (coach) คอยให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรที่สนใจปลูกกาแฟ นอกจากนี้ยังมีส่วนช่วยขยายพันธุ์กาแฟโดยวิธีเพาะเมล็ดเพื่อส่งเสริมการเพิ่มพื้นที่ปลูกกาแฟในตำบลพะตงอีกด้วย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีการผลิตกาแฟของเกษตรกรบ้านควนชีแรด ตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย ผลการศึกษาเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการวางแผนพัฒนากลุ่มกาแฟบ้านควนชีแรด ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลพะตงคาดหวังนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์เชิงแผนและนโยบายดังนี้ (1) การพัฒนานวัตกรรมเกษตร (2) การพึ่งตนเองได้ของเกษตรกร และ (3) การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน

บททวนวรรณกรรม

กาแฟเป็นเครื่องดื่มที่ได้รับความนิยมมากที่สุดของโลกชนิดหนึ่ง โดยทำมาจากเมล็ดกาแฟที่ได้จากต้นกาแฟ ซึ่งเป็นพืชเขตร้อนแถบเอเชียใต้และแอฟริกา ต้นกาแฟจะเจริญเติบโตได้ดีในเขตร้อนขึ้นตามเส้นศูนย์สูตรของโลก เช่น แอฟริกา เอเชีย และอเมริกาใต้ ส่วนการปลูกต้นกาแฟให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพนั้นควรปลูกในดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางและระบายน้ำได้ดี เช่น ดินร่วน หรือ ดินร่วนปนทราย อุณหภูมิที่เหมาะสมในการปลูกต้นกาแฟอยู่ที่ 25-32 องศาเซลเซียส และมีปริมาณน้ำเฉลี่ยประมาณ 1,900 มิลลิเมตรต่อปี นอกจากนี้ สี กลิ่น และรสชาติของกาแฟจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับพื้นที่ในการเพาะปลูก สภาพภูมิอากาศ สายพันธุ์ และกระบวนการผลิต (ศูนย์วิจัยเพื่ออุตสาหกรรมอาหาร กระทรวงอุตสาหกรรม, 2559 : 1-2) กาแฟซึ่งได้รับความนิยมมากที่สุดในตลาดโลกมีอยู่สองสายพันธุ์ คือ อราบิก้า (Arabica) และโรบัสต้า (Robusta) โดยในปี พ.ศ. 2560/61 ผลผลิตกาแฟของโลกมีจำนวนรวม 9.533 ล้านตัน แบ่งเป็นอราบิก้าร้อยละ 60 โรบัสต้าร้อยละ 40 ของผลผลิตกาแฟรวม ประเทศห้าอันดับแรกซึ่งเป็นผู้นำในการผลิตกาแฟของโลก ได้แก่ บราซิล (ร้อยละ 3.054) เวียดนาม (ร้อยละ 1.758) โคลอมเบีย (ร้อยละ 0.830) อินโดนีเซีย (0.624) และฮอนดูรัส (ร้อยละ 0.456) ในขณะที่ความต้องการใช้เมล็ดกาแฟของโลกมีจำนวนรวม 9.616 ล้านตัน ซึ่งสูงกว่าผลผลิตกาแฟรวม ประเทศห้าอันดับแรกที่มีความต้องการเมล็ดกาแฟมากที่สุด ได้แก่ สหภาพยุโรป (ร้อยละ 2.847) สหรัฐอเมริกา (ร้อยละ 1.467) ญี่ปุ่น (ร้อยละ 0.390) แคนาดา (ร้อยละ 0.182) และรัสเซีย (ร้อยละ 0.170) (สำนักการค้าสินค้า กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2563 : 1-12)

สำหรับสถานการณ์การปลูกกาแฟในประเทศไทยนั้น สายพันธุ์ที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นพันธุ์โรบัสต้า (ร้อยละ 69) และอราบิก้า (ร้อยละ 31) กาแฟอราบิก้าจะเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ทางภาคเหนือ เช่น เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก และน่าน ในขณะที่กาแฟโรบัสต้าจะเจริญเติบโตและให้ผลผลิตได้ดีในพื้นที่ทางภาคใต้ เช่น ชุมพร นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี กระบี่ และระนอง ที่ผ่านมากาแฟสามารถทำรายได้ให้กับเกษตรกรไทยเฉลี่ยปีละ 2,000 ล้านบาท โดยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2557 - 2561) ตลาดกาแฟภายในประเทศมีการขยายตัวอย่างมาก ทำให้ความต้องการใช้เมล็ดกาแฟของโรงงานแปรรูปกาแฟในประเทศเพิ่มขึ้นจาก 75,000 ตัน ในปี 2557 เป็น 95,000 ตัน ในปี 2561 แต่เดิมประเทศไทยเคยส่งออกเมล็ดกาแฟดิบ (Green Coffee Beans) ประมาณร้อยละ 80 ของผลผลิตกาแฟรวม เหลือใช้ภายในประเทศเพียงร้อยละ 20 แต่ปัจจุบันผลผลิตใช้ภายในประเทศเกือบทั้งหมด และส่งออกเหลือไม่ถึงร้อยละ 5 เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ผลผลิตกาแฟรวมภายในประเทศกลับลดลงอย่างต่อเนื่อง สวนทางกับความต้องการใช้กาแฟที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งทำให้ประเทศไทยต้องนำเข้าเมล็ดกาแฟโดยเฉลี่ยมากถึง 68,616 ตันต่อปี ผลการวิเคราะห์สถานการณ์การปลูกกาแฟของประเทศไทย พบว่า ภาคการเกษตรประสบปัญหาทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ในเชิงปริมาณคือมีผลผลิตเมล็ดกาแฟภายในประเทศลดลงอย่างต่อเนื่อง สาเหตุสำคัญมาจากความผันผวนของราคาเมล็ดกาแฟดิบซึ่งอิงกับราคาตลาดโลก ราคาเมล็ดกาแฟโรบัสต้าตลาดนิวยอร์กลดลงจากกิโลกรัมละ 68.45 บาท ในปี 2556/57 เหลือกิโลกรัมละ 62.62 บาท ในปี 2560/61 หรือลดลงร้อยละ 0.39 ต่อปี ส่วนราคาเมล็ดกาแฟอราบิก้าตลาดนิวยอร์ก ลดลงจากกิโลกรัมละ 128.17 บาท ในปี 2556/57 เหลือกิโลกรัมละ 96.17 บาท ในปี 2560/61 หรือลดลงร้อยละ 6.10 ต่อปี ด้วยเหตุนี้ เกษตรกรจำนวนมากจึงหันไปปลูกพืชชนิดอื่นแทน เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และไม้ผล ส่งผลให้พื้นที่ผลิตกาแฟของไทยลดลงจาก 260,968 ไร่ ในปี 2557 เหลือเพียง 257,761 ไร่ ในปี 2561 และผลผลิตกาแฟลดลงจาก 37,950 ตัน ในปี 2557 เหลือเพียง 23,617 ตัน ในปี 2561 สำหรับปัญหาในเชิงคุณภาพคือ เกษตรกรยังขาดการใช้องค์ความรู้และเทคโนโลยีทางการเกษตรที่เหมาะสม เช่น การปรับปรุงสายพันธุ์ การปรับปรุงดิน การวางแผนและบริหารจัดการให้เหมาะสมกับพื้นที่ (กรมวิชาการเกษตร, 2563 : 1-40)

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสถานการณ์ด้านการผลิตและความต้องการของตลาดกาแฟในประเทศส่งผลให้อุตสาหกรรมกาแฟไทยปรับนโยบายการดำเนินงานหันมาส่งเสริมการผลิตกาแฟคุณภาพสำหรับตลาดกาแฟเฉพาะ (Specialty Coffee) เน้นกาแฟที่มีเอกลักษณ์และสนับสนุนตลาดกาแฟในประเทศให้ใช้เมล็ดกาแฟไทยอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันกาแฟเป็นมากกว่าเครื่องดื่มที่มีรสชาติติดปลายลิ้นสัมผัสกาแฟหนึ่งแก้วเป็นตัวแทนบอกเล่าเรื่องราวจากต้นน้ำถึงปลายน้ำของห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ตั้งแต่ความใส่ใจในการปลูก การเก็บเกี่ยว การแปรรูปกาแฟสารไปจนถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่ผู้บริโภค สมาคมกาแฟไทย (Thai Coffee Association) เสนอว่า แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมกาแฟของไทยในปัจจุบันคือ การผลิตกาแฟคุณภาพ (Fine Coffee) ซึ่ง “เกษตรกร” เป็นต้นน้ำ (Upstream) ของการสร้างสรรคผลิตภัณฑ์กาแฟมูลค่าของไทย การพัฒนาอุตสาหกรรมกาแฟไทยจึงจำเป็นต้องเริ่มต้นที่การยกระดับศักยภาพของเกษตรกร เกษตรกรไม่หยุดขวนขวายหาความรู้ เรียนรู้สามารถปรับตัวสอดคล้องการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ โดยเฉพาะการเพิ่มประสิทธิภาพการปลูกให้ได้ผลผลิตสูง (Yield) การจัดการประสิทธิภาพการผลิตที่มีต้นทุนที่แข่งขันได้ มาตรฐานการผลิตที่มีความปลอดภัย ใส่ใจสิ่งแวดล้อม และสามารถตรวจสอบย้อนกลับเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค การแก้ปัญหาที่เกษตรกรต้นน้ำนอกจากจะทำให้ได้ผลผลิตกาแฟไทยซึ่งมีคุณภาพตามความต้องการของภาคอุตสาหกรรมแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมวิถีการเพาะปลูกแบบยั่งยืนอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม (สมาคมกาแฟไทย, 2563 : 2-11)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จุฑาธิป ประดิพัทธ์ณมณ, หนึ่งฤทัย ศรีสุกใส, สุภารัตน์ รัตนพงษ์, และนันทพันธ์ คดคง (2564 : 13-29) ศึกษาการจัดการความรู้และส่งเสริมศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก กรณีศึกษา ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า เกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจในการรวมกลุ่มรูปแบบวิสาหกิจชุมชน ขาดแรงจูงใจในการรวมกลุ่ม งานวิจัยจึงได้ดำเนินการให้ความรู้และชี้ให้เห็นประโยชน์ของการรวมกลุ่ม อาทิ การป้องกันการกดราคาของพ่อค้าคนกลางและการมีอำนาจในการต่อรองเรื่องราคาและปริมาณผลผลิตเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นความสำคัญของการเก็บรวบรวม

องค์ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการปลูกกาแฟและปลูกฝังเยาวชนในพื้นที่ให้เห็นความสำคัญของการดูแลต้นกาแฟ ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับชุมชน ร่วมสร้างหลักสูตรท้องถิ่นให้กับโรงเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ทักษะการปลูกกาแฟให้แก่เยาวชนในพื้นที่และเป็นศูนย์รวมองค์ความรู้ด้านการปลูกกาแฟในชุมชน มุ่งเน้นที่นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 สามารถช่วยพ่อแม่ทำเกษตรกรรมและประกอบอาชีพ และบูรณาการเรียนการสอนกับรายวิชาเกษตรในชีวิตประจำวันโดยมุ่งเน้นการเรียนการสอนทั้งแบบทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อศึกษากระบวนการปลูกกาแฟให้กับเยาวชนต่อไป

สุพัตรา รุ่งรัตน์, ชูลีฟีกอร์ มาโซ, ศรีประไพ อุดมละมูล, นุลอัฏฐา สาและ, มัสวีณี สาและ และ นิรุสรา มินทรศักดิ์ (2561 : 1-20) ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากลุ่มผู้ผลิตโกปี (กาแฟโบราณ) อำเภอเบตง จังหวัดยะลา พบว่าแนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตโกปี (กาแฟโบราณ) สามารถแบ่งได้สามด้าน ประกอบด้วย (1) การพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มโดยใช้หลัก 5 ก ได้แก่ ก กลุ่ม ก กิจกรรม ก กรรมการ ก กติกา และ ก กองทุน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิก (2) การพัฒนาการบริหารธุรกิจ ใช้กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านสถานที่จัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด โดยมีการพัฒนาสูตรให้มีมาตรฐาน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม และ (3) การพัฒนาการจัดการวัตถุดิบ โดยมีการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มผู้ผลิตโกปี ในเขตเทศบาลเมืองเบตงกับสหกรณ์ผู้ผลิตกาแฟชุมพร กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตกาแฟ ถ้ำสิงห์ ส่งผลให้กลุ่มผู้ผลิตโกปี (กาแฟโบราณ) อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ได้วัตถุดิบที่มีราคาถูกแต่มีคุณภาพ ข้อเสนอแนะ กรรมการกลุ่มและหน่วยงานที่สนับสนุน ควรติดตามผลการพัฒนาปรับปรุงผลผลิตของกลุ่มผู้ผลิตโกปี (กาแฟโบราณ) ให้มีคุณภาพคงที่ สม่ำเสมอ และเพียงพอต่อความต้องการของตลาด รวมทั้งรัฐควรสนับสนุนการเพิ่มพื้นที่ปลูกกาแฟโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน นอกจากนั้นควรสร้างเครือข่ายผู้ผลิตโกปี (กาแฟโบราณ) ในพื้นที่อำเภอเบตงเพื่อเป็นพันธมิตรในการถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนากลุ่มอย่างยั่งยืน

วราภรณ์ วิทยภรณ์, วีระพงศ์ วิรุฬห์ธนภณณ, จิตติวรา ใยสาลี และปริยานิตย์ ตั้งธานากักดี (2561: 1-20) ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์กาแฟผงเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์กาแฟจากชุมชน บ้านบ่อสีเหลี่ยม อำเภองาว จังหวัดลำปาง พบว่า กาแฟที่ปลูกนั้นเป็นสายพันธุ์อราบิก้า ผลผลิตต่อปีประมาณ 5,000 กิโลกรัม ผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่มีจำหน่าย ได้แก่ เมล็ดกาแฟกะลา เมล็ดกาแฟสารชนิด Honey Process และเมล็ดกาแฟคั่ว ผลการศึกษาสภาวะในการทำแห้งแบบพ่นฝอย พบว่า อุณหภูมิขาเข้าของเครื่องทำแห้งที่เหมาะสมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์กาแฟผง คือ ที่อุณหภูมิ 160 องศาเซลเซียส ชนิดของสารเคลือบที่ใช้ห่อหุ้มสารสกัดกาแฟโดยใช้วิธีเอนแคปซูเลชัน คือ มอลโทเดกซ์ทรินที่ระดับความเข้มข้นร้อยละ 10 สูตรของกาแฟผสมสำเร็จรูปชนิด 3 in 1 ที่พัฒนาได้ เมื่อทำการทดสอบการยอมรับของผู้บริโภค พบว่า คะแนนความชอบเฉลี่ยของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์กาแฟผสมสำเร็จรูปชนิด 3 in 1 อยู่ในระดับชอบปานกลางถึงมาก (7.4 ± 0.8) ผู้บริโภคร้อยละ 92 ยอมรับผลิตภัณฑ์กาแฟผสมสำเร็จรูปชนิด 3 in 1 และผู้บริโภคร้อยละ 88 ตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ ถ้าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีการวางจำหน่ายในท้องตลาด ผลด้านความพึงพอใจต่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์กาแฟผงเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์กาแฟ พบว่า ผู้เข้าอบรมมีคะแนนความพึงพอใจอยู่ในระดับพึงพอใจมากถึงมากที่สุด

นวรรตน์ โพธิ์ศิริ, สวัสดิ์ รั้งสิทธิ์ และ พัทธราดี ศรีบุญเรือง (2561 : 43-52) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการผลิตกาแฟโรบัสต้าของเกษตรกร ตำบลรับร้อ อำเภอกำแพง จังหวัดชุมพร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 47.38 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.66 คน ประสบการณ์ปลูกกาแฟโรบัสต้าเฉลี่ย 20.74 ปี ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มกาแฟโรบัสต้า พื้นที่ปลูกกาแฟโรบัสต้าเฉลี่ย 14.41 ไร่ รายได้จากการผลิตกาแฟโรบัสต้าเฉลี่ย 15,276.66 บาท/ไร่/ปี รายจ่ายจากการผลิตกาแฟโรบัสต้าเฉลี่ย 4,721.61 บาท/ไร่/ปี แรงงานปลูกกาแฟโรบัสต้าเฉลี่ย 4.55 คน ใช้เงินทุนส่วนตัวปลูกกาแฟโรบัสต้า จำหน่ายกาแฟโรบัสต้าให้พ่อค้าคนกลาง ความรู้เทคโนโลยีการผลิตกาแฟโรบัสต้าโดยรวมอยู่ในระดับมาก การเปิดรับข่าวสารกาแฟโรบัสต้าจากเพื่อนเกษตรกร โทรทัศน์ การจัดประชุม และการผลิตกาแฟโรบัสต้าโดยรวมปฏิบัติตามคำแนะนำบางส่วนของกรมส่งเสริมการเกษตร การทดสอบสมมติฐาน พบว่า การศึกษา สมาชิกในครัวเรือน

ประสบการณ์ปลูกกาแฟโรบัสต้า การเป็นสมาชิกกลุ่มกาแฟโรบัสต้า รายได้จากการผลิตกาแฟโรบัสต้า แรงงานปลูกกาแฟโรบัสต้า เงินทุนปลูกกาแฟโรบัสต้า ความรู้เทคโนโลยีการผลิตกาแฟโรบัสต้า การเปิดรับข่าวสารกาแฟโรบัสต้าจากสื่อบุคคล สื่อมวลชน และสื่อกิจกรรม มีความสัมพันธ์ต่อการผลิตกาแฟโรบัสต้าที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และ 0.01

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนากลุ่มกาแฟบ้านควนชีแรด ได้รับการรับรองโครงการวิจัยตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในคนที่เป็นมาตรฐานสากล โดยบทความนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีพื้นฐานจากการวิจัยสนาม (Field Research) พื้นที่วิจัยคือ หมู่ 6 บ้านควนชีแรด ตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เหตุผลที่เลือกศึกษาดังกล่าวด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการค้นหาความรู้ที่เป็นความจริงจากแหล่งต้นตอรากเหง้าของข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพยึดหลักปรัชญาแบบธรรมชาตินิยม (Naturalism) เป็นการแสวงหาคำตอบหรือค้นหาความจริง (Reality) ด้วยวิธีการวิจัยที่เน้นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามสภาพการณ์ที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งบางครั้งเรียกว่าแนวคิดแบบปรากฏการณ์นิยม (Phenomena) แล้วอาศัยวิธีการพรรณนาเป็นสำคัญ (นาคพล เกินชัย, 2559 : 297-314) ส่วนเหตุผลที่เลือกบ้านควนชีแรดเป็นพื้นที่วิจัยเนื่องจากเป็นพื้นที่ปลูกกาแฟที่สำคัญของตำบลพะตง เกษตรกรมีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มกาแฟบ้านควนชีแรด และวิธีการผลิตกาแฟของกลุ่มกาแฟบ้านควนชีแรดครอบคลุมตั้งแต่การปลูก การเก็บเกี่ยว การแปรรูปกาแฟ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ช่วงระยะเวลาในการเก็บข้อมูลสนาม คือ ระหว่างวันที่ 1 มิถุนายน 2564 ถึงวันที่ 30 ธันวาคม 2564 ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยนี้ (Research Key Informants) มีจำนวน 20 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย คณะกรรมการกลุ่มกาแฟบ้านควนชีแรดและเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในตำบลพะตง จำนวน 15 คน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลพะตงที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการร้านกาแฟสดในพื้นที่ และผู้ทรงคุณวุฒิกาแฟไทย จำนวน 3 คน เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักยึดหลักความสมัครใจเป็นสำคัญ โดยทั้งหมดเป็นภาคีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนากลุ่มกาแฟบ้านควนชีแรด วิธีการเก็บ

รวบรวมข้อมูลมีดังนี้ (1) การสังเกต (General Observation) ผู้วิจัยขออนุญาตเข้าพื้นที่เพื่อเฝ้าติดตามสังเกตการทำงานของเกษตรกรอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ทั้งนี้ผู้วิจัยทำงานบริการวิชาการอยู่ในพื้นที่วิจัยมาก่อนอย่างน้อยสองปี จึงค่อนข้างมีความคุ้นเคยกับชุมชนเป็นอย่างดี (2) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับวิถีการผลิตกาแฟบ้านควนขี้แรด ครอบคลุมตั้งแต่วิถีการปลูก การเก็บเกี่ยว การแปรรูป และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เฉลี่ยสัมภาษณ์คนละ 1 ครั้ง ๆ ละ ไม่เกิน 60 นาที และ (3) การประชุมระดมความคิด (Brainstorming) เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวิถีการผลิตกาแฟบ้านควนขี้แรด จำนวน 2 ครั้ง ๆ ละ ไม่เกิน 120 นาที จำกัดจำนวนผู้เข้าร่วมประชุมไม่เกินครั้งละ 20 คน ในการนี้ตลอดระยะเวลาในการทำงานสนามนั้น ผู้วิจัยปฏิบัติตามมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 ของกระทรวงสาธารณสุขอย่างเคร่งครัด

สำหรับการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่ศึกษานั้น ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับจิตสำนึกทางสังคมวิทยา (Sociological Consciousness) ดังนี้ (1) การมองปรากฏการณ์แบบองค์รวม (Holistic View) และให้ความสำคัญกับบริบท (Context) ของปรากฏการณ์ที่ศึกษา (2) การสนใจรับฟังมุมมองของเกษตรกรฐานราก ไม่ได้รับฟังมุมมองของผู้มีอำนาจทางสังคมเท่านั้น (3) การพยายามเข้าใจโลกเชิงประจักษ์ของปรากฏการณ์ที่ศึกษาตามสภาพธรรมชาติของมัน (Naturalistic Inquiry) เพื่อให้เราสามารถเข้าใจได้ว่าความคิด ข้อมูล มโนทัศน์ และการตีความนั้น แม่นตรงตามนิยามของผู้ถูกศึกษา ผู้วิจัยเน้นมองสิ่งต่าง ๆ โดยใช้สายตาของคนใน (Insider's View) ในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่ศึกษา (Berger, 1966 : 1-24) การวิเคราะห์ข้อมูลนั้นใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาแบบดั้งเดิม (Conventional Content Analysis) ผู้วิจัยอาศัยข้อมูลสนามจำนวนมากในการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) ข้อมูลสนามที่เก็บรวบรวมได้ถูกจำแนกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษา โดยผู้วิจัยหลีกเลี่ยงการใช้การจัดกลุ่มที่คิดไว้ล่วงหน้า แต่ยอมให้การจัดกลุ่มและการตั้งชื่อการจัดกลุ่มไหลออกมาจากข้อมูล การวิเคราะห์เนื้อหาในที่นี้เป็นวิธีการวิจัยสำหรับการตีความเชิงอัตวิสัยของเนื้อหาของข้อมูลตัวบทผ่านกระบวนการจัดกลุ่มเชิงระบบของการให้รหัสและการระบุประเด็นหรือแบบแผนการตรวจสอบข้อมูลใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยพิจารณาว่า

แหล่งบุคคลที่แตกต่างกันให้ข้อมูลสอดคล้องกันหรือไม่ หากข้อมูลที่ได้สอดคล้องกัน จึงถือว่าข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ (Hsieh and Shannon, 2005: 1277-1288)

ผลการศึกษา

วิธีการผลิตกาแฟของเกษตรกรบ้านควนชีแรด ตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ครอบคลุมวิธีการปลูก การเก็บเกี่ยว การแปรรูป และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผลการศึกษามีดังนี้

1. วิธีการปลูก

“เกษตรผสมผสาน” หรือที่เกษตรกรในพื้นที่เรียกว่า “สวนสมรม” เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมการเกษตรของคนปักษ์ใต้ ซึ่งเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟบ้านควนชีแรด ยึดถือมาโดยตลอด เกษตรกรถอดบทเรียน “การพึ่งพาเกษตรเชิงเดี่ยว” เช่น ยางพารา ที่มักประสบปัญหาราคาคตกต่ำ ทำให้รายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย ในขณะที่ “เกษตรผสมผสาน” แม้ราคายางพาราคตกต่ำ เกษตรกรยังมีพืชสวนอื่นๆ เช่น ลองกอง ทุเรียน และกาแฟ ซึ่งให้ผลผลิตไม่พร้อมกัน สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร สลับผลิตเปลี่ยนต่อเนื่องตลอดทั้งปี สวนสมรมของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟบ้านควนชีแรดมีความต่างระดับของเรือนยอดอย่างน้อย 4-5 ระดับ เรือนยอดระดับบนสุดคือ ทุเรียน ระดับรองลงมาคือ ทุเรียน ลองกอง กาแฟ และพืชผักสวนครัวหรือพืชสมุนไพร ตามลำดับ ต้นกาแฟอาศัยร่มเงาของไม้ผลอื่นในการเจริญเติบโต การปลูกพืชหลายชนิดที่เกื้อกูลกันนั้นเป็นความมั่นคงทางอาชีพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟบ้านควนชีแรด เกษตรผสมผสานช่วยลดความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาพืชผลทางการเกษตร ซึ่งเกษตรกรเกือบทั้งหมดเป็นเกษตรกรรายย่อย มีที่ดินจำกัด (สวนสมรมของเกษตรกรมีขนาดไม่เกิน 5 ไร่) เกษตรกรทำ “เกษตรประณีต” หมายถึง การดูแลพื้นที่ทางการเกษตรซึ่งมีเนื้อที่จำกัดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว ในที่นี้ กาแฟเป็นพืชที่มาทีหลังพืชสวนชนิดอื่น เกษตรกรเพิ่งเริ่มเรียนรู้การปลูกกาแฟเมื่อปี พ.ศ. 2559/60 โดยนำต้นกล้ากาแฟโรบัสต้าพันธุ์ที่ได้รับการรับรองจากสถาบันวิจัยพืชสวนมาปลูกแซมตามสภาพพื้นที่ว่างในสวนเกษตร ลักษณะการปลูกไม่จำเป็นต้องเป็นแถวหรือแนว แต่จะรักษาระยะห่างระหว่างต้นต่างๆ ตามสมควร เพื่อความสะดวกในการดูแลและเก็บเกี่ยว เกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตทางการ

เกษตรซึ่งเป็นพืชชนิดใหม่ คือ กาแฟ โดยไม่จำเป็นต้องเพิ่มแปลงหรือโฉนดที่ดิน สำหรับการดูแลต้นกาแฟนั้นจะกระทำไปพร้อม ๆ กับการดูแลไม้ผลชนิดอื่น ซึ่งเกษตรกรเน้น “เกษตรธรรมชาติ” ในการดูแลสวนเกษตร เช่น ใช้ปุ๋ยอินทรีย์และน้ำหมักชีวภาพ อาศัยน้ำฝนซึ่งตกชุกตลอดปี การเกษตรซึ่งเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม นับเป็นความยั่งยืนของระบบนิเวศ

2. วิธีการเก็บเกี่ยว

ในราวปี พ.ศ. 2563 หลังจากปลูกไปแล้วประมาณปีที่ 3 ต้นกาแฟเริ่มออกดอกและให้ผลกาแฟเป็นครั้งแรก ฤดูกาลเก็บเกี่ยวกาแฟพันธุ์โรบัสต้าจะอยู่ช่วงเดือนตุลาคม – เดือนพฤษภาคม ระยะเวลาเก็บเกี่ยวเปลี่ยนแปลงตามสภาพอากาศ เกษตรกรจะเลือกเก็บผลกาแฟสดด้วยมือ โดยอาศัยแรงงานคนในครัวเรือนเป็นหลัก ไม่นิยมจ้างแรงงาน เกษตรกรใส่ถุงมือผ้า เลือแขนยาว และหมวก เพื่อป้องกันแมลงและกิ่งไม้บาด ผลกาแฟมักจะสุกไม่พร้อมกัน เกษตรกรเลือกเก็บเฉพาะผลกาแฟที่สุกแดงเพื่อคุณภาพที่ดีของผลผลิต เก็บเป็นรุ่น ไม่เก็บผลกาแฟสุกที่ร่วงบนพื้นดินเกิน 1 วัน เนื่องจากอาจปนเปื้อนเชื้อรา การเก็บรอบสุดท้ายจะเก็บจนหมดต้น และกำจัดผลที่ตกได้ต้นด้วย เพื่อป้องกันมอดเจาะผลกาแฟอาศัยข้ามปี ภาชนะรองรับผลกาแฟ เช่น ตะกร้าสาน หรือนำร้อมมาห้อยทิ้งไว้ใต้ต้นกาแฟ ขณะเก็บผลกาแฟจะไม่ตกถึงพื้นดิน วิธีการนี้ช่วยเรื่องการระบายอากาศและรักษาความสะอาด จุดพักหรือรวมผลผลิตจะมีการดูแลความสะอาดและเป็นที่ร่ม ผลกาแฟที่เก็บได้จะถูกนำมาคัดเอาเมล็ดดำ เมล็ดที่มีมอดเจาะหรือที่ขึ้นราออก รวมถึงเอาสิ่งแปลกปลอม เช่น ดิน กรวด กิ่งไม้ ใบไม้ ออกด้วย

3. วิธีการแปรรูปกาแฟสาร

นางประจวบ บุญสร้าง เกษตรกรบ้านควนขี้แรด เป็นผู้ริเริ่มนำผลกาแฟสุก (Coffee Cherries) มาแปรรูปเป็นกาแฟสาร (Green Coffee Beans) โดยการศึกษาค้นคว้า เรียนรู้ ลองผิดลองถูกด้วยตนเอง คำว่า กาแฟสารหรือสารกาแฟ คือ คำที่ใช้เรียกเมล็ดกาแฟดิบที่ผ่านการสีเอากะลาออกพร้อมที่จะคั่ว ผลกาแฟสุกที่เก็บได้จะถูกนำเข้าสู่กระบวนการแปรรูปอย่างช้าไม่เกิน 24 ชั่วโมง โดยกระบวนการแปรรูปกาแฟสารของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟบ้านควนขี้แรดใช้วิธีการแปรรูปแบบเปียก

(Washed Process หรือ Wet Process) ซึ่งกรรมวิธีเน้นการพึ่งตนเอง โดยอาศัยแรงงานคนเป็นหลัก วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้เน้นเรียบง่ายหรือหาได้ง่ายในท้องถิ่น เริ่มต้นจากการนำผลกาแฟสุกไปผ่านการลอยน้ำในอ่างพลาสติกขนาดใหญ่เพื่อแยกเอาผลที่ไม่สมบูรณ์และสิ่งแปลกปลอมออกก่อน ผลที่ไม่สมบูรณ์จะลอยน้ำ คัดออกไป แล้วนำเมล็ดดีที่ได้มาล้างน้ำให้สะอาด จากนั้นนำไปตำเพื่อเอาเปลือกชั้นนอกและเนื้อของผลกาแฟออก (Outer Skin and Pulp) อุปกรณ์ที่ใช้ เกษตรกรประดิษฐ์ขึ้นเอง โดยนำปูนซีเมนต์มาก่อด้านในถังน้ำพลาสติกสีดำขนาด 16 ลิตร ทำให้เป็นบ่อหรือหลุม เพื่อเป็นครกที่มีความแข็งแรงสำหรับใช้คู่กับสากไม้ซึ่งยาวประมาณ 1 เมตร เมื่อนำเปลือกชั้นนอกและเนื้อของผลกาแฟออกแล้ว จะได้เมล็ดกาแฟที่ถูกหุ้มด้วยเมือก (Mucilage) ซึ่งจะต้องทำการย่อยสลายเมือกออกโดยวิธีการหมักในน้ำสะอาดประมาณ 2 วัน หมั่นตรวจสอบว่าเมือกย่อยสลายหมดแล้ว จากนั้นจึงล้างให้สะอาดไม่ให้มีเมือกเหลืออยู่ เนื่องจากเมือกมีส่วนผสมของน้ำตาล เมื่อนำไปตากแห้งอาจทำให้เน่าหรือมีเชื้อราได้ นำเมล็ดกาแฟที่ล้างจนสะอาดแล้วไปตากแดดจนแห้งบนแคร่หรือกระดังที่ทำจากไม้ซึ่งวางอยู่สูงจากพื้นดิน หมั่นกลับเมล็ดกาแฟเพื่อให้แห้งสนิททั้งเมล็ด ก็จะได้กาแฟกะลา (Parchment Coffee) เกษตรกรใช้ครกช่วยในการกะเทาะเอากะลากาแฟออกจนได้กาแฟสาร ทั้งนี้ จากการคำนวณของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟบ้านควนชีแรดพบว่า ผลกาแฟสุกจำนวน 1 กิโลกรัม เมื่อผ่านกระบวนการแปรรูปข้างต้นแล้วจะได้กาแฟสารเฉลี่ยประมาณ 0.2 กิโลกรัม

4. วิธีการพัฒนาผลิตภัณฑ์

บทความนี้ ขอยกตัวอย่างครัวเรือนของนางประจวบ บุญสร้าง ประธานกลุ่มกาแฟบ้านควนชีแรด ซึ่งเป็นเกษตรกรตัวอย่างในการพัฒนาผลิตภัณฑ์กาแฟในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยว 2563/64 นางประจวบ บุญสร้าง สามารถเก็บเกี่ยวผลกาแฟสุกในพื้นที่สวนสมรมขนาดไม่เกิน 2 ไร่ จำนวนต้นกาแฟที่ให้ผลผลิตมีจำนวน 8 ต้น ได้ผลกาแฟสุกรวม 125 กิโลกรัม (เฉลี่ยต้นละ 15-16 กิโลกรัม) นำมาแปรรูปเป็นกาแฟสารด้วยกระบวนการแปรรูปแบบเปียก ได้กาแฟสารรวม 25 กิโลกรัม นักวิจัยได้ติดต่อสมาคมกาแฟไทยขอความอนุเคราะห์ตรวจคุณภาพกาแฟสารของนางประจวบ บุญสร้าง มาตรฐานคุณภาพกาแฟสารอ้างอิงตามกรมวิชาการเกษตรมีดังนี้ (1) ความชื้น ไม่เกินร้อยละ 12 (2) ข้อบกพร่องรวมของเมล็ดกาแฟสาร สัดส่วนโดย

น้ำหนักไม่เกินร้อยละ 7 ข้อบกพร่องต่าง ๆ ในที่นี้ได้แก่ เมล็ดดำนากว่ากึ่งหนึ่งของเมล็ด เมล็ดขึ้นราที่ผิวเมล็ด เมล็ดแตกเกินกึ่งหนึ่งของเมล็ด เมล็ดถูกแมลงทำลายหรือมอดเจาะเกินกว่า 1 รู และสิ่งแปลกปลอม เช่น เศษหิน ดิน กิ่งไม้ รวมทั้งเปลือกและเยื่อหุ้มเมล็ดกาแฟด้วย ผลการตรวจพบว่า กาแฟสารของนางประจวบ บุญสร้างมีคุณภาพผ่านเกณฑ์มาตรฐาน และมีผู้สนใจ (Trader) ขอซื้อกาแฟสารของนางประจวบ บุญสร้าง ในราคาสูงกว่าราคาตลาด ทั้งนี้เนื่องจากผู้ซื้อเห็นว่า วิธีการผลิตกาแฟเป็นมิตรกับผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม ปริมาณผลผลิตกาแฟต่อหนึ่งครัวเรือนมีจำนวนไม่มากเกษตรกรสามารถดูแลผลผลิตได้อย่างพิถีพิถัน นางประจวบ บุญสร้าง ตัดสินใจขายกาแฟสารจำนวนหนึ่ง และนำกาแฟสารอีกจำนวนหนึ่งมาเพิ่มมูลค่าโดยพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์กาแฟคั่วบด (Roasted Blend Coffee) แบ่งส่วนหนึ่งเก็บไว้บริโภคในครัวเรือนเพื่อลดรายจ่าย (จากการคำนวณร่วมกับเกษตรกร สามารถลดรายจ่ายในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยว 2563/64 ประมาณ 3,000 บาท) และจำหน่ายส่วนที่เหลือเพื่อเพิ่มรายได้โดยไม่ได้มุ่งหวังกำไรเกินควร (จากการคำนวณร่วมกับเกษตรกร สามารถเพิ่มรายรับในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยว 2563/64 ประมาณ 3,000 บาท)

กาแฟสารทั้งหมดถูกนำมาแบ่งใส่ถุงพลาสติกปิดผนึกไว้อย่างดี ถุงละประมาณ 1.5 - 2 กิโลกรัม เก็บไว้ในอาคารนอกชานบ้านซึ่งระบายอากาศได้ดี กาแฟสารสามารถเก็บไว้ได้นาน ค่อย ๆ นำออกมาทยอยคั่วได้เมื่อมีโอกาสหรือช่องทางจำหน่ายเนื่องจากกาแฟคั่วจะรักษาคุณภาพไว้ได้นานประมาณ 6 - 12 เดือนเท่านั้น การคั่วเกษตรกรใช้วิธีการคั่วมือ โดยจะใช้กาแฟสารจำนวน 1.5 กิโลกรัมต่อการคั่วแต่ละครั้งใส่ลงในกระทะเหล็กซึ่งหาได้ทั่วไป ตั้งเตาให้ร้อน ประมาณ 190 - 210 องศาเซลเซียสนานประมาณ 17-20 นาที เกษตรกรใช้เตาแก๊สปิกนิก ซึ่งง่ายต่อการเคลื่อนย้ายสถานที่ที่คั่วอยู่นอกตัวบ้าน เป็นลานคอนกรีตมีหลังคา สะอาด โล่ง สามารถส่งกลิ่นหอมของเมล็ดกาแฟในขณะคั่วไปได้ไกล ทำให้ผู้คนที่ตั้งใจจะไปมาสนใจและถามหาระดับการคั่วคือ คั่วกลาง (Medium) โดยอาศัยการสังเกตจากสี กลิ่น และเสียงแตกของเมล็ด เกษตรกรใช้ตะหลิวไม้คั่วให้เมล็ดกลิ้งตลอดเวลา ให้ทุกเมล็ดสัมผัสผิวโลหะและทุกเมล็ดสุกด้วยความร้อนซึ่งผ่านทางโลหะ เมื่อคั่วจนได้ที่แล้ว นำมาพักไว้ในกระด้งเพื่อระบายความร้อนให้เมล็ดกาแฟเย็นลงเร็วที่สุด แล้วจึงค่อยเก็บใส่ในถุงพลาสติกปิดปากถุงให้สนิท ทิ้งไว้ 1 คืน เพื่อให้เมล็ดกาแฟคายก๊าซในเมล็ดออกมาสำหรับการบดนั้น ไม่ได้บดมือ แต่ใช้เครื่องบดไฟฟ้าซึ่งทำจากสแตนเลส (stainless)

ระดับการบดคือ บดกลาง อาศัยการสังเกตให้ผงกาแฟมีลักษณะคล้ายเกล็ดทรายขนาดเล็ก ไม่ละเอียดหรือหยาบจนเกินไป

สำหรับบรรจุก้นนั้น นางประจวบ บุญสร้าง เริ่มต้นทดลองใช้ของชาแบบมีหูดปากด้านบน (tea bags) ซึ่งหาซื้อได้จากร้านขายวัสดุอุปกรณ์เบเกอรี่ในตัวเมืองหาดใหญ่ ใส่กาแฟคั่วบดของละ 5 กรัม จุ่มลงในน้ำร้อน แช่ทิ้งไว้สักครู่ แล้วนำมาดื่ม พบว่า กาแฟมีรสชาติดีไม่เปรี้ยว แต่มีกากกาแฟหลุดปนออกมาในเครื่องดื่ม เกษตรกรพิสูจน์ซ้ำโดยให้ญาติมิตรรวมถึงคนขายกาแฟที่รู้จักทดลองชงดื่ม พบผงกาแฟหลุดปนในเครื่องดื่มเช่นกัน เกษตรกรเรียนรู้หาวิธีการแก้ปัญหาคือ เปลี่ยนมาใช้ถุงดริป (drip bags) ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกรอง และเปลี่ยนวิธีการชงโดยใช้น้ำร้อนเทผ่านผงกาแฟคั่วบดอย่างช้าๆ (pour over) เกษตรกรได้เพิ่มปริมาณกาแฟคั่วบดเป็นถุงละ 7 กรัม เพื่อความเข้มข้นของรสชาติ วิธีการนี้พบว่า กาแฟมีรสชาติเข้มข้นและไม่มีกากกาแฟปนในเครื่องดื่ม ผลิตภัณฑ์กาแฟดริป (Drip Coffee) ของนางประจวบ บุญสร้าง จึงพร้อมจำหน่าย ในการนี้ หลักสูตรการบริหารและพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ได้สนับสนุนการออกแบบตราสินค้า ฉลาก และบรรจุภัณฑ์ให้กับผลิตภัณฑ์กาแฟดริปบ้านควนชีแรด โดยมีสองขนาด ขนาดใหญ่ บรรจุ 13 ของๆ ละ 7 กรัม ราคา 129 บาท ขนาดเล็กบรรจุ 6 ของๆ ละ 7 กรัม ราคา 69 บาท เมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์กาแฟดริปในท้องตลาดแล้ว นับว่ามีราคาถูกกว่ามาก ชาวบ้านในตำบลพะตงและพื้นที่ใกล้เคียงซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์ได้ง่าย ช่องทางการจำหน่ายนอกจากการขายตรงให้กับชาวบ้านและคนรู้จักแล้ว เกษตรกรยังขายผ่านสื่อสังคมออนไลน์และองค์การบริหารส่วนตำบลพะตงยังนำผลิตภัณฑ์ไปวางจำหน่ายในงานแสดงสินค้าเพื่อประชาสัมพันธ์ให้คนสงขลารู้จักเป็นวงกว้างมากขึ้นด้วย ปัจจุบันผลิตภัณฑ์กาแฟบ้านควนชีแรดมีทั้งหมด 4 แบบคือ (1) ผลิตภัณฑ์กาแฟสสาร (2) ผลิตภัณฑ์กาแฟคั่วเมล็ด (3) ผลิตภัณฑ์กาแฟคั่วบด และ (4) ผลิตภัณฑ์กาแฟคั่วบดบรรจุในซองดริป

แนวทางการพัฒนาวิธีการผลิตกาแฟของเกษตรกรบ้านควนชีแรด

ในการประชุมระดมความคิดซึ่งใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องนั้น ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาวิธีการผลิตกาแฟของเกษตรกรบ้านควนชีแรด โดยสรุปมีดังนี้

1. การพัฒนานวัตกรรมการเกษตร (smart farmer) โดยองค์การบริหารส่วนตำบลพะตงร่วมกับสำนักงานเกษตรอำเภอลาดใหญ่ ควรจัดกิจกรรมให้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ทั้งเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟและรายใหม่ในตำบลพะตง ตลอดจนยกระดับความสามารถของกลุ่มกาแฟบ้านควนชีแรดให้เป็นศูนย์เรียนรู้การผลิตกาแฟครบวงจรทั้งด้านการขยายพันธุ์ต้นกล้ากาแฟ การเตรียมพื้นที่ปลูกและการปลูก การปรับปรุงบำรุงดินและการใส่ปุ๋ย การตัดแต่งกิ่ง การกำจัดวัชพืชและการคลุมดิน การจัดการน้ำและการให้น้ำ การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูกาแฟ การเก็บเกี่ยวและการแปรรูป ตลอดจนการพัฒนาผลิตภัณฑ์

2. การพัฒนาระบบการจดบันทึก จัดทำเป็นคู่มือเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรมีข้อมูลสำหรับการวางแผน และสามารถตรวจสอบย้อนกลับเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค การจดบันทึกควรครอบคลุมเนื้อหาสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ 2.1 การจดบันทึกข้อมูลพื้นฐาน เช่น ข้อมูลเกษตรกร ข้อมูลแปลงปลูกกาแฟ ประวัติการปลูก แผนการปลูกเพิ่ม แผนที่แปลงปลูก แผนผังแปลงปลูก และปฏิทินการปฏิบัติงานรายสัปดาห์ 2.2 การจดบันทึกข้อมูลกระบวนการผลิตและการจำหน่าย เช่น ตารางการตัดแต่งกิ่ง ตารางการตัดพินต้น ตารางการให้น้ำ ตารางการใส่ปุ๋ยและสารบำรุงดิน ตารางการกำจัดวัชพืช ตารางการเก็บผลกาแฟสุก ตารางการจำหน่ายผลกาแฟสุก (ถ้ามี) ตารางการแปรรูปกาแฟสด (ถ้ามี) ตารางการแปรรูปผลิตภัณฑ์ (ถ้ามี) 2.3 การจดบันทึกข้อมูลบัญชีต้นทุนและกำไรจากการทำสวนกาแฟ เช่น รายได้จากการทำสวนกาแฟ ต้นทุนต่อกิโลกรัม กำไรต่อกิโลกรัม 2.4 การจดบันทึกข้อมูลการปลูกกาแฟปลอดภัย เช่น บันทึกประวัติการใช้สารเคมี บันทึกการสำรวจโรคและแมลง บันทึกการจัดเก็บและใช้สารเคมีและสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช บันทึกการบำรุงรักษาเครื่องมือและอุปกรณ์ บันทึกการจัดการขยะในแปลง บันทึกการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเกษตรกร และบันทึกวิธีปฏิบัติกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินในสวน เช่น เมื่อเกิดอุทกภัยหรือภัยแล้ง เป็นต้น

3. การพัฒนากลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด (Promotional Strategy) ซึ่งกลุ่มกาแฟบ้านควนชีแรดอาจช่วยทำหน้าที่รับและกระจายสินค้าให้กับเกษตรกร ส่งเสริมให้เกษตรกรแปรรูปกาแฟสดเอง และพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด เช่น 3.1 กลยุทธ์ดึง (Pull Strategy) เน้นการสร้างเรื่องราว

ความน่าสนใจให้กับผลิตภัณฑ์เพื่อดึงดูดให้ผู้บริโภคและนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในตำบลพะตง จนส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่คุณค่าและเศรษฐกิจชุมชนในภาพรวม 3.2 กลยุทธ์หลัก (Push Strategy) เน้นการสร้างโอกาสการเข้าถึงผลิตภัณฑ์ให้กับผู้บริโภค โดยผ่านคนกลาง ในที่นี้คือ ร้านกาแฟ ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลพะตงและพื้นที่ใกล้เคียง องค์การบริหารส่วนตำบลพะตงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ร้านกาแฟใช้เมล็ดกาแฟที่ผลิตได้ในท้องถิ่น

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า เกษตรกรบ้านควนชีแรดเห็นความสำคัญของการรักษาวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม (Traditional Agriculture) ให้กลายเป็นเอกลักษณ์ของกาแฟบ้านควนชีแรด โดยวิธีการผลิตกาแฟของเกษตรกรบ้านควนชีแรดยึดหลักการสำคัญคือ เกษตรผสมผสาน เกษตรประณีต เกษตรธรรมชาติ หลักความพอเพียง และหลักพึ่งตนเองได้ โดยไม่ได้เอาเงินเป็นตัวตั้ง แต่อาศัยเงินเป็นเครื่องมือในการทำงานให้บรรลุความสุข รู้จักสังกัลญาณมิตรและภูมิปัญญาในการแก้ปัญหา ออมน้ำให้พอเพียงในการทำเกษตร ออมดินด้วยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ รวมทั้งเทคนิคทางชีวภาพอื่นๆ ที่จะทำให้นดินดี ออมพืชให้มีพันธุกรรมที่หลากหลาย และอยู่ร่วมกันแบบเกื้อกูลตามธรรมชาติ (ธวัชชัย เฟื่องพิณิจ, ขวลิต สวัสดิ์ผล, นที เพชรสุทธิธินสาร และพิมพ์ชนก วัดทอง, 2562: 209-224; สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2559) วิธีการผลิตกาแฟของเกษตรกรบ้านควนชีแรดสอดคล้องตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งให้ความสำคัญกับความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันทางสังคม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งให้ความสำคัญกับมิติทางสังคมควบคู่มิติเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม (มูลนิธิชัยพัฒนา, ม.ป.ป.)

อรรถกร วัฒนศรี และ รัดเกล้า เปรมประสิทธิ์ (2560) อภิปรายว่า การทำเกษตรของไทยมีพลวัตมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะภายหลังการปฏิวัติเขียว (Green Revolution) นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา ทำให้การเกษตรของไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7 ส่งเสริมให้เกษตรกรขยายตลาดสินค้าการเกษตรและนำผลผลิตส่งออกมากขึ้น เกษตรกร

หันมาปลูกพืชเชิงเดี่ยว (Monoculture) เน้นปลูกพืชชนิดเดียวในพื้นที่เกษตร โดยนำรายได้จากการขายเป็นดัชนีวัดความสำเร็จ มีการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต มีการเปลี่ยนแปลงจากการทำเกษตรเพื่อยังชีพไปสู่การมีส่วนเกินไว้ขาย ภายใต้แนวคิดเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ (Commercial Agriculture) ส่งผลให้ไทยกลายเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรรายใหญ่ในเวลาต่อมา ส่วนในระดับครัวเรือน เกษตรกรต้องเร่งทำผลผลิตให้ได้ในจำนวนมากเพื่อนำไปขาย และได้เงินมาเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน และเงินอีกส่วนหนึ่งก็ต้องเก็บไว้เป็นทุนสำหรับการทำเกษตรในรอบปีถัดไป อย่างไรก็ตาม ด้วยต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น จากการจ้างแรงงาน การใช้เครื่องจักรและปุ๋ยเคมีภัณฑ์สารกำจัดศัตรูพืช ในขณะที่เกษตรกรกำหนดราคาพืชผลเองไม่ได้ ราคาขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลางและราคาตลาดโลก ทำให้เกษตรกรเริ่มเข้าสู่ระบบการกู้ยืมเงินและง่ายต่อการเริ่มเป็นหนี้สิน ไม่เพียงเท่านั้น การที่เกษตรกรใช้สารเคมีในปริมาณมากและต่อเนื่องเพื่อเร่งผลผลิต ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ และระบบนิเวศเสื่อมโทรมลง

แม้ว่าปัจจุบันเกษตรเคมียังคงเป็นกระแสหลักของระบบการเกษตรไทย แต่แนวโน้มเสื่อมความนิยมลงเรื่อย ๆ เนื่องจากเริ่มประจักษ์แล้วว่าได้ก่อผลกระทบหลายประการ โดย “เกษตรกรรมยั่งยืน” (Sustainable Agriculture) กำลังได้รับความนิยมมากขึ้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 8 เป็นต้นมาได้ให้ความสำคัญกับการผลิตอาหารที่ปลอดภัยจากสารพิษ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล ไม่เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน ในกรณีนี้ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ม.ป.ป.) ให้นิยามเกษตรกรรมยั่งยืน หมายถึง ระบบการผลิตทางการเกษตร การแปรรูป การจัดจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร ที่คำนึงและรักษาไว้ซึ่งระบบนิเวศ สภาพแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงและความปลอดภัยทางอาหาร สร้างความสมดุลและความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ อีกทั้งส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภค จากนิยามจะเห็นได้ว่า เกษตรกรรมยั่งยืนจะต้องเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ตั้งแต่การคัดสรรปัจจัยการผลิต กระบวนการผลิ การตลาด และการบริโภค ปัจจุบันเกษตรกรรมยั่งยืนในประเทศไทยปรากฏใน

หลายรูปแบบ เช่น เกษตรอินทรีย์ (Organic Agriculture) เกษตรทฤษฎีใหม่ (New Theory Agriculture) เกษตรผสมผสาน (Integrated Farming) เกษตรธรรมชาติ (Natural Farming) และวนเกษตร (Agroforestry) ซึ่งเป็นเกษตรกรรมที่เน้นความสมดุลของระบบนิเวศ ลดการพึ่งพิงสารเคมี ยึดหลักความพอเพียงและพึ่งตนเองได้ ตลอดจนให้ความสำคัญกับการจัดการเชิงพื้นที่เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ (2562) ตั้งคำถามไว้อย่างน่าสนใจว่า เกษตรกรรมยั่งยืนอย่างเกษตรผสมผสานมักจะต้องแลกผลตอบแทนที่ลดลงกับความสามารถในการกระจายความเสี่ยง จริงเสมอไปหรือไม่ ความเสี่ยงในที่นี้ เช่น ความผันผวนของราคาสินค้าการเกษตร เป็นต้น งานวิจัยในต่างประเทศหลายงานได้ศึกษาลักษณะการกระจายความเสี่ยง (Diversification) ของเกษตรกร และพบว่าในบางบริบทการทำเกษตรผสมผสานเพื่อบริหารจัดการความเสี่ยง ต้องแลกมาซึ่งการลดลงของผลตอบแทน ซึ่งก็เป็นผลมาจากการลดลงของความชำนาญเฉพาะทาง (Specialization) และการประหยัดต่อขนาด (Economy of Scale) แต่ในบางบริบทการบริหารจัดการความเสี่ยงโดยการทำเกษตรผสมผสานกลับเป็นวิธีการทำเกษตรที่สามารถให้ผลตอบแทนต่อความเสี่ยงที่สูงกว่าได้เช่นกัน ดังเช่นการศึกษาของ Babatunde and Qaim (2009) พบว่าครัวเรือนที่ทำเกษตรผสมผสานจะมีรายได้ที่มากกว่าครัวเรือนที่ทำเกษตรเชิงเดี่ยว ข้อค้นพบนี้ท้าทายมายาคติ (stereotype) และเปิดโลกทัศน์ใหม่ว่า การทำเกษตรผสมผสานไม่จำเป็นต้องให้ผลตอบแทนที่ต่ำกว่าการทำเกษตรเชิงเดี่ยวเสมอไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้กำหนดนโยบายควรส่งเสริมการทำเกษตรกรรมในรูปแบบที่หลากหลายควบคู่กันไป โดยไม่ได้มุ่งเน้นเพียงเกษตรกรรมเชิงเดี่ยว หรือเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์เพื่อการส่งออกเท่านั้น หากแต่ประยุกต์ใช้แนวคิดการทำเกษตรกรรมยั่งยืนในรูปแบบต่าง ๆ ให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สมดังที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบันได้นำมาเป็นปรัชญาในการพัฒนาประเทศ และพิจารณาการช่วยลดข้อจำกัดของเกษตรกรในการปรับเปลี่ยนการทำเกษตร อาทิ ปัญหาที่ดินทำกิน ปัจจุบันถึงแม้ที่ดินในประเทศไทยส่วนใหญ่

จะเป็นที่ดินทำการเกษตร แต่เกษตรกรหลายครัวเรือนยังไม่มีที่ดินในการทำเกษตรกรรมเป็นของตนเอง การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่กระจายตัวไม่เท่าเทียมกันของผู้ที่มีรายได้น้อย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้กำหนดนโยบายควรส่งเสริมให้เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน และเพิ่มโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรน้ำ เพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถบริหารจัดการความเสี่ยงได้เองมากขึ้น จนมีความสามารถในการเลือกทำการเกษตรในรูปแบบที่เหมาะสมตามบริบทของตนเอง

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนากลุ่มกาแฟบ้านควนซี้แรด ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยทักษิณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 สำเร็จลุล่วงได้ด้วยการสนับสนุนขององค์กรหลายฝ่าย ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบลพะตง สมาคมกาแฟไทย สถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตร และหลักสูตรการบริหารและพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการเกษตร. (2563). **ยุทธศาสตร์กาแฟ ปี 2560-2564**. สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.doa.go.th/hort/?p=192>.
- จุฑาธิป ประดิพัทธ์นฤมล, หนึ่งฤทัย ศรีสุกใส, สุดาร์ตน์ รัตนพงษ์, และนันทพันธ์ คุดคง. (2564). การจัดการความรู้และส่งเสริมศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก กรณีศึกษา ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, **วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. 4(3), 13-29.
- ธวัชชัย เพ็งพิณิจ, ขวลิต สวัสดิ์ผล, นที เพชรสุทธิธนสาร และ พิมพ์ชนก วัดทอง. (2562). เกษตรประณีต : องค์ความรู้และการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบ, **วารสาร มจร. พุทธปัญญาปริทรรศน์**. 4(2) : 209-224.
- นรวัฒน์ โพธิ์ศิริ, สาวิตรี รังสิภัทร์ และ พัชราวดี ศรีบุญเรือง. (2561). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการผลิตกาแฟโรบัสต้าของเกษตรกร ตำบลบัวรอ อำเภอกำแพง จังหวัดชุมพร, **วารสารเกษตรพระจอมเกล้า**. 36(2), 43-52.

นาคพล เกินชัย. (2559). วิถีวิทยาการวิจัยแบบผสม : วิถีวิทยาการวิจัยแบบที่สาม, **วารสารธรรมทรรศน์**. 16(2): 297-314.

มูลนิธิชัยพัฒนา. (ม.ป.ป.). **เศรษฐกิจพอเพียง**. สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2564, จาก https://www.chaipat.or.th/site_content/item/3579-2010-10-08-05-24-39.html.

วรารมณ วิทยาภรณ์, วีระพงศ์ วิรุฬห์ธนภณณ, จิตติวราภา ไยสาลี และปริยานิตย์ ตั้งธานาภักดี. (2561). **การพัฒนาผลิตภัณฑ์กาแฟเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์กาแฟจากชุมชนบ้านบ่อสีเหลี่ยม อำเภองาว จังหวัดลำปาง** (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

ศูนย์อัจฉริยะเพื่ออุตสาหกรรมอาหาร กระทรวงอุตสาหกรรม. (2559). **อุตสาหกรรมกาแฟ**. สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2564, จาก <http://fic.nfi.or.th/foodsectordatabank-detail.php?id=17>.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (ม.ป.ป.). **Sustainable Agriculture Products ผลลัพธ์การผลิตสู่การบริโภคที่ดี... จากกระบวนการเกษตรยั่งยืน**. สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2564, จาก <https://tdri.or.th/sustainable-agricultural-product/>.

สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์. (2562). **พลวัตการทำเกษตรไทย และนัยต่อผลตอบแทนและความเสี่ยงของครัวเรือนเกษตร**. สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2564, จาก <https://www.pier.or.th/abridged/2019/14/>.

สมาคมกาแฟไทย. (2563). **Thai Fine Coffee ยกระดับกาแฟไทยอย่างยั่งยืน**. สมุทรปราการ : พงษ์วินการพิมพ์.

สำนักงานค้าสินค้า กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2563). **สินค้ากาแฟและผลิตภัณฑ์กาแฟ**. สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://api.dtn.go.th/files/v3/5f745497ef414010304bd1dd/download>.

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2559). **เกษตรธรรมชาติ**. สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2564, จาก https://www.opsmoac.go.th/sustainable_agri-sustainable_agri-preview-382891791797.

สุพัตรา รุ่งรัตน์, ชูลีฟิออร์ มาโซ, ศรีประไพ อุดมละมุล, นุชอัฟฟา สาและ, มัสวีดิ์ สาและ และ นิณุตรา มินทรศักดิ์. (2561). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากลุ่มผลิตโกโก้** (กาแฟโบราณ) อำเภอเบตง จังหวัดยะลา (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

องค์การบริหารส่วนตำบลพะตง. (2562). **แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2561-2565**. สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2564, จาก http://www.patong-sao.go.th/develop_plan.

อรรวรรณ ฌานศรี และ รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์. (2560). **ทิศทางการพัฒนาภาคการเกษตรไทยกับการก้าวสู่ประเทศไทย 4.0**. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ (Proceedings) การสัมมนาเครือข่ายนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ครั้งที่ 16 ประจำปีการศึกษา 2559 ระหว่างวันที่ 29-30 มิถุนายน พ.ศ. 2560 ณ มหาวิทยาลัยนเรศวร. สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2564, จาก <http://www.socsci.nu.ac.th/soc-cant2017/downloads/proceeding/052.pdf>.

Babatunde, R.O. and Qaim, M. (2009). Patterns of income diversification in rural Nigeria : determinants and impacts, **Quarterly Journal of International Agriculture**. 48(4) : 305–320.

Berger, P.L. (1966). **Invitation to Sociology. A Humanistic Perspective**. New York : Anchor Books.

Hsieh, H.F. and Shannon, S.E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis, **Qualitative Health Research**. 15(9), 1277-1288. Retrieved on June 19, 2021, from : <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1049732305276687>.

จิตินันท์ พูลศิลป์² (Thitinan Poolsin)²

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ เพื่อเปรียบเทียบผลการใช้กลยุทธ์การสอนภาษาที่แตกต่างกันระหว่างกลยุทธ์การใช้ภาษาเป้าหมาย (อังกฤษ) และกลยุทธ์ภาษาที่ 1 ของผู้เรียน (ไทย) ในการสอน เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เมื่อมีการใช้กลยุทธ์ภาษาเป้าหมายในชั้นเรียน กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย นักศึกษาชั้นปีที่ 4 จากมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดยะลา จำนวน 40 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 20 คน กลุ่มทดลองได้รับการสอนโดยการใช้กลยุทธ์ภาษาเป้าหมาย กลุ่มควบคุมได้รับการสอนโดยการใช้กลยุทธ์ภาษาที่ 1 ของผู้เรียน เครื่องมือวิจัยที่ใช้ได้แก่ แบบทดสอบก่อน และหลังเรียน และแบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง ข้อมูลวิจัยได้รับการวิเคราะห์ และอธิบายในรูปแบบบรรยาย

Received: November 25, 2021; Revised: March 17, 2022; Accepted: March 25, 2022

ผลการศึกษา พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่าเฉลี่ยของแบบทดสอบหลังเรียนของกลุ่มทดลอง ($\bar{X}$ =19.35, SD =3.11) สูงกว่า กลุ่มควบคุม ($\bar{X}$ =16.22, SD =1.73) และผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการเรียน และวัจนและอวัจนภาษาของผู้สอน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริม การเรียนรู้ในการเรียนโดยใช้กลยุทธ์ภาษาเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม พบปัจจัย ที่เป็นอุปสรรคเช่นเดียวกัน ได้แก่ ระยะเวลาที่ใช้ในการสอน สื่อเทคโนโลยี และ ความสามารถด้านภาษาอังกฤษของผู้เรียน ผลของการวิจัยสรุปได้ว่าการเรียนโดยใช้ กลยุทธ์ภาษาเป้าหมายสามารถพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของนักศึกษาในบริบท ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศได้ โดยพิจารณาปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างรอบคอบ

คำสำคัญ : กลยุทธ์ภาษาเป้าหมาย, กลยุทธ์ภาษาที่ 1 ของผู้เรียน, บริบทที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ

Abstract

The current study aims to compare the effects of using two different teaching strategies, target language (English) and student's first language (Thai) strategy on teaching to improve undergraduate students' English skills and to investigate factors affecting their learning when learning through target language strategy. The participants of this study were 40 undergraduate students at a university in Yala. They were divided into an experimental group and a controlled group, 20 participants each. The experimental group received target language strategy while the controlled group received students' first language strategy. The research instruments included pretest and posttests and semi-structured interview. The collected data were analyzed using descriptive analysis.

The findings revealed that there was statistically significant difference at the level of 0.01. The mean scores of the posttests of the experimental group ($\bar{X}$ =19.35, SD =3.11) was higher than the controlled group ($\bar{X}$ =16.22, SD =1.73).

In other words, the target language group outperformed the students' first language group. The data analysis from semi-structured interview asking about factors affecting students learning revealed that instructional medias, teaching activities and verbal and non-verbal language used by the teacher were as key supporting factors in learning through target language strategy. However, obstructing factors were also found including time allocation, technology medias, and learners' English deficiency. The findings of this study can be concluded that the implementation of first language strategy can improve EFL undergraduate students' English proficiency with careful considerations of involving factors.

Keywords : Target language strategy, Students' first language strategy, EFL context

Introduction

English is considered one of the most important languages as it is a major language used in a wide range of professions. Therefore, English becomes one of the most studied languages in the world (Dearden, 2014). In Thailand, English is a major international language taught in every level all over the country for decades (Wiriyaichitra, 2002). Thailand is considered one of the first nations that involved English language in education in this region and English had been generated as fundamental course in core curriculum (2008) which generated that every learner must learn English while other languages are just optional (Sanglir & Modehiran, 2017). As well as curriculum generating that after learners archived their primary level, they should gain at least communication skill, speaking skill in accordance with themselves, family, school, environment, food, beverages and daily experiences (Sanglir & Modehiran, 2017). While secondary level, the aims are that providing learners positive perceptions toward international languages and learners are able to communicate about their own experiences and knowledge according to professions and further their education in higher level (Office of the Basic Education Commission,

Ministry of Education, 2551). Surprisingly, the evidences according to Education First's 2019 English Proficiency Index Report showed that Thailand ranked 74th out of 100 countries rated, dropping into the "Low Proficiency" group. In addition, it was found that Thai students are less proficient in English compared to other ASEAN member countries (Choomthong, 2014).

There have been attempts to create and apply teaching methods and strategies by whom it may concern in teaching English in classes for decades for the fully benefits of the learners. Though, multiple teaching methods have been utilized to teach English in Thailand, for instance, Grammar-Translation Method, The Direct Method, Communicative Language Teaching Approach and Collaborative Teaching Approach (Tieocharoen & Rimkeeratikul, 2019), some teaching methods and strategies applied seem inappropriate for EFL context, especially, Thailand. Therefore, teaching English has been developed in order to find the most effective method to improve learners' English proficiency. One of the interesting strategies for improving learners' English proficiency, especially speaking and listening is target language strategy or learner's L2. However, there are various factors affecting the learners when implementing this strategy. One of those is the teacher (Geringer, 2003), therefore, when the teacher uses target language, he or she is required to be able to use target language efficiently.

Krashen (1982) stated that an effective language teacher should be able to use target language effectively or use target language as much as possible, especially in the context of EFL because the learners of this context have less opportunity to expose and they use it only in the classroom. So, the teachers should seize this opportunity to use target language in order to build English learning environment that helps establish and maintain rapport between teacher and students, builds motivation and confidence among the learners, and facilitates the processes of teaching and learning concretely (Turnbull & Arnett, 2002).

Target language or English is widely used in ESL context but rarely used in EFL context such as Thailand. Possibly, the difference of the contexts including the teachers' and learners' English proficiency. In ESL context, English proficiency of the teachers and learners are better comparing to EFL context (Krashen, 1982). Though, it should be necessary to use target language in both contexts, since it makes the learners mainly use target language in communication. According to linguistic, natural way of learning a language of a child is to learn through experience and surrounding. Thus, the teachers should use target language as much as possible.

Using target language for communication in a classroom helps to fulfill the need of the learners (Littlewood & Yu, 2009). For the teachers, avoid using student's mother tongue in a classroom in order to increase a quality of learning as well (Phillipson, 1992). Using target language in a class is another factor directly affecting the learners. Frequency use of target language depending on the teacher's perception. The concept of using target language can be divided into 2. Firstly, monolingual approach; believing that the learners can learn well when they learn through natural way and they will create target language as many as they receive the language and surrounding provided by the teachers (Polio & Duff, 1990; Turnbull, 2001), and secondly, Bilingual approach; this concept believes that using learners' mother tongue in a classroom is appeared naturally as well as communication made by communicators using different languages and using learner's mother tongue does not negatively affect their language learning if the teacher uses it properly (Cook, 2001; Macaro, 2001).

Building a positive learning environment using target language in a classroom, apart from a teacher, learners play an important role as well. The learners' attitudes toward target language and the use of target language by the teacher becoming an important factor affecting their motivation in learning English because attitude is related to motivation as it supports learners' learning

goals (Gardner, 1985). When a teacher prefers to use target language strategy to teach English, he needs to realize learning environment in a classroom and makes sure that learners are involved in their own learning by using target language properly without complication to helps learners understand. In additions, using instructional medias appropriately for learners' positive attitude leading to a set goal of language learning.

In a class, learners do not use English as their first language and they are not inspired to use target language or English. However, as previous studies in accordance with EFL context revealing that learners could not use only their second language but they still need their first language or mother tongue to respond among them (Mahmoudi & Amirkhiz, 2011; Carson & Kashihara, 2012). Vygotsky (1986) stated that social interaction of learners is mediation in developing knowledge. Thus, for the classroom context, more interaction leads to more effective language acquisition whether the interactions are made between learners and learners or learners and a teacher. However, learners' mother tongue can engage their interest of the content learned. If the learners' English proficiency are different, they are required to be supported by learning in a small group. Previous studies suggested that using target language while communicating in a class stimulates the leaning and builds knowledge between others (Antón & DiCamilla, 1999). Increasing to use target language of a teacher is necessary for learners and using students' first language or students' L1 makes a class uninteresting and they feel that they do not take parts in their own learning (MacDonald, 1993).

Thus, this study aimed to investigate the effects of using target language or English as the medium of instruction on improving EFL undergraduate students' English proficiency and study factors (Supporting and obstructing) affecting students' learning.

Research objectives

1. To investigate the effects of target language (English) teaching strategy on improving EFL undergraduate students' English proficiency.
2. To investigate factors (supporting and obstructing) affecting EFL undergraduate students learning through target language strategy.

Research questions

1. Are there any differences between EFL undergraduate students' English ability in target language group and students' L1 group. If yes, what are they?
2. What factors (supporting and obstructing) affecting EFL undergraduate students' learning through target language on improving EFL undergraduate students' English proficiency?

Research hypothesis

1. The participants in target language group outperformed the students' L1 group.
2. There are supporting and obstructing factors found in target language group.

Research methodology

1. participants

This research is a quasi-experimental study including one experimental group and one controlled group. The participants were forty undergraduate students in two intact classes from a faculty of Education, majoring Health Education and Special Education at a university in Yala province. One intact class of 20 participants were randomly assigned into an experimental group learning through target language strategy and the other intact group of 20 participants were assigned into a controlled group learning through students' first language or Thai.

2. Research instruments

2.1 Teaching handouts

Teaching handouts given to both groups of participants, the experimental group and the controlled group were similar including the handouts according to listening, conversation, reading and grammars. One different between the both groups was medium of instruction used in communication and explaining the contents. The experimental group was taught using only English while the controlled group was mainly taught using students' first language or Thai.

2.2 Pre and post tests

The participants of the both groups were assigned to take 30 questions of pre and posttests regarding to the course of English for Exit Exam including listening, conversation, reading and grammars.

2.3 Semi-structured interview

Semi-structured interview was used to collect qualitative data about the factors affecting students' leaning in target language group. The interview included 6 open-ended questions asking about the factors they found while participating in target language classroom. All of twenty participants in the experimental group were asked to interview.

3. Data collection procedures

The overall research procedure includes three phases: 1) pre-treatment process, 2) treatment process, and 3) post-treatment process.

At the pre-treatment process, the participants in both groups were asked to take the pre-test individually including four skills of thirty questions namely listening, conversation, reading and grammars.

At the treatment process, the participants were taught identical contents based on the course of English for Exit Exam in the first semester of academic year 2020, but the language strategy or medium of instruction utilized were different. The experimental group learned through target language strategy while the controlled group majorly learned through students' first language.

At the post-treatment process, the participants in both groups were asked to take the posttest individually. Then only the participants from the experimental group were asked to interview.

4. Findings

4.1 The results of the test performance of target language and students' L1 classrooms.

The results revealed the differences between the pretest and posttest scores of the participants in both groups as shown in Table 1.

Table 1 Comparison of test scores between target language and students' L1 classrooms.

	Group	Mean	S.D.	t	Sig. (2-tailed)
Pretest	Experimental (n=20)	14.80	2.54	.443	.660
	Controlled (n=20)	14.50	1.63		
Posttest	Experimental (n=20)	19.35	3.11	3.51	.001*
	Controlled (n=20)	16.22	1.73		

*significant at 0.01 level

Table 1 shows the mean scores of pretest of the experimental group (M=14.80, SD=2.54) and those of the controlled group (M=14.50, SD=1.63). It indicates that there was no significant difference between the two groups (t=.443, sig.2-tailed=.660). In other words, the two groups were not significantly different in English proficiency before the experiment.

After the experiment, the results revealed that the mean scores of the experimental group ($M=19.35$, $SD= 3.11$) was higher than those of the controlled group ($M=16.22$, $SD= 1.73$). A significant different between the two groups ($t=3.51$, sig-2 tailed=.001) was found.

4.2 Factors affecting EFL students’ learning through target language strategy

The results from the semi-structured interview revealed that there were factors affecting EFL students’ learning through target language strategy. The particular results are shown in Table 2.

Table 2 Factors affecting EFL students’ learning through target language strategy

No.	Categories	Aspects	Statements
1.	Supporting factors	Instructional media used by the teacher	I think the instructional medias provided by the teacher helped me to understand and remember the meaning of vocabulary very well (Respondent 5)
		Learning activities	I could feel that the learning activities were interesting and they enabled to attract students’ interests, even though the teacher explained in English all the time. (Respondent 9)
		Verbal and non-verbal languages used by the teacher	I think I could understand the teacher’s explanation because he used very simple vocabulary together with giving examples. (Respondent 12)

No.	Categories	Aspects	Statements
2.	Obstructing factors	Time allocation	In my opinion, I think time allocation was not sufficient, especially learning about reading because the teacher spoke English all the time. So, time should have been expanded. (Respondent 3)
		Technology medias	Personally, I think the technology medias were obstructive for understanding such as microphone and sound system were bad. I could not hear the teacher communicating very clear. (Respondent 1)
		English deficiency of the students	I found it difficult to understand because my English is very weak. So, I could not understand especially learning about grammar rules. (Respondent 7)

Table 2 above reveals numbers of factors supporting and obstructing participants' learning in target language classroom. For the supporting factors, the participants viewed that the instructional medias provided by the teacher were very helpful to understand vocabulary. Another supporting factor was learning activities. They pointed out that they could understand even the teacher used English all the time because the learning activities were interesting and attractive. They also perceived that even their English are poor but verbal and non-verbal language used by the teacher helped them learn better. For the obstructing factors, the participants viewed that time allocation provided by the teacher for each lesson was not sufficient since the teacher used only

English. Therefore, the teacher was required some more time to explain to make students understand better. They also viewed that technology medias including microphone and sound system obstructed their learning as they could not clearly hear the teacher explanation. The last obstructing factor was English deficiency of the students. They claimed that they found it difficult to understand. They agreed that they could have learned better if the teacher explained by using students' L1 sometimes since they have never learned English through target language before. In other words, this was their first time, therefore they need some more times to adapt and familiar with target language.

Discussion

The results from the tests revealed that the participants in target language learning group outperformed the students' L1 learning group. This is probably instructional medias used by the teacher was important to support their learning to understand the content better, even though the teacher used target language all the time. The instructional media used in this study included various pictures, videos, and examples contained in the handouts and worksheets. Gailea, Syafrizal & Indasari (2018) stated that instructional medias selected by the teacher are extremely important, especially teaching languages. Therefore, to make student interested in learning, the teachers have to select interesting instructional medias. If instructional medias are not interesting, students would be lack of motivation to learn and it will obstruct their learning. Instructional medias which are able to attract students' interests including pictures, videos and visual simulations. Turnbull & Arnett (2002) asserted that in EFL learning context, teachers are required to utilize appropriate instructional medias for learners. This point appears to cohere with McGrath (2013) who affirmed that roles of a teacher is not just to teach only, but also to select appropriate, attractive and adaptable instructional medias before teaching in order to achieve their learning goals (Tomlinson, 2012).

The results from the interview revealed an interesting finding about using target language. Some participants perceived that the learning activities provided by the teacher were interesting and attractive as they could attract learners' interest all the time. This point appears to cohere with Turnbull & Arnett (2002) who affirmed that teaching English using target language in EFL context, a teacher of English should imply pre-learning activity in order to enhance students before actual learning, and verbal and non-verbal used by the teacher were very helpful as body language use can help students increase their understanding about the meaning of the vocabulary. As suggested by Bambaerero & Shokrpour (2017) to succeed in implementing target language in an EFL context and expect high educational outcomes, non-verbal language must be frequently used.

Regarding obstructing factors, the participants perceived that time allocation in each lesson provided by the teacher was not sufficient. They claimed that this was their first time to learn English through target language, therefore they needed some time to be familiar with English, especially learning about grammar rules as they are complex as recommended by Jack & Ricard (2002) that teaching grammar rules, teachers should realize about time allocation since they are complicated. They also claimed that technology medias in the class were directly affecting their learning. They added that target language strategy requires them to listen carefully, so when microphones and sound system were bad, it led them get lost at some points. As suggested by Owoeye (2011) that learning will run appropriately if it is supported by availability of school facilities as it affects on students' learning. Therefore, students can learn comfortably and develop overall academic performance if school or classroom infrastructures are equipped. In addition, some participants found it difficult to understand when participating in target language classroom because of their own deficiency of English, especially when learning about

grammar rules. Thus, bilingual approach can be applicable but considering how to use it properly (Cook, 2001; Macaro, 2001), especially when teaching grammar rules as it is complex (Gaebler, 2014).

Conclusion

As found in this study, target (English) language is more effective teaching strategy than students' first (Thai) language strategy. It indicated that target language strategy cannot only be utilized in ESL context but also in EFL context where students are considered low intermediate. However, some limitations were found while conducting this research. Firstly, some students claimed that time allocation for learning grammar rules need to be expanded as their English proficiency is weak. Secondly, technology medias were not supportive and made them get lost at some points. Lastly, the participants' deficiency of English made them experience problem in understanding English learning through target language.

Recommendations

As this teaching strategy is not widely used in EFL context and it might be difficult for teachers because of lack of confidence, therefore, code switching is allowed to be used sometimes (Al-Nofaie, 2010) and reduce using code switching when teachers feel more confident.

For students those who are very weak in English, they might not be confident. Thus, teachers are required to use very simple and understandable words together with body language and they should not be complained when English is exposed.

Students should be learned in a small group. In each group includes at least one member who is proficient in English in order to make them more confident to discuss and share knowledge among the group members.

References

- Al-Nofaie, H. (2010). The Attitudes of Teachers and Students Towards Using Arabic in EFL Classrooms in Saudi Public Schools-A Case Study, **Research on Youth and Language**. 4 (1) 64-95.
- Anton, M., & Dicamilla, F. J. (1999). Socio-Cognitive Functions of L1 Collaborative Interaction in the L2 Classroom, **The Modern Language Journal**. 99, 233-247.
- Bambaeeroo, F., & Shokrpour, N. (2017). The Impact of the Teachers' Non-Verbal Communication on Success in Teaching, **Journal of Advances in Medical Education & Professionalism**. 5, 51-59.
- Carson, E., & Kashihara, H. (2012). Using the L1 in the L2 classroom : The students speak. **The Language Teacher**. 36 (4), 41-48.
- Choomthong, D. (2014). Preparing Thai students' English for the ASEAN Economic Community: Some pedagogical implications and trends, **Language Education and Acquisition Research Network (LEARN) Journal**. 7 (1), 45-57.
- Cook, V. (2001). Using the first language in the classroom, **The Canadian Modern Language Review**. 57 (3), 402-423.
- Dearden, J. (2014). **English as a medium of instruction—a growing global phenomenon** : Phase 1. London: British Council.
- Gaebler, P. (2014). L1 use in FL classrooms: Graduate students' and professors' perceptions of English use in foreign language courses, **CATESOL Journal**. 25 (1), 66-94.
- Gailea, N., Syafrizal, S., & Indasari I. (2018). Materials Selection in Teaching English Skills for Teacher of Senior Hight school in Serang City, **Journal of English Language Teaching and Cultura; Studies**. 1 (2), 90-102.

- Gardner, R. C. (1985). **Social psychology and second language learning : The role of attitudes and motivation.** London: Edward Arnold.
- Geringer, J. (2003). Reflections on professional development: Toward high-quality teaching and learning, **Phi Delta Kappan.** 84 (5), 373.
- Jack, C. R., & Ricard, S. (2002). **Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics, (Third Edition).** London : Longman.
- Krashen, S. (1982) **Newmark's "Ignorance Hypothesis" and current second language acquisition theory.** Unpublished manuscript.
- Littlewood, W., & Yu, B. (2009). First Language and Target Language in the foreign Language Classroom, **Language Teaching.** 42, 1-14.
- Macaro, E. (2001). Analysing Students Teachers' Codeswitching in Foreign Language Classrooms: Theories and Decision Making, **The Modern Language Journal.** 85, 531-548.
- Macdonald, C. (1993). **Using the target language.** London: Mary Glasgow.
- Mahmoudi, L., & Amirkhiz, S. (2011). The use of Persian in the EFL classroom:—The case of English teaching and learning at pre-university level in Iran, **English Language Teaching.** 4 (1), 135-140.
- McGrath, I. (2013). **Teaching Materials and the Roles of EFL/ESL Teachers.** London : Bloomsbury.
- Office of the Basic Education Commission. (2008). **Basic education core curriculum B.E. 2551 (A.D. 2008).** Bangkok: Ministry of Education.
- Owoeye, J. S., & Yara, P. O. (2011) School Facilities and Academic Achievement of Secondary School Agricultural Science in Ekiti State, Nigeria, **Asian Social Science.** 7 (7), 64-74.
- Phillipson, R. (1992). **Linguistic imperialism.** Oxford: Oxford University Press.

- Polio, C. G., & Duff, P. A. (1994). Teachers' language use in university foreign language classrooms: A qualitative analysis of English and target language alternation, **The Modern Language Journal**. 78 (3), 313-326.
- Sanglir, S., & Modehiran, P. (2017). Effects of English Speaking Instruction using stories on Speaking Ability and Participation of Thai EFL Second Grade Students in International Schools in Thailand, **An Online Journal of Education**. 12 (3), 111-127.
- Tieocharoen, W., & Rimkeeratikul, S. (2019) Learning Strategies and Teaching Methods in Thai and Vietnamese Universities, **Arab World English Journal (AWEJ)**. 11 (3) 99-112.
- Tomlinson, B. (2012). Materials Development for Language Learning and Teaching. **Language Teaching**. 45, 143-179.
- Turnbull, M., & Arnett, K. (2002). Teachers' uses of the target and first languages in second and foreign language classrooms, **Annual review of applied linguistics**. 22, 204-218.
- Vygotsky, L. (1986). **Thought and Language**. Cambridge, MS : The Massachusetts Institute of Technology.
- Wiriyachitra, A. (2002). English language teaching and learning in Thailand in this Decade, **Thai TESOL Focus**. 15 (1), 4-9.

อุปลักษณเชิงมนทัศน์แสดงเพศชายในเพลงลูกทุ่ง :
การวิเคราะห์แวดวงความหมายต้นทางและปลายทาง
Conceptual Masculine Metaphors Expressed in Folk Songs :
Analysis of Source Domain and Target Domain

กมลลฎา นาคแทน^{1*} Kamollada Nakthaen^{1*}

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้อุปลักษณเชิงมนทัศน์แสดงเพศชาย และศึกษามโนทัศน์จากการใช้อุปลักษณเชิงมนทัศน์แสดงเพศชายที่ปรากฏในเพลง ลูกทุ่งโดยใช้ทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน (Cognitive Linguistics) เป็นแนวทางการ ศึกษา ผลการวิจัยพบว่าเพลงลูกทุ่งเป็นแหล่งข้อมูลชุดหนึ่งที่มีการใช้อุปลักษณ เชิงมนทัศน์เพื่อถ่ายทอดความหมายเกี่ยวกับชายไทยในสังคมชนบทโดยใช้รูปภาพา เพื่อแสดงอุปลักษณทั้งสิ้น 7 ประเภท ได้แก่ อุปลักษณมนุษย์ อุปลักษณพืช อุปลักษณสัตว์ อุปลักษณวัตถุสิ่งของ อุปลักษณสถานที่ และอุปลักษณความเชื่อ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการใช้ภาษาเป็นภาพสะท้อนความนึกคิด (Cognition) และ ระบบคิดของมนุษย์ ผลการวิจัยพบว่าการกล่าวเปรียบเทียบกับมนุษย์เพศชายโดยใช้ รูปภาพาเชิงอุปลักษณ สิ่งที่น่าสนใจมาเปรียบ (แวดวงความหมายต้นทาง) มักเป็นธรรมชาติ แวดล้อม สถานที่ หรือสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต อาจกล่าวได้ว่า มุมมองเชิงประสบการณ์ (Experiential View) หรือประสบการณ์การมองโลก ของผู้คนมีส่วนสำคัญต่อการสร้างภาษา ภาษาสะท้อนความคิด ในขณะที่เดียวกันความคิด ก็สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการสร้างภาษา ทั้งสองสิ่งจึงมีความเกี่ยวพันและหลอมรวม เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจนไม่สามารถแยกขาดจากกันได้

คำสำคัญ : อุปลักษณเชิงมนทัศน์, เพศชาย, แวดวงความหมายต้นทาง, แวดวง ความหมายปลายทาง

^{1*} อาจารย์ ดร., กมลลฎา นาคแทน สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏนครสวรรค์, นครสวรรค์, 60000, อีเมล: Naktaen_kml@hotmail.com

^{1*} Lecturer, Dr., Kamollada Nakthaen, Department of Humanities and Social Sciences, Nakhonsawan Rajabhat University, Nakhonsawan, 60000, E-mail : Naktaen_kml@hotmail.com

*Corresponding author: E-mail address: Naktaen_kml@hotmail.com

Received : November 3, 2021; Revised : April 1, 2022; Accepted : April 8, 2022

Abstract

The objectives of this research were to investigate the conceptual masculine metaphors and to study the use of concepts expressing masculinity in folk songs (Luk Thung songs) by using Cognitive Linguistic Theory as an educational approach. The research results revealed that Luk Thung songs were a set of sources that use conceptual metaphors to convey meanings about Thai men in rural societies through the use of seven types of metaphors: human metaphor, plant metaphor, animal metaphor, object metaphor, place metaphor, and belief metaphor. These showed that language was a reflection of cognition and the human thinking system. From the research, it was found that when comparing the male human beings using metaphorical language, the analogy (source domain) was often the natural environment, place, or things that were necessary for their existence.

It can be said that the experiential view or people's experience of seeing the world played an important role in the formation of language and reflective language. At the same time, the idea also reflected the process of language formation. These two things are so intertwined and fused together that they cannot be separated from each other.

Keywords : conceptual metaphor, male gender, source domain, target domain

ความสำคัญของปัญหา

วรรณกรรมเป็นวัฒนธรรมและสิ่งประดิษฐ์อีกแขนงหนึ่งที่ถูกสร้างสรรค์โดยมนุษย์ สวรรค์ที่ปรากฏในวรรณกรรมมักแฝงเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์ในหลากหลายแง่มุม ซึ่งในสังคมไทยก็มีวรรณกรรมหลายประเภท แต่มีวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมชนบทอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งคือวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งซึ่งมีพัฒนาการมาจากเพลงพื้นบ้าน ภูมิภาค จิตต์ธรรม (2516 : 9) กล่าวว่า “เพลงลูกทุ่งไทยมีวิวัฒนาการมาจากเพลงพื้นเมืองหรือเพลงชาวบ้าน แม้ว่าจะใช้เครื่องดนตรีตะวันตกมาใช้บรรเลงทำนอง แต่เนื้อหาหรือใจความสำคัญของเพลงลูกทุ่งก็ยังคงสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของคนไทยและสังคมไทย

อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง ถ้าลองได้ศึกษาเนื้อเพลงพื้นบ้านซึ่งเป็นต้นกำเนิดของเพลงลูกทุ่งก็จะพบว่า เป็นวรรณกรรมที่บรรจุเนื้อหาของสังคมและชีวิตจริงของคนไทยในแต่ละท้องถิ่นไว้ได้ความเรียบง่ายของท่วงทำนองดนตรี ทั้งนี้เพราะเป็นเพลงที่เกิดจากประเพณี ศาสนา หรือวัฒนธรรมของชุมชนในถิ่นหรือเขตนั่น” จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตัวบท (text) ของเพลงลูกทุ่งในอดีตพบว่า เป็นเพลงที่ถูกนำมาศึกษาโดยใช้ทฤษฎีทางด้านวรรณกรรมและทฤษฎีทางด้านหลักภาษามาใช้ในการวิเคราะห์หลายประเด็น เป็นต้นว่า ศึกษาด้านการใช้โวหารภาพพจน์ ด้านรูปแบบคำประพันธ์ ด้านการใช้ภาษา หรือด้านภาพสะท้อนสังคม แต่มีแนวคิดหนึ่งที่ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าเป็นการศึกษาเพลงในแนวทางที่ต่างไปจากเดิม คือ การศึกษาเพลงลูกทุ่งโดยใช้ทฤษฎีปริชานศาสตร์ หรือทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานศาสตร์

ทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน (Cognitive Linguistics) เป็นแนวทางการศึกษาภาษาที่มีต้นกำเนิดมาจาก “ปริชานศาสตร์” ซึ่งเป็นแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ในเชิงปรัชญา กระบวนการคิด และการหาเหตุผลของมนุษย์ในระยะเวลาต่อมาปริชานศาสตร์จึงถูกนำมาบูรณาการเพื่อใช้ศึกษาภาษาจนเกิดเป็นแนวทางการศึกษาภาษารูปแบบใหม่ที่เรียกว่า “การศึกษาภาษาศาสตร์ปริชาน” แนวคิดดังกล่าวมองว่าการใช้ภาษาของมนุษย์เกี่ยวข้องกับการมองโลก แรกเริ่มนั้นทุกสรรพสิ่งมิได้มีความหมายในตนเอง แต่จะมีความหมายได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์ได้นิยามความหมายให้กับสรรพสิ่งต่างๆ โดยเชื่อมโยงกับผัสสะหรือโลกทัศน์ที่มนุษย์รับรู้ อาจกล่าวได้ว่าการใช้ภาษามีความสัมพันธ์กันระหว่างความคิดอันเชื่อมโยงกับประสบการณ์ดั้งเดิมกับรูปภาษา เมื่อเราพบเห็นสิ่งใหม่เราอาจจะนำวัตถุหรือสิ่งเหล่านั้นไปเปรียบเทียบกับสิ่งเก่าในอดีตและถ่ายทอดออกมาผ่านกระบวนการคิด ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างอุปลักษณะพืชของคนไทย ซึ่งคนไทยกำหนดคำเรียกชื่อพืชโดยเชื่อมโยงกับมโนทัศน์ดั้งเดิมของตนเอง เช่น การเรียกดอกไม้นชนิดหนึ่งว่า “ดอกหงอนนไก่” เพราะรูปลักษณะภายนอกใกล้เคียงกับอวัยวะส่วนหัวของไก่ที่เรียกว่า “หงอน” เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้นับว่าเป็นภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของชาวบ้านในการถ่ายทอดความคิดโดยที่พวกเขาอาจไม่รู้ตัวเลยก็เป็นได้

นักวิชาการต่างชาติผู้มีชื่อเสียงอันโด่งดังที่ศึกษาภาษาโดยใช้ทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน ได้แก่ Lakoff (1987 : 217-218) ได้อธิบายความหมายของภาษาศาสตร์ปริชานว่า การศึกษาภาษาโดยใช้ทฤษฎีปริชานเป็นความรู้เกี่ยวข้องกับ การเรียนรู้ จิตวิทยา ภาษาศาสตร์ มานุษยวิทยา และความรู้ด้านปรัชญา โดยมีเป้าหมายที่จะศึกษาว่ามนุษย์มีระบบคิด การเรียนรู้ การรับรู้ และการหาเหตุผลอย่างไร ส่วน Ungerer & Schmid (1996 : 8 - 14) กล่าวถึงทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานว่า เป็นการตีความภาษาโดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริง เป็นความสามารถด้านการรับรู้ และการเข้าใจภาษา อาจกล่าวได้ว่าการศึกษากภาษาศาสตร์ปริชานมีความเกี่ยวข้องกับระบบคิดของมนุษย์ นอกจากนี้เขาได้อธิบายแนวทางสำคัญในการศึกษาภาษาศาสตร์ปริชาน ได้แก่ แนวคิดเชิงประสบการณ์ (Experiential View) ซึ่งมองว่าการอธิบายภาษาโดยใช้ทฤษฎีเพียงอย่างเดียวไม่ใช่แนวทางการศึกษาภาษาที่ดีที่สุด ควรนำรูปแบบการใช้ภาษาจริงซึ่งอาจเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของบุคคลแต่ละบุคคลที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันมาศึกษาด้วย แนวทางที่สองคือ แนวคิดเกี่ยวกับจุดเด่น (Prominence View) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นอธิบายภาษาว่าเหตุใดผู้ใช้ภาษาจึงเลือกใช้ถ้อยคำต่าง ๆ มาเป็นประธานในประโยค เช่น The car crashed into the tree. จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า “car” ทำหน้าที่เป็นประธานในประโยค อาจเป็นเพราะว่ารถเป็นจุดเด่นที่น่าสนใจเพราะมีการเคลื่อนไหว ต่างจาก “tree” ซึ่งเป็นวัตถุที่หยุดนิ่ง ส่วนแนวทางที่สามคือ แนวคิดเกี่ยวกับการดึงดูดความสนใจ (Attentional View) มีความสัมพันธ์กับแนวคิดสองแนวคิดข้างต้น คือเป็นแนวคิดที่จะนำไปสู่จุดเด่นในประโยค หรือการแสดงออกที่ดึงดูดให้เกิดความสนใจ ซึ่งนำไปสู่จุดเด่นของเหตุการณ์และประธานในประโยค

การศึกษาอุปลักษณ์ที่ปรากฏในสังคมไทยช่วงแรก มักหมายถึงการนำสิ่งหนึ่งไปเปรียบเทียบกับอีกสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะบางประการร่วมกัน ซึ่งการศึกษอุปลักษณ์ ณ ช่วงเวลานั้นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ ศึกษาในแง่ของวรรณศิลป์ที่เรียกว่า “โวหารภาพพจน์” โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ถ้อยคำหรือการใช้ภาษาของกวีที่มีความวิจิตร ไพเราะ ส่วนมากมักปรากฏรูปคำแสดงความเปรียบเทียบที่ให้ความหมายเท่ากับคำว่า “เป็น” หรือ “คือ” จนกระทั่งต่อมาได้มีการศึกษาอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ในแง่มุมมองที่กว้างขวางยิ่งขึ้น Lakoff & Johnson (1987 : 2003)

เป็นผู้ริเริ่มศึกษา อุปลักษณะโดยใช้ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ปริชานกล่าวว่า “อุปลักษณะไม่ได้เป็นเพียงกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่มีรูปแบบโครงสร้างในเชิงเปรียบเทียบเท่านั้น แต่การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบในชีวิตประจำวันล้วนเป็นอุปลักษณะด้วย โดยนำถ้อยคำที่บ่งชี้คุณสมบัติของสิ่งที่เป็นมโนทัศน์หนึ่งไปเรียกขานสิ่งต่างๆ เพื่อแสดงลักษณะเด่นร่วมกันของสิ่งนั้น อีกทั้งยังเชื่อว่าการเลือกใช้ถ้อยคำ อุปลักษณะของผู้พูดนั้นเป็นไปอย่างไม่รู้ตัวขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางมโนทัศน์ (Conceptual structure) ที่สมาชิกในสังคมนั้นมีอยู่ร่วมกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจส่งผลต่อการมองโลกและการกระทำของคนในสังคมด้วย” ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้สำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ตั้งแต่อดีต ถึงปัจจุบันพบว่า มีประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจนำมาศึกษาเพราะยังไม่มีผู้นำมาศึกษาอย่างเจาะจง อีกทั้งยังเป็นประเด็นโดดเด่นที่พบในอัลบั้มเพลงแม่ไม้เพลงไทย ประเด็นดังกล่าวคือการศึกษา อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์แสดงเพศชาย ซึ่งความเป็นชายตามค่านิยมและความคาดหวังของสังคมไทย หมายถึง บุคคลที่เข้มแข็ง เป็นหัวหน้าครอบครัว และเป็นสุภาพบุรุษ วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ (2553 : 8) กล่าวว่า “ความเป็นชาย (Masculinity) หมายถึง บทบาททางเพศที่ถูกสร้างขึ้นจากกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา สถานการณ์ และสถานที่ โดยขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม รวมทั้งการแสดงอัตลักษณ์ของผู้ชายที่แสดงผ่านรูปลักษณ์ภายนอก เช่น การแต่งกาย ทรงผม รูปร่าง วิธีการดำเนินชีวิต ระบบความคิดความเชื่อ การแสดงออกทางความคิด พฤติกรรม หรือความรู้สึกของผู้ชายในทุกด้าน” จากทัศนะที่ผู้วิจัยยกมาอย่างนี้สรุปได้ว่า ความคาดหวังต่อความเป็นชายอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยหรือบริบททางสังคมที่แตกต่างกัน กล่าวคือพฤติกรรมการแสดงออกของเพศชายที่สังคมยอมรับในยุคสมัยหนึ่ง อาจกลายเป็นเรื่องที่สังคมไม่ยอมรับในอีกยุคสมัยหนึ่ง หรือในสังคมชนบทการที่เพศชายแสดงตัวว่าเป็นนักเลงหัวไม้ ขอบใช้พละกำลังเพื่อต่อสู้ปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นลูกผู้ชายของตนเองยามถูกหยามอาจเป็นเรื่องที่คนในสังคมยอมรับและ ยกย่องในทางกลับกันหากมองพฤติกรรมดังกล่าวผ่านสายตาของคนเมือง บุคคลเบื้องต้นอาจดู ป่าเถื่อน และไร้อารยธรรม เพลงลูกทุ่งชุดแม่ไม้เพลงไทยก็เป็นแหล่งข้อมูลชุดหนึ่งที่นำเสนอมโนทัศน์เกี่ยวกับชายชนบท ผ่านการใช้ภาษาเชิงอุปลักษณะซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 1000 เพลง “แม่ไม้เพลงไทย” เป็นอัลบั้มเพลงที่ถูกจัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์

เพื่อเก็บรวบรวมเพลงลูกทุ่งไทยในอดีต ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพลงดังหาฟังยาก อีกทั้งเพลงลูกทุ่งในอัลบั้มนี้ยังมีกลิ่นอายของความเป็นไทยอยู่เต็มเปี่ยม จึงกล่าวได้ว่าเพลงในอัลบั้มแม่ไม้เพลงไทยเป็นบทเพลงที่ทรงคุณค่า มีความเป็นอมตะ และคลาสสิก นพพร ด้านสกุล (2546 : 164-171) ได้แสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่งในอัลบั้มแม่ไม้เพลงไทยว่า “บริษัทบางกอกคลาสเสท ได้เล็งเห็นคุณค่าของเพลงไทยในอดีตแล้วนำมารวบรวมเสียใหม่โดยใช้เสียงร้องเดิม ดนตรีเดิม และให้ชื่อชุดว่าแม่ไม้เพลงไทยวรรณกรรมเพลง ชุดนี้เกิดขึ้นในยุคสมัยที่วัฒนธรรมไทยยังเข้มแข็งอยู่มาก ทำให้ปรากฏความงดงามทางศิลปะไทย นับตั้งแต่เรื่องจันทลักษณ์ไปจนถึงการใช้คำหรือโวหาร ซึ่งถ้ามองเพียงผิวเผินจะเห็นว่าเป็นคำ พื้นๆ ง่าย ๆ ตามแบบฉบับของเพลงลูกทุ่ง แต่มีความลึกลับในสุทริยภาวะอันเป็นอัตลักษณ์ของเพลงชุดนี้ซึ่งเต็มเปี่ยมไปด้วยลีลาของการใช้คำและการใช้โวหารแทรกซ้อนสลับที่ระหว่างกันได้เหมาะสมกลมกลืน นับได้ว่าเป็นแง่มุมที่ได้เกิดขึ้นในวงการเพลงลูกทุ่งโดยแท้” นักวิชาการไทยที่ศึกษาวรรณกรรมลูกทุ่งโดยใช้ทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานได้แก่ มรินดา บุรรุ่งโรจน์ (2548 : 126 -132) โดยนำเพลงลูกทุ่งจำนวน 3,994 เพลง มาวิเคราะห์ อุปลักษณ์และมโนทัศน์แสดงเพศหญิง ผลการศึกษาพบว่า “อุปลักษณ์ที่เกี่ยวกับผู้หญิงสามารถจัดประเภทตามความหมายของอุปลักษณ์เป็น 4 ประเภท ได้แก่ อุปลักษณ์สิ่งมีชีวิต อุปลักษณ์สิ่งไม่มีชีวิต อุปลักษณ์ธรรมชาติ และอุปลักษณ์ การเดินทาง ส่วนด้านการศึกษามโนทัศน์พบว่าผู้ใช้ภาษามีมโนทัศน์เกี่ยวกับผู้หญิงโดยมองว่า ผู้หญิงเป็นสิ่งมีชีวิต ผู้หญิงเป็นสิ่งไม่มีชีวิต ผู้หญิงเป็นธรรมชาติ และผู้หญิงเป็นการเดินทาง” ด้วยเหตุนี้การศึกษาเพลงลูกทุ่งชุดแม่ไม้เพลงไทยจะทำให้เข้าใจระบบมโนทัศน์ของคนไทยเกี่ยวกับเพศชาย จากการใช้ภาษาในเชิงอุปลักษณ์ รวมทั้งทำให้เห็นภาพการถ่ายโยงความหมายเกี่ยวกับเพศชายของคนไทยอย่างถ่องแท้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์แสดงเพศชายที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่ง
2. เพื่อศึกษามโนทัศน์จากการใช้อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์แสดงเพศชายที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่ง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวិเคราะห์ข้ออุปลักษณะเชิงมโนทัศน์แสดงเพศชายครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. การศึกษาข้อมูล

- 1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่ให้ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน
- 1.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเพลงลูกทุ่ง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 2.1 รวบรวมเนื้อเพลงลูกทุ่งชุดแม่ไม้เพลงไทย จากสิ่งบันทึกเสียง (TF Card ลูกทุ่ง) ของบริษัทแม่ไม้เพลงไทย บางกอกคาสเซต จำกัด ซึ่งเป็นผู้ได้รับอนุญาตผลิตและเผยแพร่ จาก บจก. ห้างแผ่นเสียงคาเธีย์ 1968
- 2.2 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่ให้ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน
- 2.3 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเพลงลูกทุ่ง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำบทเพลงลูกทุ่งชุดแม่ไม้เพลงไทยมาวิเคราะห์ด้วยบท (Text) โดยใช้ทฤษฎีภาษาศาสตร์ ปริชาน Ungerer & Schmid (1996 : 8 - 14) กล่าวถึงทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานว่า เป็นการตีความภาษาโดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริง เป็นความสามารถด้านการรับรู้และการเข้าใจภาษา อาจกล่าวได้ว่าการศึกษามโนทัศน์ปริชานมีความเกี่ยวเนื่องกับระบบคิดของมนุษย์ นอกจากนี้เขาได้อธิบายแนวทางสำคัญในการศึกษาภาษาศาสตร์ปริชาน ได้แก่ แนวคิดเชิงประสบการณ์ (Experiential View) ซึ่งมองว่าการอธิบายภาษาโดยใช้ทฤษฎีเพียงอย่างเดียวไม่ใช่แนวทางการศึกษาภาษาที่ดีที่สุด ควรนำรูปแบบการใช้ภาษาจริงซึ่งอาจเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของบุคคลแต่ละบุคคลที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันมาศึกษาด้วย” โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลใน 2 ประเด็น คือ การใช้อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์แสดงเพศชายที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่ง และศึกษาวิเคราะห์มโนทัศน์จากการใช้อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์แสดงเพศชายที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่ง

4. ขั้นสรุปและอภิปรายผลการวิจัย

4.1 สรุปผลการวิจัย

4.2 อภิปรายผลการวิจัย

4.3 เสนอข้อเสนอนะ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์แสดงเพศชาย : การวิเคราะห์แวดวงความหมายต้นทางและปลายทาง” โดยใช้ทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาณาวิเคราะห์ตัวบท (Text) ของเพลงลูกทุ่ง ได้ข้อสรุปว่า เพลงลูกทุ่งเป็นแหล่งข้อมูลชุดหนึ่งที่มีการใช้อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เพื่อถ่ายทอดความหมายเกี่ยวกับชายไทยในสังคมชนบท โดยใช้รูปภาษาเพื่อแสดงอุปลักษณ์ทั้งสิ้น 7 ประเภท ได้แก่ อุปลักษณ์มนุษย์ อุปลักษณ์พืช อุปลักษณ์สัตว์ อุปลักษณ์วัตถุสิ่งของ อุปลักษณ์สถานที่ และอุปลักษณ์ความเชื่อ ดังจะแสดงให้เห็นในรายละเอียดต่อไปนี้

1. อุปลักษณ์คน

อุปลักษณ์คนในงานวิจัยชิ้นนี้หมายถึงการใช้รูปภาษาเชิงอุปลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะ ต่าง ๆ ในร่างกายมนุษย์เพื่อสื่อถึงเพศชาย ในที่นี้จะขอยกมาแสดงทั้งสิ้น 2 ตัวอย่าง ได้แก่ ใบหน้า และหัวใจ ดังจะวิเคราะห์ต่อไปนี้

(1) “น้องเปิดแยมโรงแรมใจ พักพิงอิงไหล่ กลับลิ้มเลือน ดูหรือหน้มน ทำให้น้องหม่นใจหมอง จากกับน้องเพียงชั่วเดือน ลืมคู่ซิดทำบิดเบือน เสียแรงเป็นเพื่อนในเรือนใจ”

(โรงแรมใจ, คีตปิ่น กิ่งแก้ว ศรีสาคร)

หน้า หมายถึง ส่วนของศีรษะตั้งแต่หน้าผากลงมาจดคาง หรือด้านของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่อยู่ตรงข้ามกับสายตาของเรา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555 : 1286) มน หมายถึง กลม ๆ โค้ง ๆ ไม่เป็นเหลี่ยม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555 : 878)

จากเนื้อเพลงโรงแรมใจ “หน้มน” หมายถึง ชายที่มีใบหน้างดงามจนทำให้หญิงสาวหลงรัก ทั้งนี้เนื่องจากความงามตามอุดมคติของสังคมไทยคือ ชายหรือหญิงที่มีความงามรูปลักษณ์ของใบหน้าต้องมีลักษณะกลมมนหรือมีใบหน้าที่รูปไข่

บริบทของเนื้อเพลงสื่อให้เห็นว่า “หน้า” สามารถนำมากล่าวเปรียบเทียบกับเพศชายได้ เนื่องจากเป็นอวัยวะที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดเป็นอันดับแรกในร่างกายมนุษย์ นอกจากนี้ยังมีการนำมาในทัศนของคำว่าหน้าไปกล่าวเปรียบเทียบกับวัตถุหรือสิ่งของอื่นๆ ที่อยู่ส่วนแรกสุดหรือมองเห็นเป็นลำดับแรก เช่น หน้าบ้าน หน้าขนม ฯลฯ

แฉวงความหมายต้นทาง	แฉวงความหมายปลายทาง	เจตนาที่ต้องการจะสื่อ
หน้ามน	เพศชาย	ชายที่มีความงามชวนมอง

(2) “ใจหนอใจมาจากน้องไปเมื่อไหร่จะมา เข้าเย็นน้องเคยเห็นหน้า เข้าเย็นน้องเคยเห็นหน้า ไอ้พี่จ๋า มาลาจากไป ไอ้พี่จ๋า มาจากน้องน้ำตานองหม่นหมองไหม้ เพราะความรักสุดหักใจ น้องใจหายต้องไกลกัน จงไปดีขอให้มิโซคชัย ทหารไทยใจห้าวหาญ พราบไพรที่รุกรานมารังควานบ้านเมืองเรา”

(ฝากใจไปเวียดนาม, ศิลปิน กิ่งแก้ว ศรีสาคร)

ใจ หมายถึง สิ่งที่ทำหน้าที่รู้สึก นึกคิด หรือเป็นจุดที่สำคัญ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555 : 341)

จากเนื้อเพลงฝากใจไปเวียดนาม “ใจ” หมายถึง ชายที่มีความสำคัญต่อชีวิตของหญิงสาว ด้วยภาระหน้าที่ที่มีต่อบ้านเมืองทำให้ชายหนุ่มต้องไปออกรบในสงครามเวียดนาม หญิงสาวจึงทำได้แค่เพียงเฝ้ารอคอยการกลับมาของเขาอย่างทุกข์ทรมาน บริบทของเนื้อเพลงสื่อให้เห็นว่า “ใจ” สามารถนำมากล่าวเปรียบเทียบกับเพศชายได้ เนื่องจากเป็นอวัยวะที่สำคัญที่สุดส่วนหนึ่งในร่างกายมนุษย์ ซึ่งทำหน้าที่สูบฉีดเลือดไปหล่อเลี้ยงอวัยวะส่วนอื่นให้ทำหน้าที่ได้อย่างปกติ หากขาดหัวใจมนุษย์ก็ไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้

แฉวงความหมายต้นทาง	แฉวงความหมายปลายทาง	เจตนาที่ต้องการจะสื่อ
ใจ	เพศชาย	เป็นชายที่มีความสำคัญต่อชีวิตของหญิงสาว

2. อุปลักษณพีช

อุปลักษณพีชในงานวิจัยชิ้นนี้หมายถึง การใช้ภาษาที่มีความหมายเกี่ยวกับพีชมาใช้ในการกล่าวเปรียบเทียบกับเพศชาย ซึ่งอุปลักษณพีชที่ปรากฏจะมีการใช้ส่วนต่างๆ ของพีช เช่น ใบ และดอก เพื่อใช้ในการถ่ายโยงมโนทัศน์ถึงเพศชาย ดังต่อไปนี้

(3) “อยู่ทำไมให้เสียน้ำใจ ขึ้นอยู่ต่อไปปวดใจหนักหนา แผ่นดินไม่ไร้เท่าใบพุทรา น้องคงจะหาผิวใหม่ได้ดี ขึ้นเสียงโขมงโจ่งเจง พ่อคนเก่งฟังก่อน ถือว่ารูปหล่อไม่ค่อยงอนเก็บผ้าเก็บผอนลงเรือนทันที เสียงแฉิ่งจะแบ่งสมบัติ ดูน่าอนาถจริงนะหน้ามด เสาเรือนเก่าจัดจะขาดทุกต้น ลมพัดแรงเกิดไค่นั่นไม่โยติ”

(*บำสมบัติ, ศิลปิน กิ่งแก้ว ศรีสาคร*)

ใบพุทรา หมายถึง ส่วนของพืช (ต้นพุทรา) ที่ติดอยู่กับกิ่งหรือลำต้น โดยมากมีลักษณะเป็นแผ่นแบน ๆ รูปปร่างต่าง ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555 : 689)

จากเนื้อเพลงบำสมบัติ “ใบพุทรา” หมายถึง ชายในสังคมไทยที่มีเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เนื่องจากเนื้อเพลงได้กล่าวถึงปัญหาความขัดแย้งระหว่างสามี - ภรรยา ด้วยเหตุนี้ฝ่ายภรรยาจึงประชดประชันสามีตนเองว่า ถึงแม้ต้องเลิกรากันในครั้งนี้ออกก็สามารถหาสามีใหม่ได้ บริบทของเนื้อเพลงสื่อให้เห็นว่า “ใบพุทรา” สามารถนำมากล่าวเปรียบเทียบกับจำนวนของเพศชายในสังคมไทยได้ เพราะเป็นพืชที่พบเป็นจำนวนมาก สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงวิถีการมองโลกของคนไทยที่มีกหยิบยกเอาธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อมที่ปรากฏจริงมาแสดงไว้ในบทประพันธ์อยู่เสมอ ๆ จนมีคำกล่าวว่า “เพลงลูกทุ่งเป็นผลผลิตแห่งสังคมชนบทโดยแท้”

แวดวงความหมายต้นทาง	แวดวงความหมายปลายทาง	เจตนาที่ต้องการจะสื่อ
ใบพุทรา	เพศชาย	ชายไทยมีเป็นจำนวนมาก

(4) “พ่อดอกจำปีน้องฟังเพลงพี่แล้วมันแสนจะเศร้า ความรักมันหนักอกยากที่จะหยิบยกเหมือนเชืครกขึ้นภูเขา น้องก็รู้ว่าพี่จนแต่ก็ต้องจำทนเพราะว่าน้องเป็นสาว หากพลั้งพลาดลงไปแล้ว คนจะลือน้องแก้วจนอับอายหมองเศร้า รักพ่อเสียดายพี่ไ้อจะท่างังนี้ความรักเรา มีอุปสรรคเสียแล้วพี่จำ มีอุปสรรคเสียแล้วพี่จำ น้องกลุ่มอุราไม่มีใครช่วยแบ่งเบา”

(*รักพ่อเสียดายพี่, ศิลปิน กุหลาบ กรูมิะสมิท*)

ดอกจำปี หมายถึง ส่วนหนึ่งของต้นไม้ (ต้นจำปี) ที่ผลิออกจากต้นหรือกิ่ง มีหน้าที่ทำให้เกิดผลและเมล็ดเพื่อสืบพันธุ์ มีเกสรและเรณูเป็นเครื่องสืบพันธุ์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555 : 423)

ลักษณะร่วมกันระหว่างพ่อนกและผู้ที่เป็นสามีคือเป็นผู้นำครอบครัวรวมทั้งดูแลสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัวอย่างไม่ขาดตกบกพร่องต่อหน้าที่

แฉวงความหมายต้นทาง	แฉวงความหมายปลายทาง	เจตนาที่ต้องการจะสื่อ
พ่อนก	เพศชาย	ชายที่มีบทบาทเป็นหัวหน้าครอบครัว

(6) “แม่มะลิวัลย์ดอกบานโชยกลิ่น ยั่วใจภุมรินต่างยินดี มีพ่อหนุ่มโสด สันโดษขาดแฟน หากมีคนเกี้ยวแซงก็แสนยินดี เมื่อมาพบน้องพี่มองผวา น้องสวย สะดุดตาจริงมารศรี เอวองค์ทรงไหล่โลโลจริงเจ้า นาคลึงคลอเคล้าไว้ในฤดี ถ้าได้อย่างนี้พี่ไม่มีเมียสอง จะขอจับขอร้องตลอดชีวิ มารักพี่เถิดจะเกิดผลดี ตลอดชีวิ น้องจะไม่มีข้าใจ”

(สะดุดตา, ศิลปิน ก้อง กำจาย)

ภุมริน (ผึ้ง) หมายถึง ชื่อแมลงในตระกูล (Apidae) มีปีกบางใส 2 คู่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555 : 783)

จากเนื้อเพลงสะดุดตา “ภุมริน” หมายถึง ชายซึ่งมีความต้องการใกล้ชิดกับหญิงสาว เมื่อชายหนุ่มได้พบกับสตรีที่มีความงามจึงปรารถนาที่จะได้ใกล้ชิดและครอบครอง เปรียบได้กับภุมริน (ผึ้ง) ที่ได้พบเจอดอกไม้ที่มีความงาม หอมหวาน ย่อมต้องการที่จะใกล้ชิดคลอเคลียและเสพย์ความงามดังกล่าว บริบทของเนื้อเพลงสื่อให้เห็นว่า “ภุมริน” สามารถนำมากล่าวเปรียบเทียบกับเพศชายได้ เนื่องจากต้องการใกล้ชิดกับสิ่งที่มีความงามเช่นเดียวกัน

แฉวงความหมายต้นทาง	แฉวงความหมายปลายทาง	เจตนาที่ต้องการจะสื่อ
ภุมริน	เพศชาย	ชายที่ต้องการใกล้ชิดกับสตรีที่มีความงาม

(7) “ดูหรือน้ำใจโง่เอ๋ยกระไรลืมิพี่ได้ลง เมืองหลวงลงให้เจ้าหลง จนลืมิ ปาดถิ่นรัก...ได้ซัดเก้งเอ็งก็ลืมหักควายเคยนั่ง ทั้งบ้านนาให้เป็นปาร้าง ทั้งลูกน้อย ให้คอยเรียกหา สุดสิ้นเสียทีขอให้ไปตีมีความรื่นรมย์ น้องเอ๋ยจงได้สุขสม ลืมรอย โศกตรมเกิดหนา หากสิ้นคนปองพี่ขอให้น้องหวนคืน บ้านป่า จะช่วยเข็ดน้ำตาพากคลอง ท้องนา ยังคอยเอ็ง”

(ลืมนา, ศิลปิน ชัยชนะ บุญนะโชติ)

ควาย หมายถึง ชื่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิดหนึ่ง เป็นสัตว์เคี้ยวเอื้องขนาดใหญ่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555 : 243)

จากเนื้อเพลงลิมนา “ควาย” หมายถึง ชายซึ่งถูกหญิงสาวหลอกหลวง ทั้งนี้เนื่องจากควายเป็นสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชนบทด้วยเหตุนี้จึงถูกหยิบยกมากล่าวเปรียบเทียบกับชายชนบทที่มีลักษณะซื่อสัตย์และมั่นคงในความรัก ส่วน “รถเก๋ง” ที่ปรากฏในเพลงเปรียบได้กับสัญลักษณ์ของความเป็นเมือง ทั้งนี้เนื่องจากสังคมเมืองเป็นสังคมที่มีค่านิยมด้านวัตถุ รถเก๋งจึงเป็นตัวแทนของชายหนุ่มแห่งสังคมเมืองบริบทของเนื้อเพลงสื่อให้เห็นว่า “ควาย” สามารถนำมากล่าวเปรียบเทียบกับเพศชายได้ เนื่องจากมีลักษณะของความเป็นชนบทเช่นเดียวกัน

แฉวงควมหมยตันทง	แฉวงควมหมยปลยทง	เจตณทที่ต้องกรจะสือ
ควย	เพศชย	ชยที่ซือสัตย์และมั่นคง

4. อุปลักษณัวัตถุสิ่งของ

อุปลักษณัวัตถุสิ่งของในงานวิจัยชิ้นนี้หมายถึง การใช้ภาษาที่มีความหมายเกี่ยวกับวัตถุหรือสิ่งของมาใช้ในการกล่าวเปรียบเทียบกับเพศชาย และใช้ชื่อเรียกว่า “อุปลักษณัวัตถุสิ่งของ” ดังจะแสดงให้เห็นในตัวอย่างต่อไปนี้

(8) ช. เมื่อขำบวชเรียนเังอยู่บ้าน

ญ. จะทำอาหารหวานคาว เอาไปถวายพระคุณเจ้า ทั้งเช้า ทั้งเพล เชียวหนา

ช. ตลอดสามเดือนที่เคลื่อนคล้อย

ญ. ตัวข้าจะคอยแลเหลียว เสมือนต้นข้าวรอคอยเคียว คอยพืมาเกี่ยวจากนา

ช. เมื่อทอดกฐินสิ้นเดือน ข้าคืนสู่เรือนได้แล้ว

ญ. ตัวพี่จะพบน้องแก้ว รอคอยขันหมากพืมา

(บ้านนาลาวบวช, ศิลปิน คำรณ-ศรีสวรงค์)

เคียว หมายถึง เครื่องมือเกี่ยวหญ้าและข้าวทำด้วยเหล็กรูปร่างโค้งมน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555 : 275)

จากเนื้อเพลงบ้านนาลาวบวช “เคียว” หมายถึงชายที่หญิงสาวหมายให้มาเกี่ยวพาราสี ดังที่ทราบกันดีว่าสังคมชนบทเป็นสังคมเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาทำไร่ ด้วยเหตุนี้เคียวซึ่งเป็นอุปกรณ์เกี่ยวเกี่ยวผลผลิตของชาวนา

จึงถูกหยิบยกมากล่าวถึงในเนื้อเพลงเพื่อเป็นตัวแทนของชายหนุ่ม หากพิจารณาเนื้อเพลงจะเห็นได้ว่าหญิงสาวเปรียบเทียบกับตนเองเป็น “ข้าวคอกยเคียว” จึงตีความได้ว่า รอคอยความรักจากชายที่ตนหมายปอง บริบทของเนื้อเพลงสื่อให้เห็นว่า “เคียว” สามารถนำมากล่าวเปรียบเทียบกับเพศชายได้ เนื่องจากเป็นอุปกรณ์ที่ชาวนาใช้เกี่ยวข้าว เช่นเดียวกับชายที่ต้องค้ำกับหญิง

แฉวงความหมายต้นทาง	แฉวงความหมายปลายทาง	เจตนาที่ต้องการจะสื่อ
เคียว	เพศชาย	ชายที่เข้ากันกับหญิงสาว

(9) “ดวงฤดีพี่แทบขาดรอน โถเอ๋ยขวัญอ่อน ลืมรักป้อนสุขสันต์ ครานี้
ต้องมาพรากจากกัน ลืมแล้วหรือค้ำ้น คราก่อนนั้นเคยให้ เนื้อกายที่เคยแอบอุ้ม
ยังคอยหอมกรุ่นตรึงติดซึ่งฤดี ...พี่เป็นดังว่าขาดลม ทั้งรอยระทม จำขึ้นขมใจเศร้า
หรือเป็นเพราะว่าไม่เจียมใจตน ชีวิตถึงหม่นดลแต่ข้าใจเรา”

(ขวัญอ่อน, ศิลปิน ชัยชนะ บุญนะโชติ)

ว่าว หมายถึง เครื่องเล่นอย่างหนึ่งที่มีไม้ไผ่เป็นโครง ผูกเป็นรูปร่างต่างๆ แล้วปิดด้วยกระดาษหรือผ้าบางๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555 : 1114)

จากเนื้อเพลงขวัญอ่อน “ว่าวขาดลม” หมายถึงชายที่เป็นทุกข์เพราะผิดหวังในรัก เมื่อถูกหญิงสาวคนรักทอดทิ้ง ชายหนุ่มจึงเศร้าเสียใจและใช้ชีวิตแบบประหม่อมั่นไม่ต่างจากว่าวที่ขาดลม เพราะเมื่อไรแรงลมว่าวก็ไม่สามารถบินสู่อากาศได้ ชีวิตของชายที่ไร้หญิงคนรักก็ไม่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขเช่นเดียวกัน บริบทของเนื้อเพลงสื่อให้เห็นว่า “ว่าวขาดลม” สามารถนำมาถ่าเปรียบเทียบกับเพศชายได้ เนื่องจากมีลักษณะร่วมกันคือไร้คู่

แฉวงความหมายต้นทาง	แฉวงความหมายปลายทาง	เจตนาที่ต้องการจะสื่อ
ว่าวขาดลม	เพศชาย	เป็นชายที่ไร้หญิงสาวเคียงคู่

อุปลักษณะสถานที่

อุปลักษณะสถานที่ในงานวิจัยชิ้นนี้หมายถึง การใช้ภาษาที่มีความหมายเกี่ยวกับสถานที่มาใช้ในการกล่าวเปรียบเทียบกับเพศชายและใช้ชื่อเรียกว่า “อุปลักษณะสถานที่” ซึ่งอุปลักษณะสถานที่ที่ปรากฏมักมีความเกี่ยวเนื่องและเชื่อมโยงกับความเป็นท้องถิ่น (Localism) เช่น ท้องทุ่ง และผืนนา เป็นต้น

(10) “เจ้าหน่วยกลืนท้องทุ่ง เปลี่ยนแปรใจของเจ้าเป็นสอง ระวังล่อย ล่องลิมมองดูเงา ถึงรูปข้าชั่วตัวข้าดำผิวคล้ำเกรียมไหม้ ถึงมือจะหยาบด้วยจับคันไถ ถึงไม้ไผ่ไหลล่อเหลา แต่ใจภักดีข้ามีรักเดียวเพียงเจ้า จากท้องนาแดนเก่าตามเจ้าอยู่ ทุก ๆ วัน รอยเกวียนดินควาย ไค้คงไ้ร่มนตราผูกนาง น้ำโคลนและกลืนสาบฟาง หนอย หรือช่างมาสิ้นอาถรรพ์”

(ตามน้องกลับนา, ศิลปิน คำรณ สัมบุณณานนท์)

ทุ่ง หมายถึง ที่ราบโล่งใช้เพาะปลูก เช่น ทุ่งไร่ทุ่งนา เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555 : 575)

จากเนื้อเพลงตามน้องกลับนา “ท้องทุ่ง” หมายถึงชายชนบทที่ถูกหญิงสาว ทอดทิ้ง เนื่องจากการประกอบอาชีพทำนาเป็นงานที่หนักและยากลำบาก ด้วยเหตุนี้ ชายหนุ่มชาวนาจึงมีผิวคล้ำ เกรียม ไหม้ เพราะถูกแสงแดดแผดเผา อีกทั้งยังมีมือ ที่หยาบกร้านเพราะต้องเผชิญกับงานหนัก จึงทำให้เขามีรูปลักษณ์ไม่เป็นไปตามค่านิยมความงามในอุดมคติของไทย หญิงสาวจึงไม่พึงปรารถนา บริบทของเนื้อเพลง สื่อให้เห็นว่า “ท้องทุ่ง” สามารถนำมากล่าวเปรียบเทียบกับชายชนบทได้ เนื่องจากมีมโนทัศน์ที่เชื่อมโยงถึงความเป็นชนบทเช่นเดียวกัน

แฉวฉวงความหมายต้นทาง	แฉวฉวงความหมายปลายทาง	เจตนาที่ต้องการจะสื่อ
ท้องทุ่ง	เพศชาย	เป็นชายที่ถูกทอดทิ้ง

(11) “ถ้าพี่เป็นผีนาง ก็มีน้ำตานี้แหละเป็นฝน ซิลมเสียจนเย็นจ๋า แต่ผีนางนี้ เป็นนาระกำ ที่น้องหวานดำ เอากลั้ระกำมาฆ่าไว้แทนข้าวกล้า พี่จึ่งก็จึ่งแต่ใจมิจจน เจ้ามองข้ามคนไกลไปเช่นนี้ เห็นคนอื่นดีไปกว่า เจ้าคงคิดอยากเป็นดาวดาราหลอยฟ้า เบื้องบน เจ้าจึ่งทิ้งคนที่หวัดดี สิบเบี้ยใกล้มือไม่ยื้อไม่คว้า เจ้าไปหมายน้ำบ่อหน้า น้ำหน้า เผื่อมันบ่มี น้ำค้างยังมีวันแห้งเพราะแสงสุริย์ แต่น้ำตาเจ้านี้จะมีใครเช็ดให้แห้ง”

(พี่จึ่งก็จึ่ง, ศิลปิน ชัยชนะ บุญนะโชติ)

ผีนาง หมายถึง พันที่ราบทำคันกันน้ำเป็นแปลง ๆ สำหรับปลูกข้าว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555 : 617)

จากเนื้อเพลงที่จนถึงจริง “ผีนนา” หมายถึง ชายชนบทที่ผิดหวังในความรัก
เนื่องจากมีฐานะยากจน จึงทำให้หญิงสาวหมางเมินและหันไปชอบพอกับชายอื่นที่มี
ฐานะ บริบทของเนื้อเพลงสื่อให้เห็นว่า “ผีนนา” สามารถนำมาคล่าวเปรียบเทียบกับ
เพศชายได้ เนื่องจากสามารถสื่อให้เห็นถึงความเป็นชนบทได้เช่นเดียวกัน

แฉวงความหมายต้นทาง	แฉวงความหมายปลายทาง	เจตนาที่ต้องการจะสื่อ
ท้องทุ่ง	เพศชาย	เป็นชายที่ยากจน

อุปลักษณะความเชื่อ

อุปลักษณะความเชื่อในงานวิจัยชิ้นนี้หมายถึง การใช้ภาษาที่มีความหมายเกี่ยวกับความเชื่อในด้านต่างๆ ของคนไทยมาใช้ในการกล่าวเปรียบเทียบกับเพศชาย และใช้ชื่อเรียกว่า “อุปลักษณะความเชื่อ” ดังจะแสดงให้เห็นในตัวอย่างต่อไปนี้

(12) “พี่ไม่เคยคิดนอกใจน้อง ขอรับรอน้องโปรดเชื้อใจพี่ รักเดียวใจเดียว
สบายดี เป็นพ่อพระและแม่ศรี ขวัญชีวิตที่มั่นคง แม่ขนตาถอน แม่แขนอ่อนเือกถึง
สองปรางค์ข้างเต่งตึง ดั่งนางหงส์ เห็นหน้านวลเจ้าแล้วกินข้าวไม่ลง ใจพะวัคพะวง
นิ่มนงเยาว์ ลูกสาวใครหนอคุณแม่พ่อช่างปั้น ตึกตาจำผ่องพรรณย้วยวนเข้า”

(น้องรักนักร้อง, ศิลปิน ชาย เมืองสิงห์)

พ่อ หมายถึง ชายผู้ให้กำเนิดลูก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555 : 824) พระ หมายถึง
คำใช้แทนชื่อเรียกภิกษุสงฆ์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555 : 809)

จากเนื้อเพลงนอกรักนักร้อง “พ่อพระ” หมายถึง ชายที่มีศีลธรรม เมื่อชายหนุ่มได้พบเจอหญิงสาวที่ถูกใจเขาจึงพยายามโน้มน้าวให้เธอเชื่อมั่นว่าตนสามารถเป็นคู่ชีวิตที่ดีได้ บริบทของเนื้อเพลงสื่อให้เห็นว่า “พ่อพระ” สามารถนำมากล่าวเปรียบเทียบกับเพศชายได้ เนื่องจากมีมโนทัศน์ที่เชื่อมโยงถึงศีลธรรมและความดีงามเช่นเดียวกัน กล่าวคือตัวบท (text) ของเพลงที่ขับร้องโดยนักร้องเพศชายในตัวอย่างที่ 12 นี้ ได้นำอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เช่นคำว่าพ่อพระมากล่าวเปรียบเทียบ เพื่อต้องการสื่อให้เห็นถึงความดีงามของตนเอง

แหวดวงความหมายต้นทาง	แหวดวงความหมายปลายทาง	เจตนาที่ต้องการจะสื่อ
พ่อพระ	เพศชาย	ชายที่มีศีลธรรม

(13) “ตามองตาฉันซักกระอาฟอตาหวานจ๋า ทำเป็นผีหลอกอำ บู้ยี้บู้ยำ แหมทำยั่วยวน มอง มอง มอง คุณจ้องมองจะมองทุกส่วน ทำยี้เข้ายั่วยวน คงนึกว่า ยวนเนื่อนวลได้ง่าย เหม็นเปื้อ เหม็นเปื้อ เหม็นเปื้อผู้ชายจะตาย เกลียดไม่มียางอายุ รักหลอกชายเพียงไม้ขึ้นชม ขอห่าง ขอห่าง ขอห่างยังไม่นิยม เพราะปากของคุณนะ คมกลั้วเรื่อรักลุ่มด้วยลมล่อลวง”

(แต่ะอั้ง, คิลปิน ชื่นใจ เตือนจิต)

ผี หมายถึง สิ่งที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัวแต่อาจจะปรากฏ เหมือนมีตัวตนได้ อาจให้คุณหรือให้โทษได้ มีทั้งดีและร้าย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555 : 781)

จากเนื้อเพลงแต่ะอั้ง “ผี” หมายถึง ชายที่ชอบหลอกหลวงหญิงสาว ตามคติความเชื่อของสังคมไทย ผี เป็นดวงวิญญาณของมนุษย์ผู้ล่วงลับซึ่งตามปกติมีทั้ง ผีให้คุณและผีที่ให้โทษ ผีที่ให้คุณได้แก่ ผีบ้านผีเรือน หรือผีบรรพบุรุษ ส่วนผีที่ให้โทษได้แก่ ผีตายโหง ผีปอบ ดวงวิญญาณสัมภเวสี ฯลฯ หากพิจารณาเนื้อเพลงจากตัวอย่างที่ 13 ผี ที่สื่อถึงเพศชายน่าจะหมายถึงผีที่ให้โทษ เพราะชอบใช้วาทะจาหว่านล้อม หรือใช้กิริยาท่าทางหลอกล่อให้สตรีหลงใหลตนเอง

แฉวงความหมายตันทาง	แฉวงความหมายปลายทาง	เจตนาที่ตองการจะสื่อ
ผี	เพศชาย	ชายที่ชอบหลอกหลวงหญิงสาว

อภิปรายผล

จากการศึกษาอุปลักษณเชิงมนทัศนแสดงเพศชายได้ข้อสรุปว่า อุปลักษณที่ปรากฏมีความเกี่ยวเนื่องและเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของมนุษย์ เช่น อุปลักษณมนุษย์ อุปลักษณพืช อุปลักษณสัตว์ อุปลักษณวัตถุสิ่งของ อุปลักษณสถานที่ และอุปลักษณความเชื่อ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการใช้ภาษาเป็นภาพสะท้อนความนึกคิด (Cognition) และแสดงให้เห็นถึงระบบคิดของมนุษย์จากผลการวิจัยพบว่าการกล่าวเปรียบเทียบกับมนุษย์เพศชายโดยใช้รูปภาษาเชิงอุปลักษณ สิ่งที่น่ามาเปรียบ (แฉวงความหมายตันทาง) มักเป็นธรรมชาติแวดล้อม สถานที่ หรือสิ่งต่างๆ ซึ่งมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต จนอาจกล่าวได้ว่า มุมมองเชิงประสบการณ์ (Experiential View) หรือประสบการณ์การมองโลกของผู้คนมีส่วนสำคัญต่อการสร้างภาษา ภาษาสะท้อน

ความคิด ขณะเดียวกันความคิดก็สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการสร้างภาษา ทั้งสองสิ่งจึงมีความเกี่ยวพันและหลอมรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจนไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ ดังนั้นการศึกษารูปภาษาจึงหมายถึงรวมถึงการศึกษาระบบทางความคิดของมนุษย์ในแต่ละสังคมด้วย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ มิรินด้า บูรรุ่งโรจน์ (2548) ที่ได้ข้อสรุปว่าอุปลักษณะที่นำมาใช้กล่าวถึงผู้หญิงนั้นเป็นอุปลักษณะที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์หรือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิตของมนุษย์ โดยสังเกตจากการปรากฏของรูปภาษาที่เป็นอุปลักษณะจะพบว่า อุปลักษณะพืช อุปลักษณะมนุษย์ อุปลักษณะอาหาร และอุปลักษณะสัตว์ ถูกนำมาใช้ในการกล่าวถึงผู้หญิงเป็นจำนวนมาก มโนทัศน์ของผู้หญิงที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทยนอกจากสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความคิดที่มีต่ออุปลักษณะประเภทต่าง ๆ ที่นำมาใช้กล่าวถึงผู้หญิงได้ยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความคิดที่มีต่อรูปภาษาอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ที่ใช้ในการกล่าวเปรียบเทียบ เป็นต้นว่า การเชื่อมโยงความหมายโดยมองว่าสัตว์เป็นตัวแทนของสิ่งที่ดีหรือไม่ดี เช่น กา เป็นเป็นตัวแทนของความต่ำต้อย หงส์เป็นตัวแทนของความสูงศักดิ์

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์แสดงเพศชายระหว่างวรรณกรรมไทย และวรรณกรรมชาติอื่น ๆ ในภูมิภาคอาเซียน
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์แสดงเพศชายในเชิงเปรียบเทียบระหว่าง ยุคสมัย เพื่อให้เห็นมโนทัศน์ที่แตกต่างกันระหว่างชาวไทยในอดีตและปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- ก้อง กำจาย. (2524). **สะกดตา**. เพลงในอัลบั้มแม่ไม้เพลงไทยบริษัทแม่ไม้เพลงไทย บางกอกคาสเซต จำกัด : กรุงเทพฯ.
- กึ่งแก้ว ศรีสาคร. (2524). **โรงแรมใจ**. เพลงในอัลบั้มแม่ไม้เพลงไทยบริษัทแม่ไม้เพลงไทยบางกอกคาสเซตจำกัด : กรุงเทพฯ.
- กึ่งแก้ว ศรีสาคร. (2524). **ฝากใจไปเวียดนาม**. เพลงในอัลบั้มแม่ไม้เพลงไทย บริษัทแม่ไม้เพลงไทย บางกอกคาสเซตจำกัด : กรุงเทพฯ.

กึ่งแก้ว ศรีสาคร. (2524). **บ๊าสมบัติ**. เพลงในอัลบั้มแม่ไม้เพลงไทยบริษัทแม่ไม้
เพลงไทยบางกอกคาสเซต เสทจำกัด : กรุงเทพฯ.

กึ่งแก้ว ศรีสาคร. (2524). **สายเปิล**. เพลงในอัลบั้มแม่ไม้เพลงไทยบริษัทแม่ไม้เพลง
ไทยบางกอกคาสเซต เสท จำกัด : กรุงเทพฯ.

กุหลาบ กุสิมะสมิต. (2524). **รักพ่อเสียตายพี่**. เพลงในอัลบั้มแม่ไม้เพลงไทย
บริษัทแม่ไม้เพลงไทยบางกอกคาสเซต จำกัด : กรุงเทพฯ.

คำรณ-ศรีสอางค์. (2524). **บ้านนาลาวซ**. เพลงในอัลบั้มแม่ไม้เพลงไทย
บริษัทแม่ไม้เพลงไทยบางกอกคาสเซต จำกัด : กรุงเทพฯ.

คำรณ สัมบุณณานนท์. (2524). **ตามน้องกลับมา**. เพลงในอัลบั้มแม่ไม้เพลงไทย
บริษัทแม่ไม้เพลงไทยบางกอกคาสเซต จำกัด : กรุงเทพฯ.

ชัยชนะ บุญนะโชติ. (2524). **ลิมนา**. เพลงในอัลบั้มแม่ไม้เพลงไทยบริษัทแม่ไม้
เพลงไทยบางกอกคาสเซตจำกัด : กรุงเทพฯ.

ชัยชนะ บุญนะโชติ. (2524). **ขวัญอ่อน**. เพลงในอัลบั้มแม่ไม้เพลงไทยบริษัทแม่ไม้
เพลงไทยบางกอกคาสเซตจำกัด : กรุงเทพฯ.

ชัยชนะ บุญนะโชติ. (2524). **พี่จันทน์จริง**. เพลงในอัลบั้มแม่ไม้เพลงไทยบริษัทแม่ไม้
เพลงไทยบางกอกคาสเซตจำกัด : กรุงเทพฯ.

ชาย เมืองสิงห์. (2524). **น้องรักนักร้อง**. เพลงในอัลบั้มแม่ไม้เพลงไทยบริษัทแม่ไม้
เพลงไทยบางกอกคาสเซตจำกัด : กรุงเทพฯ.

ชื่นใจ เตือนจิตร. (2524). **แต่ะอั้ง**. เพลงในอัลบั้มแม่ไม้เพลงไทยบริษัทแม่ไม้เพลง
ไทยบางกอกคาสเซตจำกัด : กรุงเทพฯ.

วิญญู จิตต์ธรรม. (2516). **คติชาวบ้านอันดับ 1 เพลงชาวบ้าน**. สงขลา :
โรงพิมพ์สงขลา.

มินิด้า บุรุงโรจน์. (2548). **อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับผู้หญิงในบทเพลง
ลูกทุ่งไทย**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2555). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2555.**

กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ. (2553). **อุดมการณ์ความเป็นชายในวาทกรรมโฆษณา
สินค้าและบริการสำหรับผู้ชายในนิตยสารผู้ชาย.** (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Ungerer & Schmid. (1996). **An Introduction to Cognitive Linguistics.**

London : Longman.

Lakoff & Johnson. (1987). **Women, Fire, and Dangerous Thing :**

what categories reveal about the mind. Chicago and London :

The University of Chicago Press.

กลวิธีการทางภาษาในการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อนวนิยายออนไลน์ ในเว็บไซต์ “readAwrite” Linguistic Devices Used for Expressing Opinions in Online Novels on the “readAwrite” Website

กานต์ธิดา อ่อนเกตุพล¹ (Kantida Onketphon)¹

อลิสา คุ่มเคี่ยม² (Alisa Khumkham)²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการทางภาษาในการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อนวนิยายออนไลน์จากเว็บไซต์ readAwrite รวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากเว็บไซต์ readAwrite โดยคัดเลือกจากหมวดนวนิยายกลุ่มยูริ (Yuri) หรือนวนิยายแนวหญิงรักหญิง ขอบเขตของข้อมูลคือ คัดเลือกความคิดเห็นที่ปรากฏในนวนิยาย 5 เรื่อง ที่เป็นนวนิยายอันดับหนึ่งประจำสัปดาห์ในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 จนถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2564 ซึ่งผู้วิจัยจะคัดเลือกเฉพาะความคิดเห็นที่เป็นถ้อยคำและแสดงให้เห็นวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารเท่านั้น โดยเก็บรวบรวมข้อมูลได้จำนวน 160 ข้อความ มาวิเคราะห์จำแนกประเภทจัดกลุ่มและดำเนินการวิเคราะห์โดยประยุกต์แนวคิดเรื่องกลวิธีการทางภาษาเป็นแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำเสนอด้วยวิธีพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า สามารถจำแนกกลวิธีการแสดงความคิดเห็นได้ 11 กลวิธี ได้แก่ 1) กลวิธีการแสดงความรู้สึก ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น การแสดงความรู้สึกด้านบวก และการแสดงความรู้สึกด้านลบ 2) กลวิธีการเรียกร้อง 3) กลวิธีการอ้าง

¹ นิสิตระดับปริญญาโท, หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: kantida.2806@gmail.com

² อาจารย์ ดร., หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: khwanalisa@gmail.com

¹ Graduate Student, Master of Thai Language, Thai language Section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: kantida.2806@gmail.com

² Lecturer, Thai Language Section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: khwanalisa@gmail.com

*Corresponding author : E-mail address : kantida.2806@gmail.com

Received: October 27, 2021; Revised: April 25, 2022; Accepted: April 29, 2022

ประสบการณ์ 4) กลวิธีการตั้งคำถาม 5) กลวิธีการติเตียน 6) กลวิธีการแนะนำ 7) กลวิธีการกล่าวเสียสย/ประชดประชัน 8) กลวิธีการคาดคะเน 9) กลวิธีการกล่าวยืนยัน 10) กลวิธีการกล่าวความคาดหวัง และ 11) กลวิธีการกล่าวให้กำลังใจ กลวิธีที่พบการใช้มากที่สุดคือ กลวิธีการแสดงความรู้สึก พบจำนวนทั้งหมด 64 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 33.51 และกลวิธีที่พบน้อยที่สุด คือ กลวิธีการกล่าวให้กำลังใจและกลวิธีการอ้างประสบการณ์ พบจำนวนทั้งหมด 6 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 3.14 เท่ากัน การแสดงความคิดเห็นในนวนิยายออนไลน์ จะสะท้อนให้เห็นเจตนาของผู้ส่งสาร และทำให้เห็นทัศนคติหรือมุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับประเด็นความรักระหว่างหญิงกับหญิง

คำสำคัญ : กลวิธีทางภาษา, การแสดงความคิดเห็น, นวนิยายออนไลน์

Abstract

This article aims to investigate the linguistic devices used for expressing opinions in online novels on the readAwrite website by gathering all comments from a fiction section named Yuri or Lesbian Fiction. The researcher employed the purposive selection for collecting only 160 verbal comments in which represented the senders' purposes. Those comments were obtained from five fictions that were voted as the popular fictions on the weekly charts from December 2020 to January 2021. Linguistic devices theory was employed as a conceptual framework for analyzing and interpreting the data in this study. Then, the descriptive findings were presented orderly and logically. The results revealed that there are eleven categories of speech acts used in those five fictions: 1) Expressive speech acts which can be divided into two main subcategories include positive and negative speech; 2) Claiming; 3 Referring to past experiences; 4) Questioning; 5) Blaming; 6) Advising; 7) Satirical speech acts; 8) Anticipating; 9) Asserting; 10) Expecting; and 11) Comforting. The results also indicated that among the eleven classifications of speech acts, the most dominant speech act frequently used was the expressive speech acts with 64 statements (33.51%). The least dominant speech act used was comforting

and referring to past experiences with 6 statements of each type in the same percentage (3.14%). The study of expressing opinions in online novels reflects different aspects of the speaker's intention and attitude in various ways.

Keywords : Linguistic Devices, Expressing Opinions, Online Novels

บทนำ

สังคมในปัจจุบันนี้เป็นสังคมที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะ อินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคมมาก เนื่องจาก อินเทอร์เน็ตเป็นเครือข่ายทางสังคมที่ทำให้ผู้คนสามารถสื่อสารกันได้อย่างสะดวก รวมถึงการเสพข้อมูลข่าวสาร และความบันเทิงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นละคร ภาพยนตร์ เพลง โฆษณา หรือวรรณกรรมต่างๆ ที่ปัจจุบันมีการเผยแพร่บนโลกออนไลน์ อารดา ปรีชาปัญญญา (2553 : 10) กล่าวว่า บันเทิงคดีออนไลน์หรือวรรณกรรมในสื่ออินเทอร์เน็ตแตกต่างจากวรรณกรรมในรูปแบบสิ่งพิมพ์ เพราะอิทธิพลของนิยายออนไลน์มาจากจินตนาการ มิได้มาจากสภาพสังคมและชีวิตจริง ส่วนเนื้อหาของนิยายออนไลน์ก็มุ่งเน้นความเหนือจริง ขณะที่วรรณกรรมในรูปแบบสิ่งพิมพ์บรรจุเนื้อหาที่มุ่งสะท้อนชีวิตจริง นอกจากนี้ นักเขียนนิยายออนไลน์ได้รับอิทธิพลจากสื่อใหม่อย่างการใช้ภาษาอีโมติคอน (emoticon) การใช้รูปภาพดิจิทัล เช่น ภาพศิลปินและดารา และการใช้สื่อประสมเช่นเสียงเพลงและคลิปวิดีโอเข้ามาประกอบการเล่าเรื่อง (อนุชา พิมพ์ศักดิ์, 2558 : 8 ; พัทธธีรา โรจนรัฐคุณาร, 2553 : 14)

นวนิยายออนไลน์เรื่องแรกที่สร้างความตื่นเต้นในแวดวงวรรณกรรมไทย คือ เอดส์ ไดอารี่ ของ “แก้ว” ซึ่งสำนักพิมพ์ดอกหญ้านำบันทึชีวิตจริงของผู้เขียนจาก Blog ของเธอไปพิมพ์เป็นเล่มเมื่อ พ.ศ. 2544 ในเวลาเพียง 2 ปีหนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์กว่า 12 ครั้ง (รินฤทัย สัจจพันธุ์, 2552 : 43) ปัจจุบันนวนิยายออนไลน์ในประเทศไทยสามารถค้นหาได้จากหลายๆ แหล่ง ที่ได้รับความนิยมก็เช่น เว็บไซต์เด็กดี, เว็บไซต์เล่าเปิด, เว็บไซต์ readAwrite, เว็บไซต์อ่านเอา (anowl) หรือนวนิยายที่เผยแพร่ในแอปพลิเคชันเช่น แอปพลิเคชันจอยลดดา, เว็บบุณ, รัชฎวลัย เป็นต้น นวนิยายออนไลน์จึงเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่ได้รับความสนใจจากผู้คนเป็นอย่างมากในสังคมไทย โดยเฉพาะ ในกลุ่มวัยรุ่นที่นิยมเสพผลงานแนวนี้นี้กันเป็นจำนวนมาก

readAwrite เป็นเว็บไซต์สำหรับอ่าน-เขียนนวนิยายในรูปแบบออนไลน์ ซึ่งถือเป็นรูปแบบใหม่ของวงการวรรณกรรมไทย เป็นแหล่งรวบรวมนวนิยายที่สนุกครบทุกอารมณ์ หลากหลายแนว ทั้งนิยายรัก นิยายจีนโบราณ นิยายวาย นิยายยูริ และการตูน & โดจินชิ เว็บไซต์นี้ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในกลุ่มคนชื่นชอบนวนิยาย นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาสร้างเป็นแอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟนให้ใช้งานได้อย่างสะดวกขึ้น และเพิ่มหมวดหมู่ readAchat หรือนิยายรูปแบบแชต ให้ทั้งผู้เขียนและผู้อ่านสามารถแต่งนิยาย และเลือกอ่านผ่านแอปพลิเคชันได้ทุกที่ทุกเวลา readAwrite จึงเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้นักเขียนรุ่นใหม่ได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่ นักอ่านเองก็สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์กับนักเขียนได้ผ่านการแสดงความคิดเห็นหรือกระทู้ของเว็บไซต์

การแสดงความคิดเห็นเป็นการแสดงออกของบุคคลทางอารมณ์ความรู้สึกหรือทางความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง โดยไม่ต้องมีหลักฐานพิสูจน์ยืนยันได้เสมอไปแล้วนำไปสู่การแปลความหมาย หรือการคาดคะเน โดยอาศัยความรู้ อารมณ์ ประสบการณ์และสภาพแวดล้อมขณะนั้นเป็นพื้นฐานแสดงออก ซึ่งอาจจะถูกต้องหรือไม่ก็ได้ อาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้ นอกจากนี้ความคิดเห็นยังอาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและแสดงออกได้ทั้งในทางบวกหรือทางลบก็ได้ผ่านทางคำพูด การเขียน หรือเครื่องหมายสัญลักษณ์ การสำรวจความคิดเห็นเป็นการศึกษาหาความรู้สึกของบุคคล กลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ละคนจะแสดงความรู้สึกและความเชื่อใด ๆ ออกมาโดยการพูด การเขียน เป็นต้น (ธารินี แก้วจันทร์, 2556 : 11) ผู้วิจัยพบว่า เว็บไซต์ readAwrite เป็นชุมชนคนรักนวนิยายออนไลน์ที่มีผู้ให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้อ่านมักจะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนวนิยายเรื่องต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก การศึกษาการแสดงความคิดเห็นเหล่านี้ทำให้มองเห็นทัศนคติของคนในสังคมที่มีต่อเรื่องต่าง ๆ และแสดงวัตถุประสงค์บางอย่างออกมา โดยสะท้อนผ่านถ้อยคำหรือประโยคของผู้แสดงความคิดเห็น ซึ่งการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เน้นกลุ่มเป้าหมายไปที่กลุ่มนวนิยายยูริ (Yuri) หรือนิยายประเภทหญิงรักหญิง เนื่องจากเป็นผลงานแนวใหม่ที่กำลังได้รับความนิยมค่อนข้างมากเช่นเดียวกับนวนิยายประเภทชายรักชาย การศึกษาการแสดงความคิดเห็นจะทำให้มองเห็นทัศนคติ มุมมองของกลุ่มคนต่าง ๆ

ที่มีต่อประเด็นความรักระหว่างหญิงกับหญิง ซึ่งเป็นประเด็นที่สังคมกำลังให้ความสนใจ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากลวิธีทางภาษาในการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อนวนิยายออนไลน์ในเว็บไซต์ readAwrite โดยประยุกต์แนวคิดเรื่องกลวิธีทางภาษาเป็นแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้ผลการศึกษจะเป็นแนวทางในการศึกษา กลวิธีการแสดงความคิดเห็นที่ปรากฏบนสื่อออนไลน์ต่างๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาในการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อนวนิยายออนไลน์ ในเว็บไซต์ “readAwrite”

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเรื่องกลวิธีทางภาษา (Linguistic Devices)

กลวิธีทางภาษา (linguistic devices) เป็นหนึ่งในกลวิธีที่ใช้ผลิตข้อความเพื่อสื่อไปยังผู้รับสาร จันทิมา อังคพนชกิจ (2562 : 181) อธิบายว่า กลวิธีทางภาษาเป็นหนึ่ง ในกลวิธีของการผลิตตัวบท ในที่นี้หมายรวมทั้ง ตัวบทที่มีรูปถ้อยคำหรือวจนภาษา (verbal text) และตัวบทที่ไม่มีรูปถ้อยคำหรือวจนภาษา (nonverbal text) การสื่อสาร ในข้อความสาธารณะในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจมีหลายกลวิธีด้วยกัน ตั้งแต่การเลือกใช้ คำศัพท์จนถึงการเลือกใช้ประเภทของข้อความ เช่น คำขวัญ บทประพันธ์ เนื่องจากการ วิเคราะห์และตีความจะต้องอาศัยบริบทเพื่อทำความเข้าใจความหมายและ เหตุของการเลือกใช้ภาษา ดังนั้นเกณฑ์ในการจำแนกกลวิธีภาษาอาจใช้การตีความบริบท เป็นเกณฑ์ก็ได้ เช่น การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ไม่ต้องอาศัยบริบทแวดล้อม นอกตัวบทมากนัก อาจเริ่มจากการ วิเคราะห์ที่การใช้คำศัพท์ วลีหรือโครงสร้างประโยค โครงสร้างข้อความก็ได้ ส่วนกลวิธีภาษาที่ต้องอาศัยการตีความบริบทนอกตัวบท เช่น การตีความบริบททางสถานการณ์ บริบททางสังคม วัฒนธรรม ได้แก่ การวิเคราะห์ กลวิธีด้านวจนปฏิบัติศาสตร์ที่จำเป็นต้องอาศัยหลักการทางวจนปฏิบัติศาสตร์ เช่น วจนกรรม ความร่วมมือในการสื่อสาร ฯลฯ โดยเน้นการตีความถ้อยคำ (utterance) เป็นสำคัญ ส่วนด้านข้อความ (วาทกรรม) ที่จำเป็นต้องอาศัยทั้งการวิเคราะห์ ภายในข้อความร่วมกับการตีความนอกตัวบท และต้องอาศัยความรู้ทางสังคม วัฒนธรรมร่วมด้วย

กลวิธีทางภาษาที่เป็นแนวทางสำหรับการวิเคราะห์การแสดงความคิดเห็น
ที่มักจะพบ ได้แก่

1. กลวิธีทางศัพท์ (lexical strategies) เกี่ยวข้องกับการเลือกใช้ศัพท์
เพื่อสื่อแทนความคิดหรือประสบการณ์ของผู้ส่งสาร เช่น การใช้ชื่อและการเรียกชื่อ
(name and naming) การเรียกขาน (system of address) การอ้างถึง (referencing)
การใช้คำกริยา (verb forms) เป็นต้น (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2562: 182-191)

2. กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม (discourse-pragmatic
strategies) เป็นกลวิธีที่ต้องอาศัยบริบทภายนอกตัวบท จำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้
ทางภาษาศาสตร์ ด้านวัจนปฏิบัติศาสตร์และความรู้ด้านวาทกรรมด้วย กลวิธีนี้อาจ
ประกอบไปด้วยกลวิธีย่อย ๆ หลายกลวิธีด้วยกัน ที่มักจะพบบ่อยมาก เช่น การใช้มูล
บท การปฏิเสธ การใช้วัจนกรรม การประชดประชัน การใช้เรื่องเล่า เป็นต้น (จันทิมา
อังคพณิชกิจ, 2562: 198)

2. นวนิยายยูริ (Yuri) หรือนวนิยายแนวหญิงรักหญิง

2.1 ที่มาของนวนิยายยูริ

นวนิยายแนว Girl Love หรือที่เรียกกันว่า “ยูริ” นั้น ที่มาไม่ต่างจากแนว
ชายรักชาย คือ ต้นกำเนิดมากจากการ์ตูนญี่ปุ่นหรือที่เรียกกันว่า “มังงะ” แต่ไม่ได้
ต้องการนำเสนอให้กับกลุ่มหญิงรักหญิงโดยตรง เพราะจากที่สืบค้นข้อมูลมาได้นั้น
การ์ตูนแนวนี้เป็นการเขียนเพื่อให้ผู้ชายอ่าน เนื่องจากจะวาดในลักษณะการ์ตูน
ผู้หญิงที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ เพราะจะวาดสัดส่วน ท่าทางต่าง ๆ ที่ยั่วยวนมากกว่า
การ์ตูนทั่วไป และในภาษาญี่ปุ่นคำว่า YURI หมายถึงดอกกลี๋ยที่มีความหมายแทน
ผู้หญิง จึงนำมาใช้เป็นชื่อเรียกของการ์ตูนและนวนิยายแนวนี้ ซึ่งต่อมาได้มีการพัฒนา
เนื้อหาและแนวทางการวาด เพื่อดึงดูดกลุ่มเลสเบี้ยน (lesbian) หรือ กลุ่มที่ชอบอ่าน
นวนิยายแนวนี้มากขึ้น จนพัฒนามาเป็นนวนิยาย พิคชัน ในแบบต่าง ๆ เหมือนที่
เราเห็นในปัจจุบัน (swil, 2563)

2.2 ลักษณะของนวนิยายยูริ

นวนิยายแนวยูริ (Yuri) เป็นนวนิยายรักระหว่างเพศเดียวกันคือ เพศหญิง เนื้อหาจะไม่แตกต่างจากนวนิยายอื่น ๆ ซึ่งมีนางเอกเป็นตัวหลักสองคน แต่นวนิยายแนวนี้อีกยังแบ่งเป็นตัวละครในหลายลักษณะเช่น ทอม (ตัวเอกมีลักษณะคล้ายผู้ชาย) ดี (ตัวเอกมีลักษณะเป็นหญิงแต่ชอบเพศเดียวกันที่คล้ายผู้ชาย) เลสเบี้ยน (ตัวเอกมีลักษณะเป็นผู้หญิงที่ชอบผู้หญิง) นอกจากแบ่งตัวละครเป็นลักษณะดังกล่าวแล้ว นวนิยายยูริยังมีการเขียนหลากหลายแบบอีกด้วย มีทั้งการสร้างภาพลักษณ์ตัวละครจากดารา นักร้อง หรือ สร้างบุคลิกตัวละครจากจินตนาการ โดยมากแล้วนวนิยายแนวนี้อาจพบลักษณะตัวละครหลักได้ 3 แบบคือ นวนิยายยูริแบบ “ทอม-ดี” แบบ “ทอม-ทอม” และแบบ “เลสเบี้ยน” (swil, 2563)

ปัจจุบันมีนักเขียนนวนิยายประเภทนี้มากขึ้นเรื่อย ๆ กลายเป็นงานเขียนสร้างรายได้ที่น่าสนใจ แม้ว่าความนิยมจะอยู่เฉพาะกลุ่มก็ตาม ความน่าสนใจอยู่ที่การดำเนินเรื่อง และหลักการเขียน ซึ่งจะต้องอาศัยการวางโครงเรื่องที่ดี การใช้คำที่เหมาะสมในเรื่อง การวางลักษณะตัวละคร ซึ่งนับว่าเป็นการสร้างเสริมทักษะให้กับนักเขียนรุ่นใหม่ หากสามารถเขียนได้น่าสนใจ น่าเสนอแง่มุมที่ไม่รุนแรงก็จะทำให้นิยายแนวนี้น่าสนใจมากขึ้น ผู้วิจัยนำแนวคิดข้างต้นมาประยุกต์ในการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อนวนิยายออนไลน์ในเว็บไซต์ “readAwrite” เพื่อวิเคราะห์เจตนา ทศนคติของการแสดงความคิดเห็นของผู้ส่งสาร และจัดกลุ่มกลวิธีทางภาษา

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่วิเคราะห์ เป็นความคิดเห็นจากเว็บไซต์ read Awrite โดยคัดเลือกจากหมวดนวนิยายกลุ่มยูริ (Yuri) หรือนวนิยายแนวหญิงรักหญิง เนื่องจากเป็นแนวการเขียนแบบใหม่ที่ค่อนข้างได้รับความนิยมมากขึ้นในช่วงหลัง และยังพบการศึกษาในกลุ่มนี้ค่อนข้างน้อยหากเทียบกับกลุ่มชายรักชาย ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของข้อมูลโดยแบ่งเป็น 3 ชั้น ได้แก่ 1. ชั้นศึกษาและรวบรวมข้อมูล โดยคัดเลือกความคิดเห็นที่ปรากฏในนวนิยายจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ 1) นางมารล้านเล่มเกวียน 2) เจ้าสาว 3) รักร้ายซ่อนรัก 4) fwb #มนุษย์มีว และ 5) professor

#เป็นศิษย์ของเธอ ทั้ง 5 เรื่องนี้เป็นนวนิยายอันดับหนึ่งประจำสัปดาห์ในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 จนถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2564 ซึ่งผู้วิจัยจะคัดเลือกเฉพาะความคิดเห็นที่เป็นถ้อยคำและแสดงให้เห็นวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารเท่านั้น

2. ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลได้จำนวน 160 ข้อความ นำมาวิเคราะห์จำแนกประเภทจัดกลุ่มและดำเนินการวิเคราะห์โดยประยุกต์แนวคิดเรื่องกลวิธีทางภาษาเป็นแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล

3. ขั้นนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะ แล้วนำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

การศึกษากลวิธีทางภาษาในการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อนวนิยายออนไลน์ในเว็บไซต์ “readAwrite” จากการรวบรวมความคิดเห็นจำนวน 160 ข้อความ สามารถจำแนกได้ 11 กลวิธี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. กลวิธีการแสดงความรู้สึก

กลวิธีนี้เป็นกลวิธีย่อยของกลวิธีทางภาษาด้านการใช้วรรณกรรม ซึ่งเป็นวรรณกรรมกลุ่มแสดงความรู้สึก (expressive) หรือการใช้วรรณกรรมที่แสดงถึงสภาพจิตใจ อารมณ์ความรู้สึกของผู้พูด (จันทิมา อังคพณชกิจ, 2562 : 205) กลวิธีการแสดงความรู้สึกในที่นี้หมายถึง ถ้อยคำที่ผู้พูดกล่าวเพื่อแสดงภาวะทางอารมณ์ หรือทัศนคติ โดยมุ่งเน้นให้ผู้อื่นทราบว่าผู้กล่าวรู้สึกอย่างไร ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การแสดงความรู้สึกด้านบวก และการแสดงความรู้สึกด้านลบ พบจำนวนทั้งหมด 64 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 33.51 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การแสดงความรู้สึกด้านบวก

การแสดงความรู้สึกด้านบวก คือ ความรู้สึกนึกคิดที่แสดงออกในทางที่ดีงาม หรือสร้างสรรค์ ซึ่งอาจสนับสนุนหรือกระตุ้นให้เกิดกำลังใจและกำลังใจ (ปรีชา ธนะวิบูลย์ และสิริวรรณ นันทจันทุล, 2559 : 146) ในที่นี้หมายถึง การกล่าวแสดงความรู้สึกในเชิงบวกทุกประเภท ที่มีต่อเนื้อหา หรือแสดงต่อนักเขียน เช่น ความรู้สึกชื่นชอบ ความประทับใจ ความชื่นชม ฯลฯ พบจำนวนทั้งหมด 46 ข้อความ จากจำนวนทั้งหมด 64 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 72 ดังตัวอย่าง

“ละมุนมากเลยคะ”

(เรื่อง professor #เป็นศิษย์ของเธอ)

ตัวอย่างนี้ผู้แสดงความคิดเห็นใช้คำว่า “ละมุน” ซึ่งคำนี้ความหมายตามพจนานุกรมเป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง อ่อนนุ่ม, นุ่มนวล, เช่น ผักกามะหิเ็นเนื้อนิ่ม ละมุนมือ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ดังนั้น การใช้คำว่า ละมุน ในบริบทนี้จึงเป็นการสื่อความหมายว่าเนื้อเรื่องในนวนิยายนั้นมีความอ่อนโยน ไม่รุนแรง ทำให้รู้สึกละมุน

“แงงแงง คุณไรท์ เขียนไม่ไหวแล้วคะ เขียนจนจะ เป็นบ้าแล้ว แงง

น่ารักมากเลยคะ อ่านไปยิ้มไปเลยย เมดมายเคย์”

(เรื่อง professor #เป็นศิษย์ของเธอ)

ตัวอย่างนี้เป็นการกล่าวแสดงความรู้สึกด้านบวก เนื่องจากเจตนาของการส่งสารนี้คือ ต้องการสื่อสารถึงนักเขียน สังเกตได้จากที่ผู้กล่าวความคิดเห็นใช้คำว่า “ไรท์” มาจากคำในภาษาอังกฤษคือ ไรท์เตอร์ (Writer) ซึ่งเป็นคำเรียกนักเขียนที่ใช้เรียกกันในกลุ่มคนเสพวรรณกรรม และข้อความที่ผู้กล่าวความคิดเห็นใช้นั้นแสดงถึงความรู้สึกชื่นชอบในตัวนักเขียนเป็นอย่างมาก

1.2 การแสดงความรู้สึกด้านลบ

การแสดงความรู้สึกด้านลบ คือ ความรู้สึกที่แสดงออกในทางที่ไม่ดีหรือทางทำลาย ซึ่งบั่นทอนกำลังใจและกำลังใจ (ปรีชา ธนะวิบูลย์ และสิริวรรณ นันทจันทร์, 2559 : 146) ในที่นี้หมายถึงการกล่าวแสดงความรู้สึกในเชิงลบทุกประเภท ทั้งที่มีต่อเนื้อหา หรือแสดงต่อนักเขียน เช่น ความรู้สึกผิดหวัง ความเสียใจ ความสงสาร ความกังวล ฯลฯ พบจำนวนทั้งหมด 18 ข้อความ จากจำนวนทั้งหมด 64 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 28 ดังตัวอย่าง

“โหห แค่เริ่มก็ไม่ดีแล้ว”

(เรื่อง เจ้าสาว)

ตัวอย่างนี้เป็นการกล่าวแสดงความรู้สึกโดยใช้ถ้อยคำที่แสดงความรู้สึกในแง่ลบ ในบริบทนี้ผู้กล่าวความคิดเห็นหมายถึง เนื้อเรื่องของนวนิยายที่มีฉากสะเทือนใจ ตั้งแต่ตอนแรกของเรื่อง ทำให้เกิดความรู้สึกไม่ดีต่อนิยายในตอนนั้น

2. กลวิธีการเรียกร้อง

กลวิธีการเรียกร้อง ในที่นี้หมายถึง การเขียนแสดงความคิดเห็นโดยมีเจตนา เพื่อให้เกิดการตอบสนองตามความต้องการของผู้เขียนดังกล่าว ทั้งนี้การเรียกร้องดังกล่าวจะเป็นที่ยอมรับหรือไม่ยอมรับจากคนทุกฝ่ายก็ได้ (สินทรัพย์ ยืนยาว และคณะ, 2560 : 90) กลวิธีนี้พบจำนวนทั้งหมด 10 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 5.24 ดังตัวอย่าง

“ไรท์ตลอดเล่ม 2 ไว ๆ นะคะ ใจจะขาด แงแก”

(เรื่อง รักร้ายซ่อนรัก)

ตัวอย่างนี้ ผู้แสดงความคิดเห็นใช้ถ้อยคำที่แสดงเจตนาเรียกร้องต่อนักเขียน ให้เร่งผลิตนวนิยายเล่มต่อไป พิจารณาจากการใช้คำว่า “ตลอด” ในตัวอย่าง ซึ่งคำว่า ตลอด ความหมายตามพจนานุกรม เป็นคำกริยา หมายถึง ออกลูก, ออกจากครรภ์, ราชศัพท์ว่า ประสูติ เช่น ประสูติพระราชโอรส ประสูติพระราชธิดา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) และอีกความหมายเป็นคำภาษาปาก หมายถึง ออก เช่น กฎหมายใหม่ยังไม่คลอด ในบริบทนี้จึงมีความหมายว่า ออก ซึ่งหมายถึง อ่อนนวนให้นักเขียนรีบออกผลงานเขียนเล่มต่อไป

3. กลวิธีการอ้างประสบการณ์

กลวิธีการอ้างประสบการณ์ ในที่นี้คือ การเขียนแสดงความคิดเห็นโดยการ อ้างอิงข้อมูลข้อเท็จจริง หรือเรื่องราวประสบการณ์ของตัวผู้กล่าวร่วมด้วย พบจำนวนทั้งหมด 6 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 3.14 ดังตัวอย่าง

*“เป็นคนที่เคยอยู่สถานะแอบรักอาจารย์ กับ เป็นอาจารย์
ผู้เขียนเขียนได้ดีมากค่ะ ทั้งหน้าที่ ทั้งความเป็นเด็กของน้อง และความ
เป็นผู้ใหญ่ของอาจารย์ อ่านแล้วก็อินตาม คิดถึงตอนเป็นเด็กเลยค่ะ”*

(เรื่อง professor #เป็นศิษย์ของเธอ)

ตัวอย่างนี้ ผู้แสดงความคิดเห็นได้หยิบยกประสบการณ์ส่วนตัวขึ้นมาเปรียบเทียบกับเนื้อเรื่องตอนหนึ่งในนวนิยาย ซึ่งเนื้อหาในนวนิยายเรื่องนี้เป็นเรื่องของความรักบุคคลที่มีอายุมากกว่าตัวเอง และเป็นเรื่องที่สร้างความรู้สึกในเชิงบวก ผู้แสดงความคิดเห็นจึงแสดงความรู้สึกของตนที่มีต่อนวนิยายก่อน แล้วจึงยกประสบการณ์ของตัวเองขึ้น

มาอ้างอิงประกอบ เนื่องจากตัวละครในเรื่องมีความสัมพันธ์ที่ต่างวัย เป็นความรักในรูปแบบของนักศึกษาที่แอบปลื้มอาจารย์ ดังนั้น ผู้แสดงความคิดเห็นจึงหยิบยกประสบการณ์ในวัยเด็กของตัวเองมาเปรียบเทียบ โดยมีเจตนาจะสื่อว่าเนื้อหาของเรื่องค่อนข้างตรงกับประสบการณ์ชีวิตในช่วงวัยนั้นของผู้แสดงความคิดเห็น

4. กลวิธีการตั้งคำถาม

การถามเป็นกลวิธีย่อยของกลวิธีทางภาษาด้านการใช้วัจนกรรม ซึ่งจัดอยู่ในวัจนกรรมกลุ่มชี้แนะ (directive) เป็นกลวิธีแสดงเจตนาของผู้เขียนสื่อไปยังผู้อ่าน เพื่อให้ผู้อ่านได้กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในอนาคต (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2562 : 205)

การตั้งคำถาม คือ การที่ผู้กล่าวถ้อยมีเจตนากล่าวเพื่อขอรับคำตอบ หรือตั้งปัญหาเพื่อให้อตอบ โดยอาจมีคำบ่งชี้ เช่นคำว่า ใคร อะไร ทำไม อย่างไร ไหน เมื่อไร เหตุใด ฯลฯ (ปรีชา ธนะวิบูลย์ และสิริวรรณ นันทจันทูล, 2559 : 144) กลวิธีการตั้งคำถามในที่นี้หมายถึง การที่ผู้กล่าวถ้อยคำแสดงถึงคำถาม โดยจะเป็นการต้องการคำตอบหรือไม่ต้องการก็ได้ พบจำนวนทั้งหมด 15 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 7.85 ดังตัวอย่าง

“ต้นเรื่องไรท์ว่าพลอยกับเพื่อนเรียนที่อังกฤษ ไม่ใช่หรอ”

(เรื่อง รักร้ายซ่อนรัก)

ตัวอย่างนี้มีการใช้คำแสดงคำถาม คือ คำว่า “ไม่ใช่หรอ” ในบริบทนี้ ผู้แสดงความคิดเห็นต้องการจะสื่อสารว่าเนื้อเรื่องนั้นเกิดความย้อนแย้ง เนื่องจากในตอนหนึ่งของเรื่องมีการกล่าวถึงตัวละครดังกล่าว คือ พลอยและเพื่อนเรียนอยู่ที่ไทย แต่ในตอนเริ่มเรื่องของนิยาย ผู้เขียนได้เขียนไว้ว่าตัวละครเรียนที่ประเทศอังกฤษ ผู้แสดงความคิดเห็นจึงได้ตั้งคำถามต่อประเด็นนี้

5. กลวิธีการติเตียน

การติเตียนเป็นกลวิธีย่อยของกลวิธีทางภาษาด้านการใช้วัจนกรรม ซึ่งจัดอยู่ในวัจนกรรมกลุ่มบอกกล่าว (representative) เป็นวัจนกรรมที่ผู้พูดมีเจตนาบอกกล่าวในสิ่งที่ผู้พูดเชื่อว่าเป็นความจริงให้ผู้ฟังรับทราบ (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2562 : 204) การกล่าวติเตียนในที่นี้หมายถึง การแสดงความคิดเห็นที่ต้องการให้ฝ่ายที่ถูกตำหนิ

ได้ทราบถึงข้อบกพร่อง หรือความผิดพลาดที่เกิดขึ้น ตลอดจนการยับยั้งความผิด
ขึ้นมากล่าว ทั้งนี้ก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงความไม่พอใจ (สินทรัพย์ ยืนยาว และคณะ,
2560 : 89) พบจำนวนทั้งหมด 17 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 8.9 ดังตัวอย่าง

“อย่าคิดแต่จะแย่งลูกอย่างเดียวนะ สนใจใส่ใจ แล้วช่วย
แค่ความรู้สึกแม่ด้วย ท้องไม่มีพ่อ เป็นคุณแม่เลี้ยงเดี่ยวมันไม่ง่ายนะ”

(เรื่อง เจ้าสาว)

ตัวอย่างนี้ เป็นการกล่าวติเตียนตัวละครในเรื่อง ผู้แสดงความคิดเห็นต้องการ
ที่จะสื่อว่า ตัวละครในเรื่องมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากตัวละครต้องการที่จะ
เอาชนะอีกฝ่ายด้วยการ แย่งชิงลูก ผู้แสดงความคิดเห็นจึงติเตียนว่าให้นึกถึงความ
รู้สึกของคนเป็นแม่ โดยเฉพาะแม่เลี้ยงเดี่ยว

6. กลวิธีการแนะนำ

การแนะนำเป็นกลวิธีย่อยของกลวิธีทางภาษาด้านการใช้วัจนกรรม ซึ่งจัดอยู่ใน
วัจนกรรมกลุ่มชี้แนะ (directive) เป็นกลวิธีแสดงเจตนาของผู้เขียนสื่อไปยังผู้อ่าน
เพื่อให้ผู้อ่านได้กระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งในอนาคต (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2562 : 205)
การแนะนำในที่นี้หมายถึง การที่ผู้กล่าวถ้อยมีเจตนาชี้แจงให้ผู้รับสารทำหรือปฏิบัติ
หรือเสนอแนะแนวทางให้ โดยอาจมีคำบ่งชี้ เช่นคำว่า ควร สมควร ลอง ฯลฯ
(ปรีชา ธนะวิบูลย์ และสิริวรรณ นันทจันทูล, 2559 : 144) พบจำนวนทั้งหมด
23 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 12.04 ดังตัวอย่าง

“พลอยเอาแต่ใจมากหงะ..ไม่ไหวนะ...เป็นเรา รักษาแต่ไหน.
ตาถ้าแบบหน้ามืดตามัวขนาด นี่...ดีแล้วแหละคุณพัชทย่อยออกมาไม่
ต้องไป ยุ่ง...แล้วมูฟออนดีกว่านะเจ็บมาเยอะ”

(เรื่อง รักร้ายซ่อนรัก)

ตัวอย่างนี้ ผู้แสดงความคิดเห็นมีเจตนาจะแนะนำตัวละคร โดยกล่าวแนะนำ
ในเรื่องของความรัก เนื่องจากตัวละครในเรื่องประสบปัญหาความรักที่เกิดขึ้น
ซ้ำซ้อน ผู้แสดงความคิดเห็นจึงต้องการแนะนำว่าให้ถอยออกมาจากความรักครั้งนี้
จะได้ไม่เสียใจไปมากกว่านี้อีก

7. กลวิธีการกล่าวเสียดสี/ประชดประชัน

จอมขวัญ สุทธินนท์, ประเทือง ทินรัตน์ และสิริวรรณ นันทจันทุล (2560 : 25) อธิบายว่า การประชดประชันเป็นวัจนกรรมที่แสดงการกระทำผ่านถ้อยคำที่แฝงทัศนคติอย่างใดอย่างหนึ่งของ ผู้พูดต่อคู่สนทนา บุคคลอื่น หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้ร่วมสนทนา เป็นถ้อยคำที่ไม่จริงหรือเป็นการกล่าวอย่างคาดคะเนไม่มีหลักฐานเพียงพอ รวมทั้งการใช้สัญลักษณ์และความเปรียบ ผู้พูดอาจกล่าวถ้อยคำที่มีความหมายซึ่งบ่งเป็นนัยเพื่อการประชดประชันได้หลายลักษณะ เช่น บริภาษ เสียดสี หยอกล้อ แสดงความโกรธ ฯลฯ ทำให้บทสนทนาน่าสนใจยิ่งขึ้น ตลกขบขัน หรือเพื่อให้คู่สนทนาสะท้อนอารมณ์ ฯลฯ

การกล่าวเสียดสี/ประชดประชัน ในที่นี้หมายถึง การกล่าวถ้อยคำที่แสดงความเสียดสี หรือประชดประชันกระทบกับบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง พบจำนวนทั้งหมด 7 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 3.66 ดังตัวอย่าง

“ฟิฉันเี่ยวยาได้ดีกว่าแผนรัฐบาลอีกคะ เก็บ เงินซื้อเรื่องนี้แปบ/”

(เรื่อง fwb #มนุษย์มิว)

จากตัวอย่าง เป็นการแสดงความคิดเห็นโดยใช้ถ้อยคำที่มีการเสียดสีถึงรัฐบาล เนื่องจากรัฐบาลมีการสร้างแผนเี่ยวยาประชาชนในประเทศ ผู้เขียนต้องการที่จะกล่าวเหน็บแนมโดยเปรียบเทียบว่านิยายเรื่องนี้สามารถเี่ยวยาจิตใจได้ดีกว่าแผนเี่ยวยาของรัฐบาล

“ฝ่ายการตลาดก็ขอบพุดจาเหมือนกับว่าตัว เองนะอยู่เหนือคนอื่น เป็นตัวหลักในการหา รายได้ของบริษัท โดยไม่เคยคำนึงถึงต้นทุน เลย” มท แค้นอะไรการตลาดไหมคะ ยอมรับว่า สะดุ้งเลยคะ อ่านประโยคนี้ แล้วหลังจากนั้นก็ ขำกลิ้งเลยคะ 55555555 #ขอติดตามด้วยคนนะคะ #ว่าแต่หมดเวลาพักเที่ยงแล้วคงต้องไปทำงานการตลาดต่อ 55555555555”

(เรื่อง fwb #มนุษย์มิว)

ตัวอย่างนี้ เป็นการกล่าวแสดงความคิดเห็นโดยมีการใช้ถ้อยคำที่แสดงความเสียดสี ประชดประชัน “ฝ่ายการตลาด” จากตัวอย่าง ผู้แสดงความคิดเห็น

ได้ยกตัวอย่างบทสนทนาตอนหนึ่งในเรื่องขึ้นมา แล้วตั้งคำถามกับนักเขียนว่า ต้องการจะประชดการตลาดหรือเปล่า และในตอนท้ายก็แสดงความประชดประชันด้วยเช่นกัน ดังในข้อความว่า “ว่าแต่หมดเวลาพักเที่ยงแล้วคงต้องไป ทำงานการตลาดต่อ”

8. กลวิธีการคาดคะเน

การคาดคะเน คือ การที่ผู้กล่าวถ้อยมีเจตนาชักจูง หมายไว้ คาดหมายไว้ กระประมาณ หรือคิดประมาณการโดยคร่าว ๆ หรือไม่แน่ใจ โดยมักมีคำบ่งชี้ เช่น คำว่า อาจ อาจจะ คง น่าจะ เห็นจะ ฯลฯ ซึ่งกลวิธีนี้เป็นกลวิธีทางภาษาด้านวจนกรรม จัดอยู่ในกลุ่มบอกกล่าวความจริง (ปรีชา ธนะวิบูลย์ และสิริวรรณ นันทจันทร์กุล, 2559 : 142) พบจำนวนทั้งหมด 21 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 11 ดังตัวอย่าง

“ต้องหาน้ำมาเกียมตุ๋นไว้ก่อน ตอนต่อ ๆ ไปน่าจะเสาะระยยะเผาไหม้ได้เลย”

(เรื่อง fwb #มนุษย์มิว)

ตัวอย่างนี้ เป็นการใช้กลวิธีการคาดคะเน พิจารณาจากการใช้คำว่า “น่าจะ” ในบริบทนี้ ผู้แสดงความคิดเห็นต้องการจะสื่อความหมายว่า นิยายตอนหน้าคงจะสนุกและเข้มข้นกว่านี้ เปรียบเหมือนอาหารรสแซ่บที่มีความจัดจ้าน จนต้องหาน้ำมาเตรียมไว้

9. กลวิธีการกล่าวยืนยัน

การกล่าวยืนยัน คือ วจนกรรมที่ผู้กล่าวถ้อยมีเจตนาสนับสนุนคำพูด การกระทำ หรือความเชื่อต่าง ๆ ว่าเป็นเช่นนั้นจริง และการย้ำหรือแจ้งความจำนงค์โดยไม่เปลี่ยนแปลง โดยอาจมีคำบ่งชี้ อาทิ แน่นอน รับรอง จริง จริงๆ เท่านั้น ฯลฯ (สินทรัพย์ ยืนยาว, 2560 : 85) พบจำนวนทั้งหมด 10 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 5.24 ดังตัวอย่าง

“ความสัมพันธ์แบบ fwb เมื่อมีคนรู้สึกมากกว่า ก็จะมีคนที่เจ็บ
แน่ ๆ ยี้อออ เจ็บรอเลยค่า”

(เรื่อง fwb #มนุษย์มิว)

ตัวอย่างนี้ เป็นการกล่าวยืนยันต่อเหตุการณ์ในเรื่อง พิจารณาจากการใช้คำว่า “แน่ ๆ” ซึ่งแสดงให้เห็นการแสดงความแน่นอนว่าสิ่งนั้นจะเกิดขึ้น ในตัวอย่าง ความสัมพันธ์ fwb ในที่นี้หมายถึง ความสัมพันธ์แบบเพื่อนกับเพื่อนที่มีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกัน แต่ไม่มีความรู้สึกรักต่อกัน หรือหมายถึงความสัมพันธ์แบบคู่กันนั่นเอง ซึ่งผู้แสดงความคิดเห็นได้กล่าวว่าความสัมพันธ์แบบนี้หากใครรู้สึกรักอีกฝ่าย ก็จะเป็นฝ่ายเสียใจแน่นอน

10. กลวิธีการกล่าวความคาดหวัง

การคาดหวัง คือ วัจนกรรมที่ผู้กล่าวถ้อยมีเจตนาหมายปองไว้ อยากได้ใครได้ ประสงค์คาดหวังความใส่ใจ หรือตั้งใจปรารถนา โดยอาจมีคำบ่งชี้ เช่นคำว่า อยาก ต้องการ ประสงค์ ฯลฯ (สินทรัพย์ ยืนยาว และคณะ, 2560 : 85) พบจำนวนทั้งหมด 12 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 6.28 ดังตัวอย่าง

“โอ้ยนน้อออออออววว อยากมีความรักที่มีเหตุผลเข้าใจ
เคลียร์ทุกความค้างคาใจกันให้จบ ๆ แบบนี้จ้ะเลยคะ พี่วิ ก็เป็นคนนั้น
ของเราละ ขอรวิสักคนเป็นของตัวเองด้วยคะ แพ้คนที่มีความชัดเจน
ทั้งต่อตัวเองและคนอื่น คารมคมคายดี อบอุ่น ชี้แจง ชี้หยอด แต่ก็มี
ความเป็นผู้ใหญ่เคร่งครัดมี เหตุผลควบคุมอารมณ์ได้ดี งงงงงงงงงงงง”

(เรื่อง professor #เป็นศิษย์ของเธอ)

ตัวอย่างนี้ เป็นการใช้กลวิธีการกล่าวความคาดหวัง พิจารณาจากการใช้คำว่า “อยาก” ผู้แสดงความคิดเห็นมีการแสดงเจตนาด้วยการใช้ถ้อยคำแสดงความหมายปอง ในบริบทนี้ ผู้แสดงความคิดเห็นต้องการที่จะมีคนรักที่แสนดีเหมือนกับตัวละครในเรื่อง

11. กลวิธีการกล่าวให้กำลังใจ

การกล่าวให้กำลังใจ ในที่นี้หมายถึง การกล่าวถ้อยคำที่แสดงให้ถึง ความเป็นห่วง ใส่ใจต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง พบจำนวนทั้งหมด 6 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 3.14 ดังตัวอย่าง

“เมื่อวานคงจะวุ่นมากจริง ๆ นะคะไรท์ รักษาสุขภาพนะค่ะ”

(เรื่อง นางมารล้านเล่มเกวียน)

ตัวอย่างนี้ เป็นการใช้กลวิธีการกล่าวให้กำลังใจ ผู้แสดงความคิดเห็นต้องการ จะให้กำลังใจนักเขียน โดยการใช้ถ้อยคำที่แสดงเจตนาความเป็นห่วง

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพฤติกรรมการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อนวนิยายออนไลน์ในเว็บไซต์ “readAwrite” ในหมวดนวนิยายกลุ่มยูริ (Yuri) หรือนวนิยายแนวหญิงรักหญิงจำนวน 5 เรื่องที่ติดอันดับหนึ่งประจำสัปดาห์ในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 จนถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2564 ทำการรวบรวมความคิดเห็นทั้งสิ้น 160 ข้อความ พบว่า สามารถจำแนกพฤติกรรมการแสดงความคิดเห็นได้ 11 พฤติกรรม ได้แก่ 1) พฤติกรรมการแสดงความรู้สึก ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น การแสดงความรู้สึกด้านบวก และการแสดงความรู้สึกด้านลบ 2) พฤติกรรมการเรียกร้อง 3) พฤติกรรมการอ้างประสบการณ์ 4) พฤติกรรมการตั้งคำถาม 5) พฤติกรรมติเตียน 6) พฤติกรรมแนะนำ 7) พฤติกรรมกล่าวเสียดสี/ประชดประชัน 8) พฤติกรรมคาดคะเน 9) พฤติกรรมกล่าวยืนยัน 10) พฤติกรรมกล่าวความคาดหวัง และ 11) พฤติกรรมกล่าวให้กำลังใจ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 พฤติกรรมการแสดงความคิดเห็น

พฤติกรรม	จำนวน	ร้อยละ
1. พฤติกรรมการแสดงความรู้สึก (ด้านบวก/ลบ)	64	33.51
2. พฤติกรรมการเรียกร้อง	10	5.24
3. พฤติกรรมการอ้างประสบการณ์	6	3.14
4. พฤติกรรมการตั้งคำถาม	15	7.85
5. พฤติกรรมติเตียน	17	8.9
6. พฤติกรรมแนะนำ	23	12.04
7. พฤติกรรมกล่าวเสียดสี/ประชดประชัน	7	3.66
8. พฤติกรรมคาดคะเน	21	11
9. พฤติกรรมกล่าวยืนยัน	10	5.24
10. พฤติกรรมกล่าวความคาดหวัง	12	6.28
11. พฤติกรรมกล่าวให้กำลังใจ	6	3.14
รวม	191	100

กลวิธีที่พบการใช้มากที่สุดคือ กลวิธีการแสดงความรู้สึก พบจำนวนทั้งหมด 64 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 33.51 โดยประเภทของกลวิธีการแสดงความรู้สึกที่พบมากที่สุดคือ การแสดงความรู้สึกด้านบวก พบจำนวนทั้งหมด 46 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 72 รองลงมาคือ กลวิธีการแนะนำ พบจำนวนทั้งหมด 23 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 12.04 กลวิธีการคาดคะเน พบจำนวนทั้งหมด 21 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 21 การแสดงความรู้สึกด้านลบ พบจำนวนทั้งหมด 18 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 28 กลวิธีการติเตียน พบจำนวนทั้งหมด 17 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 8.9 กลวิธีการตั้งคำถาม พบจำนวนทั้งหมด 15 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 7.85 กลวิธีการกล่าวความคาดหวัง พบจำนวนทั้งหมด 12 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 6.28 กลวิธีการเรียกร้องและกลวิธีการกล่าวยืนยัน พบจำนวนทั้งหมด 10 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 5.24 เท่ากัน กลวิธีการกล่าวเสียดสี/ประชดประชัน พบจำนวนทั้งหมด 7 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 3.66 และกลวิธีที่พบน้อยที่สุด คือ กลวิธีการกล่าวให้กำลังใจและกลวิธีการอ้างประสบการณ์ พบจำนวนทั้งหมด 6 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 3.14 เท่ากัน

การเขียนแสดงความคิดเห็นที่มีต่อนวนิยายออนไลน์ มีกลวิธีการเขียนที่หลากหลาย การเลือกใช้กลวิธีการเขียนแบบต่างๆ นั้นก็เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับเจตนาความต้องการสื่อสารของผู้กล่าวแสดงความคิดเห็น กลวิธีที่พบมากที่สุด คือ กลวิธีการแสดงความรู้สึก เนื่องจากกลุ่มข้อมูลเป็นประเภทวรรณกรรม ดังนั้น เนื้อหาของกลุ่มข้อมูลนี้จะมีลักษณะความเป็นบันเทิงคดี เป็นโลกแห่งจินตนาการที่ประกอบไปด้วยทั้งเนื้อหาบันเทิงใจ และสะเทือนใจ ผู้ที่ได้อ่านก็จะเกิดความรู้สึกหลากหลายตามวรรณกรรมเรื่องนั้น ๆ ทั้งความรู้สึกด้านบวกและด้านลบ จึงปรากฏการใช้กลวิธีการแสดงความรู้สึกมากที่สุด ประเภทของกลวิธีการแสดงความรู้สึกที่พบมากที่สุดคือ การแสดงความรู้สึกด้านบวก เนื่องจากกลุ่มข้อมูลที่ศึกษานี้เป็นนวนิยายแนวหญิงรักหญิง จึงปรากฏเนื้อหาที่เกี่ยวกับความรักค่อนข้างมาก โดยเฉพาะเนื้อหาที่ทำให้เกิดความรู้สึกด้านบวก ผู้ที่ได้อ่านจึงเกิดความรู้สึกในด้านบวกมากกว่า ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นความรู้สึกที่มีต่อตัวละครในนวนิยาย กลวิธีที่พบรองลงมา คือ กลวิธีการกล่าวแนะนำ สาเหตุที่พบกลวิธีรองลงมานั้นเป็นเพราะผู้แสดงความคิดเห็นมีความต้องการที่จะให้นวนิยายมีการแก้ไขไปในแนวทางที่ตนเองคิด การแนะนำที่พบ มีทั้งแนะนำนักเขียนในการปรับปรุงแก้ไขนิยาย การแนะนำตัวละครในเรื่อง

ให้กระทำตามสิ่งที่ผู้กล่าวคิดไว้ว่า ซึ่งส่วนใหญ่การแนะนำตัวละครจะพบมากกว่า กลวิธีการคาดคะเน มักเป็นการคาดคะเนต่อเนื่องไปของเรื่องว่าน่าจะมีการดำเนินเรื่องแบบใด และมีการคาดคะเนถึงสิ่งที่ตัวละครในเรื่องน่าจะคิดหรือน่าจะกระทำ การแสดงความรู้สึกด้านลบ ส่วนใหญ่ที่พบมักจะเป็นการใช้ถ้อยคำที่แสดงความไม่พอใจที่ไม่ได้รุนแรง การแสดงความรู้สึกสงสาร ซึมเศร้า สะเทือนใจ มักจะแสดงความรู้สึกต่อการกระทำของตัวละครมากกว่า กลวิธีการติเตียน มีทั้งการติเตียนนักเขียนให้เห็นข้อบกพร่องของการเขียน การติเตียนตัวละคร เนื้อเรื่อง ซึ่งส่วนใหญ่จะพบการติเตียนตัวละครในเรื่องมากที่สุด กลวิธีการตั้งคำถาม มีทั้งการตั้งคำถามที่ต้องการคำตอบและไม่ต้องการคำตอบ แต่จะพบการตั้งคำถามแบบไม่ต้องการคำตอบมากกว่า และมักจะเป็นการตั้งคำถามต่อการกระทำของตัวละครในเรื่องว่าเหตุใดจึงต้องทำเช่นนั้น เหตุใดไม่ทำเช่นนั้น เป็นต้น กลวิธีการกล่าวความคาดหวัง เป็นการแสดงความคิดเห็นที่มีเจตนาจะแสดงความประสงค์ ความต้องการ ความหมายปองของตัวเอง มักจะเป็นการกล่าวความคาดหวังในชีวิตจริงของตัวเองที่ต้องการจะมีเรื่องราวดี ๆ แบบในนิยาย และคาดหวังว่าตอนต่อไปของเรื่องจะเป็นแบบที่อยากให้เป็น กลวิธีการเรียกร้อง มักเป็นการเรียกร้องต่อนักเขียนให้มีการเขียนแบบที่ต้องการต่อไปในตอนหน้า และมีการเรียกร้องต่อตัวละครบ้างด้วย กลวิธีการกล่าวยืนยัน ส่วนใหญ่เป็นการแสดงความยืนยัน รับรองต่อการกระทำของตัวละคร เช่น ตัวละครกระทำแบบนั้น เพราะเหตุนี้แน่นอน หรือหากตัวละครกระทำแบบนั้น จะเกิดสิ่งนั้นตามมาแน่ เป็นต้น กลวิธีการกล่าวเสียดสี/ประชดประชัน พบไม่ค่อยมากนักเมื่อเทียบกับกลวิธีอื่น ผู้แสดงความคิดเห็นมักเสียดสีถึงบุคคลอื่น และประชดประชันถึงบุคคลอื่น กลวิธีการกล่าวให้กำลังใจ มีการพบน้อยที่สุด ส่วนใหญ่ที่พบคือการให้กำลังใจนักเขียน รองลงมาคือให้กำลังใจตัวละครในเรื่อง กลวิธีการอ้างประสบการณ์ พบน้อยที่สุดเช่นเดียวกับกลวิธีการกล่าวให้กำลังใจ ผู้แสดงความคิดเห็นมักจะหยิบยกประสบการณ์ส่วนตัวมาประกอบกับเหตุการณ์ในเรื่อง สาเหตุที่ทั้งสองกลวิธีนี้มีการใช้น้อย อาจเป็นเพราะมีน้อยคนที่จะให้ความสำคัญกับการให้กำลังใจ โดยเฉพาะนักเขียน เนื่องจากคนส่วนใหญ่ก็มักจะอ่านนิยายแล้วเกิดอารมณ์ร่วมไปกับนิยายเรื่องนั้น จึงมีจุดสนใจอยู่ที่ตัวเนื้อหามากกว่า และการอ้างประสบการณ์นั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้แสดง

ความคิดเห็นมีประสบการณ์ตรงที่สอดคล้องกับเนื้อหา เหตุการณ์ในเรื่อง ซึ่งก็คงมีไม่กี่คนนักที่จะมีประสบการณ์นั้นๆ หรือคงไม่ค่อยมีใครสนใจที่จะเล่าประสบการณ์ส่วนตัวมากนัก

การแสดงความคิดเห็นต่างๆ เหล่านี้ สะท้อนให้เห็นว่าคนในสังคมปัจจุบันใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือถ่ายทอดความคิดความรู้สึกของตนเอง จะเห็นได้ว่าการแสดงความคิดเห็นก็ต้องใช้กลวิธีทางภาษาต่างๆ เพื่อเป็นการสื่อเจตนาของผู้ส่งสาร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภาษาเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเรา และจากการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อนวนิยายประเภทยูริ ทำให้เห็นว่านวนิยายประเภทยังคงได้รับความนิยมอยู่เรื่อยๆ โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มคนสนับสนุนความรักร่วมเพศ และมีแนวโน้มว่าในอนาคตจะมีนวนิยายประเภทยิ่งเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรศึกษาการแสดงความคิดเห็นจากแหล่งต่างๆ บนสื่อออนไลน์เพื่อให้มองเห็นมุมมองทางสังคมที่หลากหลาย
2. ควรศึกษาการแสดงความคิดเห็นในวรรณกรรมแนวอื่นเพิ่ม เพื่อเปรียบเทียบกัน

เอกสารอ้างอิง

จอมขวัญ สุทธินนท์, ประเทือง ทินรัตน์ และสิริวรรณ นันทจันทุล. (2560).

ประเภทของวัจนกรรมการประชดประชันในนวนิยายชายรักชาย,

วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่.

9(1), 21-39.

จันทิมา อังคพณิกิจ. (2562). การวิเคราะห์ข้อความ (Discourse Analysis).

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธารินี แก้วจันทร์. (2556). ความพึงพอใจของลูกค้าต่อการให้บริการ

ของธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) สาขารัชดาภิเษก

(ท่าพระ-ตากสิน) สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยสยาม.

ปรีชา ธนะวิบูลย์ และสิริวรรณ นันทจันทุล. (2559). วัจนกรรมคำคมความรักใน
 เครือข่ายสังคมออนไลน์, **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี**. 10(1),
 137-150.

พัทธ์ธีรา โรจน์รัฐคณาธร. (2553). การวิเคราะห์นวนิยายอินเทอร์เน็ต : กรณี
ศึกษานวนิยายของแสดมπίเบอร์รี่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ).
 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**.
 กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

รีณทัตย์ สัจจพันธุ์. (2552). **วรรณกรรมออนไลน์ : วัฒนธรรมการสร้าง-เสพ
 วรรณศิลป์ในบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง**, **วารสารสถาบันวัฒนธรรมและ
 ศิลปะมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. 11(1), 43-57.

สินทรัพย์ ยืนยาว และคณะ. (2560). กลวิธีการแสดงความเห็นกระทู้ทางการเมือง
 บนเฟซบุ๊กดอทคอม, **วารสารมยสาร**. 15(2), 83-91.

อนุชา พิมพ์ศักดิ์. (2558). **อัตลักษณ์ความเป็นลูกผสมในนวนิยายวัยรุ่นไทย
 สมัยนิยม**. นครปฐม : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชียมหาวิทยาลัย
 มหิดล.

อารดา ปรีชาปัญญา. (2553). **การวิเคราะห์อัตลักษณ์นวนิยายไทยบนอินเทอร์เน็ต
 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ)**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Swil. (2563). **YURI เป็นนิยายวายแบบไหน**. สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2565,
 จาก <https://intrend.trueid.net/bangkok/yuri>.

Her Royal Highness Grace Protecting Thai People
throughout Country : Royal Term of Proclamation in Honor
of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn
B.E. 2522-2533

ประภัสสร ภัทรนาวิก^{1*} (Prapassorn Phatranavig)^{1*}

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์คำราชาศัพท์ที่ปรากฏในคำประกาศราชสุตติเฉลิมพระเกียรติคุณสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้ขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ในช่วงพุทธศักราช 2522 - 2533 อันเป็นช่วงสิบสองปีแรกของการประกาศราชสุตติเฉลิมพระเกียรติคุณในโอกาสดังกล่าว มีข้อมูลทั้งสิ้น 32 ฉบับ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่าคำราชาศัพท์ 3 ลักษณะ คือ คำราชาศัพท์ที่เป็นวิสามานยนาม คำราชาศัพท์ที่เป็นวิสามานยนาม และคำราชาศัพท์ที่เป็นคำกริยา ปรากฏอย่างสม่ำเสมอในทุกฉบับ ส่วนการใช้คำราชาศัพท์อาจใช้เพื่อยอพระเกียรติ ใช้เพื่อสื่อสารว่าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการ และพระราชกรณียกิจทั้งหลายนั้นส่งผลประโยชน์สู่ประชาชนชาวไทย การใช้คำราชาศัพท์นี้ทำให้ผู้วิจัย

1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
สงขลา 90000, อีเมล: pprapassorn_ph@hotmail.com

¹ Asst. Prof. Dr., Thai Language Section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla 90000, E-mail : pprapassorn_ph@hotmail.com

* Corresponding author: E-mail address : pprapassorn_ph@hotmail.com

สรุปได้ว่า “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นผู้สรรค์สร้างผลประโยชน์ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขและพระราชทานผลประโยชน์นั้นให้แก่ประชาชน” ส่วนกรณีการใช้คำสามัญที่หมายถึง ประชาชนชาวไทย ทำให้ผู้วิจัยสรุปได้ว่า “ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากพระราชกรณียกิจ คือ ประชาชนชาวไทย ทุกหมู่เหล่าทุกทิศานุทิศทั้งแผ่นดิน” การศึกษาวิจัยคำราชาศัพท์ในคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณนี้ทำให้ประจักษ์ว่าพระมหากษัตริย์คุณนี้หาที่สุดมิได้ และทำให้เข้าใจและเข้าถึงความคิดรวบยอด คือ “พระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีปกคุ้มประชาชนชาวไทยทั้งแผ่นดิน”

คำสำคัญ : สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, คำราชาศัพท์, คำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณ

Abstract

This article aims to analyze royal terms of Proclamation in Honor of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn B.E. 2522-2533. These first twelve years were when several universities begged for Her Royal Highness's Grant to offer Honorary Doctorate Degree. The total of studied documents was 32 copies using descriptive analysis research. The results of the study found that three characteristics of royal terms were royal terms as proper nouns, royal terms as common nouns and royal terms as verbs. These three characteristics of royal terms consistently appear in the Proclamation in Honor of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn. The use of royal terms in honoring Her Royal Highness can be used in conveying the Proclamation in Honor of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn in terms of her royal multifarious duties leading to Thai people's benefits. The use of royal terms in conveying these Honorable Proclamations make the researcher conclude that "Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn is the creator and donor for Thai beneficiaries to decrease suffers and increase happiness." The common word

referring to “Thai people “in the honorable proclamation makes the researcher conclude that those who receive beneficiaries from the royal duties refer to Thai people throughout the country.” This research study of royal terms of Proclamation in Honor of Her Royal Highness reveals Her Royal Highness Grace and makes Thai people understand the concept of “Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn protecting Thai people throughout the country.”

Keywords : Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn, royal terms, Proclamation in Honor of

บทนำ

สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันหลักของชาติ พระราชกรณียกิจที่พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศ์ได้ทรงปฏิบัติล้วนแต่เป็นพระราชกรณียกิจอันยังคุณประโยชน์ต่ออาณาประชาราษฎร์ ชาวไทยจึงรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและใช้ราชาศัพท์กับพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศ์อย่างภาคภูมิใจและใช้อย่างพิถีพิถันให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนของการใช้ ราชาศัพท์ยังมีความสำคัญยิ่งในด้านที่เป็นเอกลักษณ์และสมบัติทางภาษาของชาติไทยด้วย

การใช้คำราชาศัพท์ในคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณเป็นการใช้เพื่อประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณให้ปรากฏเป็นที่ประจักษ์ กรณีคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้ขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์²เป็นเอกสารสำคัญที่มหาวิทยาลัยทั้งหลายได้จัดทำขึ้นเพื่อประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีตามที่สภามหาวิทยาลัยได้มีมติขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ด้านต่าง ๆ ซึ่งเริ่มมีการขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในปีพุทธศักราช 2522 โดยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์² หลังจากนั้นมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้ขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิ

² ผู้วิจัยได้จัดพิมพ์ชื่อปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ตามต้นฉบับประมวลคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

บัณฑิตกิตติมศักดิ์ต่อเนื่องมา เพื่อแสดงความจงรักภักดี ถวายพระเกียรติยศ เจริญพระเกียรติคุณ เผยแพร่พระปรีชาสามารถในสรรพวิทยาการที่ทรงประกอบพระราชกรณียกิจนานาประการซึ่งยังคุณประโยชน์ต่ออาณาประชาราษฎร์และเป็นสิริมงคลให้แก่บัณฑิต นิสิตนักศึกษา บุคลากรของมหาวิทยาลัยอย่างทั่วหน้า

เมื่อผู้วิจัยสืบค้นผลงานวิจัยในอดีตพบว่ามีการศึกษาวิจัยเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ดังเช่น ผลงานของ เก๋ แดงสกุล (2556) และ (2558) ซึ่งเป็นงานศึกษาจากบทร้อยกรอง ส่วนผลงานอื่นที่เกี่ยวข้องอาจเป็นการศึกษาจากพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เช่น ผลงานของ ศศิวิมล พลิตาภรณ์ (2544) ส่วนในการศึกษาเกี่ยวกับคำราชาศัพท์จากคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้ขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒบัณฑิตกิตติมศักดิ์แด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นี่เป็นงานศึกษาที่แตกต่างไป ยังมิได้มีผู้ใดศึกษา และมีประเด็นสำคัญที่ควรศึกษา

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยคำราชาศัพท์ที่ปรากฏในคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับความรู้เรื่องคำราชาศัพท์จาก ราชาศัพท์ (2555) ของสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ และศึกษาและประยุกต์ความรู้เรื่องความสัมพันธ์ทางภาษาระหว่างคำนามและคำกริยา หรือที่นักภาษานางท่านอาจเรียกทางไวยากรณ์ว่าหน่วยนามและหน่วยกริยา ของ นววรรณ พันธุเมธา (2559) และ ภาณุ สังขะวร (2527) โดยนำความรู้ความคิดทั้งหลายนี้นำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ ดังนี้

ความรู้เรื่องคำราชาศัพท์

คำว่า ราชาศัพท์ หมายถึง น.คำที่ใช้กราบบังคมทูล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 997)

นววรรณ พันธุเมธา (2547 : 306) อธิบายความหมายว่า “ถ้อยคำที่ควรแก่พระเจ้าแผ่นดินและเจ้านาย อาจหมายรวมถึงคำที่ใช้แก่พระภิกษุสงฆ์ ข้าราชการ และสุภาพชนด้วย”

ในหนังสือราชาศัพท์ (2555 : 9-32) ได้กล่าวถึงคำราชาศัพท์ว่า หมายถึง ถ้อยคำจำพวกหนึ่งเป็นคำที่ใช้แก่พระมหากษัตริย์และเจ้านาย โดยในหนังสือราชาศัพท์ดังกล่าวนี้ได้อธิบายลักษณะของคำราชาศัพท์ ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเฉพาะที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์หรือเจ้านายและเกี่ยวกับงานวิจัยนี้ โดยสรุปได้ดังนี้

ข้อหนึ่ง คำราชาศัพท์ที่ใช้เป็นชื่อ ที่เรียกว่าคำนามหรือสามานยนาม มีสองลักษณะ คือ

1. คำที่ไม่ต้องใช้คำใด ๆ เข้าประกอบ เช่น คำนามที่เป็นชื่อของสิ่งรวมกัน อยู่เป็นหมู่มาก เช่น สมาคม มูลนิธิ ที่ทางไวยากรณ์เรียกสมุหนาม อีกพวกหนึ่งได้แก่ คำนามที่เป็นราชาศัพท์แล้วในตัว เช่น คำว่าวัง ตำหนัก หม่อม บางทีเมื่อจะใช้ในที่สูงขึ้นไปกว่าศักดิ์ของคำต้องประกอบคำอื่นเข้าด้วยให้ได้ความหมายตรงกับที่ต้องการ อย่างคำว่าตำหนัก ประกอบคำ พระ เป็น พระตำหนัก เป็นต้น

2. คำที่ต้องใช้คำอื่นเข้าประกอบให้เป็นราชาศัพท์ มีหลักสังเกตในการประกอบ ดังเช่น คำที่ใช้แก่ พระมหากษัตริย์ ได้แก่ คำนามที่เป็นสิ่งสำคัญอันควรยกย่อง เช่น พระบรมมหาราช พระบรมมหา พระบรมราช พระบรม นำหน้าเช่น พระบรมมหาราชวัง พระบรมราชชนนี เป็นต้น คำนามที่เป็นสิ่งสำคัญของลงมา ให้ชื่อว่า พระราช ประกอบข้างหน้าเช่น พระราชวัง พระราชทรัพย์ คำนามที่เป็นสิ่งสามัญทั่วไปที่ไม่ถือว่าสำคัญและไม่ประสงค์ให้แยกให้เห็นว่าเป็นนามใช้เฉพาะพระมหากษัตริย์ ให้ใช้คำว่า พระ นำหน้า เช่น พระองค์ พระกร เป็นต้น หนึ่ง บุคคลที่เป็นพระญาติหรือเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ย่อมมีคำบัญญัติให้ใช้เป็นการเฉพาะ แต่ถ้าใช้เป็นกลาง ๆ สำหรับพระประมุขอื่นๆ ก็ใช้พระราชนำหน้า เช่น พระราชมารดา พระราชบิดา ถ้าบุคคลนั้นมีเชื้อเจ้านายมักใช้ พระ นำหน้า เช่น พระอัยกา พระมาตุลา ส่วนสามัญชนที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์โดยทางอื่นใช้ พระ นำหน้า เช่น พระอาจารย์ พระสหาย ส่วนคำนามที่เป็นสิ่งที่ไม่สำคัญและคำนั้นเป็นคำไทย บางคำใช้คำ หลวง หรือ ต้น ประกอบเข้าข้างหลังให้เป็นราชาศัพท์ได้ เช่น ลูกหลวง รถหลวง ส่วนคำอื่นเช่น ภรรยาหลวง ไม่ถือว่าเป็นคำประกอบท้ายเพื่อให้คำหน้าเป็นราชาศัพท์ ยังมีคำนามที่มีคำประกอบท้ายอื่นๆ บางที่ยังประกอบคำ พระ เข้าข้างหน้าได้ด้วย เช่น พระเครื่องต้น บางคำประกอบคำอื่นๆ เข้าให้เป็นราชาศัพท์ด้วย เช่น รถยนต์พระที่นั่ง

นอกจากนี้คำที่ใช้สำหรับเจ้านายมีการใช้คำประกอบแตกต่างกันหลายอย่าง เพราะเจ้านายมีหลายชั้น กล่าวโดยย่อตั้งแต่พระบรมราชินีนาถลงไปจนถึงหม่อมเจ้า เช่น ใช้คำ พระราช นำหน้านามบางคำที่ใช้แก่ สมเด็จพระบรมราชินีนาถ จนถึง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตลอดจนนามที่สำคัญ เช่น พระราชเสาวนีย์ พระราชปิ่นฑูร ใช้คำ พระ นำหน้านามสำหรับพระบรมวงศ์ สมเด็จพระบรมราชินีนาถ จนถึง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในนามที่ไม่สำคัญ และสำหรับพระราชวงศ์ชั้นสมเด็จเจ้าฟ้าและพระองค์เจ้า ทั้งนามสำคัญและไม่สำคัญ เช่น พระองค์ พระหัตถ์ เว้นแต่หม่อมเจ้า ไม่ใช่ พระ นำ คงพูดว่า เคียง หัตถ์ คำนามที่เป็นราชาศัพท์สำหรับเจ้านายอยู่ในตัว เช่น เจ้าจอม หม่อม เป็นต้น นามที่เป็นชื่อของคน สัตว์ สิ่งของ หรือสิ่งอื่นที่เป็นของทางไกล ไม่ได้เกี่ยวเนื่องกับพระมหากษัตริย์ หรือเจ้านาย รวมทั้งเป็นคำที่มีขึ้นมาในชั้นหลัง ๆ ซึ่งบางทีก็มีชื่อเป็นคำต่างภาษา เช่น ไทโรทัศน์ วิฑูร ไม่จำเป็นต้องตกแต่งหรือเปลี่ยนแปลงให้เป็นราชาศัพท์แต่อย่างใด ให้ใช้คำเดิมตามปกติ นามที่ต้องใช้คำประกอบดังกล่าวแล้วเป็นพวกชื่อทั่วไปที่ทางไวยากรณ์เรียกว่าสามัญนามอย่างหนึ่ง อาการนามอย่างหนึ่ง น่าสังเกตว่านามสองชนิดนี้ บางทีท่านบัญญัติคำไว้ให้ใช้ต่างกันตามชั้นของบุคคล เช่น พระราชหัตถเลขา ใช้แก่พระมหากษัตริย์ ลายพระราชหัตถ์ ใช้แก่ สมเด็จพระบรมราชินีนาถลงมาถึง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นต้น

ข้อสอง ราชาศัพท์ที่เป็นชื่อเฉพาะของบุคคล ทางไวยากรณ์เรียกว่าวิสามัญนาม มีวิธีประกอบคำให้เป็นราชาศัพท์ตายตัวอยู่ กล่าวคือ วิสามัญนามอันเป็นชื่อเฉพาะพระมหากษัตริย์ และเจ้านายมีคำสามัญนามนำพระปรมาภิไธย พระบรมนามาภิไธย พระนามาภิไธย และพระนาม เป็นต้น เช่น พระบาทสมเด็จพระ พระ นำพระปรมาภิไธยเช่น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามมินทราธิราช บรมนาถบพิตร เป็นต้น

ในส่วนของคำราชาศัพท์ที่เป็นคำกริยาเขียนไว้ว่า “คำแสดงกิริยาอาการ และความมี ความเป็น ที่เรียกว่าคำกริยา” และอธิบายว่า “ในไวยากรณ์ กริยาที่เปลี่ยนแปลงใช้ตามระเบียบราชาศัพท์โดยมากมีอยู่แต่กริยาที่จะใช้แก่พระมหากษัตริย์กับเจ้านาย และมักจะใช้อย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน” มีลักษณะซึ่งผู้วิจัยขอยกมากล่าวโดยสรุปดังนี้

1. เป็นคำเฉพาะต่างจากคำกริยาสามัญ เช่น ทอดพระเนตร = ดู, มอง, แล
ประทับ = อยู่, อยู่กับที่ ทรง = แปลได้หลายความหมายแล้วแต่นามข้างท้ายจะ
บ่งความ เช่นทรงรถ ทรงม้า ทรงธรรม ทรงศีล ทรงดนตรี ทรงพระอิสถมวน

2. ใช้ ทรง เป็นกริยานุเคราะห์นำหน้ากริยา เช่น ทรงฟัง ทรงยินดี ทรงถวาย
ทรงรับ ทรงชุบเลี้ยง ทรงผนวช เป็นต้น แต่จะใช้ ทรง นำหน้ากริยาที่เป็นราชาศัพท์
สำหรับพระมหากษัตริย์และเจ้านายอยู่แล้ว (ตามข้อ 1) ให้เป็น ทรงประจวร
ทรงเสวย ทรงประทับ ไม่ได้เป็นอันขาด

3. ใช้ทรงนำหน้านามราชาศัพท์ให้เป็นกริยาลิราชาศัพท์ เช่น ทรงพระกรุณา
ทรงพระประจวร ทรงพระดำริ ทรงผนวช เจ้านายประจวร แต่ พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวทรงพระประจวร เจ้านายทรงผนวช แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงพระผนวช

4. คำ ทรง จะใช้นำกริยาที่มีนามราชาศัพท์ต่อท้ายมิได้ เช่น ห้ามใช้ว่า
ทรงมีพระมหากษัตริย์ ทรงมีพระราชดำริ ทรงมีพระบรมราชโองการ ทรงเป็น
พระราชโอรส ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ต้องใช้ว่า ทรงพระมหากษัตริย์
(ตามข้อ 3) หรือมีพระมหากษัตริย์ ทรงพระราชดำริ หรือมีพระราชดำริ มีพระบรมราชโองการ
เป็นพระราชโอรส ชูพระองค์ ทอดพระเนตร สิ้นพระชนม์ เสียพระทัย
ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท

5. ใช้คำเสด็จ นำหน้ากริยาบางคำทำนองเดียวกับใช้ทรงนำก็ได้และความหมาย
สำคัญจะอยู่ที่กริยาที่อยู่ข้างหลัง เช่น เสด็จไป เสด็จกลับ เสด็จมา เสด็จขึ้น
เสด็จลง เสด็จอยู่ เสด็จประพาส เสด็จผ่านพิภพ เสด็จดำรงราชย์ เสด็จสถิต
เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เสด็จสวรรคต

6. เป็นคำบัญญัติแยกใช้ตามชั้นบุคคล กริยาพวกนี้จำเป็นต้องสังเกตจดจำ
เป็นคำๆไป ตัวอย่างเช่น เกิดราชาศัพท์ คือ ทรงพระราชสมภพ เสด็จพระราชสมภพ
ใช้แก่ พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมราชินี
สมเด็จพระบรมราชชนก สมเด็จพระบรมราชชนนี เป็นต้น

แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ทางภาษาระหว่างคำนามและคำกริยา

นworรณ พันธุมธา (2559 : 8-19, 187-195) จำแนกคำกริยา หน่วยนาม และอธิบายความหมายไว้สรุปได้ว่า **คำกริยาแสดงอาการ** หมายถึง คำกริยาแสดงอาการที่เคลื่อนที่ หรืออาการที่อยู่กับที่ คำกริยาแสดงอาการปรากฏร่วมกับหน่วยนามซึ่งหมายถึงคำนามหรือนามวลี หรือคำชนิดอื่นที่ทำหน้าที่อย่างเดียวกับคำนาม คำกริยาแสดงอาการปรากฏร่วมกับหน่วยนามที่หมายถึงผู้ทำกริยานั้นๆ **คำกริยาแสดงสภาพ** หมายถึง คำกริยาที่มีความหมายแสดงสภาพของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจเป็นสภาพจิตใจ หรือสภาพร่างกาย คำกริยาบางคำบอกลักษณะ คำกริยาแสดงสภาพจะปรากฏร่วมกับหน่วยนามที่หมายถึงบุคคลหรือสิ่งที่เป็นเจ้าของสภาพนั้นๆ **คำกริยาแสดงการประสบ** มีความหมายเกี่ยวกับการรู้สึก หรือประสาทสัมผัส คำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับการรู้จะปรากฏร่วมกับหน่วยนามที่หมายถึงผู้รู้ ในบางกรณีอาจมีหน่วยนามที่หมายถึงสิ่งที่รู้ที่เข้าใจหรือมีประโยชน์แสดงข้อความที่รู้ที่เข้าใจปรากฏอยู่ด้วย คำกริยาที่มีความหมายเกี่ยวกับความรู้สึกจะปรากฏร่วมกับหน่วยนามผู้เป็นเจ้าของความรู้สึก นอกจากนี้ คำกริยาที่มีความหมายแสดงประสาทสัมผัสจะปรากฏร่วมกับหน่วยนามที่เป็นเจ้าของประสาทสัมผัสนั้นๆ และหน่วยนามที่เจ้าของประสาทสัมผัสประสบ

ส่วนกรณีหน่วยนาม นworรณ พันธุมธา ให้ความหมายของหน่วยนามชนิดต่างๆ ไว้ในที่นี้ยกตัวอย่างบางหน่วยนาม สรุปได้ดังนี้ เช่น **หน่วยนามบอกผู้ทำ** หมายถึง ผู้กระทำอาการอย่างหนึ่ง ประกติจะอยู่หน้าหน่วยกริยาแสดงอาการ **หน่วยนามบอกผู้มีสภาพ** หมายถึง ผู้มีสภาพ อย่างหนึ่ง ประกติจะอยู่หน้าหน่วยกริยาแสดงสภาพ **หน่วยนามบอกผู้ประสบ** หมายถึง ผู้ที่มีอารมณ์ความรู้สึก มีความรู้ความเข้าใจหรือมีประสบการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ประกติจะอยู่หน้าหน่วยกริยาแสดงการประสบ **หน่วยนามบอกผู้ถูก** หมายถึง ผู้รับการกระทำหรือการประสบ **หน่วยนามบอกผล** หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำ **หน่วยนามบอกผู้เสริม** หมายถึง สิ่งที่ช่วยเสริมความหมายของหน่วยกริยาให้สมบูรณ์ เป็นต้น

ส่วน ภาณู สังขะวร (2527 : 39-72, 73-111) จำแนกคำกริยา หน่วยนาม และอธิบายไว้สรุปได้ว่า **คำกริยาแสดงอาการ** หมายถึง คำกริยาที่แสดงอาการของคำนาม คำกริยาชนิดนี้จะปรากฏร่วมกับคำนามที่หมายถึงผู้ทำอาการ เกณฑ์ในการพิจารณาว่าคำกริยาใดเป็นคำกริยาแสดงอาการหรือไม่ ก็คือคำถามว่า ใครทำอะไร ประโยคที่มีคำกริยาแสดงอาการปรากฏอยู่จะสามารถตอบคำถามนี้ได้ **คำกริยาแสดงสภาพ** หมายถึงคำกริยาที่แสดงสภาพหรือลักษณะของคำนามในขณะที่เอ่ยถึงว่ามีสภาพหรือลักษณะอย่างไร ประโยคที่มีคำกริยาแสดงสภาพปรากฏอยู่จะสามารถตอบคำถามว่า ใครเป็นอย่างไร หรืออะไรเป็นอย่างไร และ **คำกริยาแสดงความรู้สึก** หมายถึง คำกริยาที่แสดงความรู้สึก แสดงอารมณ์หรือแสดงการรับรู้ ด้วยประสาทสัมผัส คำกริยาชนิดนี้จะปรากฏกับคำนามที่หมายถึง ผู้มีความรู้สึก ผู้มีอารมณ์ ผู้รับรู้ ที่แสดงโดยกริยานั้นๆ ประโยคที่มีคำกริยาแสดงความรู้สึกปรากฏอยู่จะสามารถตอบคำถามว่า ใครรู้สึกอย่างไร

ส่วนกรณีหน่วยนาม ภาณู สังขะวร ให้ความหมายของหน่วยนามชนิดต่างๆ ในที่นี้ยกตัวอย่างมาสรุปได้ดังนี้ **ผู้ทำ** หมายถึง ลักษณะความสัมพันธ์ของคำนามกับคำกริยาแสดงอาการในลักษณะที่คำนามเป็นผู้ทำอาการ **ผู้ทรงสภาพ** หมายถึง ลักษณะความสัมพันธ์ของคำนามกับคำกริยาแสดงสภาพในลักษณะที่คำนามเป็นผู้ทรงสภาพ **ผู้ประสบ** หมายถึง ลักษณะความสัมพันธ์ของคำนามกับคำกริยาแสดงความรู้สึกในลักษณะที่คำนามเป็นผู้มีความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งหรือมีประสบการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง **ผู้ถูก** หมายถึง ลักษณะความสัมพันธ์ของคำนามกับคำกริยาแสดงอาการในลักษณะที่คำนามเป็นผู้ถูกระทบกระเทือนและอาจเปลี่ยนแปลงสภาพหรืออาการเพราะอาการของผู้ทำ เป็นต้น

วิธีการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ในการวิจัยและข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์คำราชาศัพท์ที่ปรากฏในคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พุทธศักราช 2522-2533 โดยมีข้อมูลในการวิจัยดังนี้ คือ ศึกษาคำราชาศัพท์จากคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ในโอกาสที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้ขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ในช่วงปี พ.ศ. 2522- 2533 อันเป็นระยะเวลา 12 ปีแรกของการขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ซึ่งปรากฏจำนวนของคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณในช่วงนี้ 32 ฉบับ โดยศึกษาข้อมูลจากประมวลคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของ มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งได้จัดพิมพ์เผยแพร่เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุ 50 พรรษา

2. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีขอบเขตของการวิจัย คือ ศึกษาเฉพาะกรณีคำราชาศัพท์ที่เป็นวิสามานยนาม คือพระนามาภิไธยตามพระสุพรรณบัฏของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และพระนามาภิไธย (อย่างย่อ) คำราชาศัพท์ที่เป็นวิสามานยนาม เช่น คำแทนพระนามหรือคำสรรพนามและคำอื่น ๆ ซึ่งเป็นวิสามานยนาม ซึ่งในคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณหมายถึง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี คำราชาศัพท์ที่เป็นวิสามานยนามเฉพาะคำที่ใช้สำหรับเจ้านาย เช่น คำที่เป็นคำราชาศัพท์อยู่แล้ว และคำที่มีคำว่าพระบรม พระราช พระ เป็นต้นที่ประกอบคำนั้น ไม่นับวิเคราะห์วิสามานยนามที่เจ้านายใช้ร่วมกับสามัญชนซึ่งเป็นคำสามัญ เช่น คำว่า สมาคม มูลนิธิ เป็นต้น แต่อาจมีการกล่าวถึงคำสามัญที่เกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับงานวิจัยนี้ และศึกษาคำราชาศัพท์ที่เป็นคำกริยาที่ปรากฏในข้อมูลดังกล่าว

3. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. วิเคราะห์ข้อมูล โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

4.1 ศึกษาข้อมูลคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณและเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเอกสาร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

4.2 คัดเลือกและวิเคราะห์แยกประเภทของลักษณะคำราชาศัพท์ตามขอบเขตการวิจัยที่กำหนด

4.3 วิเคราะห์คำราชาศัพท์ตามการปรากฏในคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณโดยอาศัยความรู้และทฤษฎีซึ่งได้ประยุกต์มาใช้ในการวิเคราะห์ คือ ความรู้เรื่องคำราชาศัพท์จาก ราชาศัพท์ (2555) แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ทางภาษาระหว่างคำนามและคำกริยาของ นววรรณ พันธุเมธา (2559) และ ภาณุ สังขะวร (2527)

4.4 เสนอผลการวิจัย

5. สรุปผล อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

1. ผลการศึกษา

เมื่อศึกษาคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อาจทำให้ได้ข้อสรุปว่ามหาวิทยาลัยได้มีมติขอพระราชทาน ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์และได้ประพันธ์คำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณในการณ์นี้ ภาษาที่ทำหน้าที่ประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณนี้ ย่อมมีความสำคัญมาก กล่าวคือ คำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณเป็น บทประพันธ์ที่ประพันธ์ขึ้นจากการที่ผู้ประพันธ์ได้ศึกษาพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจ ฯลฯ ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และได้คัดสรรประเด็น เนื้อหามาเรียงร้อยข้อความและประพันธ์อย่างประณีตมีศิลปะในการใช้ภาษาเพื่อ สื่อสารให้ผู้รับสารได้ทราบได้เข้าใจ และเมื่อประชาชนชาวไทยได้ทราบในความจริง อันเป็นที่ประจักษ์ย่อมเกิดความเคารพเลื่อมใสศรัทธา ซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณ

ประเด็นการใช้ภาษาลักษณะหนึ่งที่เป็นกลไกสำคัญในการใช้ภาษาเพื่อ ประพันธ์ คือ การใช้คำราชาศัพท์ จากข้อมูลที่ศึกษาตามขอบเขตของการวิเคราะห์ วิจัยมีผลของการศึกษาดังนี้

1.1 ลักษณะของคำราชาศัพท์ในคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณ

คำราชาศัพท์ที่ปรากฏในคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณอาจ จำแนกได้ดังนี้ คือ คำราชาศัพท์ที่เป็นวิสามานยนาม คำราชาศัพท์ที่เป็นสามานยนาม คำราชาศัพท์ที่เป็นคำกริยา ดังนี้ คำราชาศัพท์ที่เป็นวิสามานยนาม คือ คำนาม

ที่เป็นพระนามาภิไธยตามพระสุพรรณบัฏของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระนามาภิไธย (อย่างย่อ) (ซึ่งในบทความนี้ขอรวมคำสามัญนาม คือ สมเด็จพระ ซึ่งอาจจัดเป็นสามัญนามให้อยู่ในหมวดนี้ด้วย เนื่องด้วยเป็นพระนามาภิไธยตามพระสุพรรณบัฏ) ดังนี้

ในคำประกาศราชสดุติเฉลิมพระเกียรติคุณสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ปรากฏคำที่กล่าวถึงสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยปรากฏพระนามาภิไธยตามพระสุพรรณบัฏ พระนามาภิไธย (อย่างย่อ) มีตัวอย่างดังนี้

กรณีพระนามาภิไธยตามพระสุพรรณบัฏ คือ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เจ้าฟ้ามหจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี มีตัวอย่างดังนี้

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจเป็นอเนกประการ อันยังประโยชน์แก่สังคมและประชากรราษฎรเป็นลำดับมา...

(มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ชั้นบัณฑิตกิตติมศักดิ์ 2522 (ประมวลคำประกาศ³, 2549 : 1))

พระนามาภิไธย (อย่างย่อ) คือ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ดังนี้

...สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมทางภาษา ทรงเป็นผู้ที่ดำรงรักษามาตรฐานของภาษาไทยได้อย่างดียิ่ง...(มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาวิชาภาษาไทย) 2533 (ประมวลคำประกาศ, 2549 : 48))

ตัวอย่างคำที่เน้นดังที่กล่าวนี้เป็นคำราชาศัพท์ที่เป็นวิสามานยนาม

³ การอ้างอิงตัวอย่างจากประมวลคำประกาศราชสดุติเฉลิมพระเกียรติคุณสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในบทความนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงชื่อมหาวิทยาลัย ปริญญาชั้นบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ปี พ.ศ. และ ใช้คำว่า ประมวลคำประกาศ ปีที่พิมพ์และเลขหน้า

คำราชาศัพท์ที่เป็นสามัญนาม

กรณีคำราชาศัพท์ที่เป็นสามัญนาม เช่น คำแทนพระนามหรือคำสรรพนาม และคำอื่น ๆ ซึ่งจัดเป็นสามัญนาม ซึ่งในคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณ จะหมายถึง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และคำอื่น ๆ ที่เป็นสามัญนามเฉพาะคำที่ใช้สำหรับเจ้านาย เช่น พระราชธิดา พระราชกนิษฐา พระราชภาริก พระมหากษัตริย์ พระราชประสงค์ พระอัจฉริยภาพ พระปรีชาสามารถ พระวิริยะอุตสาหะ เป็นต้น มีตัวอย่างดังนี้

คำแทนพระนามหรือคำสรรพนาม เช่น พระองค์ ได้ฝ่าละอองพระบาท มีตัวอย่างดังนี้

...พระราชกนิษฐาอันเปี่ยมด้วยพระเมตตาคุณของ**พระองค์**ก่อให้เกิด ความเจริญและความผาสุกทั้งใจกายแก่พสกนิกรโดยแท้...

(สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ปริญญาครุศาสตรบัณฑิตสหกรรมดุสิตบัณฑิต กิตติมศักดิ์ 2523 (ประมวลคำประกาศ ฯ, 2549 : 6))

...พระราชปณิธานและพระกรุณาธิคุณใน**ได้ฝ่าละอองพระบาท** ได้เป็นปัจจัย โนมน้าว ให้บุคคลและสถาบันต่าง ๆ ร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาและจัดตั้งห้องสมุดขึ้น เป็นจำนวนมาก...

(มหาวิทยาลัยบูรพา ปริญญาศิลปศาสตรดุสิตบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชา บรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์ 2533 (ประมวลคำประกาศ ฯ, 2549 : 50))

คำอื่น ๆ ที่หมายถึง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เช่น การนำคำว่าองค์ มาประกอบคำนามสามัญ ดังเช่น

...ทรงรับเป็น**องค์ประธานกิตติมศักดิ์**โครงการดนตรีไทย ปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ ซึ่งศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นผู้ดำเนินงาน

(มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปริญญาศิลปศาสตรดุสิตบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาดุริยางคศาสตร์ 2530 (ประมวลคำประกาศฯ, 2549 : 27))

ตัวอย่างคำที่เน้นดังที่กล่าวนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นคำราชาศัพท์ที่เป็นสாமานยนาม เป็นคำแทนพระนามหรือคำสรรพนามที่หมายถึงสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ส่วนคำอื่นๆ ที่เป็นสாமานยนามเฉพาะคำที่ใช้สำหรับเจ้านาย ดังเช่น

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชสมภพ เมื่อวันเสาร์ที่ 2 เมษายน พุทธศักราช 2498 ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เป็น**พระราชธิดาองค์ที่ 2** ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ...

(สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ปรินญาตศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขา ภาษาศาสตร์ประยุกต์ 2533 (ประมวลคำประกาศ ฯ, 2549 : 59))

...ทั้งเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงปฏิบัติ**พระราชกรณียกิจ** แทนพระองค์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ก็ทรงปฏิบัติ**พระราชภารกิจ**นั้นสนอง**พระมหากرุณา**เสร็จสิ้น**สมพระราชประสงค์**ทุกประการ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปรินญาตศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ 2526 (ประมวลคำประกาศฯ, 2549 : 13))

...**พระอัจฉริยคุณ**ทางการศึกษาของพระองค์ ไม่ว่าจะเป็นด้านภาษา วรรณคดี ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ตลอดจนวิทยาการแขนงต่างๆ ทรงมี**ความสนพระทัย** และมี**พระปรีชาสามารถ**เป็นอย่างยิ่งและก่อปรด้วย**พระวิริยะอุตสาหะ** แม้จะมี**พระราชภาระ**อื่นๆ ที่หนักอยู่แล้วก็ตาม...

(มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปรินญาตศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ 2527 (ประมวลคำประกาศฯ, 2549 : 22))

ตัวอย่างคำที่เน้นดังที่กล่าวนี้เป็นการใช้คำราชาศัพท์ที่เป็นสாமานยนาม คำราชาศัพท์ที่เป็นสாமานยนามปรากฏใช้มากมายและปรากฏอย่างสม่ำเสมอในทุกฉบับ และเมื่อศึกษาการใช้คำราชาศัพท์ในคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณทำให้สรุปได้ว่ามักปรากฏเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจ พระปรีชาสามารถ เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าเนื้อหาและการใช้คำราชาศัพท์ในคำ

ประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณนี้จะเกี่ยวกับเรื่องพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

คำราชาศัพท์ที่เป็นคำกริยา

คำราชาศัพท์ที่ปรากฏในคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณยังปรากฏที่เป็นคำกริยามี 2 ลักษณะ ลักษณะแรก คือ คำราชาศัพท์ที่เป็นคำเฉพาะต่างจากคำกริยาสามัญหรือเป็นคำกริยาที่เป็นราชาศัพท์อยู่แล้ว เช่น เสด็จพระราชดำเนิน...พระราชทาน เป็นต้น ลักษณะที่สองคือ คำราชาศัพท์ที่ใช้กริยานุเคราะห์ “ทรง” นำหน้ากริยา เช่น ทรงสำเร็จ ทรงเป็น ทรงนำ ทรงศึกษา ทรงแสวงหา ทรงมี ทรงพิจารณา ทรงนำไปใช้ ทรงรอบรู้ ทรงสนพระทัย เป็นต้น มีตัวอย่างซึ่งปรากฏทั้งสองลักษณะในคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณ เช่น

...สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี **ทรงสนพระทัย**อย่างมั่นคงต่อการสังคมสงเคราะห์ของประเทศ ได้**ทรงดำรง**ตำแหน่งองค์อุปนายิกา⁴ สภาการศึกษาไทย และ**ทรงก่อตั้ง**มูลนิธิสายใจไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ขึ้นเพื่ออนุเคราะห์ทหาร ตำรวจ อาสาสมัครที่บาดเจ็บพิการในการปฏิบัติหน้าที่ป้องกันประเทศชาติ โดยได้**พระราชทาน**พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ก่อตั้งมูลนิธินี้...

(มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ 2522 (ประมวลคำประกาศฯ, 2549 : 1))

...เมื่อ**ทรงสำเร็จ**การศึกษาดังกล่าวแล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้**ทรงนำ**วิชาการทางด้านอักษรศาสตร์ไปใช้ในการประกอบพระราชกรณียกิจเป็นอเนกประการ เพื่อประโยชน์แก่อนิสิต นักศึกษา และบุคคลต่าง ๆ เป็นจำนวนมากในสังคม...**ทรงเป็น**อาจารย์ประจำที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พระราชกรณียกิจดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นเป็นประจักษ์พยานว่า พระองค์ได้**ทรงนำ**วิชาการทางอักษรศาสตร์ที่ได้**ทรงศึกษา**มาทำให้เป็นประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติตลอดมา และในขณะเดียวกันก็**ทรงแสวงหา**ความรู้เพิ่มเติม เช่น**ทรงศึกษา**วิทยาการแบบใหม่ ๆ อีกหลายสาขา ทั้งที่**ทรงมี**พระราชภารกิจอื่น ๆ อีกมากมาย แสดงถึงพระอุตสาหะวิริยาพอย่างยอดเยี่ยมในฐานะที่**ทรงเป็น**ผู้ใฝ่ใน

⁴ ในประมวลคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณมีเชิงอรรถอธิบายไว้ว่าที่ถูกต้องคือ องค์อุปนายิกาผู้อำนวยการสภาการศึกษาไทย

การศึกษาอย่างแท้จริง วิชาการอันใดที่จะเป็นประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติ ก็**ทรงศึกษา**วิชานั้น ๆ ตามที่**ทรงพิจารณา**เห็นความเหมาะสม โดย**ทรงมี**พระราชปณิธานแน่วแน่ในอันที่จะ**ทรงนำไปใช้**เพื่อความเจริญพัฒนาของประเทศชาติอันเป็นพระราชประสงค์สูงสุดของพระองค์...

(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปรินญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ 2527 (ประมวลคำประกาศฯ, 2549 : 18-19))

...สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี **ทรงรับราชการ**ในตำแหน่งอาจารย์ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า **ทรงสอนวิชา**ประวัติศาสตร์ไทย สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา **ทรงอุทิศพระองค์สอน**ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ **ได้เสด็จพระราชดำเนิน**นำนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า**ไปศึกษา**โบราณสถาน โดย**ทรงอธิบาย**ด้วยพระองค์เอง เป็นที่ประจักษ์ว่า**ทรงรอบรู้**อย่างเชี่ยวชาญในวิชาการเป็นเลิศ นอกจากนั้นได้ทรงเป็นองค์บรรยายวิชาภาษาไทยและวิชาการอื่นๆ ในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง และ**เสด็จพระราชดำเนิน**เป็นองค์ประธานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยหลายสถาบัน **พระราชทาน**พระราโชวาทอันเป็นประโยชน์ต่อการประกอบกรงานและการดำเนินชีวิต เป็นที่ซาบซึ้งแก่พสกนิกรเป็นล้นพ้น...

(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ปรินญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ 2531 (ประมวลคำประกาศฯ, 2549 : 36))

...สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี **ทรงสนพระทัย**เป็นพิเศษในการใช้ความรู้ทางภูมิศาสตร์วิเคราะห์วิจัยประเด็นปัญหาต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศโดยตรง **ทรงใช้ข้อมูล**จากภาพถ่ายดาวเทียม**มาร่วมวิเคราะห์**ปัญหาดังกล่าวให้ลึกซึ้งกว้างขวาง และได้ผลมากยิ่งขึ้น ในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม **ทรงสมัครเข้าศึกษา**อบรมวิทยาการสมัยใหม่เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ข้อมูลดาวเทียมหรือข้อมูลระยะไกล...

(มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปรินญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (ภูมิศาสตร์) 2532 (ประมวลคำประกาศ ฯ, 2549 : 41))

ตัวอย่างคำที่เน้นนี้เป็นคำราชาศัพท์ที่เป็นคำกริยา และเมื่อพิจารณาคำราชาศัพท์ที่เป็นคำกริยาที่ปรากฏในคำประกาศราชสดุติเฉลิมพระเกียรติคุณพบว่ามักเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิบัติพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี คำว่า ปฏิบัติ มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2554 ให้ความหมายไว้ว่า ก.ดำเนินการไปตามระเบียบแบบแผน เช่น ปฏิบัติราชการ, กระทำเพื่อให้เกิดความชำนาญ เช่น ภาควิปฏิบัติ; กระทำตาม เช่น ปฏิบัติตามสัญญา; ประพฤติ เช่น ปฏิบัติสมณธรรม ปฏิบัติต่อกัน; ประณิบัติรับใช้ เช่น ปฏิบัติบิดามารดา ปฏิบัติครูบาอาจารย์. (ป. ปฏิบัติ). (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 694)

จากการศึกษาวิเคราะห์การปรากฏคำราชาศัพท์ที่เป็นคำกริยาโดยอาศัยความรู้เรื่องคำราชาศัพท์ และความรู้จากแนวคิดของ นววรรณ พันธุเมธาและภาณุ สังขะวร ผู้วิจัยพบว่าคำราชาศัพท์ที่เป็นคำกริยาในคำประกาศราชสดุติเฉลิมพระเกียรติคุณนี้อาจเป็นคำกริยาแสดงอาการ “ปฏิบัติ” หรือคำกริยาแสดงสภาพ “มี” หรือ “เป็น” หรือคำกริยาแสดงการประสบหรือแสดงความรู้สึก “ประสบ” “รู้สึก” เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อาจอธิบายประเด็นนี้ได้ว่า

กรณีคำราชาศัพท์ที่เป็นคำกริยาที่สื่อความหมายในบริบทว่าเป็นเรื่องของการ **“ปฏิบัติ”** พระราชกรณียกิจ เช่น คำว่า เสด็จพระราชดำเนินนำ พระราชทาน ทรงก่อตั้ง ทรงศึกษา ทรงสอน เป็นต้น ปรากฏกับคำนามซึ่งหมายถึงผู้ทำ คือ ผู้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนั้น ๆ ซึ่งก็คือ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

กรณีเป็นคำราชาศัพท์ที่เป็นคำกริยาที่สื่อความหมายในบริบทว่าเป็นเรื่องของการ **“มี”** พระราชกรณียกิจ หรือ **“มี”** พระราชดำริให้ปฏิบัติพระราชกรณียกิจ เช่นคำว่า ทรงมี เป็นต้น ปรากฏกับคำนามซึ่งหมายถึง ผู้ทรงมีพระราชกรณียกิจนั้น ๆ ซึ่งก็คือ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

กรณีเป็นคำราชาศัพท์ที่เป็นคำกริยาที่สื่อความหมายในบริบทว่าเป็นเรื่องของการ **“เป็น”** เช่นคำว่า ทรงเป็น ทรงดำรง (ตำแหน่งต่าง ๆ) เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจด้านต่าง ๆ เป็นต้น ปรากฏกับคำนามซึ่งหมายถึง ผู้ทรงเป็นเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจนั้น ๆ ซึ่งก็คือ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

และกรณีเป็นคำราชาศัพท์ที่เป็นคำกริยาที่สื่อความหมายในบริบทว่าเป็นเรื่องของการ “ประสบ” หรือ “รู้สึก” เช่น คำว่า ทรงสนพระทัย ทรงสนพระราชหฤทัย เป็นต้น ในพระราชกรณียกิจด้านต่างๆ ปรากฏกับคำนามซึ่งหมายถึง ผู้ทรงประสบ หรือ รู้สึก เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจนั้นๆ ซึ่งก็คือ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าการปรากฏคำราชาศัพท์ที่เป็นคำกริยาในคำประกาศราชสดุติเฉลิมพระเกียรติคุณ มักสื่อความหมายในบริบทว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการ “ปฏิบัติ” หรือ “มี” หรือ “เป็น” หรือ “ประสบ” หรือ “รู้สึก” เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งพระราชกรณียกิจของพระองค์ทั้งหลายมีทั้งที่ใช้คำราชาศัพท์และคำนามอื่นๆ ตามตัวอย่างในตอนต้นที่ได้กล่าวไปแล้ว การปรากฏคำราชาศัพท์ที่เป็นคำกริยานี้ปรากฏอย่างสม่ำเสมอในทุกฉบับ

1.2 การใช้คำราชาศัพท์ในคำประกาศราชสดุติเฉลิมพระเกียรติคุณ

คำว่า ราชาศัพท์ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานอธิบายความหมายว่า หมายถึง น. คำที่ใช้กราบบังคมทูล. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 997) นววรรณ พันธุเมธา (2547 : 306) อธิบายความหมายว่า “ถ้อยคำที่ควรแก่พระเจ้าแผ่นดินและเจ้านาย อาจหมายรวมถึงคำที่ใช้แก่พระภิกษุสงฆ์ ข้าราชการ และสุภาพชนด้วย”

การใช้คำราชาศัพท์ในคำประกาศราชสดุติเฉลิมพระเกียรติคุณเป็นการใช้เพื่อประกาศราชสดุติเฉลิมพระเกียรติคุณสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงอาจใช้เพื่อยอพระเกียรติ ใช้เพื่อสื่อสารว่าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการและพระราชกรณียกิจทั้งหลายนั้นส่งผลประโยชน์สู่ประชาชนชาวไทย มีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 การใช้คำราชาศัพท์เพื่อยอพระเกียรติ

กรณีการใช้คำราชาศัพท์ในคำประกาศราชสดุติเฉลิมพระเกียรติคุณเป็นการใช้เพื่อยอพระเกียรติ ลักษณะของการใช้ภาษาในการยอพระเกียรตินี้เป็นลักษณะสำคัญของวรรณกรรมยอพระเกียรติ เสาวณิต วิงวอน (2530 : 1, 7) ซึ่งศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมยอพระเกียรติ ได้กล่าวไว้ว่า

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีพระมหากษัตริย์ต่อเนื่องกันมาประมาณ 700 ปี... สถาบันพระมหากษัตริย์สำคัญสำหรับสังคมไทยเพราะเป็นสถาบันหลักทางด้านการปกครอง พระมหากษัตริย์ทรงมีบทบาทในการรักษาบ้านเมืองและคุ้มครองประชาชน รวมทั้งเป็นศูนย์รวมจิตใจประชาชน...เมื่อคนไทยเห็นความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์จึงแสดงออกด้วยการเขียนพรรณนาพระเกียรติคุณ ผู้แต่งอาจเกิดแรงบันดาลใจจากพระปรีชาสามารถทางด้านการปกครอง การรบ จากความร่วมมือเป็นสุขแห่งบ้านเมืองซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้คุ้มครองรักษา หรือเนื่องจากผู้แต่งเป็นผู้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาทจึงแต่งถวายเพื่อประดับพระบารมี งานเขียนเช่นนี้ได้ชื่อว่ารพรรณกรรมยอพระเกียรติ...เพราะคำว่า “ยอ” เป็นคำที่ใช้กันมาแต่เดิมสำหรับพรรณนาคุณความดีของบุคคล รพรรณกรรมยอพระเกียรติมีค่าอย่างยิ่งในด้านรักษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาแห่งชาติ แสดงลักษณะนิสัยแห่งชนชาติไทยที่จงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ ด้วยกวีโวหารที่ไพเราะทำให้วรรณกรรมยอพระเกียรติมีคุณค่าทางวรรณคดีด้วย...

สำหรับการประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้แสดงความจงรักภักดีโดยประกาศราชสดุดีในพระมหากษัตริย์คุณ พระปรีชาสามารถในสรรพวิทยาการในการที่ทรงทำนุบำรุงชาติบ้านเมืองและราษฎรให้อยู่ได้อย่างร่มเย็นเป็นสุขและเจริญก้าวหน้าโดยมหาวิทยาลัยได้ขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ และประพันธ์คำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณตั้งแต่พุทธศักราช 2522 ดังความที่ผู้วิจัยได้กล่าวแล้วนั้นมีตัวอย่างการใช้คำราชาศัพท์ในข้อความที่มหาวิทยาลัยกล่าวถึงเหตุผลและสภามหาวิทยาลัยได้ขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาบัตรในสาขาต่าง ๆ ดังเช่น

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
พระมหากษัตริย์คุณแก่พสกนิกรทั่วหน้า **ทรงพระปรีชาสามารถ**ในการประกอบ**พระราชกิจ**ต่าง ๆ ทั้งทางสังคมสงเคราะห์ ทางการศึกษาและสุขภาพและการพัฒนาเป็นอเนกประการ สภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จึงเห็นสมควร**ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญา**สังคมสงเคราะห์ศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ เพื่อ**เฉลิมพระเกียรติ**ให้ปรากฏสืบไป (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ 2522 (ประมวลคำประกาศฯ, 2549 : 2))

ด้วย**น้ำพระทัย**ที่เปี่ยมด้วย**พระเมตตา**แก่ชนทุกชาติทุกภาษา ด้วย**พระกรุณาธิคุณ**เป็นคุณูปการปกแผ่ไปทั่วหน้าประชากรราษฎร์ทุกเพศทุกวัยอย่างกว้างขวางหาที่สุดมิได้ ด้วย**พระจริยาวัตร**อันงดงาม **พระเกียรติคุณ**นานัปการ **ทรงพระปรีชา**สามารถแตกฉานในทางภาษาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ประยุกต์ และทางการศึกษา สถาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีจึงมีมติเป็นเอกฉันท์ขอ**พระราชทาน**ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย**ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์** สาขาภาษาศาสตร์ประยุกต์แด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อเป็นการเฉลิม**พระเกียรติและสนองพระกรุณาธิคุณ** เชิดชู**พระปัญญา**สามารถ อีกทั้งเพื่อเป็นเกียรติประวัติสูงส่งแก่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีสืบไป

(สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาภาษาศาสตร์ประยุกต์ 2533 (ประมวลคำประกาศฯ, 2549 : 65))

ตัวอย่างคำที่เน้นทั้งหลายนี้คือการใช้คำราชาศัพท์ซึ่งทำให้ผู้วิจัยสรุปได้ว่าเป็นการใช้ภาษาเพื่อยอพระเกียรติ การกล่าวถึงสภามหาวิทยาลัยมีมติขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์เช่นนี้ปรากฏอย่างสม่ำเสมอในทุกฉบับ

1.2.2 การใช้คำราชาศัพท์เพื่อสื่อสารว่าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการและพระราชกรณียกิจทั้งหลายนั้นส่งผลประโยชน์สู่ประชาชนชาวไทย

การใช้คำราชาศัพท์ในคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณยังเป็นการใช้เพื่อสื่อให้ผู้รับสารทราบได้ว่าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการ ทั้งกรณียการทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจสนองพระเดชพระคุณตามรอยสมเด็จพระบรมชนกนาถและสมเด็จพระบรมราชชนนีเพื่อประกอบพระราชกรณียกิจนานาประการ และทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจของพระองค์ที่ล้วนทรงคุณค่า สร้างผลประโยชน์ บำบัดทุกข์ บำรุงสุข ปลดเปลื้องความทุกข์ยากให้แก่ประชาชนชาวไทย ทรงทำนุบำรุงชาติบ้านเมืองและราษฎรให้อยู่ได้อย่างร่มเย็นเป็นสุขและเจริญก้าวหน้า มีตัวอย่างดังนี้

...ในการดำเนินการสงเคราะห์ประชากรราษฎร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเอาพระราชหฤทัยใส่ในทุกข์สุขของประชากรราษฎร ทรงก่อตั้งมูลนิธิสายใจไทย เพื่อช่วยเหลือทหาร ตำรวจ พลเรือน และอาสาสมัคร ที่บาดเจ็บ ทูพพลภาพหรือเสียชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ป้องกันประเทศชาติ ส่วนงานด้านสภากาชาดไทยนั้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทรงดำรงตำแหน่งองค์อุปนายกสภากาชาดไทย⁵ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้เสด็จพระราชดำเนินไปร่วมประชุมคณะกรรมการของสภากาชาดไทยอยู่เสมอและทรงพระราชดำริปรับปรุง และเพิ่มพูนรายได้ให้แก่สภากาชาดไทย ทรงชักนำให้สภากาชาดไทยมีบทบาท ในการช่วยเหลือประชากรราษฎรมากขึ้น เมื่อเหตุการณ์ไม่สงบเรียบร้อยเกิดขึ้นทาง ชายแดน ประชากรราษฎรได้รับความเดือดร้อน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยาม บรมราชกุมารีก็ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียน พระราชทานเครื่อง อุปโภคบริโภค เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชากรราษฎรเหล่านั้น...

(มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ 2526 (ประมวลคำประกาศฯ, 2549 : 13-14))

...โครงการพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นโครงการพระราชดำริของสมเด็จพระ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีหลายโครงการ ทั้งโครงการ ให้การศึกษาปกติ เช่น ทรงริเริ่มตั้งโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ โรงเรียนอนุบาล คุณากร โรงเรียนปิยชาติพัฒนา ทั้งโครงการให้การศึกษาพิเศษ โดยจัดการศึกษาพิเศษ ให้แก่คนพิการ ทั้งเด็กหูหนวก ตาบอด และปัญญาอ่อน โครงการส่งเสริมคุณภาพ การศึกษา เช่น โครงการนักเรียนทุนในพระราชานุเคราะห์ โครงการร่วมกับมูลนิธิ กฤตานุสรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ โครงการปรับปรุงและตั้งห้องสมุด โครงการ ส่งเสริมสมรรถภาพของนักเรียนทางด้านพลานามัย ทั้งโครงการฝึกอาชีพ เช่น โครงการเกษตรกรรมระดับประถมศึกษา โครงการฝึกอาชีพทหาร และตำรวจพิการ โครงการร่วมกับโครงการพระดาบสฝึกอาชีพ โครงการช่วยเหลือการเกษตรสมาชิก สายใจไทย โรงเรียนผู้ใหญ่วพระตำหนักสวนกุหลาบ และโครงการเสริมคุณภาพชีวิต ได้แก่โครงการเสริมอาหารในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โครงการอาหารจานเดียว โครงการเกษตร

⁵ ในประมวลคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณมีเชิงอรรถอธิบายไว้ว่าที่ถูกต้อง คือ องค์อุปนายก ผู้อำนวยการสภากาชาดไทย

เพื่ออาหารกลางวัน โครงการปรับปรุงภาวะทุพโภชนาการ โครงการทดลองทำนมอัดเม็ด และโครงการทดลองเพื่อดำรงระบบครอบครัวไทยดั้งเดิม นอกจากนี้ **สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี** ยังได้ทรงปฏิบัติงานในโครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอีกหลายโครงการ โครงการต่างๆ เหล่านี้ส่งผลให้เกิดโครงการอันเป็นประโยชน์อื่นๆ ซึ่งล้วนสืบเนื่องจากโครงการพระราชดำริอีกเป็นอันมาก กิจกรรมการพัฒนาชุมชนแผ่ขยายไปทั่วประเทศไทย

(มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน 2533 (ประมวลคำประกาศฯ, 2549 : 57))

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังได้กล่าวถึงพระปรีชาสามารถ พระอัจฉริยภาพ อันเป็นที่ประจักษ์ชัดในด้านต่างๆ ทั้งด้านอักษรศาสตร์ ศิลปะ ศิลปศาสตร์ ทรงเป็นหลักในการสรรค์สร้าง ฟันฟู อนุรักษ และทรงสอนให้ปวงประชาได้ตระหนักในด้านการรักษาสัมบัติ วัฒนธรรม มรดกของชาติ มีตัวอย่างของการที่ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานาประการและใช้คำราชาศัพท์ ดังเช่น

...ในด้านศิลปวัฒนธรรมและการฟื้นฟูเอกลักษณ์ของชาติ**สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี** ทรงนำวิชาการทั้งปวงมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่แผ่นดินด้วยพระราชอุตสาหะ ทรงประกอบพระราชกรณียกิจเป็นอเนกประการ ได้ทรงเป็นประธานกรรมการอำนวยการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทรงอำนวยการบูรณะตกแต่งพระที่นั่งวิมานเมฆ ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย และยังทรงรับพระราชภารกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในการดำเนินงานโครงการต่างๆ อีกด้วย...

(มหาวิทยาลัยศิลปากร ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาจารึกภาษา ตะวันออก) 2526 (ประมวลคำประกาศฯ, 2549 : 16))

...สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงตั้งพระราชหฤทัยแน่วแน่ที่จะทรงนำวิชาที่ทรงศึกษานั้นมาทำประโยชน์แก่แผ่นดิน ได้ทรงศึกษาภาษาไทย ภาษาตะวันตก⁶ (บาลี สันสกฤต และเขมร) รวมทั้งภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาฝรั่งเศสอย่างเชี่ยวชาญและแม่นยำ นอกจากนั้นยังทรงมีความรู้ที่ลึกซึ้งในทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนา ปรัชญา และศิลปวัฒนธรรมทั้งของไทยและต่างประเทศ สรรพวิทยาเหล่านี้ล้วนเสริมส่งพระปรีชาสามารถ และพระอัจฉริยภาพ ยังผลให้ทรงมีความรู้แตกฉานในภาษาศาสตร์และภาษาศาสตร์ประยุกต์ ทรงมีทัศนคติที่กว้างไกล และทรงวิเคราะห์ปัญหาได้หลายแง่หลายมุมกว้างขวางยิ่งขึ้น ทรงสามารถนำความรู้อันทรงคุณค่านี้มาใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า ทรงอนุรักษ์ พัฒนา และถ่ายทอดแก่สังคมและชนทุกหมู่เหล่า...

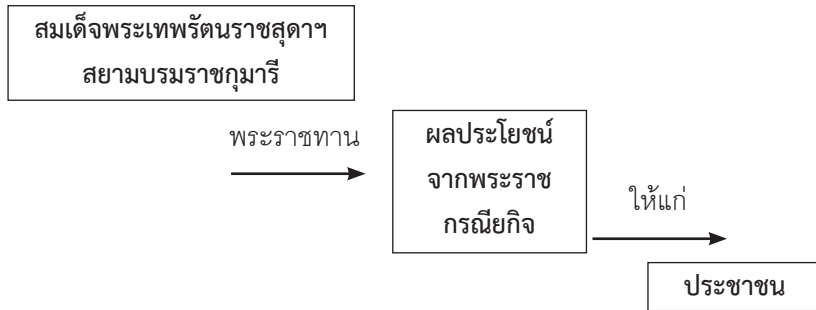
...๒. ในด้านวรรณกรรม ด้วยพระอัจฉริยะทางด้านภาษาศาสตร์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงได้รับการถวายสดุดีว่าทรงเป็นราชกวี และปราชญ์ในทางวรรณกรรม ผลงานพระนิพนธ์มีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง...

(สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ปรินญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาภาษาศาสตร์ประยุกต์ 2533 (ประมวลคำประกาศฯ, 2549 : 60,62))

ตัวอย่างการใช้คำราชาศัพท์ตามที่ปรากฏดังที่กล่าวมานี้ช่วยเน้นย้ำให้ผู้รับสารได้ทราบว่าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานาประการด้วยพระเมตตาที่ทรงมีต่อประชาชนชาวไทย

นอกจากนี้จากการศึกษาข้อมูลในคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณ ทำให้ผู้วิจัยสรุปได้ว่าพระราชกรณียกิจทั้งหลายนั้นส่งผลประโยชน์สู่ประชาชนชาวไทยทุกทิศานุทิศ ประเด็นนี้อาจอธิบายได้ด้วยแผนภูมิดังนี้

⁶ ในประมวลคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณมีเชิงอรรถอธิบายไว้ว่าที่ถูกต้อง คือ ภาษาตะวันตก

แผนภูมินี้อธิบายได้ว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานผลประโยชน์จากการที่ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจทั้งหลายให้แก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า เห็นได้จากการปรากฏคำสามัญในคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณ เช่น คำว่า ประชาธาราษฎร ประชาชนทุกหมู่เหล่า ราษฎร พลสกนิกร ชนทุกหมู่เหล่า และคำอื่น ๆ ที่สื่อความหมายทำนองเดียวกันว่า คือ ประชาชนชาวไทย ด้วย เช่น ตำรวจ ทหาร พลเรือน ผู้ยากไร้ เป็นต้น มีตัวอย่างดังนี้

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เจ้าฟ้ามหาดัชนีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจเป็นอเนกประการ อันยังประโยชน์แก่สังคมและ**ประชาราษฎร**เป็นลำดับมา โดยเฉพาะทรงมีน้ำพระราชหฤทัยแผ่ไพศาลไปยัง**ประชาชนทุกหมู่เหล่า**ในอันที่จะบำบัดทุกข์บำรุงสุขของ**ราษฎร** ในการตามเสด็จพระราชดำเนินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เพื่อทรงเยี่ยมเยียน**ราษฎร**ในภูมิภาคต่าง ๆ เสมอมา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงรับเป็นพระราชธุระในการดูแลและพระราชทานความสะดวกรุณการแก่**ผู้ยากไร้** ที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทขอพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ ยังผลให้เกิดความอบอุ่นใจแก่**พลสกนิกร**เหล่านั้นโดยทั่วหน้า...

(มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ 2522 (ประมวลคำประกาศฯ, 2549 : 1))

การที่คำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณใช้คำราชาศัพท์ทั้งหลายนี้เพื่อประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณดังที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า

“สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นผู้สรรค์สร้างผลประโยชน์ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขและพระราชทานผลประโยชน์นั้นให้แก่ประชาชน”

และการใช้คำสามัญที่หมายถึงประชาชนชาวไทยตามตัวอย่างที่ยกมานี้เพื่อสื่อความหมายว่าผู้รับผลประโยชน์คือ ประชาชนชาวไทย ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า

“ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากพระราชกรณียกิจ คือ ประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าทุกทิศานุทิศทั้งแผ่นดิน”

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

คำราชาศัพท์ที่เป็นวิสามานยนาม คำราชาศัพท์ที่เป็นวิสามานยนาม และ คำราชาศัพท์ที่เป็นคำกริยานี้ปรากฏอย่างสม่ำเสมอในคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ส่วนการใช้คำราชาศัพท์ในคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณอาจใช้เพื่อยอพระเกียรติใช้เพื่อสื่อสารว่าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการและพระราชกรณียกิจทั้งหลายนั้นส่งผลประโยชน์สู่ประชาชนชาวไทย

การใช้คำราชาศัพท์ในคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณนี้ทำให้ผู้วิจัยสรุปได้ว่า “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นผู้สรรค์สร้างผลประโยชน์ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขและพระราชทานผลประโยชน์นั้นให้แก่ประชาชน” และกรณีการใช้คำสามัญที่หมายถึงประชาชนชาวไทยนั้นทำให้ผู้วิจัยสรุปได้ว่า “ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากพระราชกรณียกิจ คือ ประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าทุกทิศานุทิศทั้งแผ่นดิน”

การนำเสนอเนื้อหาด้านสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งได้เสด็จพระราชดำเนินไปบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชนชาวไทยทุกทิศานุทิศเพื่อทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานาประการตามที่ปรากฏในคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณ การที่ประชาชนชาวไทยได้ทราบถึงพระราชกรณียกิจจากภาพของข่าวในพระราชสำนักและข่าวของพระราชสำนักที่นำเสนอในวาระพิเศษ เช่น

วันเฉลิมพระชนมพรรษา รวมถึงผลของการปฏิบัติพระราชกรณียกิจทั้งหลาย ดังเช่น โครงการในพระราชดำริ หน่วยงาน หรือองค์กร ต่างๆ ดังเช่น สภากาชาดไทย มูลนิธิสลายใจไทย ฯลฯ ทั้งหมดนี้อาจช่วยให้เข้าใจได้เป็นอย่างดีว่า “พระมหากษัตริย์ และ พระราชวงศ์ทรงใกล้ชิดกับราษฎร คือ ประชาชนชาวไทย” พระราชกรณียกิจทั้งหลายนั้นเป็นผลของความสำเร็จจากพระปรีชาสามารถ พระอัจฉริยภาพ พระราชอัธยาศัย พระเกียรติยศ พระราชจริยาวัตรอันงดงาม ด้วยพระองค์ทรงเป็นที่พึ่งและเป็นที่รักยิ่งของประชาชนชาวไทย พระราชกรณียกิจทั้งหลายนี้เปรียบประดุจแสงทองที่ส่องลงมาจากฟ้าหลังฝนเป็นสายธารจากน้ำพระราชหฤทัยมาพระราชทานให้แก่ประชาชนชาวไทย พระมหากษัตริย์คุณอันหาที่สุ่มิได้นี้เป็นที่ประจักษ์ชัด การศึกษาวิจัยคำราชาศัพท์ในคำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณนี้ทำให้เข้าใจและเข้าถึงความคิดรวบยอด คือ

“พระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ปกหม่มประชาชนชาวไทยทั้งแผ่นดิน”

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาลักษณะภาษาที่ปรากฏในการประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณจากข้อมูลอื่น เช่น จากข่าวของพระราชสำนักที่น่าเสนอในวาระพิเศษ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา จะช่วยให้เข้าใจ เข้าถึง คำว่า สืบสาน รักษา ต่อยอด ได้อย่างชัดเจนว่าพระมหากษัตริย์คุณของพระบรมวงศ์ทุกพระองค์ทรงบำบัตทุกขบารุณสุขปวงชนชาวไทยอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- เก้ แดงสกุล. (2556). **กวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี : แนวคิดและกลวิธีการสร้างวรรณศิลป์** (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เก้ แดงสกุล. (2558). **ราชสุดาอาศิรพาพิสิฐ แนวคิดเรื่องขัตติยนาารีและกลวิธีการใช้คำประพันธ์ในกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี**. กรุงเทพฯ : นิติธรรมการพิมพ์.

นววรรณ พันธุเมธา. (2547). **คลังคำ** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

นววรรณ พันธุเมธา. (2559). **ไวยากรณ์ไทย** (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาณุ สังขวร. (2527). **ความสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์ระหว่างคำนามกับคำกริยาในประโยคภาษาไทย** (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา. (2549). **ประมวลคำประกาศราชสุตติเฉลิมพระเกียรติคุณ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

ศศิวิมล ผลิตาภรณ์. (2544). **ลักษณะภาษาในพระราชนิพนธ์ประเภทสารคดีท่องเที่ยวในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี** (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. (2555). **ราชาศัพท์** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : สำนักงาน.

เสาวณิต วิงวอน. (2530). **การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมขอพระเกียรติ** (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาพลักษณ์ “ธรรมราชา” ในฉันท์สรรเสริญพระมหารัชมังคลาจารย์ และฉันท์ดุขฎิสังเวยพระพุทธรูปมหารัชมังคลาจารย์ The Image of “Dhamma Raja” in Emerald Buddha Praising Chan and Dusadi Sungvoey Chan of Emerald Buddha

ยุทธิชัย อุปการดี^{1*} (Yutthichai Uppakandee)^{1*}

อภิชัย จันทร์เกษ² (Apichai Chankat)²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการถ่ายทอดภาพลักษณ์ “ธรรมราชา” ในฉันท์ดุขฎิสังเวย 2 เรื่อง ได้แก่ ฉันท์สรรเสริญพระมหารัชมังคลาจารย์ ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร และขุนสารประเสริฐ และฉันท์ ดุขฎิสังเวยสมโภชพระพุทธรูปมหารัชมังคลาจารย์ ปฐมมหารัชมังคลาจารย์ นพรัตน์สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม ราชกุมารี โดยมุ่งศึกษาภาพลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ที่ถ่ายทอดผ่าน มโนทัศน์ ของคติธรรมราชาทั้ง 2 รัชสมัย ได้แก่ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ผลการศึกษาพบว่า ฉันท์ดุขฎิสังเวยพระพุทธรูปมหารัชมังคลาจารย์ ทั้ง 2 เรื่อง ปรากฏการถ่ายทอดภาพลักษณ์ธรรมราชา 3 ลักษณะ ได้แก่ ทศพิธราชธรรม ราชสังคหวัตถุ และจักรวรรดิวัตร ซึ่งปัจจัย ที่ส่งผลให้การถ่ายทอดภาพลักษณ์ ธรรมราชามีความแตกต่างกัน ได้แก่ พระราชจริยาวัตร สภาพสังคม วัฒนธรรม และบริบท การนำไปใช้ อีกนัยหนึ่งที่แฝงไว้ในฉันท์ดุขฎิทั้ง 2 เรื่อง คือการกล่าวถึง

^{1*} นิสิตปริญญาตรี หลักสูตรการศึกษามัธยมศึกษา สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ

อีเมล : Yutthichai5119@gmail.com

² กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนวรนาธิเฉลิม จังหวัดสงขลา อีเมล : apichai_cha@woranari.ac.th

^{1*} Undergraduate student, Bachelor of Education Program in Thai, Thaksin University, Thaksin University, E-mail : Yutthichai5119@gmail.com

² Thai Department, Woranarichaloem School, Songkhla, E-mail : apichai_cha@woranari.ac.th

* Corresponding author: E-mail address : Yutthichai5119@gmail.com

Received: July 18, 2021; Revised: April 5, 2022; Accepted: April 26, 2022

พระปรีชาสามารถในด้านต่าง ๆ ของพระมหากษัตริย์ไทย ได้แก่ ด้านการประพันธ์ด้านภาษา ด้านการส่งเสริมการประกอบอาชีพ และด้านการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าฉันทดุขภูสิ่งเวย ทั้ง 2 เรื่อง ได้ทำหน้าที่สะท้อนพระราชจริยวัตรของพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ รวมทั้งสะท้อนให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถและความสามารถของกวีในการประพันธ์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา และแฝงด้วยการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ไทย ผ่านมุมมอง “ธรรมราชา” อย่างสมบูรณ์

คำสำคัญ : ภาพลักษณ์, ธรรมราชา, ฉันทดุขภูสิ่งเวยพระพุทธรูปมหามณีรัตนปฏิมากร

Abstract

This study aims to compare a concept of “Dhamma Raja” image transmission in 2 Dusadi Sungvoey Chan: Emerald Buddha Praising Chan of His Royal Highness Prince Krom Phraya Decha Disorn and Khun Sara Prasoet, and Dusadi Sungvoey Chan solemnizing the Emerald Buddha and Kap Khub Mai solemnizing Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn. The study focuses on the image of the king which have transmitted through the concept of Dhamma Raja in 2 Kingdom of Thailand’s dynasties: under the reign of King Rama IV and King Rama IX.

The study found that both 2 Dusadi Sungvoey Chan contain the images of Dhamma Raja in 3 characteristics, which are Dasa Raja Dhamma, Ratcha Sangkha Wattu, and Chakrawat Diwat. The factors that differentiate the image transmission of Dhamma Raja are the king’s ethic, the state of society, and the context of transmission. The implication which were hidden in both chan are the mentioning of the king’s competence in poetry, language, creating a job, and preservation of Buddhism. It can be seen that both Dusadi Sungvoey Chan have completely reflected the king’s ethic and his skill in poetry which shows the devotion to Buddhism, and also implicated the honor of Thai kings through the concept of “Dhamma Raja.”

Keywords : Image, Dhamma Raja, Emerald Buddha Praising Chan, Dusadi Sungvoey Chan of Emerald Buddha

บทนำ

“ธรรมราชา คือ พระราชาแห่งธรรม พระราชาผู้ทรงธรรม” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : ออนไลน์) ธรรมราชา เป็นแนวคิดที่ปรากฏมาในประเทศไทยเป็นเวลานาน ดังจะเห็นได้จาก พระนามของพระมหากษัตริย์ในสมัยสุโขทัย ดังเช่น “พระมหาธรรมราชา” สืบเรื่อยมาจนกระทั่ง ถึงสมัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ตามลำดับ ทั้งนี้ พระครูสุนทรเขมาภินันท์ และคณะ (2560 : 481-482) ได้กล่าวถึงการนำเสนอรูปแบบความเป็นธรรมราชาของพระมหากษัตริย์ในสังคมไทยในด้านรูปธรรมและนามธรรมว่า มี 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบความเป็นธรรมราชาทางด้านกายภาพ เป็นรูปธรรมที่เกิดขึ้นจากการบำเพ็ญบารมี 2) รูปแบบความเป็นธรรมราชาทางด้านพฤติกรรม ประกอบด้วยพุทธภาวะ มีกรอบแห่งศีล 5 และกุศลกรรม 10 เป็นพื้นฐาน 3) รูปแบบ ความเป็นธรรมราชาทางด้านจิตภาพ ภาวะต่อจิตที่ผู้ปกครองต้องรู้จักในการรักษา ป้องกันและคุ้มครอง และ 4) รูปแบบความเป็นธรรมราชาทางด้านปัญญาภาพ ผู้ปกครองจะต้องมีความเฉลียวฉลาด ในการบริหารจัดการรัฐ นอกจากนี้ยังพบว่า ธรรมราชายังเป็นรูปแบบที่มีส่วนในการสร้างระบอบ การปกครองที่เป็นแบบราชาธิปไตยและธรรมาธิปไตย เพราะถูกมองว่าเป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจในการปกครองรัฐสำหรับกษัตริย์ เพราะทรงครองธรรมด้วยศัพทพิทธาธรรม จักวรรดิวัตร และราชสังคหวัตถุจึงสะท้อนให้เห็นได้ว่า ประเทศไทยมีคติความเชื่อแบบธรรมราชา เพื่อเป็นแนวทางในการปกครองอาณาประชาราษฎร์ให้เป็นไปตามความเหมาะสม อีกทั้งแสดงให้เห็นว่าคติธรรมราชาที่ปรากฏย่อมมีการรักษา ปรับเปลี่ยนให้เป็นไปตามยุคตามสมัยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม คติธรรมราชา ได้มีอิทธิพลต่อวรรณคดีประกอบพระราชพิธีในราชสำนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชพิธีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองคือ “พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร” โดยผู้วิจัยเลือกศึกษาชั้นที่สรรเสริญพระมหามณีรัตนปฏิมากรของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร และขุนสวรประเสริฐ ซึ่งเป็นวรรณคดีประกอบพระราชพิธีในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และชั้นที่ดุษฎีสังเวยสมโภชพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรและกาพย์ขับไม้สมโภช พระราชनिพนธ์สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

ลักษณะคำประพันธ์ประเภทนี้ เกียรติศักดิ์ ทองจันทร์ (2546 : 83-102) ได้กล่าวว่า “ฉันทดุขฎิสังเวย ประกอบด้วยคำประพันธ์ประเภท กาพย์ และฉันทที่มีการแบ่งออกเป็นตอน ๆ เรียกว่า “ลา” และส่วนของกาพย์ขับไม้ เป็นบทขับลำนำ ในการบรรเลงขับไม้นั้นเป็นคำประพันธ์ที่แตกต่างจากบทอื่น ๆ โดยเรียกชื่อเฉพาะว่า “กาพย์ขับไม้” และเพลงที่ใช้ในการบรรเลงและขับร้องประกอบ การพระราชพิธีสังเวยพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ประกอบด้วยเพลงหน้าพาทย์ และเพลงเรื่อง” ฉันททั้ง 2 เรื่อง แม้จะมีลักษณะร่วมกันคือการกล่าวสรรเสริญพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร การยอพระเกียรติพระมหากษัตริย์ ตลอดจนการชมความงดงามของบ้านเมือง แต่มีข้อสังเกตว่าบริบทการนำไปใช้ของฉันททั้ง 2 เรื่องมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ฉันทสรรเสริญฯ ใช้ประกอบพระราชพิธีตีม้น้ำพระพิพัฒน์สัตยา ส่วนฉันทดุขฎิสังเวยใช้ประกอบพระราชพิธีสมโภชพระพุทธมหารัตนปฏิมากร อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความแตกต่างในเรื่องของบริบทการนำไปใช้ วาระ และรัชสมัยของพระมหากษัตริย์ ภาพลักษณ์ธรรมราชา อันประกอบด้วย ทศพิธราชธรรม ราชสังคหวัตถุ และจักรวรรดิวัตรย่อมสะท้อนให้เห็นพระจริยาวัตรของพระมหากษัตริย์ในด้านการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เห็นได้จากการจัดพระราชพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ตลอดจนการสะท้อนพระจริยาวัตรในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาค อีกทั้งสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมและวัฒนธรรมในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี แต่หากมองในมุม ของ “ความเป็นธรรมราชาของพระมหากษัตริย์ตามแนวทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม” (พระครูสุนทรเขมาภินันท์ และคณะ, 2560 : 481) สามารถตั้งข้อสังเกตได้ว่า ฉันททั้ง 2 เรื่อง แต่งขึ้นในระยะเวลาที่แตกต่างกันก็น่าจะสะท้อนมุมมองของพระมหากษัตริย์ไทยที่มีปรากฏการณ์ (แรงดลใจหรือแรงบันดาลใจ) ที่เกิดขึ้นแตกต่างกัน นั้นหมายความว่า ระยะเวลาย่อมส่งผลต่อความเป็นธรรมราชาในแต่ละพระองค์ให้มีความแตกต่างกันไปด้วย

ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่างานวิจัยเรื่อง ภาพลักษณ์ “ธรรมราชา” ในฉันทสรรเสริญพระมหามณีรัตนปฏิมากร และฉันทดุขฎิสังเวยพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร มีความน่าสนใจในด้านการศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับการถ่ายทอดภาพลักษณ์ธรรมราชาที่ต่างวาระ ต่างสมัย และต่างบริบทการนำไปใช้ประกอบพระราชพิธี และเพื่อให้องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นได้ เป็นเครื่องมือในการสะท้อนภาพลักษณ์ธรรมราชาที่ปรากฏในวรรณคดีระหว่างอดีตกับปัจจุบันอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการถ่ายทอดภาพลักษณ์ “ธรรมราชา” ในฉันท์ดุษฎีสังเวย 2 เรื่อง ได้แก่ ฉันท์สรเสริญพระมหามณีรัตน์ปฎิมากรของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร และขุนสารประเสริฐ และฉันท์ดุษฎีสังเวยสมโภชพระพุทธมหามณีรัตน์ปฎิมากรและกาพย์ขับไม้สมโภชพระราชานิพนธ์สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การทำวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การถ่ายทอดภาพลักษณ์ธรรมราชา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาพลักษณ์ธรรมราชา พบว่ามีผู้ศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาภาพลักษณ์ธรรมราชาโดยศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ และอาจมีมิติด้านของภาษา ดังที่ปรีชา ช่างขวัญยืน (2542 : 1-7) ได้ศึกษาแนวคิดของธรรมราชาไว้ โดยมุ่งนำเสนอแนวคิดธรรมราชาทั้งในคัมภีร์ศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ รวมทั้งอธิบายความหมายของ “ธรรมราชา” ไว้ 2 ประการ คือ หน้าที่ทางศีลธรรมและสิ่งที่ชอบธรรม ซึ่งจะต้องประกอบด้วยหน้าที่ทรงดำรงอยู่ในศีลธรรมทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ รวมทั้งทรงใช้ธรรมในการปกครองราษฎรและข้าราชการบริพาร นอกจากนี้ยังพบงานของธลัสสิพระบาท (2554 : 23-24) ได้ศึกษาเรื่อง “ธรรมะแห่งพระราชา” โดยมีขอบเขตประกอบด้วยพระมหากษัตริย์กับสังคมไทย ทศพิธราชธรรม ธรรมะแห่งพระราชา ทศพิธราชธรรมในรัชกาลที่ 9 ผลการศึกษาพบว่า ธรรมราชาเป็นหลักธรรมที่เกิดขึ้นตามหลักศาสนาพราหมณ์ เมื่อศาสนาพุทธได้ถือกำเนิดขึ้นจึงรับอิทธิพล “ธรรมราชา” มาจากศาสนาพราหมณ์อีกชั้นหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากพระนาม พระมหากษัตริย์ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงดำรงในธรรมครบถ้วนสมบูรณ์แล้วจะทรงได้รับการขนานพระนามว่า “ธรรมิกราชา” และอาจมีการนำราชธรรมอื่น ๆ มาประกอบเสริมเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในองค์พระมหากษัตริย์ในฐานะเอกอัครศาสนูปถัมภก

ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาแนวคิด “คติธรรมราชา” ในวรรณคดี ได้แก่ งานของชัยรัตน์ พลมุข (2552 : 317-318) ได้ศึกษา “วรรณคดีประกอบพระราชพิธีสมัยรัตนโกสินทร์ : แนวคิดธรรมราชากับกลวิธีทางวรรณศิลป์” โดยศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดธรรมราชา ในวรรณคดีประกอบพระราชพิธีสมัยรัตนโกสินทร์ จำนวน 70 เรื่อง ซึ่งชี้ให้เห็นว่า วรรณคดีประกอบพระราชพิธีสมัยรัตนโกสินทร์ในด้านแนวคิดธรรมราชมุ่งนำเสนอ จริยาคติของพระมหากษัตริย์ ได้แก่ การเป็นองค์ธรรมิกราช ผู้ปฏิบัติตามหลัก ราชธรรมและหลักธรรมทั่วไป การเป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ปฏิบัติตามหลักจักรวรรดิวัตร การเป็น พระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญบารมี และการเป็นองค์พุทธศาสนูปถัมภกซึ่งชี้ให้เห็นว่าแนวคิด “ธรรมราชา” ประกอบด้วยแนวคิด 2 ประการ คือ แนวคิดที่ว่า พระมหากษัตริย์ทรงดำรงไว้ซึ่งธรรมะทางพระพุทธศาสนา และแนวคิดที่พระมหากษัตริย์ ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อบ้านเมือง นอกจากนี้เสาวณิต วิงวอน (2538 : 57-58) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม ยอพระเกียรติ” ทำให้ทราบว่วรรณกรรมยอพระเกียรติเป็นวรรณกรรมที่สรรเสริญพระมหากษัตริย์ โดยเริ่มตั้งแต่สมัยอยุธยา (พ.ศ.2017) เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ทำให้เห็นว่า วรรณกรรมยอ พระเกียรติสะท้อนให้เห็นถึงการที่พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรง ดำรงตนเป็นพุทธมามกะ และทรงใช้ธรรมทางพระพุทธศาสนาในการปกครอง ซึ่งทำให้เห็นปรากฏการณ์การรับอิทธิพลความเชื่อทั้งคติดิพาหมณ์และพุทธคือ การปกครองในคติความเชื่อแบบเทวราชาและธรรมราชา รวมทั้งยังทรงเป็น พุทธราชาด้วย

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาแนวคิด “ธรรมราชา” ในการปกครอง บ้านเมืองของพระมหากษัตริย์ไว้ด้วย ดังเช่น สุวิทย์ ภาณุจารีและลัดดา ผลวัฒนะ (2559) ศึกษาเรื่องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับธรรมาภิบาลแนวพุทธ โดยศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้ หลักธรรมาภิบาลแนวพุทธในการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจด้านต่าง ๆ ครบถ้วน ทรงยึดหลักธรรมาภิบาลแนวพุทธ กล่าวคือ หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักธรรมสำหรับผู้ปกครองหรือผู้บริหารเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ หลักธรรมาภิบาลที่ทรงใช้เป็นหลักนั้น มีทั้งที่ทรงใช้สำหรับการประพฤติปฏิบัติด้วย พระองค์เอง และทรงใช้เพื่อการปกครองบ้านเมือง ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น

ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ ถือเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลให้ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้ามาตามลำดับ

กล่าวโดยสรุป แสดงให้เห็นว่าแนวคิด “ธรรมราชา” เป็นแนวคิดที่พระมหากษัตริย์ปกครองราษฎรด้วยธรรมะ โดยการอาศัยหลักทศพิธราชธรรม และหลักธรรมอื่นๆ ประกอบ ได้แก่ ราชสังคหวัตถุ และจักรวรรดิวัตร ซึ่งทำให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจในธรรม และดำรงอยู่ด้วยความศรัทธา รวมทั้งแสดงให้เห็นแนวคิดของธรรมราชาทั้งตามคติพราหมณ์และพุทธ ซึ่งผสมผสานและดำรงอยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนาน

ระเบียบวิธีทางการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เรื่องภาพลักษณ์ “ธรรมราชา” ในฉันท์สรเสริญพระมหารัตนปฎิมากรและฉันท์ดุขฎิสังเวยพระพุทธรามหารัตนปฎิมากร มีวิธีการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนแรกคือการกำหนดประเด็นและขอบเขตในการศึกษา โดยมุ่งศึกษาฉันท์ดุขฎิสังเวยพระพุทธรามหารัตนปฎิมากรทั้ง 2 เรื่อง ในประเด็นการถ่ายทอดภาพลักษณ์ “ธรรมราชา” ใน 3 ลักษณะ ได้แก่ ทศพิธราชธรรม ราชสังคหวัตถุ และจักรวรรดิวัตร ขั้นตอนที่ 2 คือการศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการถ่ายทอดภาพลักษณ์ธรรมราชา ขั้นตอนที่ 3 คือการวิเคราะห์และเปรียบเทียบการถ่ายทอดภาพลักษณ์ “ธรรมราชา” ในฉันท์ฯ ทั้ง 2 เรื่อง และขั้นตอนที่ 4 คือการนำเสนอผลการศึกษาและอภิปรายผลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ภาพลักษณ์ “ธรรมราชา” ในฉันท์สรเสริญพระมหารัตนปฎิมากร และฉันท์ดุขฎิสังเวยพระพุทธรามหารัตนปฎิมากร ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเปรียบเทียบการถ่ายทอดภาพลักษณ์ “ธรรมราชา” ในฉันท์ดุขฎิสังเวย 2 เรื่อง พบว่า การถ่ายทอดภาพลักษณ์ “ธรรมราชา” พบ 3 ลักษณะ ได้แก่ ทศพิธราชธรรม ราชสังคหวัตถุ จักรวรรดิวัตร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จากตารางที่ 1 สามารถอธิบายเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1) **ทาน (อวยทาน)** เป็นหลักทศพิธราชธรรมที่แสดงให้เห็นถึงน้ำพระทัยของพระองค์ ที่พระราชทานความช่วยเหลือราษฎร ซึ่งจากการศึกษาชั้นที่ทั้ง 2 เรื่องนั้นพบว่า “ทาน” พบเฉพาะในฉันทสรวินัย ของกรมพระยาเดชาดิศร และขุนสารประเสริฐ ดังคำประพันธ์ที่ว่า **“ทรงศักดิ์สงวนพิภพเพียง จตุรภักดีมาปกครอง บำนาญประทานธนกึ่งกองประกอบเกื้อแลเหลือตรา”** (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2503 : 5) สะท้อนให้เห็นว่าพระองค์ทรงเปี่ยมด้วยน้ำพระทัยอันแน่วแน่ที่จะพระราชทานความช่วยเหลือราษฎร ซึ่งหากพิจารณาจะเห็นได้ว่า “ทาน” ที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติมาโดยตลอดประกอบด้วย 2 ประการ ได้แก่ วัตถุทาน และธรรมทาน ในส่วนน้ำพระทัยของพระองค์ท่านนั้น กวีเปรียบกับ “ชลกระแสสินธุ์ซึ่งมहिมา” ดังคำประพันธ์ที่ว่า **“พระหฤไทยธเทียม ชลกระแส สินธุ์ซึ่งมहिมา แพร่พร่องพระคุณคือกรุณา นิกรทั่วไพทไทย”** (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2503 : 5)

2) **ศีล (รักษาศีล)** เป็นทศพิธราชธรรมประการหนึ่ง que แสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ ทรงประพฤติตนตามหลักธรรมทางศาสนาและเคารพกฎหมายจารีตของบ้านเมือง จากการศึกษพบว่า “ศีล” ปรากฏอยู่ในฉันทสรวินัย ทั้ง 2 เรื่อง สำหรับฉันทสรวินัย ของกรมพระยาเดชาดิศร และขุนสารประเสริฐนั้น กวีพรรณนาความของ “ศีล” เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นภาพพระจริยาวัตรของพระองค์ว่าทรงประพฤติตนด้วยหลักธรรมเบญจศีลอย่างครบถ้วน ตลอดจนแสดงให้เห็นว่า มีพระปัญญาที่ลึกซึ้งแตกฉานในพระไตรปิฎก รวมทั้งลุ่มลึกในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังคำประพันธ์ที่ว่า **“จอมปราชญ์ประเสริฐพระปฏิภาณ กลคือจางลงแผ่นไศล ทรงทราบสว่างปิฎกไตร พิธธรรมยรรยง”** (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2503 : 5) แสดงให้เห็นว่าฉันทสรวินัยนี้ได้ยอพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในฐานะพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเปี่ยมด้วยความรู้และเชี่ยวชาญปฏิภาณ ดังจะเห็นได้จากที่กวีกล่าวคำว่า “ปราชญ์” และ “ประเสริฐ” รวมทั้งแสดงให้เห็นว่าความรู้ของพระองค์มีมากล้นจนกระทั่งสามารถบันทึกลงบนแผ่นผาอันกว้างใหญ่ ดังจะเห็นได้จากคำประพันธ์ที่ว่า “กลคือจางลงแผ่นไศล” นอกจากนี้ด้วยเหตุที่พระองค์ ทรงเจเนจบในพระไตรปิฎกอย่างถ่องแท้ สะท้อนให้เห็นว่าพระองค์มีความกระจำใน

หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จากคำว่า “ทรงทราบ” และ “สว่าง” เพื่อเน้นให้เห็น “ความรู้ในพระธรรม” ของพระองค์ท่านที่แตกฉานลึกซึ้ง ทรงสามารถวางพระองค์เป็นแบบอย่างแก่ประชาชนได้

อีกทั้ง สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงนำเสนอภาพลักษณ์ของ “ศิลปิน” โดยแสดงให้เห็นถึงพระทัยมุ่งมั่นที่จะประพฤติพระองค์ตามจารีตประเพณี และกฎหมายบ้านเมืองและทรงปฏิบัติพระองค์อยู่ในแบบศิลปินเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติพระองค์ อันส่งผลให้ราษฎรและราชอาณาจักรร่มเย็นเป็นสุขมาจนถึงปัจจุบัน ดังที่พระราชนิพนธ์ว่า **“พาชนพันทุกข์ครองธรรมนำสุข โสติสืปสานต์”** (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2534 : 76) นอกจากนี้ ในฐานะที่ “ฉันท์ดุขวิสังเวทยะพุทธมหามณิรัตน์ปฎิมากร” เป็นฉันท์ที่พระราชนิพนธ์ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการพระราชพิธี ด้านพระพุทธศาสนา แสดงให้เห็นว่านับเนื่องตั้งแต่สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์มานั้น พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ล้วนทรงเป็นพุทธมามกะทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ตลอดจนทรงผดุงรักษาวัฒนธรรมประเพณีด้านพุทธศาสนาสืบมาจนถึงปัจจุบัน ดังที่พระราชนิพนธ์ว่า **“เหล่าสงฆทรงคุณพิมล สุกุศลศีลาสืบสร้างพระศาสนสุธา มนอันอมผดุงบุญย์”** (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2534 : 76)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ฉันท์สรเสริญฯ ได้อธิบายความเกี่ยวกับศิลปินลึกซึ้งกว่า เนื่องจากรัชกาลที่ 4 ทรงเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่งเพราะพระองค์ออกผนวชยาวนานถึง 27 พรรษา ก่อนขึ้นครองราชย์ ทั้งนี้มุมมองการถ่ายทอดภาพลักษณ์ในฉันท์ดุขวิสังเวทยะ อธิบายความอย่างกระชับ โดยเน้นที่รัชกาลที่ 9 ทรงยึดหลักธรรมในการประพฤติพระองค์ และทรงสืบสานขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี ดังนั้น การถ่ายทอดภาพลักษณ์ธรรมราชาเกี่ยวกับ “ศิลปิน” ของฉันท์ทั้ง 2 เรื่องมีความคล้ายคลึงกันโดยมุ่งเน้นไปที่การครองธรรมและการปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา

3) ปริจาคะ (บริจาค) เป็นการนำเสนอหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสียสละ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า “ปริจาคะ” ปรากฏอยู่ในฉันท์ทั้ง 2 เรื่อง สำหรับฉันท์สรเสริญฯ ของกรมพระยาเดชาดิศร และขุนสารประเสริฐนั้น มุ่งถ่ายทอดภาพลักษณ์ว่า

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสียสละพระวรกาย พระสติปัญญา ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขราษฎร ตลอดจนทรงปฏิบัติพระราชกิจตามหลักธรรม สังคหวัตถุ 4 เพื่อสงเคราะห์และเกื้อกูลราษฎรให้ร่มเย็นเป็นสุข ดังคำประพันธ์ที่ว่า **“อาทรในธรรมทศพิธ-คติดำรงตรง บรรจจากจำแนกตุรสง คหวัตถุทานทำ”** (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2503 : 5) นอกจากนี้ กวีได้ ยอพระเกียรติยศของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในฐานะที่พระองค์ทรง บำรุงบ้านเมือง ดังจะเห็นได้จากคำประพันธ์ที่ว่า **“บำรุงบุรีรมยอุท-ยยอดสยามินทร์ จักรพรรดิพงษ์วชิริน ทรเทพรังผจง”** (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2503 : 5) ในส่วนของฉันทคุชฎีสังเวยฯ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงนำเสนอภาพลักษณ์ของ “ปริจาค” พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ หลากประการ เพื่อบำรุงบ้านเมืองให้เกิดความผาสุก ซึ่งพระราชกรณียกิจ ที่สะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดประการหนึ่ง คือการเสด็จฯ เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุข แก่อาณาราษฎรในท้องถิ่นห่างไกล เพื่อพระราชทานคำแนะนำให้การส่งเสริม และช่วยเหลือแก่ราษฎรในการประกอบอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นการกสิกรรม อุตสาหกรรม การค้าขาย หรืองานราชการต่าง ๆ พระองค์ทรงช่วยเหลือเกื้อกูลราษฎรเสมอมา ดังพระราชนิพนธ์ว่า ...**“ถิ่นทรเลหตุรสถล ธกิดลเสด็จดำ-เนินแน่วเนนการกสิกรรม นรผู้ประกอบงาน อุตสาหกิจวนิชการ อนุสรเจือจาน ข้าราชการประกฤตธุการ อนุกุลเสมอมา”**... (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2534 : 76)

ดังนั้น สะท้อนให้เห็นว่าการถ่ายทอดภาพลักษณ์ธรรมราชาเกี่ยวกับ “ปริจาค” พระมหากษัตริย์ทั้ง 2 พระองค์ทรงมีจุดหมายเดียวกัน คือ กระทำเพื่อประโยชน์สุข ของราษฎรและบ้านเมือง แต่การนำเสนอเนื้อความอาจจะมีความแตกต่างกัน เนื่องจากฉันทสุริยวาท ระบุเพียงให้เห็นว่ารัชกาลที่ 4 ทรงมีคุณธรรมในข้อนี้ แต่ไม่ได้ระบุรายละเอียดของพระราชกรณียกิจ แต่ในฉันทคุชฎีสังเวยฯ กลับนำเสนอ พระราชกรณียกิจแทนการระบุถึงคุณธรรมในข้อดังกล่าว หากพิจารณา จะเห็นว่า ลักษณะการนำเสนอภาพลักษณ์เกี่ยวกับ “ปริจาค” มีความแตกต่างกัน

4) **อาชวะ (มีใจซื่อตรง)** เป็นธรรมประการหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับ ความซื่อตรง ซึ่งจากการศึกษาชั้นที่ทั้ง 2 เรื่องนั้นพบว่า “มีใจซื่อตรง” ปรากฏเฉพาะ ในฉันทสรีริญฯ ของกรมพระยาเดชาดิศร และขุนสารประเสริฐ โดยกวีมุ่งนำเสนอ ภาพแห่งความซื่อตรง ดังเห็นได้จาก “คติดำรงตรง” อีกทั้งฉันทสรีริญฯ เป็นฉันทที่ใช้ ในการประกอบการถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา โดยเหล่าข้าราชการมุ่งถวายสัตย์ ปฏิญาณ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การที่เหล่าข้าราชการบริพารซื่อตรงต่อพระมหากษัตริย์ นั้นแสดงให้เห็นถึงพระบารมีของพระองค์ที่แผ่ปกเกล้าฯ เหล่าข้าราชการบริพารและ ทรงประพฤติกรรมเป็นแบบอย่างแห่งความซื่อสัตย์ต่อบ้านเมือง ยังความอุดมสมบูรณ์ และความสุขสำราญให้แก่ผู้ที่จงรักภักดีต่อพระองค์ ดังคำประพันธ์ที่ว่า **“ใครใดดำรง พริยภัก ติพิสุทธิสัจจัง พัลณแจ่งประจักษ์ภักกรัง สฤตติเลื่องระบือนา”** (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2503 : 6) นอกจากนี้ หากพิจารณาว่าเพราะเหตุใด ฉันทดุขฎิสังเวชฯ จึงไม่ปรากฏธรรมในข้อนี้ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การแต่งฉันท ทั้ง 2 เรื่องนี้มีจุดประสงค์ในการใช้งานที่แตกต่างกัน ฉันทสรีริญฯ ใช้ในพระราชพิธี ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ซึ่งเป็นพระราชพิธีที่มีการกระทำต่อหน้าพระพักตร์ ของพระมหากษัตริย์ ดังนั้นโอกาสที่ใช้ในการอ่านประกอบพระราชพิธีจึงจำเป็นต้อง แสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ทรงมีความซื่อตรง อันจะนำไปสู่ความน่าเชื่อถือ ของข้าราชการที่มาประกอบพิธี ในส่วนของฉันทดุขฎิสังเวชฯ ใช้ในพระราชพิธี สมโภชพระพุทธรูปนามนิรัตนปฏิมากรเท่านั้น จึงไม่จำเป็นต้องแสดงธรรมข้อต่าง ๆ ครบถ้วนทุกประการ

5) **ตปะ (ความเพียร)** เป็นธรรมที่มุ่งแสดงถึงความมานะพยายามในเรื่องต่างๆ ซึ่ง จากการศึกษาค้นพบว่า “ความเพียร” ปรากฏอยู่ในฉันททั้ง 2 เรื่อง สำหรับฉันทสรีริญฯ ของกรมพระยา เดชาดิศร และขุนสารประเสริฐนั้น สะท้อนให้เห็นว่ากวีมุ่งนำเสนอ ให้เห็นถึง “ความเพียร” ของพระองค์ในการพากเพียรศึกษาหาความรู้เพื่อสร้าง พระปรีชาญาณในด้านต่างๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่าพระองค์มีความถนัดในด้านหลักธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ดังจะเห็นได้จาก **“ทรงทราบสวางปิฎกไตร”** นอกจากนี้ ยังทรงพระปรีชาญาณในด้านการแต่งคำประพันธ์ ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ อักษรวิธีทางขอม สันสกฤต ดังจะเห็นได้จากคำประพันธ์ที่ว่า **“เชิงโหรธเห็นกล ดังทิพนยณลลุ่มน้ย้า...“กลกลอนแลกาพยครโอง พฤติฉันทเพียบเพียร”...**

“ไสยศาสตร์แลสังสกฤตมา ครพากย์พยายาม”... (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2503 : 5)

อีกทั้ง จันท์ดุขฎิสังเวฯ ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มีการนำเสนอภาพลักษณ์ของ “ความเพียร” ให้เห็นว่า บุรพมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ล้วนมีพระราชปณิธานอันแน่วแน่ที่จะรักษา อาณาจักรให้ปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวง แม้ว่าประเทศไทยต้องผ่านสงคราม อันโหดร้าย ผ่านการคุกคาม การแย่งชิงเขตแดน แต่ด้วยพระปรีชาสามารถของ พระมหากษัตริย์ทรงปกป้องผืนแผ่นดินไทยไว้ได้ ดังพระราชนิพนธ์ว่า **“เจียนแทบจะ เสียรัฐ อธิปัตยาเปลี่ยน ยังอาจถนอมเมือง พสุธาไพทเยน”** (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2534 : 76) แม้กระทั่งในรัชสมัย ของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระองค์มี พระราชปณิธาน อันแน่วแน่ที่ต้องการบริหารชาติบ้านเมืองให้เกิดความผาสุก ให้เป็นชาติที่บริบูรณ์ พร้อมด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร ราษฎรมีสัมมาอาชีพที่ดี และบำรุงพระพุทธศาสนาให้ดำรงสืบไป ดังพระราชนิพนธ์ว่า **“อัญชลีบัวบาท พระภูมิราช รุ่งเรืองบุญญา บริรักษชาติ บำรุงพระศาสน์ อวยเอื้องประชา”...** (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2534 : 77)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการถ่ายทอดภาพลักษณ์ธรรมราชา เกี่ยวกับ “ความเพียร” ของจันท์ทั้ง 2 เรื่องมีความแตกต่างกันในด้านเนื้อหา กล่าวคือ จันท์สรเสริญฯ มุ่งถ่ายทอดภาพลักษณ์ความเพียรของรัชกาลที่ 4 ว่าทรงมีความเพียรพยายามในการศึกษาหาความรู้ แต่ในจันท์ดุขฎิสังเวฯ มุ่งถ่ายทอด ภาพลักษณ์ความเพียรว่า พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงมีความเพียรพยายาม ในการรักษาปกป้องประเทศ และเน้นไปที่รัชกาลที่ 9 ว่า มีความพระราชปณิธาน ที่แน่วแน่ในการที่จะรักษาชาติให้ร่มเย็นและอุดมสมบูรณ์

6) อักโกธะ (ความไม่โกรธ) เป็นธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการปราศจาก อารมณ์โกรธ ซึ่งจากการศึกษาจันท์ทั้ง 2 เรื่องนั้นพบว่า “ความไม่โกรธ” ปรากฏ เฉพาะในจันท์สรเสริญฯ ของกรมพระยาเดชาดิศร และขุนสารประเสริฐ ซึ่งกวี ได้พรรณนาให้เห็นภาพของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงปราศจาก ความโกรธ และทรงสร้างสัมพันธไมตรีกับราษฎร ตลอดจนบำรุงขวัญบ้านเมือง

ให้อุดมสมบูรณ์ นั้นแสดงให้เห็นถึงการที่พระองค์ทรงเป็นมิตรกับคนทั่วไป ส่งผลให้ “แคว้นแคว้นนิคมสมบูรณ์” และ “เมืองออก” มาอาศัยได้ร่วมพระบรมโพธิสมภารดังเห็นได้จากคำประพันธ์ที่ว่า **...“สงวนโลกเลี้ยงหล้าโดยธรรม ท้าววยเขตชั้นนท์ แคว้นแคว้นนิคมสมบูรณ์เมืองออกอ่อนเกล้ามาทูล ถูลีบาทบดินสุรย์ เนืองเนืองเหลือนับคณา”**...(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2503 : 11)

7) อวิหิงสา (ไม่กดขี่ข่มเหง) เป็นธรรมที่แสดงให้เห็นความไม่เบียดเบียนเบียดต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งจากการศึกษาชั้นที่ 2 เรื่องนั้นพบว่า “ไม่กดขี่ข่มเหง” ปรากฏเฉพาะในฉันทสรเสริญฯ ของกรมพระยาเดชาดิศร และขุนสารประเสริฐ โดยการนำเสนอภาพลักษณ์ของ “ความไม่เบียดเบียน” สะท้อนให้เห็นพระเมตตาของพระองค์ต่อพสกนิกร และต่อพระบวรพุทธศาสนา อีกทั้งด้วยความที่ทรงมีพระเมตตาส่งผลให้ประเทศชาติ “เลอเลิศเลอเลื่อมศัตถู” ทำให้ประเทศชาติและประชาชนมีความผาสุกเสมอมา ดังคำประพันธ์ที่ว่า **“เลอเลิศเลอเลื่อมศัตถู เพื่อพระคุณชูผดุงพระเดชอดิศวร”** (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2503 : 4)

8) ขันติ (ความอดทน) เป็นธรรมที่แสดงให้เห็นถึงการมีความอดทนต่อเรื่องราวต่างๆ ซึ่งจากการศึกษาชั้นที่ 2 เรื่องนั้นพบว่า “ความอดทน” ปรากฏเฉพาะในฉันทดุขฎิสังเวทยฯ ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มีการนำเสนอภาพลักษณ์ของ “ขันติ” ซึ่งเป็นหลักทศพิธราชธรรมที่มุ่งแสดงให้เห็นถึงการรักษาปกติภาวะไว้ได้ของพระมหากษัตริย์ มีความหนักแน่น มั่นคงไม่หวั่นไหว และความอดสาหะต่อการปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่างๆ ดังจะเห็นได้จากการเสด็จพระราชดำเนินไปยัง **“ถิ่นทรเหลทูลสถล”** (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2534 : 76) พระองค์มีความตั้งมั่นในพระราชหฤทัยอย่างแน่วแน่ไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการเสด็จพระราชดำเนิน เพราะต้องการช่วยเหลือและพัฒนาประชาราษฎร์ทุกถิ่นฐาน หลักทศพิธราชธรรม “บริจาค” และ “ขันติ” ไม่อาจจะสามารถแยกออกจากกันได้ อย่างไรเสียก็ต้องเกิดขึ้นและดำเนินไปพร้อมกันจึงจะทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จดังที่หวังไว้ การปฏิบัติพระราชกรณียกิจของพระองค์ได้ดำเนินตามหลัก “บริจาค” และ “ขันติ” ควบคู่กันไปเพราะพระองค์ทรงมุ่งหวังเพื่อสร้างประโยชน์สุขให้แก่พสกนิกรเป็นสำคัญ

9) **อวิโรธนะ (ความเที่ยงธรรม)** เป็นธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความถูกต้อง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า “ความเที่ยงธรรม” ปรากฏอยู่ในฉันท์ ทั้ง 2 เรื่อง สำหรับฉันท์สรเสริญฯ ของกรมพระยา เดชาติตร และขุนสารประเสริฐนั้น ถ่ายทอดภาพลักษณ์ว่า เป็นทศพิธราชธรรมที่สะท้อนให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประพจน์พระองค์อยู่ในธรรม ดังเห็นได้จากลา 3 ที่กวิม่งสะท้อนให้เห็นถึงพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา โดยมุ่งอวยพรความสุขสวัสดิ์ให้เกิดแก่ผู้จงรักภักดี ซื่อสัตย์ และตั้งใจทำคุณประโยชน์แก่บ้านเมือง ดังคำประพันธ์ที่ว่า **“ผู้ใดกตัญญูซื่อตรง ต่อได้บาทบงสุ์ จอมเจ้าพิภพมไหสวรรย์”** (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาติตร, 2503 : 12) ในทางกลับกันย่อมมีการสาปแช่งผู้ที่คิดคดทรยศต่อแผ่นดิน และต่อพระมหากษัตริย์ ดังคำประพันธ์ที่ว่า **ด้วยกายวจีจิตรต่อภูมิ ศวราชอาใจให้อันตราย** (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาติตร, 2503 : 12) ส่วนฉันท์ดุขกัสังเวชฯ ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มีการนำเสนอภาพลักษณ์ของ “ความเที่ยงธรรม” ซึ่งเป็นหลักทศพิธราชธรรมที่มุ่งแสดงถึงความหนักแน่น ถือความถูกต้อง เที่ยงธรรมเป็นหลักในการปกครองของพระมหากษัตริย์ ซึ่งทุกพระองค์มีพระทัยมุ่งมั่นที่จะประพจน์พระองค์ตามจารีตประเพณีและกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งในการปกครองบ้านเมืองพระองค์ทรงปฏิบัติเฉกเช่นเดียวกัน ทรงปกครองทำนุบำรุงชาติบ้านเมืองด้วยความเที่ยงธรรม ให้ความยุติธรรมแก่สาธารณชนทุกหมู่เหล่า ดังพระราชนิพนธ์ว่า ...**“สรวมชีพประณต ณ บทมาศ อธินาถเกรียงไกร ปกหล้านิกรพสกไทย ทะนุรัฐทรงธรรม”** (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2534 : 76) ด้วยความเที่ยงธรรมที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้ในการปกครองชาติบ้านเมืองทำให้ **“จึงมีประชาวีรชเขต มละเทศแดนดิน พึงโพธิสมภรณ์นิ - ทรไร้สยามแดน”** (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2534 : 76) ประชาชนทั่วประเทศแดนที่พระองค์ทรงปกครองต่างมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระองค์ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการถ่ายทอดภาพลักษณ์ธรรมราชาเกี่ยวกับ “ความเที่ยงธรรม” มีความคล้ายกัน เนื่องจากเนื้อความมุ่งเน้นไปที่พระมหากษัตริย์ทั้งสองพระองค์มีความเที่ยงธรรมในการปกครองบ้านเมือง

2. การถ่ายทอดภาพลักษณ์ธรรมชาติโดยใช้หลักราชสังคหวัตถุ

“ราชสังคหวัตถุ” เป็นหลักการสงเคราะห์ประชาชนของนักปกครองด้วยธรรม 4 ประการ ได้แก่ 1) สัสสมะธัง (การบำรุงพืชขวัญพันธุ์ธัญญาอาหารให้บริบูรณ์) 2) ปุริสเมธัง (บำรุงข้าราชการ) 3) สัมมาปาสัง (ผลานคนด้วยการส่งเสริมอาชีพ) และ 4) วาขไปยัง (ตรัสด้วยวาจาอ่อนหวาน) (ป.อ.ปยุตโต, 2560 : 20-21) ผลการศึกษาพบว่า ฉันทสรเสริญฯ ของกรมพระยาเดชาดิศร และขุนสารประเสริฐ พบราชสังคหวัตถุ 3 ประการ และฉันทคุชฎีสังเวยฯ ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ปรากฏราชสังคหวัตถุ 2 ประการ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงราชสังคหวัตถุที่พบในฉันททั้ง 2 เรื่อง

ราชสังคหวัตถุ	ฉันทสรเสริญฯ ของกรมพระยา เดชาดิศร และ ขุนสารประเสริฐ	ฉันทคุชฎีสังเวยฯ ของสมเด็จพระ กนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระ เทพรัตนราชสุดาฯ
1. สัสสมะธัง (การบำรุงพืชขวัญพันธุ์ธัญญาอาหารให้บริบูรณ์)	✓	✓
2. ปุริสเมธัง (บำรุงข้าราชการ)	✓	
3. สัมมาปาสัง (ผลานคนด้วยการส่งเสริมอาชีพ)	✓	✓
4. วาขไปยัง (ตรัสด้วยวาจาอ่อนหวาน)		

จากตารางที่ 2 สามารถอธิบายเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1) สัสสมะธัง (การบำรุงพืชขวัญพันธุ์ธัญญาอาหารให้บริบูรณ์) การถ่ายทอดภาพภาพลักษณ์ของ “สัสสมะธัง” มุ่งแสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์มีพระปรีชาสามารถในการบำรุงธัญญาอาหารให้บริบูรณ์ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า “การบำรุงพืชขวัญพันธุ์ธัญญาอาหารให้บริบูรณ์” ปรากฏอยู่ในฉันททั้ง 2 เรื่อง สำหรับฉันทสรเสริญฯ ของกรมพระยาเดชาดิศร และขุนสารประเสริฐนั้น ก็มุ่งพรรณนาให้เห็นภาพพระปรีชาสามารถในการบำรุงขวัญบ้านเมืองให้บริบูรณ์ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

“ถวัลยราชกรุงเทพมหานคร นครชั้นทสิมา เกษมเกษตรประเทศไทย” (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2503 : 11) โดยกวีมุ่งพรรณนาให้เห็นภาพความสุขของบ้านเมือง โดยใช้คำว่า“เกษมเกษตร” ซึ่งส่งผลให้ **“แว่นแคว้นนิคมสมบูรณ์”** (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2503 : 11)

อีกทั้ง ฉันทดุสิตวิสังเวทย ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มีการนำเสนอภาพลักษณ์ของ “สัสสมัง” มุ่งแสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์มีพระปรีชาสามารถในการบำรุงธัญญาหารให้บริบูรณ์ นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงปราบดาภิเษกและตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นเป็นราชธานี แห่งใหม่ของแผ่นดินไทย พระองค์ทรง **“สร้างพระราชวังบดินทร์ แล้วเสร็จดังจินต์ พร้อมอารามพระศรีรัตนัศวาลัญญู พระพุทธรัตนประดิษฐาน บุษบกพิมาน พิสุทธิพิเศษไพบุลย์”** (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2534 : 75) การอัญเชิญพระพุทธรูปมาประดิษฐานที่วัดบดินทร์ในอารามที่ได้สร้างแล้วเสร็จนั้น ถือเป็นคติความเชื่อที่ว่าอำนาจบารมีของพระพุทธรูปมาประดิษฐานที่วัดบดินทร์จะทรงปกป้องคุ้มครองประเทศชาติให้ปราศจากความทุกข์ และช่วยบำรุงข้าวปลาอาหารให้อุดมสมบูรณ์ เกิดความร่มเย็นทั่วทั้งผืนแผ่นดิน ดังพระราชนิพนธ์ว่า **“บันดลมัจฉมังสา พืชพันธุ์ธัญญา บังเกิดทั่วทั้งแผ่นดิน”** (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2534 : 75) จากบทพระราชนิพนธ์สะท้อนให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถในการบำรุงพืชธัญญาหารให้บริบูรณ์ พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงศรัทธาในพระพุทธรูปมาประดิษฐานเป็นอย่างมาก มีการจัดพระราชพิธีสมโภชตั้งแต่ครั้งอดีตมาจนถึงปัจจุบันนี้ เพราะยังคงมีความเชื่อที่ว่าอำนาจบารมีของพระพุทธรูปมาประดิษฐานที่วัดบดินทร์จะปกป้องคุ้มครองบำรุงธัญญาหารในแผ่นดินให้อุดมสมบูรณ์ แม้กระทั่งในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรก็พระราชทานความสำคัญกับพระราชพิธีอันศักดิ์คือโปรดให้มีการจัดพระราชพิธีสมโภชพระพุทธรูปมาประดิษฐานที่วัดบดินทร์ขึ้น ดังพระราชนิพนธ์ว่า **“จึงองค์ภวนัย โปรดสมโภชชัย พระพุทธรูป”** (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2534 : 77)

ดังนั้น หากพิจารณาการถ่ายทอดภาพลักษณ์ธรรมราชาเกี่ยวกับ “สัสสมะรัง” นั้น สะท้อนให้เห็นว่าในฉันทสรเสริญฯ มุ่งเน้นให้เห็นภาพความสุขของราษฎรที่เกิดจากการบำรุงบ้านเมืองให้อุดมสมบูรณ์ของรัชกาลที่ 4 ในส่วนของฉันทขุฎีสังเวยฯ มุ่งเน้นการกล่าวถึงการสืบสานพระราชประเพณีของรัชกาลที่ 9 ในการสมโภชน์พระพุทธมหารัตน ปฎิมากร เพื่อบำรุงขวัญการบำรุงพืชธัญญาหารให้บริบูรณ์

2. ปุริสเมรัง (บำรุงข้าราชการ) การถ่ายทอดภาพลักษณ์ของการสงเคราะห์ข้าราชการ ผู้ประพฤติดี เป็นการส่งเสริมข้าราชการที่มีความซื่อสัตย์ ประพฤติตนตามกฎระเบียบ ซึ่งจากการศึกษาฉันททั้ง 2 เรื่องนั้นพบว่า “ปุริสเมรัง” ปรากฏเฉพาะในฉันทสรเสริญฯ ของกรมพระยา เดชาติศร และขุนสารประเสริฐ ซึ่งกวีมุ่งพรรณนาให้เห็นถึงโบราณราชประเพณีที่ปรากฏในพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา โดยเฉพาะในลา 4 ที่กล่าวถึงความจงรักภักดีของพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการบริพารที่มีต่อองค์พระมหากษัตริย์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าหากข้าราชการประพฤติปฏิบัติตนดี มีความซื่อสัตย์ กตัญญูทดแทนที่ ทำประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองก็จะพระราชทานรางวัลให้ ถือเป็นการสร้างแรงจูงใจแก่ผู้ที่ประพฤติดีและมีความสามารถ ดังคำประพันธ์ที่ว่า **“พระราชทานยศศักดิ์โดยประสงค์ ตามตระกูลวงศ์ แลศิลปสารทหัตถกรรม”** (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาติศร, 2503 : 11 และสิ่งที่พระราชทานนั้นคือเงินทอง เสื้อผ้า และที่อยู่อาศัย ดังคำประพันธ์ที่ว่า **“ให้เลื่อนยศได้รางวัล เงินทองแพรรณ นีวาศฐานอาไศรย”** (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเดชาติศร, 2503 : 13)

3) สัมมาปาสัง (ผسانคนด้วยการส่งเสริมอาชีพ) เป็นหลักธรรมของผู้ปกครองที่ใช้ในการส่งเสริม สนับสนุนให้ราษฎรมีอาชีพที่ดีสามารถเลี้ยงชีพของตนได้ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า “สัมมาปาสัง” พบในฉันททั้ง 2 เรื่อง สำหรับฉันทสรเสริญฯ ของกรมพระยาเดชาติศร และขุนสารประเสริฐนั้น กล่าวในด้านการส่งเสริมการประกอบอาชีพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระปรีชาสามารถในการเลือกสรร อบรม ส่งเสริมให้พระราชวงศ์ ตลอดจนข้าราชการปฏิบัติหน้าที่เพื่อบ้านเมืองตามพระราชประสงค์ ดังคำประพันธ์ที่ว่า **...“เสนาจุรามุขอำมาตย์ มหาดไทย บโรหิตวินิจไฉ- ยมหาโหราจารย์ พราหมณ์พฤฒิพรมชาติบัณฑิตย์ ปราชญ์ปรีชาชาญ อาลักษณ์พนักงาน พระนิพนธ์เลขา”...**(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

กรมพระยาเดชาดิศร, 2503 : 7) สะท้อนให้เห็นว่าเหล่าข้าราชการบริพาร ตลอดจนข้าราชการในกรมกองต่างๆ เป็นผู้มีความสมบัติที่เหมาะสม ดังจะเห็นได้จากการที่คัดเลือกใช้คำว่า “ปราชญ์” “ปรีชาชาญ” เพื่อสื่อความให้เห็นว่าบ้านเมืองมีผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มแข็งและชำนาญ

อีกทั้ง จันท์ดุษฎีสังเวยฯ ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มีการนำเสนอภาพลักษณ์ของ “สัมมาปาสัง” ว่าได้มีการถ่ายทอดพระราชกรณียกิจที่สะท้อนให้เห็น ถึงการส่งเสริมอาชีพให้แก่ราษฎร ดังจะเห็นได้จากการเสด็จพระราชดำเนินไปยังถิ่นทุรกันดารทั่วแผ่นดินเพื่อพระราชทานความช่วยเหลือให้คำแนะนำเพื่อประชาชนได้มีการประกอบสัมมาอาชีพที่สามารถเลี้ยงตนเองได้ อีกทั้งพระองค์ยังทรงช่วยเหลือ เกื้อกูล สนับสนุนทุกๆ อาชีพ ดังว่า **“เนินแนวเนะการกสิกรรม นรผู้ประกอบงาน อุตสาหกิจวนิชการ อนุสรเจือจาร”** (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2534 : 76) ทรงอนุเคราะห์ส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรม อุตสาหกรรม ตลอดจนการค้าขายให้แก่ราษฎรได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ดังนั้น การถ่ายทอดภาพลักษณ์ธรรมราชา “สัมมาปาสัง” มีความแตกต่างกันในบริบทของอาชีพ ซึ่งจันท์สรเสริญฯ สะท้อนให้เห็นว่าในสมัยรัชกาลที่ 4 พระองค์ทรงสนับสนุนข้าราชการบริพาร ในราชสำนักเป็นหลัก แต่ในจันท์ดุษฎีสังเวยฯ สะท้อนให้เห็นว่ารัชกาลที่ 9 ทรงให้คำชี้แนะและแนวทางในการประกอบอาชีพกับราษฎรโดยทั่วไป เพื่อให้ราษฎรได้มีอาชีพที่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้

3. การถ่ายทอดภาพลักษณ์ธรรมราชาโดยใช้หลักจักรวรรดิวัตร

“จักรวรรดิวัตร” เป็นหลักธรรมที่เป็นข้อพึงปฏิบัติของการเป็นพระมหากษัตริย์ และหน้าที่ของผู้ปกครองที่ยิ่งใหญ่ ประกอบด้วย 1) อนุโตชนสุมี พลกายสุมี (อนุเคราะห์ทั้งคนในและนอกราชสำนักให้มีความสุข) 2) ขตติเยสุ (ผูกไมตรีกับประเทศอื่น) 3) อนุยุณเตสุ (อนุเคราะห์พระราช วงศานุวงศ์และเหล่าข้าราชการ) 4) พุราหมณคหปติเกสุ (อนุเคราะห์พราหมณ์และคหบดี) 5) เนคมชานปเทสุ (อนุเคราะห์ชาวชนบท) 6) สมณพราหมณเสุ (อุปถัมภ์คุ้มครองพระสงฆ์ บรรพชิต สมณะ พราหมณ์) 7) มิคปภิขีสุ (รักษาฝูงเนื้อ นก และสัตว์ทั้งหลายมิให้สูญพันธุ์)

- 8) อธมมการปฏิกุเขโป (ป้องกันมิให้เกิดอธรรมทุกชนิดในพระราชอาณาจักร)
 9) อธนานิ ธนานุโปทานิ (เลี้ยงดูคนจน เพื่อมิให้ออกสู่ลตอสังคม) 10) สมณพราหมณ
 อุปสงกมิตวา ปณหาปุจจนิ (เข้าหาสมณพราหมณ์ เพื่อศึกษาบุญและบาปให้แจ้งชัด)
 11) อธมมราคสฺส ปหานิ (ห้ามจิตมิให้ไปในที่ที่กษัตริย์ไม่ควรเสด็จ) และ
 12) วิสมโลกสฺส ปหานิ (ระงับความโลภมิให้ปรารถนาในลาภที่พระมหากษัตริย์
 ไม่ควรจะได้) (ป.อ. ปยุตโต, 2560 : 12-15) ผลการศึกษาพบว่า จันท์สรเสริญฯ
 ของกรมพระยาเดชาดิศร และขุนสารประเสริฐ พบจักรวรรดิวัตร 8 ประการ และ
 จันท์ดุขฎิสังเวฯ ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
 พบจักรวรรดิวัตร 5 ประการ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงจักรวรรดิวัตรที่ปรากฏในจันท์ทั้ง 2 เรื่อง

จักรวรรดิวัตร	จันท์สรเสริญฯ ของ กรมพระยาเดชาดิศร และขุนสารประเสริฐ	จันท์ดุขฎิสังเวฯ ของสมเด็จพระ กนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ
1.อนนโตชนสฺมี พลกายสฺมี (อนุเคราะห์ทั้งคนในและนอก ราชสำนักให้มีความสุข)	✓	✓
2. ขตติเยสุ (ผูกไมตรีกับ ประเทศอื่น)	✓	
3.อนุนยเตสุ (อนุเคราะห์ พระราชวงศานุวงศ์และ เหล่าข้าราชการ)	✓	✓
4. พราหมณคหปติเกสุ (อนุเคราะห์พราหมณ์และ คหบดี)	✓	
5. เนคมชานปเทสุ (อนุเคราะห์ชาวชนบท)	✓	✓

จักรวรรดิวัตร	ฉันทสรเสริญฯ ของ กรมพระยาเดชาดิศร และขุนสารประเสริฐ	ฉันทดุษฎีสังเวยาฯ ของสมเด็จพระเจ้า พระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ
6. สมณพราหมณเณสฺ (อุปลัมภ คัมครองพระสงฆ์ บรรพชิต สมณะ พราหมณ์)	✓	✓
7. มิคปุกชีสุ (รักษาฝูงเนื้อ นก และสัตว์ทั้งหลายมิให้ สูญพันธุ์)		
8. อธมฺมการปฏิกุเขโป (ป้องกันมิให้เกิดอธรรม ทุกชนิดในพระราชอาณาจักร)	✓	✓
9. อธนานํ ธนานุปปทานํ (เลี้ยงดูคนจน เพื่อมิให้อุทิศ ต่อสังคม)		
10. สมณพราหมณเณ อุปลง กมิตฺวา ปณฺหาปฺจุจฺณํ (เข้าหาสมณพราหมณ์ เพื่อ ศึกษาบุญและบาปให้แจ้งชัด)	✓	
11. อธมฺมราคสฺส ปหานํ (ห้ามจิตมิให้ไปในที่ที่กษัตริย์ ไม่ควรเสด็จ)		
12. วิสมโลภสฺส ปหานํ (ระงับความโลภมิให้ ปรารถนาในลาภที่ พระมหากษัตริย์ไม่ควรจะได้)		

จากตารางที่ 3 สามารถอธิบายเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1) อนุโตชนสุมี พลกายสุมี (อนุเคราะห์ทั้งคนในและนอกราชสำนักให้มีความสุข) เป็นหลักธรรมที่สะท้อนให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ทรงอนุเคราะห์ทั้งคนในและนอกราชสำนักให้มีความสุข ซึ่งจากการศึกษาพบว่า “อนุโตชนสุมี พลกายสุมี” พบในฉันททั้ง 2 เรื่อง สำหรับฉันทสรเสริญฯ ของกรมพระยาเดชาดิศร และขุนสารประเสริฐนั้นแสดงให้เห็นถึงพระจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการอนุเคราะห์ประชาชนทั้งในและนอกราชสำนักให้เกิดความผาสุก ตลอดจนบริรักษ์บ้านเมืองให้เกิดความสุขสงบ ดังจะเห็นได้จากคำประพันธ์ที่ว่า **“มูลมอมไหสุริยศบริวารผู้ภักดีใจจรจรจำขูลรชฐลี วรบาทบัวทอง”** (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2503 : 4) นอกจากนี้ยังทรงพระราชทานพระราชานุญาตให้พลกนิกรทั่วพระราชอาณาจักร ดังคำประพันธ์ที่ว่า **“พระคุณคือกรุณานิกรทั่วไพไทย”** (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา เดชาดิศร, 2503 : 5) ในส่วนของฉันทดุชฎิสังเวชฯ ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มีการนำเสนอภาพลักษณ์การอนุเคราะห์ผู้คนทั้งในและนอกราชสำนักของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตรว่า พระองค์ทรงอนุเคราะห์ประชาชนให้มีความสุขเป็นอยู่ที่ดีขึ้นด้วยแนวพระราชดำริทางด้านต่าง ๆ ส่งเสริมอาชีพให้กับราษฎรทุกอาชีพ ทั้งยังดูแลรักษาบ้านเมือง ด้วยความเป็นธรรม การชี้แนะแนวทาง การปกครองบ้านเมืองของพระองค์เปรียบยิ่งกว่าเป็นพระอาทิตย์ที่คอยส่องแสงสว่างให้แก่โลกใบนี้ ทำให้ประชาชนได้มีแนวทางในการดำเนินชีวิต และพัฒนาชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องสืบไป ดังพระราชนิพนธ์ว่า **“ทรงราชย์สุริยดาล ดลโลก สว่างนา พระจอมจักรีที่เก่า เกริกแกลวกฤษฏา”** (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2534 : 76)

2) ขตติเยสุ (ผูกไมตรีกับประเทศอื่น) เป็นหลักธรรมที่สะท้อนให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์มีสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ ซึ่งจากการศึกษาฉันททั้ง 2 เรื่องนั้นพบว่า “ขตติเยสุ” ปรากฏเฉพาะในฉันทสรเสริญฯ ของกรมพระยาเดชาดิศร และขุนสารประเสริฐ ซึ่งกวีมุ่งพรรณนาให้เห็นถึงพระราชกรณียกิจในด้านการเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศอื่นๆ ตลอดจนการบำรุงขวัญพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการบริวาร นับได้ว่าพระองค์ทรงดูแลผู้ที่อยู่ใต้ร่มบรมโพธิสมภารอย่างถ้วนทั่ว

ดังคำประพันธ์ที่ว่า **“อาสาจามชำนาญ ทเลล้นมลายู ฝรั่งเศสเป็นอย่างครู ยุโรปหัตถหารหาญ”** (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2503 : 8) จากคำประพันธ์สะท้อนว่ากวีมุ่งถ่ายทอดแนวคิด “จักรวรรดิวัตร” ซึ่งจะเห็นได้จาก พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา มีเหล่าพระราชวงศ์ข้าราชการ ข้าราชการ ทั้งประเทศไทยและต่างชาติต่างมาเข้าร่วมพิธีโดยพร้อมเพรียงกัน เห็นได้จากคำว่า “มลายู” “ฝรั่ง” “ยุโรป” ซึ่งจะเห็นว่าพระองค์มีพระทัยโอบอ้อมอารีต่อพสกนิกร ในชาติและต่างชาติที่ต่างมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารทั้งสิ้น

3) อนุยุตเตสุ (อนุเคราะห์พระราชวงศานุวงศ์และเหล่าข้าราชการ) เป็น หลักธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการอนุเคราะห์พระราชวงศานุวงศ์และเหล่าข้าราชการ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า “อนุยุตเตสุ” พบในฉันททั้ง 2 เรื่อง สำหรับฉันทที่สรรเสริญฯ ของกรมพระยาเดชาดิศร และขุนสารประเสริฐนั้น ได้นำเสนอภาพการอนุเคราะห์ พระราชวงศ์และเหล่าข้าราชการบริวาร แสดงให้เห็นว่ากวีมุ่งถ่ายทอดภาพที่ทรงดูแล เอาใจใส่ผู้ที่ประพฤติดี โดยจะพระราชทานรางวัลให้ตามสมควร ตลอดจนส่งเสริม กิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลดีต่อประเทศชาติ ดังจะเห็นจาก คำประพันธ์ ที่ว่า **“จ่านองในราชกิจ สุจริตระไวดู ดีชั่วทั่วแผ่นดิน ก็บำราบบารุงใจ”** (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2503 : 7) ในส่วนของฉันทที่ดุขมึงสังเวทฯ ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มีการนำเสนอ ภาพลักษณ์ของ “อนุยุตเตสุ” สะท้อนให้เห็นถึงน้ำพระทัยในการพระราชทาน ขวัญกำลังใจแก่พระราชวงศ์ และข้าราชการบริวารในพระองค์ เพื่อเป็นการเพิ่มขวัญ และกำลังใจเป็นการตอบแทนซึ่งความจงรักภักดีที่มีต่อพระองค์ ซึ่งในพระราชนิพนธ์ ดังกล่าวพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตรได้ พระราชทานพระราชานุญาตให้แก่อุปการะข้าราชการบริวาร ดังตัวอย่างที่ว่า **“ข้าราชการย์ ประกฤตธรรการ อนุกุลเสมอมา”** (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2534 : 76) พระองค์ทรงอนุเคราะห์แก่อุปการะ “ข้าราชการย์” คือ บุคคลของพระราชานันท์นั้นหมายความว่าพระองค์ พระราชทาน พระราชานุญาตแก่อุปการะเหล่าข้าราชการบริวารให้มีความเป็นอยู่ที่ดีตอบแทน ซึ่งความจงรักภักดีที่มีต่อพระองค์ตลอดมา

4) **พราหมณคหปติเกสุ (อนุเคราะห์พราหมณ์และคหปติ)** เป็นหลักธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการอนุเคราะห์พราหมณ์และคหปติ ที่แสดงให้เห็นเทวีกกล่าวถึง ซึ่งจากการศึกษาชั้นที่ทั้ง 2 เรื่องนั้นพบว่า “พราหมณคหปติเกสุ” ปรากฏเฉพาะใน จันท์สรเสริญฯ ของกรมพระยาเดชาดิศร และขุนสารประเสริฐ ซึ่งแสดงให้เห็นได้จากการที่กวีพรรณนาให้เห็นผู้ที่มีส่วนร่วมในพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ซึ่งล้วนเป็นเสนาบดี อำมาตย์ พราหมณ์ราชสำนัก และอาลักษณ์ ที่มีความรู้ความสามารถ ในกิจการบ้านเมืองซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบำรุงขวัญและส่งเสริมกิจการเหล่านี้ ดังคำประพันธ์ที่ว่า ...“**เสนาจุธามุข อำมาตย์มหาดไทย บโรหิตวินิจไฉ- ยมหาโหราจารย์ พราหมณ์พฤติพรหมชาติ บัณฑิตยปราชญ์ ปรีชาชาญ อาลักษณ์พนักงาน พระนิพนธ์เลขา**”... (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2503 : 7) จากคำประพันธ์ ที่กล่าวมา กวีได้พรรณนาให้เห็น ภาพพระราชพิธี ตลอดจนมุ่งสะท้อนให้เห็นว่า “**จิตรตั้งกตัญญู กตเวทิจางง สมองบาทสมเด็จพระองค์ อิศวราชเรืองญาณ**” (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2503 : 8) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดูแลสมณพราหมณ์ และข้าราชการ ย่อมทำให้เกิด ความสำนึก และกตัญญูต่อองค์พระมหากษัตริย์ และประเทศชาติ พร้อมที่จะตั้งใจ ทำหน้าที่เพื่อรักษาประเทศชาติ

5) **เนคมชานปเทศุ (อนุเคราะห์ชาวชนบท)** เป็นหลักธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการอนุเคราะห์ชาวชนบท ซึ่งจากการศึกษาพบว่า “เนคมชานปเทศุ” พบในจันท์ ทั้ง 2 เรื่อง สำหรับจันท์สรเสริญฯ ของกรมพระยาเดชาดิศร และขุนสารประเสริฐ แม้กวีไม่ได้กล่าวเรื่องนี้โดยตรง แต่ผู้อ่านก็สามารถรับรู้ได้ผ่านการพรรณนาให้เห็น ถึงความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมือง ดังคำที่ว่า “**เกษมเกษตร**” ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่บทหนึ่งในพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา นอกจากจะสะท้อนวัฒนธรรม ในราชสำนักแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ทรงทำนุบำรุงบ้านเมืองอย่างดี ดังว่า “**ถวัลราชกรุงเทพมหานคร นครรัตนสิมา เกษมเกษตรประเทศไทย**” (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2503 : 11) ในส่วนของจันท์ดุขะกึ่งเวทยฯ ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มีการนำเสนอ ภาพลักษณ์ของ “เนคมชานปเทศุ” จะเห็นได้อย่างเด่นชัดทางด้านพระราชกรณียกิจ

เกี่ยวข้องกับการเสด็จพระราชดำเนินไปยัง “ถิ่นทรเหลทูลสถล” (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2534 : 76) ซึ่งเป็นถิ่นทุรกันดารที่อยู่ห่างไกลความเจริญ แต่พระองค์ได้เสด็จฯ ไปเพื่อพระราชทานพระราชานุญาตและทรงชี้แนะแนวทางในการประกอบอาชีพเพื่อให้ประชาชนในถิ่นห่างไกลสามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วย ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

6) สมณพราหมณสุ (อุปถัมภ์คุ้มครองพระสงฆ์ บรรพชิต สมณะ พราหมณ์)
เป็นหลักธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการอุปถัมภ์คุ้มครองพระสงฆ์ บรรพชิต สมณะ พราหมณ์ จากการศึกษาพบว่า “สมณพราหมณสุ” พบในฉันททั้ง 2 เรื่อง สำหรับฉันทสรเสริญฯ ของกรมพระยาเดชาดิศร และขุนสารประเสริฐ ได้นำเสนอภาพลักษณ์ของการอุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธศาสนา ตลอดจนสมณชีพรามณ์ ว่ามีความโดดเด่นเป็นอย่างมากในรัชสมัยของพระองค์ เนื่องด้วยพระองค์ **“แจ้งเจนปฏิภาณในราชศาสตรประเสริฐดารา”** (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2503 : 11) ทำให้พระองค์เข้าใจหลักธรรมเป็นอย่างดี อีกทั้งจะเห็นได้ว่าคำประพันธ์ฉันทเรื่องนี้ เป็นเหตุแห่งพุทธศรัทธาทั้งของพระมหากษัตริย์ และประชาชน จึงทำให้พระพุทธมหายานรัตนปฏิภาณเป็นศูนย์รวมจิตใจทั้งของสถาบันพระมหากษัตริย์และประชาชน และสะท้อนให้เห็นว่าพระองค์ ทรงฉลองพระราชศรัทธาในพระพุทธมหายานรัตนปฏิภาณ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ **“สบสิ่งสดุดิโดยควร เรียงเรียบประมวญพระคุณในปิ่นปฏิมา”** (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2503 : 4) ในส่วนของฉันทศุภกิจสังเวชฯ ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มีการนำเสนอภาพลักษณ์ของ “สมณพราหมณสุ” สะท้อนให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภก โดยทรงอุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธศาสนา การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาเปรียบเสมือนการพระราชทานความคุ้มครองแก่พระสงฆ์ และบุคคลทั้งหลายที่มีความเกี่ยวข้องทางด้านศาสนา แม้ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร พระองค์ก็ทรง **“บำรุงพระศาสน์ อวยเอื้อประชา”** (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2534 : 77) อุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาไปพร้อมกับการปกครองดูแลประชาชนเพื่อให้พระพุทธศาสนาได้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชาติและพึงหวังให้ประชาชนได้ศึกษาหลักธรรมคำสอนขององค์ศาสดาจนสามารถดำรงชีวิต

ได้อย่างสงบสุข ดังตัวอย่างที่ว่า **“ครองธรรมนำสุข โสติสิปปสานต์”** (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2534 : 76)

7) อธัมมการปฏิฆะโป (ป้องกันมิให้เกิดอธรรมทุกชนิดในพระราชอาณาจักร)

เป็นหลักธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการป้องกันมิให้เกิดอธรรมทุกชนิดในพระราชอาณาจักร จากการศึกษาพบว่า “อธัมมการปฏิฆะโป” พบในฉันททั้ง 2 เรื่อง สำหรับฉันทสรเสริญฯ ของกรมพระยาเดชาดิศร และขุนสารประเสริฐ สะท้อนให้เห็นจากพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาที่กระทำเบื้องหน้าพระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากรนับว่าเป็นพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์ แสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตลอดจนเป็นการที่เหล่าข้าราชการต่างให้คำสัตย์ปฏิญาณในการบำบัดทุกข์บำรุงของประชาชนนั้นแสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตลอดจนบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ในส่วนของฉันทดุสิตสังเวชนียะ ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ การนำเสนอภาพลักษณ์ของ “อธัมมการปฏิฆะโป” ได้สะท้อนผ่านการที่พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชพิธีสมโภชพระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากรขึ้น เพราะมีคติความเชื่อที่ว่าอำนาจบารมีของพระพุทธรูปมณฑลรัตนปฐมากรจะช่วยปกป้องคุ้มครองบ้านเมืองให้พ้นจากอันตรายและอธรรมทั้งหลาย ดังพระราชนิพนธ์ว่า **“พุทธคุณบันดาล ดลมงคลการ พันชั่วผองภัย”** (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2534 : 77) นอกจากนี้โปรดเกล้าฯ ให้จัดงานสมโภชแล้ว พระองค์ทรงปกครองดูแลประเทศด้วยความเป็นธรรม เมื่อพระองค์ทรงเป็นแบบอย่างของความเที่ยงธรรม ประชาชนก็มีโอกาสดำรงตนด้วยอธรรมได้ ซึ่งส่งผลต่อการสร้างแนวทางการป้องกันมิให้เกิดอธรรมทุกประเภทขึ้นในผืนแผ่นดินไทย

8) สมณพราหมณ อุปสงกมิตวา ปญหาปุจฉน (เข้าหาสมณพราหมณ์เพื่อศึกษานูญและบาปให้แจ้งชัด) เป็นหลักธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการเข้าหาสมณพราหมณ์เพื่อศึกษานูญและบาปให้แจ้งชัด ซึ่งจากการศึกษาฉันททั้ง 2 เรื่องนั้นพบว่า “สมณพราหมณ อุปสงกมิตวา ปญหาปุจฉน” ปรากฏเฉพาะในฉันทสรเสริญฯ ของกรมพระยาเดชาดิศร และขุนสารประเสริฐ แสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นปราชญ์ทางธรรมโดยแท้ เนื่องด้วยเมื่อพระองค์มีพระชนมายุ 21 พรรษา ได้ผนวชเป็นพระภิกษุถึง 27 พรรษา ทั้งยังได้ศึกษา

พระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนด้านอักษรศาสตร์โดยถ่องแท้ ทำให้พระองค์ทรงได้รับการเฉลิมพระเกียรติ ในคำประพันธ์ว่า **“จอมปราชญ์ ประเสริฐพระปฏิภาณ”...“ทรงทราบสวางปฏิภาไตร”** (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2503 : 5)

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ “ธรรมราชา” ในฉันทสรเสริญพระมหามณีนรัตนปฏิมากร และฉันทดุขฎีสังเวยพระพุทธรูปมหามณีนรัตนปฏิมากร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการถ่ายทอดภาพลักษณ์ “ธรรมราชา” ในฉันทดุขฎีสังเวย 2 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า ฉันททั้ง 2 เรื่อง มีการถ่ายทอดภาพลักษณ์ธรรมราชาของพระมหากษัตริย์ออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ การถ่ายทอดภาพลักษณ์โดยใช้หลักทศพิธราชธรรม การถ่ายทอดภาพลักษณ์โดยใช้หลักราชสังคหวัตถุ และการถ่ายทอดภาพลักษณ์โดยใช้หลักจักรวรรดิวัตร สรุปได้ดังนี้

1) การใช้หลักทศพิธราชธรรม พบในฉันทสรเสริญฯ 8 ประการ ได้แก่ ทาน ศีล บริจาค ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความไม่โกรธ ความไม่เบียดเบียน และความเที่ยงธรรม และพบในฉันทดุขฎีสังเวยฯ 5 ประการ ได้แก่ ศีล บริจาค ความเพียร ความอดทน และความเที่ยงธรรม โดยมีหลักธรรมที่พบเหมือนกัน 4 ประการ ได้แก่ ศีล บริจาค ความเพียร และความเที่ยงธรรม

2) การใช้หลักราชสังคหวัตถุ พบในฉันทสรเสริญฯ 3 ประการ ได้แก่ การบำรุงพืชขวัญพันธุ์ธัญญาหารให้บริบูรณ์ สงเคราะห์บุรุษผู้ประพฤติดี และผลานคนด้วยการส่งเสริมอาชีพ และพบในฉันทดุขฎีสังเวยฯ 2 ประการ ได้แก่ การบำรุงพืชขวัญพันธุ์ธัญญาหารให้บริบูรณ์ และผลานคนด้วยการส่งเสริมอาชีพ โดยมีหลักธรรมที่พบเหมือนกัน 2 ประการ ตามที่พบในฉันทดุขฎีสังเวยฯ

3) การใช้หลักจักรวรรดิวัตร พบในฉันทสรเสริญฯ 8 ประการ ได้แก่ อนุเคราะห์ทั้งคนในและนอกราชสำนักให้มีความสุข ผูกไมตรีกับประเทศอื่น อนุเคราะห์พระราชวงศานุวงศ์และเหล่าข้าราชการ อนุเคราะห์พราหมณ์และคหบดี อนุเคราะห์ชาวชนบท อุปถัมภ์คุ้มครองพระสงฆ์ บรรพชิต สมณะ พราหมณ์ ป้องกันมิให้เกิดอธรรมทุกชนิดในพระราชอาณาจักร และเข้าหาสมณพราหมณ์ เพื่อศึกษา

บุญและบาปให้แจ้งชัด และพบในฉันทุฎฐังเวท ๕ ประการ ได้แก่ อนุเคราะห์ทั้งคนในและนอกราชสำนักให้มีความสุข อนุเคราะห์พระราชวงศานุวงศ์ และเหล่าข้าราชการ อนุเคราะห์ชาวชนบท อุบัติมรคัมครองพระสงฆ์ บรรพชิต สมณะ พรหมณ์ ป้องกันมิให้เกิดอธรรมทุกชนิดในพระราชอาณาจักร โดยมีหลักธรรมที่พบเหมือนกัน 5 ประการ ตามที่พบในฉันทุฎฐังเวท

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาข้างต้นพบว่า ฉันทุฎฐังเวทเรื่องมีการถ่ายทอดภาพลักษณ์ธรรมราชาของพระมหากษัตริย์ออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ การถ่ายทอดภาพลักษณ์โดยใช้หลักทศพิธราชธรรม การถ่ายทอดภาพลักษณ์โดยใช้หลักราชสังคหวัตถุ และการถ่ายทอดภาพลักษณ์โดยใช้หลักจักรวรรดิวัตร ผลการศึกษามีความสอดคล้องกับแนวคิดของปรีชา ช้างขวัญยืน (2542) กล่าวว่า ธรรมราชา คือ หน้าที่ทางศีลธรรม และสิ่งที่ชอบธรรมซึ่งจะต้องประกอบด้วยการที่ทรงดำรงอยู่ในศีลธรรมทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ รวมทั้งทรงใช้ธรรมในการปกครองราษฎรและข้าราชการ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การถ่ายทอดภาพลักษณ์ธรรมราชาจากฉันทุฎฐังเวท 2 เรื่อง ก็ได้สะท้อนให้เห็นว่า พระมหากษัตริย์ทั้ง 2 พระองค์ทรงเป็นผู้ที่เปี่ยมล้นไปด้วยธรรมราชาทั้งทางศีลธรรมและการปกครองราษฎร อีกทั้งผลการศึกษาภาพลักษณ์ธรรมราชาที่ปรากฏในฉันทุฎฐังเวทเรื่องนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ทั้ง 2 พระองค์ทรงมีธรรมสำหรับผู้ปกครอง ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ รุธิระบาท (2554) และงานวิจัยของ สุวิทย์ ภาณุจารีและลัดดาผล วัฒนนะ (2559) พบว่า ธรรมราชาสำหรับผู้ปกครองมีอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ทศพิธราชธรรม ราชสังคหวัตถุ และจักรวรรดิวัตร และในส่วนของการถ่ายทอดภาพลักษณ์โดยใช้หลักธรรมแต่ละหลักธรรมนั้นย่อมมีประเด็นย่อยที่เหมือนและแตกต่างกันไปตามบริบทของเนื้อหา โดยบริบทของเนื้อหาก็ได้รับการสะท้อนมาจากพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในแต่ละรัชสมัย กล่าวคือ การถ่ายทอดภาพลักษณ์โดยใช้หลักทศพิธราชธรรม ในฉันทุฎฐังเวท ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าควมิก้นำเสนอให้เห็นภาพของพระราชกรณียกิจ ตลอดจนพระคุณูปการของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะทศพิธราชธรรมที่เกี่ยวข้องกับทาน ศีล ความเพียร อีกทั้งการถ่ายทอดภาพลักษณ์ธรรมราชาในฉันทุฎฐังเวท ทำให้

เห็นการถ่ายทอดภาพลักษณ์ธรรมราชา โดยการใช้หลัก“ทศพิธราชธรรม” ในการปกครองประเทศ ซึ่งในที่นี้จะมุ่งเน้นไปที่การปฏิบัติพระราชกรณียกิจทางด้านการพระราชทานความช่วยเหลือราษฎร ในท่อนถิ่นทุรกันดาร อีกทั้งยังเน้นไปที่การส่งเสริมช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ประกอบการอาชีพค้าขาย ตลอดจนข้าราชการ นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าพระองค์มีพระทัยแน่วแน่ในการบริหารรักษาดีให้มีความเที่ยงธรรมเกิดความสงบสุข และบำรุงพระพุทธศาสนาให้คงอยู่เคียงคู่แผ่นดินไทย แต่ทั้งนี้ก็จะเห็นว่าหลักธรรมที่นำมาถ่ายทอดนั้นอาจไม่ได้ครบถ้วนสมบูรณ์ทุกข้อ แต่เป็นเพียงการหยิบยกหลักธรรมที่เด่นชัดและมีนัยสำคัญบางประการมาพรรณนาความเพื่อแสดงให้เห็นพระจริยวัตรของทั้งสองพระองค์เพียงเท่านั้น

ส่วนการถ่ายทอดภาพลักษณ์โดยใช้หลักราชสังคหวัตถุ ในฉันทสรเสริญฯ ทั้ง 3 ประการนั้น ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าวิมู่งนำเสนอภาพโดยการพรรณนาเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้เห็นภาพโดยชัดเจน อีกประการหนึ่งที่สะท้อนผ่านพระจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นั่นคือการ ที่พระองค์ทรงมีความซื่อสัตย์ทั้งต่อพระองค์เองต่อพระราชวงศ์ ข้าราชการ ข้าราชการและประชาชน ดังเห็นได้จากพระราชพิธี การถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาที่ปรากฏในฉันทสรเสริญพระมหามณีรัตน์ปฏิมากร อีกทั้ง ในฉันทคุชฌิสงเวฯ ทำให้เห็นการถ่ายทอดภาพลักษณ์ธรรมราชา โดยการใช้ “ราชสังคหวัตถุ” ในการปกครองและดูแลราษฎรของพระมหากษัตริย์อยู่ 2 ประการ คือ “สัสสมธ” คือ การบำรุงขวัญญญาหารให้บริบูรณ์ ซึ่งได้ทรงปฏิบัติ “สัสสมธ” ผ่านคติความเชื่อ และทำให้ พลกนิกรไทยมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจไปในคราวเดียวกัน และ “สัมมาปาสัง” คือ การผสานประชาชนด้วยการส่งเสริมอาชีพ พระองค์ทรงส่งเสริมอาชีพทุกอาชีพ อีกทั้งผู้วิจัยมีข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง คือ การศึกษาในครั้งนี้นำให้เห็นถึงความสอดคล้องของหลักธรรม 2 หลักธรรม คือ “บริจาค” ในหลักทศพิธราชธรรม และ “สัมมาปาสัง” ในราชสังคหวัตถุ โดยพิจารณาจากพระราชกรณียกิจของพระองค์ซึ่งทำให้เห็นถึงสอดคล้องได้อย่างเด่นชัด

อีกทั้งการถ่ายทอดภาพลักษณ์โดยใช้หลักจักรวรรดิวัตรก็แสดงให้เห็นว่า ฉันทสรเสริญพระมหามณีรัตน์ปฏิมากรยังคงนำเสนอภาพพระมหากษัตริย์ตามคติพุทธและพราหมณ์อย่างผสมผลมกลืนกัน โดยเฉพาะคติ “จักรวรรดิวัตร” ที่สะท้อนให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระมหากษัตริย์

และพระมหากษัตริย์ทั้งทางคดียุติธรรม และศีลธรรมผู้ซึ่งเปี่ยมด้วยคุณธรรมจริยธรรม โดยดอ่งแท้ โดยเฉพาะความเจนจบในเรื่องหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา และชั้นที่ดุสิตสังเวชนียสถาน ก็แสดงให้เห็นถึงการถ่ายทอดภาพลักษณ์ธรรมราชา โดยการให้ “จักรวรรดิวัตร” ด้วยเช่นกัน หากพิจารณาในมุมมองของความต่างก็คงต่างกัน ในส่วนของการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพระราชกรณียกิจต่างนั่นเอง และผู้วิจัยมีข้อสังเกตประการหนึ่งคือหลักจักรวรรดิวัตร “เนคมชานปะเทศ” มีความสอดคล้องกับหลักทศพิธราชธรรม “บริจาค” และหลักราชสังคหวัตถุ “สัมมาปาสา” ที่ พระองค์ทรงเสียสละกำลังพระวรกายในการเสด็จฯ ไปพระราชทานความช่วยเหลือชาวชนบท และทรงแนะนำสั่งเสริมอาชีพ และ “สมณพราหมณสุข” มีความสอดคล้องกับหลักทศพิธราชธรรม “ศีล” กล่าวคือ พระองค์ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ของพระพุทธศาสนา ทรงอนุเคราะห์พระสงฆ์ และตั้งมั่นพระทัยในเบญจศีล และ “อธมมการปฏิบัติ” ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักราชสังคหวัตถุที่ว่า “สัสสมธัง” โดยอาศัยคติความเชื่อเกี่ยวกับการบำรุงขวัญธัญญาหารและปกป้องบ้านเมืองไม่ให้เกิดอธรรมขึ้นภายในราชอาณาจักร ดังนั้น เมื่อผู้วิจัยพิจารณาพระราชกรณียกิจในด้านต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า หลักธรรมเหล่านี้ล้วนมีสอดคล้องกันอย่างชัดเจน

จะเห็นได้ว่าการถ่ายทอดภาพลักษณ์ที่มีความแตกต่างกันนี้มีความสอดคล้องกับความเป็นธรรมธรรมราชาของพระมหากษัตริย์ตามแนวทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม (พระครูสุนทรเชมามิณห์. 2560) หมายความว่า ระยะเวลาที่แตกต่างกันก็จะสะท้อนมุมมองของพระมหากษัตริย์ไทยที่มีปรากฏการณ์(แรงดลใจหรือแรงบันดาลใจ) ที่เกิดขึ้นแตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าระยะเวลาย่อมส่งผลต่อความเป็นธรรมราชาในแต่ละพระองค์ให้มีความแตกต่างกันไปด้วย อีกทั้ง ชั้นที่ทั้งสองเรื่องนับเป็นวรรณคดีประกอบพระราชพิธีสำคัญของบ้านเมืองที่มีการยกพระเกียรติของพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะชั้นที่สรรเสริญพระมหามณีนรัตนปฎิมากรใช้ในพระราชพิธี ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยานับว่าเป็นพระราชพิธีที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในช่วงสมัยนั้น และต้องกระทำต่อหน้าพระพุทธรูปมณีนรัตนปฎิมากร และชั้นที่ดุสิตสังเวชนียสถานพระพุทธมณีนรัตนปฎิมากร ก็ได้ใช้ในพระราชพิธีสมโภช พระพุทธรูปมณีนรัตนปฎิมากร ทำให้เนื้อหาของชั้นที่ทั้งสองเรื่องนี้มีความคล้ายคลึงกันในส่วนของการยกพระเกียรติพระมหากษัตริย์ แต่อาจจะแตกต่างกันในส่วนของพระราชพิธี

ทั้งนี้ก็ยังคงสะท้อนให้เห็นได้ว่าวรรณคดีประเภทนี้ย่อมมีการถ่ายทอดภาพลักษณ์ ธรรมชาติให้ผู้อ่านได้รับทราบอย่าง แยกย่อย ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวณิต วิงวอน (2538) และ ชัยรัตน์ พลมุข (2552) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับวรรณกรรม ยอพระเกียรติและวรรณคดีประกอบพระราชพิธี ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรม ยอพระเกียรติสะท้อนให้เห็นถึงการที่พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงดำรงตนเป็น พุทธมามกะและทรงใช้ธรรมทางพระพุทธศาสนาในการปกครอง วรรณคดีประกอบ พระราชพิธีชี้ให้เห็นว่าแนวคิด “ธรรมราชา” ประกอบด้วยแนวคิด 2 ประการ คือ แนวคิดที่ว่าพระมหากษัตริย์ทรงดำรงไว้ซึ่งธรรมะทางพระพุทธศาสนาและแนวคิด ที่พระมหากษัตริย์ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อบ้านเมือง นอกจากนี้ผู้วิจัยมี ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งว่า ทำไมต้องมีการสร้างหรือผลิตวรรณคดี แนวพระราชพิธี ขึ้นมาซ้ำ เนื่องจากว่าวรรณคดีพระราชพิธีแต่ละเรื่องนั้นได้แต่งขึ้นเพื่อให้ในวาระ และสมัยที่แตกต่างกันทำให้เนื้อหาในวรรณคดีบางประการไม่สามารถนำมาใช้ได้ ใน ยุคสมัยปัจจุบันจึง มีการผลิตซ้ำขึ้นมาใหม่โดยใช้แนวคิดเดิม ซึ่งแนวคิดธรรมราชา ที่ปรากฏในวรรณคดีที่ต่างยุคต่างสมัย ก็ไม่ได้มีความแตกต่างกันไปมากนักทำให้ ผู้วิจัยมีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่าการใช้แนวคิดธรรมราชา ในวรรณคดีประเภทนี้ถือชนบ ทางวรรณคดีอย่างหนึ่ง เนื่องจากสังคมไทยปกครองด้วยรูปแบบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จึงส่งอิทธิพลต่อแนวคิดในวรรณคดีประกอบ พระราชพิธีและยอพระเกียรตินั้นเอง ดังนั้น สรุปได้ว่า แม้การศึกษาการถ่ายทอดภาพลักษณ์ ธรรมราชาจากวรรณคดีประกอบพระราชพิธีทั้ง 2 เรื่องจะมีความแตกต่างกัน ในยุคสมัย บริบทการนำไป แต่วรรณคดีทั้งสองเรื่องสามารถทำหน้าที่สะท้อน พระจริยวัตรของพระมหากษัตริย์ได้เป็นอย่างดี รวมทั้งสะท้อนให้เห็นถึง ความสามารถของกวีในการประพันธ์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา และแฝงด้วยการ ยอพระเกียรติพระมหากษัตริย์ไทยผ่านมุมมอง “ธรรมราชา”

เอกสารอ้างอิง

เกียรติศักดิ์ ทองจันทร์. (2546). ดับฉันทดุขฎิสังเวพระพุทธรูปมหายานนิรันดร์ปฏิมากร.

วารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ. 6(2), 84 - 102.

ชัยรัตน์ พลมุข. (2552). **วรรณคดีประกอบพระราชพิธีสมัยรัตนโกสินทร์ :**

แนวคิดธรรมราชากับกลวิธีทางวรรณศิลป์ (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฐลีพระบาท. (2554). **ธรรมะแห่งพระราชอา.** กรุงเทพฯ : แสงดาว.

ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2542). **ธรรมรัฐ-ธรรมราชา.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

พระครูสุนทรเขมาภินันท์ และคณะ. (2560). รูปแบบธรรมราชาในสังคมไทย.

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 6(2) ; 475-488.

ราชบัณฑิตยสภา. (2554). **ธรรมราชา.** กรุงเทพฯ : สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.

<https://dictionary.orst.go.th>.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2534). **มณีพลอยร้อยแสง**
(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). 2560. **ธรรมของพระราชอา.**

<https://www.watnyanaves.net>.

สมเด็จพระยาเดชาดิศร. (2503). **ชุมนุมฉันทดุขฎิสังเว.** กรุงเทพฯ :
องค์การค้ำของครุสภา.

สุวิทย์ ภาณุจารีและลัดดา ผลวัฒนะ. (2559). พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับ
ธรรมาภิบาลแนวพุทธ. **วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร.** 7(1), 135-148.

เสาวณิต วิงวอน. (2530). **การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมของพระเกียรติ**

(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วารสาร อินทนิลทักษิณสาร

วารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ
INTHANINTHAKSIN JOURNAL Thaksin University

วารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ

การเตรียมต้นฉบับ (Article Preparation Guidelines)

1. ข้อกำหนดทั่วไป

- 1.1 เป็นบทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ
- 1.2 เว้นขอบด้านบน/ขอบด้านซ้าย 1.5 นิ้ว เว้นขอบด้านล่าง/ขอบด้านขวา 1 นิ้ว
- 1.3 ต้นฉบับต้องพิมพ์บนกระดาษขาว ขนาด A4 พิมพ์หน้าเดียว ใส่เลขกำกับหน้าทุกหน้า พิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรม Microsoft Word ใช้แบบอักษร TH SarabunPSK รายละเอียดขนาดตัวอักษรดังตารางข้างล่าง

ส่วนประกอบของบทความ	รูปแบบการพิมพ์	ขนาดตัวอักษร	ลักษณะตัวอักษร
ชื่อบทความ	กลางหน้ากระดาษ	18	ตัวหนา B
ชื่อผู้แต่ง	ชิดขวา	14	ตัวธรรมดา
บทคัดย่อ	ชิดซ้าย	16	หัวข้อตัวหนา
- ภาษาไทย			เนื้อหาตัวปกติ
- ภาษาอังกฤษ			
หัวข้อแบ่งตอน	ชิดซ้าย	16	ตัวหนา B
หัวข้อย่อย	ใช้หมายเลข	16	ตัวปกติ
เนื้อหาบทความ	-	16	ตัวปกติ
การเน้นความในบทความ	-	16	ตัวปกติ
ข้อความในตาราง	-	14	ตัวปกติ
เอกสารอ้างอิง	กลางหน้ากระดาษ	16	ตัวหนา B
ภาพประกอบ / คำอธิบาย ได้ภาพ	กลางหน้ากระดาษ	14	ปกติ

- 1.4 ถ้ามีภาพประกอบ ควรเป็นภาพถ่ายขาว-ดำ ที่ชัดเจน
- 1.5 ถ้าเป็นภาพวาดลายเส้น ให้วาดบนกระดาษขาวโดยใช้หมึกดำให้สะอาดและลายเส้นคมชัด
- 1.6 ความยาวของเนื้อเรื่องภาพประกอบตารางและบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษรวมเอกสารอ้างอิงไม่ควรเกิน 20 หน้า

2. ชื่อบทความ ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ กำหนดให้ชื่อเรื่องหลักใช้ตัวอักษร ขนาด 18 ตัวหนา จัดวางไว้กึ่งกลางหน้า และชื่อเรื่องหลักที่เป็นภาษาอังกฤษ กำหนดให้ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ที่ตัวอักษรแรกของคำนาม คำกริยา คำขยาย โดยเว้นบรรทัด 1 บรรทัดจากชื่อเรื่องหลัก * **ไม่ต้องใส่เครื่องหมายมหัพภาคหรือจุด (.) หลังชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ**

3. ชื่อผู้แต่ง สถาบัน และ อีเมล

3.1 กำหนดให้ชื่อผู้แต่ง สถาบัน และอีเมล อยู่ในตำแหน่งขีดขวาได้ชื่อบทความภาษาอังกฤษ โดยชื่อภาษาไทยให้ใช้ตัวอักษร ขนาด 14 ตัวธรรมดา และชื่อภาษาอังกฤษใส่ในวงเล็บตามหลังภาษาไทย

3.2 ขีดเส้นใต้ชื่อผู้เขียนที่รับผิดชอบบทความ (corresponding authors) และใส่ * หลังเลขเชิงอรรถทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3 ในกรณีบทความภาษาไทยใส่ชื่อผู้แต่ง สถาบัน และ ที่อยู่อีเมลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้านล่างหน้าแรกของบทความ

3.4 เชิงอรรถของผู้เขียน ซึ่งประกอบด้วย (1) ตำแหน่งทางวิชาการ (2) คุณวุฒิ (3) สาขาวิชา/ภาควิชา (4) คณะ (5) สถาบัน (6) เมืองและ (7) อีเมลตามลำดับ หากมีผู้เขียนหลายคนให้เรียงตามลำดับคนละบรรทัด (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) ดังตัวอย่างข้างล่าง

3.5 บรรทัดล่างสุด เขียน *Corresponding author : E-mail address : และใส่ที่อยู่อีเมลของผู้เขียนหลัก

ตัวอย่างการเขียนตำแหน่งทางวิชาการและคุณวุฒิของผู้เขียน

เจ้าหน้าที่ (ใส่ชื่อตำแหน่งเป็นอังกฤษ) เช่น เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปนักวิชาการ ช่างศิลป์	General Administration, Art Academician,
นักศึกษาระดับปริญญาตรี	Undergraduate Student, Bachelor of (ใส่ชื่อคุณวุฒิปริญญา) in (ใส่ชื่อสาขาวิชา),
นักศึกษาระดับปริญญาโท	Graduate Student, Master of (ใส่ชื่อคุณวุฒิ ปริญญา) in (ใส่ชื่อสาขาวิชา),
นักศึกษาระดับปริญญาเอก	Doctoral Student, Doctor of Philosophy Program in (ใส่ชื่อสาขาวิชา),
นักวิชาการอิสระ	Independent scholars,
อาจารย์	Lecturer,
อาจารย์ ดร.	Lecturer, Dr.,
ผู้ช่วยศาสตราจารย์	Asst. Prof.,
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	Asst. Prof. Dr.,
รองศาสตราจารย์	Assoc. Prof.,
รองศาสตราจารย์ ดร.	Assoc. Prof. Dr.,
ศาสตราจารย์	Prof.,
ศาสตราจารย์ ดร.	Prof. Dr.,
บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของ วิทยานิพนธ์เรื่อง (ใส่ชื่อวิทยานิพนธ์)	This article submitted in partial of the thesisentitled“ (ชื่อวิทยานิพนธ์ภาษาอังกฤษ)”
บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของ ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง (ใส่ชื่อวิทยานิพนธ์)	This article submitted in partial of the dissertation entitled “(ชื่อดุษฎีนิพนธ์ภาษาอังกฤษ)”
บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง (ใส่ชื่อวิทยานิพนธ์)	This article submitted in partial of the research project entitled “(ชื่อโครงการวิจัยภาษาอังกฤษ)”

ตัวอย่าง

ชื่อไทย//นามสกุลไทย¹ (Name//Familyname)¹ชื่อไทย//นามสกุลไทย² (Name//Familyname)²ชื่อไทย//นามสกุลไทย³ (Name//Familyname)³

บทคัดย่อ

(เนื้อหา)

¹ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:²ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:³ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:¹ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:²ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:³ตำแหน่งทางวิชาการ คุณวุฒิ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน อีเมล:^{*}Corresponding author : E-mail address :

เช่น

หากจำเป็นต้องใส่ “บทความที่เป็นส่วนหนึ่งของ...” ก็ให้เป็นลำดับที่ ¹ และชื่อผู้เขียนเป็นลำดับที่ ^{2, 3, 4}¹อาจารย์, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: xxx@xxx.com²อาจารย์ ดร., สาขาวิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: xxx@xxx.com³รองศาสตราจารย์, สาขาวิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000, อีเมล: xxx@xxx.com¹Lecturer, Communication Arts Section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: xxx@xxx.com²Lecturer, Dr., Oriental Languages Section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: xxx@xxx.com³Assoc. Prof., Western Languages Section, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail: xxx@xxx.com^{*}Corresponding author : E-mail address :xxx@xxx.com

จำเป็นต้องใส่

^{*}บทความภาษาอังกฤษใช้ E-mail : บทความภาษาไทยใช้ อีเมล : (ไม่มีตัวการ์นต์)

4. บทคัดย่อ

4.1 หัวเรื่องของ บทคัดย่อ ให้ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา อยู่ในตำแหน่ง ซิดซ้ายและเนื้อหาของบทคัดย่อใช้อักษร ขนาด 16 ตัวปกติ ไม่ต้องเว้นบรรทัด ระหว่างหัวเรื่องและเนื้อหาบทคัดย่อ

4.2 บทความภาษาไทยต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้บทคัดย่อภาษาอังกฤษก่อนบทคัดย่อภาษาไทยและจำนวนคำไม่เกิน 300 คำ

4.3 บทความภาษาอังกฤษต้องมีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้บทคัดย่อภาษาไทยก่อนบทคัดย่อภาษาอังกฤษและจำนวนคำไม่เกิน 300 คำ

4.4 คำสำคัญท้ายบทคัดย่อให้ผู้เขียนกำหนดคำสำคัญ (Keywords) สำหรับ คำดัชนีเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษไม่ควรเกิน 5 คำ โดยหัวเรื่องให้ใช้เป็นตัว อักษรขนาด 16 ตัวหนา แล้วตามด้วยคำสำคัญที่เป็นอักษรขนาด 16 ตัวปกติ และ มีจำนวนคำสำคัญ ไม่เกิน 5 คำ ระหว่างคำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษต้อง ใส่เครื่องหมายจุลภาค (.) เว้นหลัง 1 ระยะ และไม่ต้องใส่เครื่องหมายมหัพภาคหรือ (.) หลังคำสำคัญคำสุดท้าย

ตัวอย่าง

บทคัดย่อ
(เนื้อหา)

อักษรขนาด 16 ตัวหนา

คำสำคัญ : คำสำคัญ1, คำสำคัญ2, คำสำคัญ3, คำสำคัญ4, คำสำคัญ5

Abstract
(เนื้อหา)

อักษรขนาด 16 ตัวหนา

Keywords : Keywords1, Keywords2, Keywords3, Keywords4, Keywords5

5. หัวเรื่อง มีข้อกำหนดดังนี้

5.1 หัวเรื่องแบ่งตอนหรือหัวข้อหลัก เช่น บทนำ บทสรุป บรรณานุกรม กำหนดให้ใช้ตัวอักษร ขนาด 16 ตัวหนา ชิดขอบซ้าย และไม่ต้องเว้นบรรทัดหลังจาก หัวเรื่อง ไม่มีต้องมีเลขกำกับ

5.2 หัวเรื่องย่อย กำหนดให้ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา ชิดขอบซ้ายและ ไม่ต้องเว้นบรรทัดหลังจากหัวเรื่องแบ่งตอนใช้หมายเลขกำกับ

ตัวอย่าง

บทนำ

(เนื้อหา)

บทสรุป

1. หัวข้อย่อย

(เนื้อหา)

6. เนื้อเรื่อง

ที่อยู่ภายใต้หัวเรื่องทุกลำดับให้ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวปกติ ไม่ต้องเว้น บรรทัดระหว่างย่อหน้าในหัวเรื่องเดียวกัน แต่ต้องเว้นบรรทัดระหว่างหัวข้อหลัก

7. ภาพและตาราง

7.1 รูปภาพ รูปเขียน แบบ แผนที่ หรือไดอะแกรม ให้ใช้คำว่า “ภาพ” ทั้งหมด หัวเรื่องของภาพใช้คำว่า “**ภาพที่**” (หมายเลขภาพ) โดยใช้เลขเดียวตามด้วย ชื่อภาพ (ชื่อภาพไม่ต้องนำด้วยคำว่า “แสดง”) ด้วยตัวอักษรขนาด 14 ตัวเอียง ปกติตำแหน่งได้ภาพและเขียนที่มาของภาพด้วย “**ที่มา :** ชื่อผู้เขียน (ปีที่พิมพ์ : หน้าที่)” ด้วยตัวอักษรขนาด 14 ตัวเอียง ปกติได้ชื่อภาพ

ตัวอย่าง

ภาพที่ 1

ที่มา : Johnson และ Smith (1980 : 25)

*หากหรือผู้เขียนบทความถ่ายภาพด้วยตนเอง อ้างอิงดังนี้ ที่มา : ฤกษ์ณะ ทองแก้ว (ถ่ายเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2559)

*ควรกำกับหมายเลขภาพและชื่อภาพได้ภาพทุกภาพ หากผู้เขียนบทความจัดวางรูปภาพในแนวเดียวกันซ้ายและขวา ควรใส่หมายเลขภาพและชื่อภาพได้ภาพทั้งด้านซ้ายและขวา

7.2 ตาราง เนื้อหาในตารางเป็นตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ และหัวเรื่องของตารางให้ใช้คำว่า “**ตารางที่ 1**” โดยให้ใช้ตัวเลขเดี่ยว ตามด้วยชื่อตาราง (ชื่อตารางไม่ต้องนำด้วยคำว่า “แสดง”) โดยให้ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวตรง ปกติ และมีความยาวมากที่สุดได้ไม่เกิน 2 บรรทัด ชื่อตารางให้อยู่เหนือตาราง และใส่ที่มาของตาราง/หมายเหตุ (ถ้ามี) ได้ตาราง “**ที่มา : ชื่อผู้เขียน (ปีที่พิมพ์ : หน้าที)**” เป็นตัวอักษรขนาด 14 ตัวเอียง ปกติ

ตัวอย่าง

ตารางที่ 1

หมายเหตุ : (ถ้ามี)

ที่มา : จินตนา และคณะ (2015 : 25)

8. บทความวิจัย ต้องประกอบไปด้วยส่วนประกอบต่อไปนี้เป็นอย่างน้อย

- ชื่อเรื่อง (ไทย-อังกฤษ) หรือ (อังกฤษ-ไทย)
- บทคัดย่อ (ไทย-อังกฤษ) หรือ (อังกฤษ-ไทย)
- บทนำ (Introduction)
- การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Review of Literature)
- วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือวิจัย และวิธีการศึกษา (Materials and Methods)
- ผลการศึกษาและอภิปรายผล (Results and Discussion)
- สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ (Conclusions)
- กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgments) *ถ้ามี
- เอกสารอ้างอิง (References)

9. บทความวิชาการ และบทความปริทัศน์ ต้องประกอบไปด้วยส่วนประกอบต่อไปนี้เป็นอย่างน้อย

- ชื่อเรื่อง (ไทย-อังกฤษ) หรือ (อังกฤษ-ไทย)
- บทคัดย่อ (ไทย-อังกฤษ) หรือ (อังกฤษ-ไทย)
- บทนำ (Introduction)
- เนื้อหา (Substance)
- บทสรุปหรือบทส่งท้าย (Conclusion)
- เอกสารอ้างอิง (References)

10. การอ้างอิง

10.1 การอ้างอิงแทรกในเนื้อเรื่องให้ใช้วิธีการอ้างอิงในส่วนเนื้อเรื่องแบบนามปี (author-date in text citation) โดยใส่วงเล็บชื่อผู้แต่งและปีพิมพ์ของเอกสารไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังข้อความที่ต้องการอ้างอิงเพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น และระบุเลขหน้าเอกสารอ้างอิงในกรณียกข้อความมาทั้งหมดด้วยอักษรขนาด 16 ตัวปกติ

- 10.1.1 หนังสือที่มีผู้แต่ง 1 คน 1. ชื่อ/นามสกุล/(ปี/ : /เลขหน้า) เนื้อหา.....
2. เนื้อหา.... (ชื่อ/นามสกุล, // ปี/ : /เลขหน้า)
- เช่น ชฎาพร ขุนทองเพชร (2550 : 58).....
.....(ชฎาพร ขุนทองเพชร, 2550 : 58)
- 10.1.2 หนังสือที่มีผู้แต่ง 2 คน 1. ชื่อ/นามสกุล/และชื่อ/นามสกุล/(ปี/ : /เลขหน้า)
เนื้อหา....
2. เนื้อหา....(ชื่อ/นามสกุล/และชื่อ/นามสกุล,
//ปี/ : /เลขหน้า)
- เช่น ทิวา ศุภจรรยา และผ่องศรี วนาสิน (2524 : 3-5).....
.....(ทิวา ศุภจรรยา และผ่องศรี วนาสิน, 2524 : 3-5)
- 10.1.3 หนังสือที่มีผู้แต่ง 3-6 คน 1. ชื่อ/นามสกุล,ชื่อ/นามสกุล/และชื่อ/นามสกุล/
(ปี/ : /เลขหน้า) เนื้อหา....
2. เนื้อหา.... (ชื่อ/นามสกุล,/ชื่อ/นามสกุล/
และชื่อ/นามสกุล,/ปี/ : /เลขหน้า)
- เช่น คุณัญญ์ สมชนะกิจ, ศิรินทร์ญา เปียกลิ่น และพัชรารภณ์ นิลอุบล (2560 : 10-12)
.....(คุณัญญ์ สมชนะกิจ, ศิรินทร์ญา เปียกลิ่น
และพัชรารภณ์ นิลอุบล, 2560 : 10-12)

*การอ้างอิงเลขหน้าแบบนามปี ไม่ต้องใส่ “หน้า” “น.” หรือ “p.” หน้าเลขหน้าในวงเล็บ

**การอ้างอิงเลขหน้าแบบนามปี ตามจำนวนหน้า

- อ้างอิงเพียงหน้าเดียว เช่น (..... : 1)

- อ้างอิงตั้งแต่ 2 หน้าขึ้นไปต่อเนื่องกัน เช่น (..... : 1-2) หรือ (..... : 1-5)

- อ้างอิงโดยที่หน้าไม่ต่อเนื่องกันใช้เครื่องหมาย (,) คั่นเช่น (..... : 1,3-5)

10.1.4 หนังสือที่มีผู้แต่ง 6 คน ขึ้นไป

1. ชื่อ/นามสกุล/และอื่น ๆ/(ปี:/เลขหน้า)
เนื้อหา....

2. เนื้อหา.... (ชื่อ/นามสกุล/และคณะ,
// ปี /:/เลขหน้า)

เช่น จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ และอื่น ๆ (2557)

.....(จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ และคณะ, 2557.)

*แต่ในการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทจำเป็นจะต้องเขียนชื่อผู้แต่งทั้งหมด
ไม่ใช่ “อื่น” หรือ “และคณะ”

10.1.5 การอ้างอิงเอกสารหลายเล่มในย่อหน้าเดียวกัน

แบ่งแยกแต่ละเอกสารไว้ด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

เช่น (สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา
สยามบรมราชกุมารี, 2550 :

1 ; อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2548 : 85, 88 ; สุจิตรสุมภาพ, 2560 : 68)

10.1.6 อ้างอิงจากเอกสารวิทยุภูมิ

เช่น 村崎恭子 (2000 : 23, อ้างถึงในฉันทสิริราชทัณฑ์, 2557 : 72) กล่าวว่า....

(村崎恭子, 2000 : 23, อ้างถึงในฉันทสิริราชทัณฑ์, 2557 : 72)

10.1.7 การอ้างอิงคำพูดคำต่อคำ

ถ้าจำนวนคำน้อยกว่า 40 คำ ให้ใส่เครื่องหมายอัฒภาค “.....” และสามารถ
รวมคำและประโยคไว้ในเนื้อหา

ในกรณีที่ข้อความมีจำนวนคำมากกว่า 40 คำขึ้นไปให้เริ่มต้นบรรทัดใหม่และ
ย่อหน้าเข้าไปครึ่งนิ้วจากกันซ้าย

(Left-Margin) และหากมีย่อหน้าใหม่ในข้อความที่อ้างอิงให้เริ่มต้นบรรทัดใหม่
บรรทัดแรกและย่อหน้าเข้าไป

ครั้งนิวจากกันซ้ายเช่นเดียวกันและอ้างอิงในเนื้อเรื่องโดยใส่ผู้แต่งปีและ
ระบุเลขหน้าหรือเลขย่อหน้าเมื่อจบ

ประโยคหากระบุชื่อผู้แต่งไว้ต้นประโยคให้ใส่ปีและระบุเลขหน้าหรือ
เลขย่อหน้าไว้ในวงเล็บต่อจากชื่อผู้แต่ง

10.2 การอ้างอิงในเชิงอรรถ (footnote) ด้านล่างของหน้ากระดาษให้ใช้ตัวอักษร
ThaiSarabun PSK ตัวปกติขนาด 12 และให้โน้ตอยู่ด้านล่างในหน้าเดียว โดย
ความยาวของเชิงอรรถ ทั้งหมดต้องไม่เกิน 4 บรรทัด

11. เอกสารอ้างอิง การอ้างอิงส่วนท้ายเล่มโดยรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมด
ที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้นๆ จัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อ
ผู้แต่งภายใต้หัวข้อ “บรรณานุกรม” สำหรับผลงานวิชาการภาษาไทยหรือ “Reference”
สำหรับผลงานวิชาการภาษาอังกฤษโดยใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American
Psychological Association) ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

1. หนังสือ

1.1 ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ **ชื่อเรื่อง**./ (ครั้งที่พิมพ์)./ เมืองที่พิมพ์./ : สำนักพิมพ์.

*ตัดคำว่า สำนักพิมพ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัดบริษัทหรือคำว่า Publishers, Co., และ Inc.
แต่คงคำว่า โรงพิมพ์ Press หน้าหรือหลังชื่อสำนักพิมพ์

**ชื่อผู้แต่ง หากเป็นนามแฝงสามารถใช้ชื่อนามแฝงตามที่ปรากฏต่อด้วยปีที่พิมพ์
ได้เลย เช่น ทมยันตี. (2547).

ตัวอย่าง

โกวิท วงศ์วัฒน. (2550). **การเมืองการปกครองรัสเซีย**. กรุงเทพฯ : ดวงกมล.

ผ่องพรรณ ตรียมคงกุล และสุภาพ ฉัตรภรณ์. (2550). **การออกแบบการวิจัย**.
(พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พิชัย น้อยวัฒน. (2556). **เมืองแม่กลองจังหวัดสมุทรสงคราม**. กรุงเทพฯ :
ด้านสุทธาการพิมพ์.

Wong, W. (2005). **Input enhancement from theory and research to the classroom.** New York : McGraw – Hill.

1.2 หนังสือแปล

ชื่อผู้แต่งต้นฉบับ. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อเรื่องที่แปล/[ชื่อต้นฉบับ(ถ้ามี)](ชื่อผู้แปล,ผู้แปล และเรียบเรียง). //เมืองที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

สหพันธ์แรงงานนานาชาติในกิจการเคมีภัณฑ์พลังงานเหมืองแร่และแรงงานทั่วไป (ICEM). (2554). **คู่มือฉบับพกพาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิคนงานในระบบจ้างเหมา** (เกรียงศักดิ์ ธีระ โกวิท ขจร และวรุดลย์ ตูลารักษ์, ผู้แปล และเรียบเรียง). กรุงเทพฯ : เลิศโกโปร.

2. บทความ / เรื่อง / ตอนในหนังสือรวมเรื่อง

ชื่อผู้เขียนบทความ. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อบทความ,ใน/ชื่อผู้รวบรวมหรือบรรณาธิการ (ถ้ามี),/ชื่อหนังสือ,/เลขหน้าของบทความ. // / / / / / เมืองที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

อรทัย วาริสะอาด. (2537). **ความขัดแย้งระหว่างหัวหน้ากับลูกน้อง**, ในสุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์ และพวาพันธุ์ เมฆา (บรรณาธิการ), **บนถนนสายวิชาชีพ**, 127 – 130. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Arhuckle, J.L. (1996). “Full information estimation in the presence of incomplete data,” In G.a. Morcoulides and R.E. Schumaker (Eds), **Advanced structural equation modeling : Issues and techniques**, 243 -277. Mahwah, NJ : Lawrence Erlbaum Associates.

3. บทความในวารสาร

3.1 วารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ./ / (ปีที่พิมพ์)./ / ชื่อบทความ, / ชื่อวารสาร./ / ปีที่ (ฉบับที่)./ / เลขหน้า.

ตัวอย่าง

วิธรา พึ่งทองหล่อ. (2553). สมุนไพรไทยโอกาสอาหารเพื่อสุขภาพ, **วารสารส่งเสริมการลงทุน**. 21(2), 43 – 47.

กฤษณา อยู่พ่วง, เทิดศักดิ์ ไม่เท่าทอง และสมรรษตรา แสนวา (2557). ความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดบริการและกิจกรรมของห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้สวนลุมพินี, **วารสารบรรณศาสตร์**. 7(1), 24-38.

Mollet, J. A. (2007). Educational investment in conflict areas of Indonesia : The case of West Papua Province, **International Education Journal**. 2007, 8(2), 155-166.

Taylor, A. (2006). Factors associated with glossing : comments on ko, **Reading in a Foreign Language**. 18(1), 72 – 73.

*วารสารฉบับพิเศษใส่ [ฉบับพิเศษ] หลังชื่อวารสาร

3.2 วารสารอิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้เขียนบทความ./ / (ปีที่พิมพ์)./ / ชื่อบทความ, / ชื่อวารสาร./ / ปีที่ (ฉบับที่)./ / เลขหน้า./ / สืบค้น วัน เดือน ปี, จาก <http://www.xxxxxxxxxx>

ตัวอย่าง

ณัฐริกา ทับทิม. (2017). การศึกษาการใช้รูป て・から・たあとで ของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยในมหาวิทยาลัย 8 แห่ง, **วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา**. 7(1), 1-20. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2560, จาก <http://jsat.or.th/jsn-journal/jsn-vol-7-no-1-2017/>

4. บทความจากหนังสือพิมพ์

ชื่อผู้เขียนบทความ.// (ปีที่พิมพ์,/วันที่,/เดือน).//ชื่อบทความ,**ชื่อหนังสือพิมพ์**.// เลขหน้า.

ตัวอย่าง

กัมปนาท ชันตระกูล. (2555, 7 ธันวาคม). เสี่ยงสะท้อน SME : วิสาหกิจชุมชนโคกขาม จังหวะก้าวที่รอการช่วยเหลือ, **คมชัดลึก**. 10.

พฤทธิ ศิริพรรณพิทักษ์. (2550, 2 กรกฎาคม). ครูต้องไฝ่รู้- พัฒนาตัวเอง, **ข่าวสด**. 11. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2554, จาก [http : / /www.moe.go.th/new_center/news--htm](http://www.moe.go.th/new_center/news--htm).

*หากไม่มีผู้แต่งให้นำด้วยชื่อบทความแทนชื่อผู้เขียนบทความ

ตัวอย่าง

Abdullah-Mahathir row FrustratedM'sian PM strikes back. (2006, October28). **The Nation**. 4A.

5. บทความจากนิตยสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ.//(ปี, เดือน). //ชื่อเรื่อง,**ชื่อนิตยสาร**.//ปีที่ (ฉบับที่), / เลขหน้า-เลขหน้า.

ตัวอย่าง

จรรยา หยูทอง. (2549, มกราคม). รากเหง้าของปัญหาสังคมและวัฒนธรรมชุมชนภาคใต้, **ศิลปวัฒนธรรม**. 27(3). 160-169.

6. บทความวิทยานิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง นามสกุล.// (ปีที่พิมพ์).// **ชื่อวิทยานิพนธ์** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทหรือปริญญาตรีหรือวิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต).//เมืองที่พิมพ์:/ชื่อสถานการศึกษา.

*หากเป็นการค้นคว้าอิสระ หลังชื่อเรื่องใส่ (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทหรือปริญญาตรี)

ตัวอย่าง

ชญาพรขุน ทองเพชร. (2550). การศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาถ้ำภูผาเพชร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
สงขลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

สถิตย์พงศ์ ขุนทรง. (2553). พัฒนาการทางวัฒนธรรมของเมืองนครปฐมโบราณ
ในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นโท). กรุงเทพฯ
: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

7. รายงานการวิจัย

ชื่อผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).// **ชื่อเรื่อง** (รายงานผลการวิจัย).//เมืองที่พิมพ์:/:สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

นฤมล ขุนวิชัย และคณะ. (2558). การเคลื่อนย้ายและการปรับตัวของครัวเรือน
เพื่อแสวงหาที่ทำกินในเขตป่าอำเภอมะนังจังหวัดสตูล (รายงานผลการ
วิจัย). นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

นิตาการ ทองนอก. (2552). การเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นและนัยต่อการ
**เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทย : กรณีศึกษาการ
เรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตภาคใต้**
(รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

8. เอกสารสืบเนื่องในที่ประชุมวิชาการ

8.1 จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม

ชื่อผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง./ใน**ชื่อการประชุม**,/เลขหน้า./วันที่/เดือน/ปี/
สถานที่ประชุม.//เมืองที่พิมพ์:/:สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

เทวิช เสวตไอยาราม. (2558). ความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการเรียนภาษาญี่ปุ่น
ในประเทศไทย. ในการประชุมวิชาการระดับชาติเนื่องในโอกาสครบรอบ
ปีที่ 49 แห่งการสถาปนาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 537-555.
วันที่ 1 เมษายน 2558 ณ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพมหานคร.
กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

9. บุคลานุกรม

การอ้างอิงแทรกในเนื้อเรื่อง

ใส่วงเล็บ () เช่น...เนื้อหา...(สายทิพย์ เครือแก้ว (ผู้ให้สัมภาษณ์). วิระเดช ทองคำ (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 31 หมู่ที่ 5 ตำบลโคกทราย อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง. เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2558.)

การอ้างอิงในเอกสารอ้างอิง

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์/(ผู้ให้สัมภาษณ์).//ชื่อผู้สัมภาษณ์/(ผู้สัมภาษณ์). สถานที่สัมภาษณ์./
เมื่อวันเดือนปีที่สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

จำเนียร หนูชุม (ผู้ให้สัมภาษณ์). มานะ ชุนวิช่วย (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 134 หมู่ 9 ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล. เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2558.

จรี สังขนิญ (ผู้ให้สัมภาษณ์). ก้องกิดากร บุญช่วย และรัชนิย ศรีศักดิ์ (ผู้สัมภาษณ์). ที่ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2560.

10. บทความจากเว็บไซต์

10.1 บทความจากเว็บไซต์กรณีปรากฏชื่อผู้แต่ง

ชื่อผู้แต่ง.//ปีที่พิมพ์.//ชื่อเรื่อง.//สืบค้นเมื่อวันเดือนปีที่สืบค้น./จากชื่อเว็บไซต์.

*หากไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ใส่ (ม.ป.ป.)

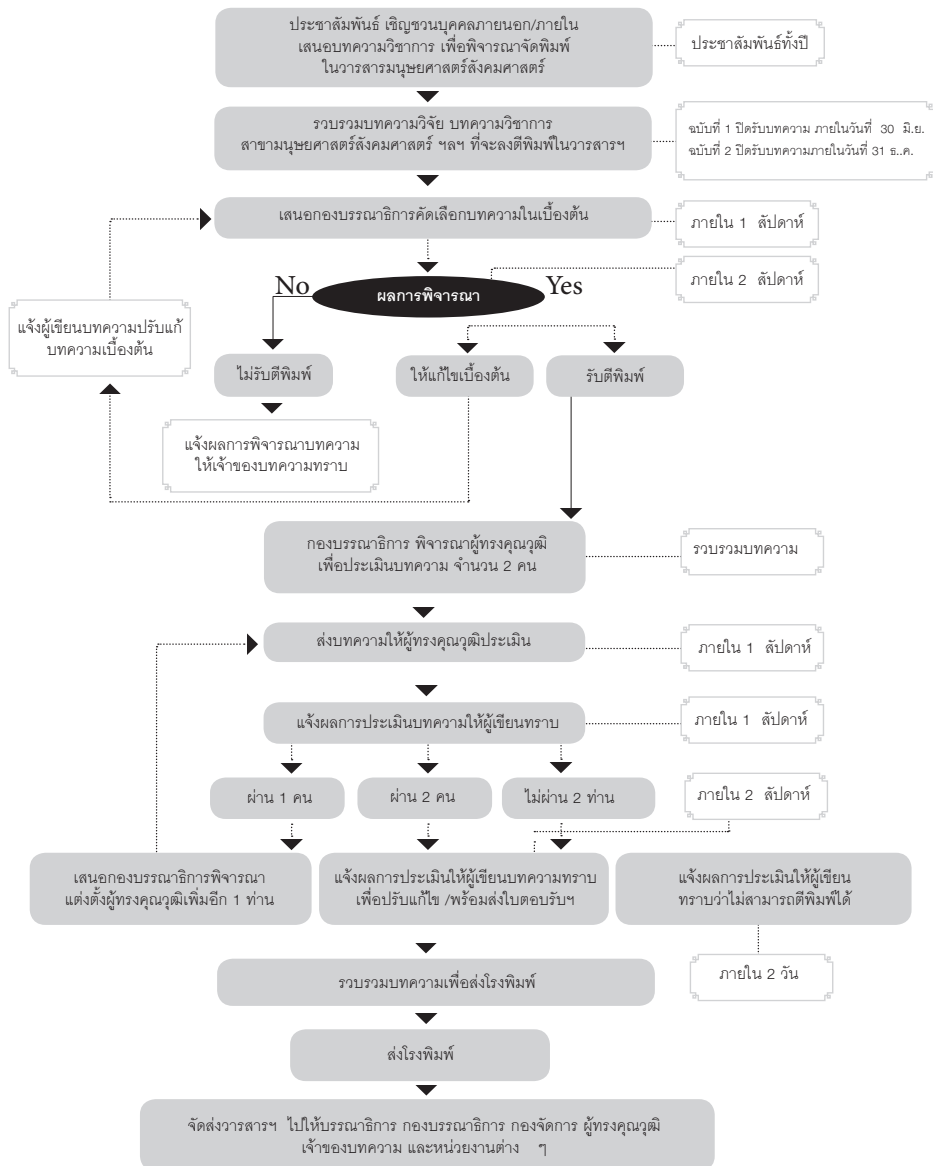
ตัวอย่าง

กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช. (ม.ป.ป.). **เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด**. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2558, จาก <http://web3.dnp.go.th/wildlifeweb/anim>

วานิช สุนทรนนท์. (2551). **ห้องสมุดเคลื่อนที่เทศบาลนครสงขลา**. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2560, จาก <https://www.oknation.Nationtv.tv/blog/print.php?id=331222>.

ขั้นตอนระบบงาน (System Procedure)

งานวารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัย

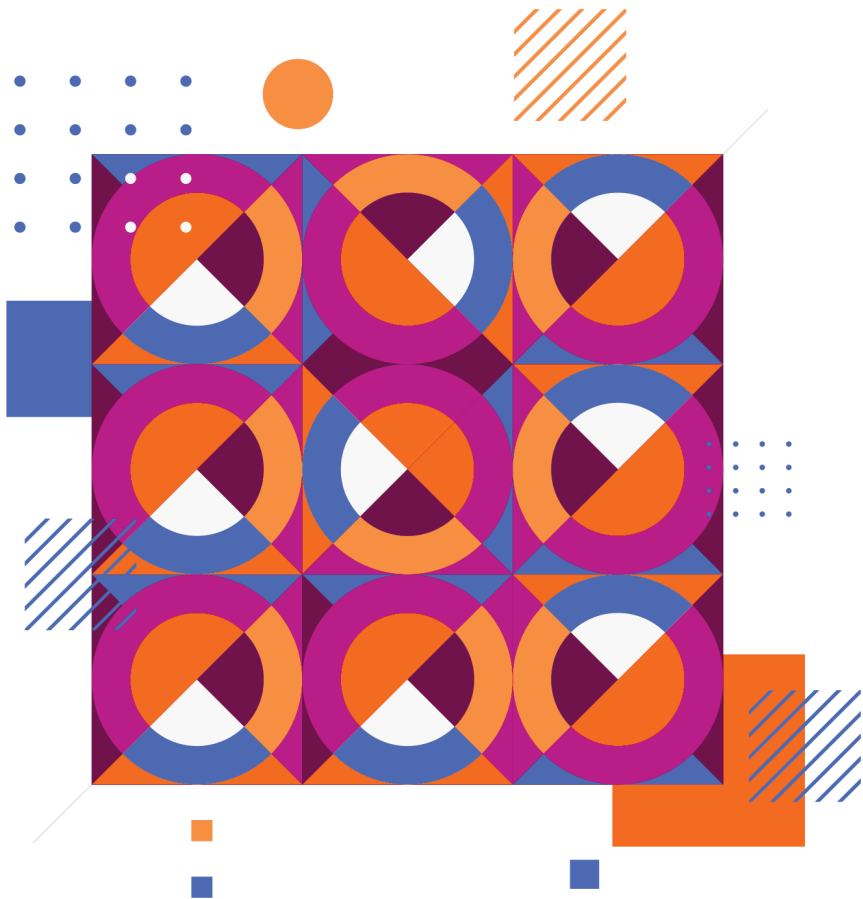

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (Reader)

ต้นฉบับบทความวิจัย บทความวิชาการที่ตีพิมพ์ในวารสารอินทนิลทักษิณสาร
ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2565) ได้รับการตรวจแก้ไขจาก
ผู้ทรงคุณวุฒิดังรายนามต่อไปนี้

1. ผศ.ดร.ธเนศ เวศร์ภาดา	บริษัท เวศร์ภาดา กรุป จำกัด
2. รศ.ดร.พัชลินจ์ จินนุณ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ
3. อ.ดร.สุจิตรา แซ่ลิ้ม	สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
4. ผศ.ดร.วาสนา สุวรรณวิจิตร	คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ
มหาวิทยาลัยทักษิณ
5. รศ.ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
6. ผศ.ดร.อุทิศ สังขรัตน์	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตหาดใหญ่
7. รศ.ดร.วรวรรณ ศรียาภัย	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
8. รศ.ดร.ศิริพร รักดีผาสุข	คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
9. รศ.ดร.เจษฎา นกน้อย	คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ
มหาวิทยาลัยทักษิณ
10. รศ.ดร.สุทธิพร บุญมาก	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ
11. ผศ.ดร.พัทธวีรา นาคอุไรรัตน์	สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหิดล

12. ผศ.ดร.วิไลลักษณ์ อุ่นจิตร	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
13. ผศ.ดร.เกตุฉวา บุญปรากฏ	สำนักวิชาการและทะเบียนการศึกษา
มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
14. ผศ.ดร.กิตติพงษ์ ประพันธ์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
15. อ.ดร.ศิริรัตน์ สีนประจักษ์ผล	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
16. ผศ.ดร.สุนิศา โฆษิตชัยวัฒน์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
17. รศ.ดร.นิตยา วรณกิตร์	คณะบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
18. ผศ.ดร.วิมลมาศ ปุฒากุล	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
19. รศ.ดร.วรรณนะ หนูหมื่น	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตหาดใหญ่
20. ผศ.ดร.ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์	คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
21. ผศ.ดร.เสาวนิต จุลวงศ์	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
22. ผศ.ดร.ดุจันตร จิตบรรจง	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
23. ผศ.ดร.กীরติ ณะไชย	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วารสาร อินทนิลทักษิณสาร

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
140 หมู่ที่ 4 ตำบลนาารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000
โทรศัพท์ 074-317607 โทรสาร 074-443970, 074-443972
อีเมล : sumalee@tsu.ac.th

